

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Sammanfattning

Inledning

Finansutskottet behandlar i betänkandet regeringens och oppositionspartiernas förslag till inriktning av den ekonomiska politiken och budgetpolitiken för de närmaste åren. Regeringen lägger fram sina förslag i den ekonomiska vårpropositionen. I propositionen finns även förslag till nya utgiftsramar och anslag på tilläggsbudget för 2003. Dessa förslag behandlas i ett särskilt betänkande, FiU21 Tilläggsbudget 2003. Vidare läggs vissa förslag och redovisas utvecklingen för den kommunala sektorn. Dessa delar behandlar utskottet i betänkandet FiU19 Utvecklingen inom den kommunala sektorn. Regeringen har också den 15 april till riksdagen lämnat Årsredovisning för staten 2002 som behandlas i det nu aktuella betänkandet, FiU20.

Den ekonomiska politiken

Finansutskottet tillstyrker regeringens förslag i finansplanen till inriktning av den ekonomiska politiken. Oppositionspartiernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken avstyrks av utskottet.

Världsekonomin präglas av lågkonjunktur och stor osäkerhet. Efter en återhämtning i början av förra året försvagades den ekonomiska aktiviteten på nytt under andra halvan av 2002 till följd av fallande aktiekurser, lågt ställda vinstförväntningar, bokföringsskandaler och hot om krig i Irak. Försvagningen har fortsatt under inledningen av 2003.

Trots att kriget i Irak nu är över är osäkerheten om den internationella och svenska konjunkturutvecklingen fortfarande stor, även om det ännu är för tidigt att dra några slutsatser om vilka effekter den senaste tidens relativt dämpade reaktioner på krigsslutet får på tillväxten i världsekonomin.

Samtidigt har det även inkommit uppgifter som kan öka förutsättningarna för en successiv återhämtning i världsekonomin under senare delen av året.

Oljepriset har sjunkit och kurserna på världens aktiebörser har stigit. Vidare har inflationen gått ned i en stor del av västvärlden, bl.a. som en följd av lägre oljepriser, och de internationella räntorna har sjunkit. I Sverige förstärktes industrikonjunkturen under första kvartalet i år trots den pågående Irakkonflikten.

Osäkerheten betyder att den ekonomiska politiken ska inriktas mot att hålla den svenska ekonomin fortsatt stark. Sverige har under de senaste åren haft en tillväxt som överstigit genomsnittet i EU och euroområdet. Sysselsättningen är hög och arbetslösheten låg jämfört med EU-länderna och Sverige har, i motsats till många länder i Europa, överskott i de offentliga finanserna. I fjol var den svenska tillväxten dubbelt så hög som den i euroområdet i genomsnitt.

Målen för de offentliga finanserna ska hållas och utgiftstaken ska klaras. Det kärvare ekonomiska läget innebär enligt utskottets mening att utgiftsminskningar måste vidtas. Det innebär bl.a. att den tidigare planerade höjningen av taken i sjuk- och föräldraförsäkringen skjuts upp, att kostnadsbesparande regelförändringar i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna genomförs, att kontaktdagarna i den tillfälliga föräldrapenningen tas bort, att den s.k. sjuklöneperioden förlängs med en vecka, att maxtaxan inom barnomsorgen höjs och att planerade satsningar på infrastrukturområdet skjuts fram.

De senaste årens framgångar har lagt en god grund för en offensiv politik för ökad välfärd, stigande sysselsättning och en hållbar utveckling. Därför genomförs under 2003 och 2004 en rad reformer, trots lågkonjunkturen och de besparingar som görs för att säkra den statsfinansiella utvecklingen. Vården och tandvården tillförs mer resurser, föräldraförsäkringen förstärks, den allmänna förskolan för fyra- och femåringar, det sista steget i maxtaxereformen, infördes vid årsskiftet, kommunerna tillförs ytterligare resurser så att fler lärare och andra specialister i skolan kan anställas, pensionerna förbättras och studiebidraget för ungdomar förlängs med en månad. Vidare fortsätter högskoleutbyggnaden och satsningarna på forskningen under perioden. Miljöanslagen höjs och byggandet stimuleras för att bl.a. möta bostadsefterfrågan i tillväxtregionerna.

Kampen för full sysselsättning står högst upp på dagordningen. Hög sysselsättning och låg arbetslöshet är grunden för välfärden. Kraften riktas mot att sysselsättningsmålet, dvs. att 80 % av den vuxna befolkningen ska vara reguljärt sysselsatt 2004, ska nås. Den svenska ekonomins långsiktiga produktionsförmåga ska höjas genom att lediga arbetskraftsresurser mobiliseras. En central uppgift är att bryta den dramatiskt stigande sjukfrånvaron. Arbetet med det elvapunksprogram som regeringen presenterade 2001 intensifieras. Målet för politiken är att antalet sjukdagar ska halveras till 2008. En mängd åtgärder inom olika områden föreslås för att målet ska uppnås. Ytterligare insatser kommer att presenteras i budgetpropositionen för 2004. En annan central uppgift är att öka sysselsättningen bland invandrare. Insatserna för att öka invandrarnas deltagande på arbetsmarknaden förstärks. Omfattande förslag läggs för att även öka arbetskraftsdeltagandet bland arbetslösa,

äldre och ungdomar. Fler insatser ska presenteras i budgetpropositionen för 2004.

Reformerna för tillväxt och rättvisa ska fortsätta. Valfärden ska ytterligare byggas ut och för att den ekonomiska tillväxten ska bli långsiktigt hållbar måste den också komma alla till del. Levnadsvillkoren ska fortsätta att förbättras, och åtgärder ska vidtas för att målet om en halvering av socialbidragsberoendet mellan 1999 och 2004 ska nås.

En god miljö och en hållbar utveckling är ett av den ekonomiska politikens viktigaste mål. Sverige ska vara ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling. Stora satsningar har gjorts för att skapa ett hållbart samhälle och ytterligare insatser görs under de kommande åren. Under de senaste åren har en grön skatteväxling om sammanlagt drygt 8 miljarder kronor genomförts och en ytterligare skatteväxling om ca 9 miljarder kronor planeras för återstoden av mandatperioden.

Sverige ska också vara ett föregångsland där kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Under året läggs en handlingsplan för ökad jämställdhet fram. Planen ska innehålla förslag om hur de strukturella löneskillnaderna mellan män och kvinnor ska minska. Att den svenska lönebildningen fungerar väl är enligt utskottets mening av avgörande betydelse för en hög tillväxt och en stigande sysselsättning. Utskottet utgår ifrån att de senaste årens höga nominella löneökningstakt framöver anpassas nedåt så att svensk konkurrenskraft inte försämras. Det är även angeläget att lönebildningsprocessen möjliggör relativlöneförändringar inom ramen för den samlade löneökningstakt ekonomin tål.

Budgetpolitiken

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till inriktning av budgetpolitiken. Den innebär att budgetpolitiken styrs av två mål. Fastställda utgiftstak för de statliga finanserna ska hållas samtidigt som överskotten i de offentliga finanserna i genomsnitt ska motsvara 2 % av BNP över en konjunkturcykel. Utskottet ser detta som en vidareutveckling av de gångna årens ansvarsfullt utformade budgetpolitik och bedömer att detta har goda förutsättningar att främja fortsatt stabila statsfinanser. Uppställda saldomål och utgiftstak har hittills hållits och enligt de bedömningar utskottet gör finns det inget som talar för att så inte ska bli fallet även under de närmaste åren.

Oppositionspartiernas förslag till inriktning av budgetpolitiken avstyrks av utskottet.

Årsredovisningen och vissa budgetfrågor

Utskottet behandlar också i betänkandet regeringens skrivelse 2002/03:101 Årsredovisning för staten. Utskottet lämnar vissa synpunkter på innehållet i årsredovisningen. Bland annat noterar utskottet att antalet revisionsberättelser med invändning till följd av anslagsöverskridanden har ökat under 2002.

Utskottet ser allvarligt på detta och välkomnar att regeringen i budgetpropositionen för 2004 kommer att lämna närmare redogörelser för vilka åtgärder den vidtagit eller avser att vidta vad gäller myndigheternas interna kontroll och styrning.

Vidare avstyrker utskottet bl.a. motionsyrkanden om tillkännagivanden av behovet av utvärdering av budgetprocessen och på vilket sätt budgetprocessen i dag fungerar i förhållande till de värderingar som kommer till uttryck i bl.a. budgetlagens förarbeten. Utskottet hänvisar därvid till pågående arbete och kommande aktiviteter avseende erfarenheter av budgetlagen m.m.

Till betänkandet har fogats 16 reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	8
Redogörelse för ärendet	11
Ärendet och dess beredning	11
Utskottets överväganden	12
1 Den ekonomiska politiken.....	12
1.1 Den internationella utvecklingen.....	12
1.2 Den ekonomiska utvecklingen i Sverige	17
1.3 Inriktning av den allmänna ekonomiska politiken.....	32
1.3.1 Partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken	33
1.3.2 Finansutskottets ställningstagande till partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken	44
1.3.3 Finansutskottets förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken	77
2 Riktlinjer för budgetpolitiken.....	81
2.1 Budgetutvecklingen.....	81
2.2 Mål för budgetpolitiken.....	83
2.3 Budgetpolitikens inriktning.....	90
2.3.1 Utgångspunkter för utskottets prövning	90
2.3.2 Trepartiöverenskommelse om budgetpolitiken	92
2.3.3 De olika budgetalternativen.....	92
2.3.4 Utskottets bedömning av de olika budgetalternativen	98
2.4 Utgiftstak för staten.....	109
3 Årsredovisning för staten och vissa budgetfrågor	112
3.1 Årsredovisning för staten 2002 och finansiering av statliga åtaganden	112
3.2 Årsredovisningen och den statliga revisionens roll	115
3.3 Budgetprocessen	117
3.4 Alternativa utvecklingsmått	121
3.5 Barnbilaga i budgetpropositionen.....	123
Reservationer	126
1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken (avsnitten 1.1-1.3), punkt 1 (m, fp, kd, c).....	126
2. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.2, punkt 2 (m).....	145
Förslag till riksdagsbeslut.....	145
Ställningstagande	145
3. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.2, punkt 2 (fp)	146
Förslag till riksdagsbeslut.....	146
Ställningstagande	146
4. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.2, punkt 2 (kd).....	148

5. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.3, punkt 2 (c)	149
6. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (m)	150
7. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (fp).....	154
8. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (kd)	157
9. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (c)	161
10. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (m)	164
11. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (fp).....	165
12. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (kd)	165
13. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (c)	166
14. Finansiering av statliga åtaganden – avsnitt 3.1, punkt 6 (m, fp, kd, c).....	167
15. Budgetprocessen – avsnitt 3.3, punkt 7 (m, fp, kd, c).....	167
16. Barnbilaga i budgetpropositionen – avsnitt 3.5, punkt 9 (c)	168
Särskilt yttrande.....	170
Budgetprocessen – avsnitt 3.3, punkt 7 (v).....	170

Bilagor

1. Förteckning över behandlade förslag.....	171
2. Finansutskottets offentliga utfrågning om lönebildningen och den ekonomiska tillväxten	175
3. Finansutskottets offentliga utfrågning om samordningen av den ekonomiska politiken i EU – nutid och framtid	222

Tabellförteckning

1. Tillväxt, inflation och arbetslöshet i världsekonomin	13
2. Försörjningsbalansen 2002–2006	19
3. Prognosförutsättningar 2002–2006	20
4. Nyckeltal 2002–2006	21
5. Nyckeltal för arbetsmarknaden 2002–2006	25
6. BNP-tillväxten före och efter SCB:s revideringar i december 2002	25
7. Den offentliga sektorns finansiella sparande 2002–2006	81
8. Statsbudgetens saldo justerat för större engångseffekter 2002– 2006	82
9. Finansiellt sparande i den offentliga sektorn 2002–2006	84
10. Fördelningen av finansiellt sparande i den offentliga sektorn	87
11. Utgifts- och inkomstförändringar i vårpropositionen	93
12. Finansiellt sparande i Moderata samlingspartiets budgetalternativ	94
13. Centerpartiets förslag till utgiftstak för staten	97
14. Finansiellt sparande i Centerpartiets budgetalternativ	98
15. Förslag till utgiftstak för staten 2004	110

Diagram

1. Tillväxten i olika delar av världen	12
2. Regeringens förväntade uppgång i Förenta staterna jämförd med genomsnittet av de konjunkturuppgångar som varit sedan andra världskriget	14
3. Sysselsättningen januari 1995 till mars 2003	23
4. Den öppna arbetslösheten januari 1995 till mars 2003	23
5. Sysselsättningsgraden enligt sysselsättningsmål januari 1995 till mars 2003	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken (avsnitten 1.1–1.3)

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar och tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför (avsnitt 1.3). Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:100 punkt 1 och avslår motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 1,

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 1, 3 och 7,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 1–4 samt

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 1.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. Mål för budgetpolitiken (avsnitt 2.2)

Riksdagen avslår motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 6, 9 och 10 samt

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 2.

Reservation 2 (m)

Reservation 3 (fp)

Reservation 4 (kd)

Reservation 5 (c)

3. Budgetpolitikens inriktning (avsnitt 2.3)

Riksdagen godkänner det förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som regeringen förordar och tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför (avsnitt 2.3). Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:100 punkt 2 och avslår motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 2, 6 och 8,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 5 och 8 samt

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkandena 3, 5 och 6.

Reservation 6 (m)

Reservation 7 (fp)

Reservation 8 (kd)

Reservation 9 (c)

4. Utgiftstak för staten (avsnitt 2.4)

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 822 miljarder kronor 2003 och till

856 miljarder kronor 2004. Därmed bifaller riksdagen proposition 2002/03:100 punkt 3 och avslår motionerna 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 3, 2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 5, 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 7 samt 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 4.

Reservation 10 (m)

Reservation 11 (fp)

Reservation 12 (kd)

Reservation 13 (c)

5. Årsredovisning för staten 2002 (avsnitt 3.1)

Riksdagen lägger skrivelse 2002/03:101 till handlingarna.

6. Finansiering av statliga åtaganden (avsnitt 3.1)

Riksdagen avslår motion

2002/03:Fi13 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) yrkande 1.

Reservation 14 (m, fp, kd, c)

7. Budgetprocessen (avsnitt 3.3)

Riksdagen avslår motionerna

2002/03:Fi13 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) yrkande 2,

2002/03:Fi23 av Mats Odell m.fl. (kd) yrkande 1,

2002/03:Fi272 av Kerstin-Maria Stalin (mp) samt

2002/03:Fi273 av Gudrun Schyman m.fl. (v).

Reservation 15 (m, fp, kd, c)

8. Alternativa utvecklingsmått (avsnitt 3.4)

Riksdagen avslår motion

2002/03:Fi275 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp).

9. Barnbilaga i budgetpropositionen (avsnitt 3.5)

Riksdagen avslår motion

2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 1.

Reservation 16 (c)

Stockholm den 27 maj 2003

På finansutskottets vägnar

Sven-Erik Österberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sven-Erik Österberg (s), Fredrik Reinfeldt (m), Karin Pilsäter (fp), Sonia Karlsson (s), Mats Odell (kd), Lars Bäckström (v), Agneta Ringman (s), Gunnar Axén (m), Tommy Waidelich (s), Christer Nylander (fp), Lena Ek (c), Hans Hoff (s), Tomas Högström (m), Agneta Gille (s), Bo Bernhardsson (s), Per-Olof Svensson (s) och Mikael Johansson (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet

dels proposition 2002/03:100 2003 års ekonomiska vårproposition om förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, punkterna 1–3,

dels regeringens skrivelse 2002/03:101 Årsredovisning för staten 2002,

dels de motioner som väckts med anledning av ärendena samt motioner från allmänna motionstiden 2002 enligt förteckningen i *bilaga 1*.

Yrkandena 4 och 5 i proposition 2002/03:100 har för beredning överlämnats till konstitutionsutskottet och yrkandena 6–8 i propositionen behandlas i finansutskottets betänkande 2002/03:FiU19 Utvecklingen inom den kommunala sektorn. Övriga yrkanden i proposition 2002/03:100 samt övriga motioner väckta med anledning av propositionen behandlas i finansutskottets betänkande 2002/03:FiU21 Tilläggsbudget I för budgetåret 2003 med undantag för motionerna 2002/03:Fi14 yrkande 4, 2002/03:Fi15 yrkande 9 och 2002/03:Fi17 yrkande 7 som behandlas i finansutskottets betänkande 2002/03:FiU19 Utvecklingen inom den kommunala sektorn.

Utfrågningar

Finansutskottet anordnade den 13 februari 2003 en offentlig utfrågning om *lönebildningen och den ekonomiska tillväxten* med riksbankschef Lars Heikensten, generaldirektör Ingemar Hansson, Konjunkturinstitutet, och generaldirektör Anders Lindström, Medlingsinstitutet.

Den 11 mars 2003 anordnade finansutskottet en offentlig utfrågning om *samordningen av den ekonomiska politiken i EU – nutid och framtid* med finansminister Bosse Ringholm och Göran Lennmarker, ledamot från riksdagen i EU:s Framtidskonvent.

Protokoll från utfrågningarna återfinns i *bilagorna 2 och 3*.

Utskottets överväganden

1 Den ekonomiska politiken

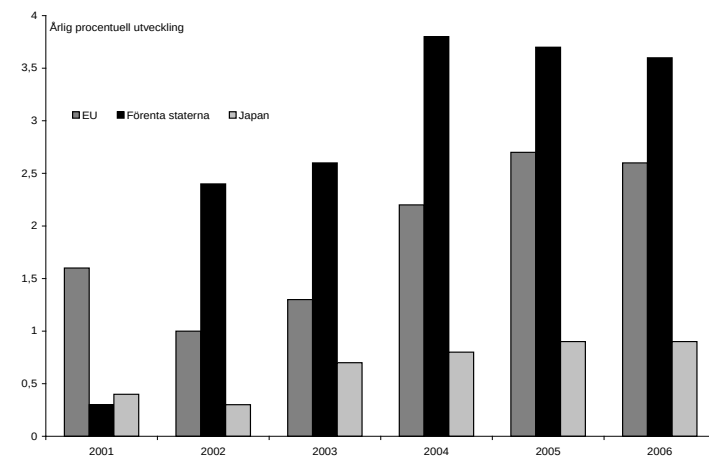
1.1 Den internationella utvecklingen

1.1.1 Svag återhämtning

Kriget i Irak, terrorattacker och hot om nya illdåd, låga investeringar och sjunkande optimism i hushållen och företagen är några av de faktorer som ligger bakom det senaste årets mycket svaga utveckling i världsekonomin, efter den återhämtning som påbörjades i början av 2002. De senaste preliminära beräkningarna visar att tillväxttakten i världsekonomin visserligen steg till 2,9 % under förra året, efter en uppgång under 2001 på historiskt låga 2,3 %, men skillnaden mellan olika delar av världen var relativt stor. I t.ex. Förenta staterna var tillväxten förhållandevis hög under större delen av förra året, medan den ekonomiska aktiviteten försvagades markant i EU, främst i de stora EU-länderna, Frankrike, Italien och Tyskland. Även i Japan minskade den i utgångsläget redan låga tillväxttakten medan övriga länder i Asien visade upp en mycket snabb tillväxt till följd av bl.a. ökad export.

Regeringen räknar i vårpropositionen med att den säkerhetspolitiska osäkerheten minskar framöver, och att det i kombination med lägre räntor i framför allt EU och sjunkande oljepriser gör att återhämtningen i världsekonomin återupptas och förstärks under senare delen av 2003 och under 2004. En minskad osäkerhet ökar hushållens och företagens optimism och bidrar till ökad konsumtion och stigande investeringar.

Diagram 1. Tillväxten i olika delar världen

Källa: Finansdepartementet

Uppgången framöver kommer därmed att i högre grad bygga på en underliggande ökning i efterfrågan och produktionen, till skillnad från under förra året då återhämtningen till stor del drevs på av en expansiv finans- och penningpolitik i Förenta staterna och flertalet andra större industriländer. Som framgår av tabell 1 räknar regeringen med att tillväxttakten i världsekonomin stiger med 0,3 procentenheter i år, till 3,2 %. Det är knappt en halv procentenhet lägre än vad regeringen räknade med i budgetpropositionen för 2002. Under 2004 stiger den internationella tillväxttakten ytterligare, till 4 %, vilket är ungefär samma bedömning som regeringen gjorde i budgetpropositionen.

Trots den tilltagande tillväxten stiger arbetslösheten under de närmaste åren. I t.ex. EU bedöms arbetslösheten stiga från i genomsnitt 7,5 % under 2002 till i genomsnitt 8,1 % respektive 8 % under 2003 och 2004. I euroområdet väntas arbetslösheten stiga till nära nog 9 % i år, för att endast sjunka med någon tiondel under 2004.

Tabell 1. Tillväxt, inflation och arbetslöshet i världsekonomin

Årlig procentuell förändring	2002	2003	2004	2005	2006
BNP					
Världen	2,9	3,2 (3,6)	4,0 (4,1)	3,9	3,8
EU	1,0	1,3 (2,3)	2,2 (2,9)	2,7	2,6
Euroområdet	0,8	1,1 (2,2)	2,2 (3,0)	2,7	2,7
Norden	1,5	1,6 (2,5)	2,5 (2,5)	2,5	2,4
Förenta staterna	2,4	2,6 (2,7)	3,8 (4,1)	3,7	3,6
Japan	0,3	0,7 (1,1)	0,8 (1,5)	0,9	0,9
Tyskland	0,2	0,5 (1,9)	1,8 (2,8)	2,5	2,5
Frankrike	1,2	1,2 (2,2)	2,2 (2,9)	2,4	2,4
Italien	0,4	1,1 (1,9)	2,2 (2,8)	2,7	2,6
Storbritannien	1,6	2,1 (2,6)	2,3 (2,2)	2,4	2,4
Danmark	1,6	1,4 (2,2)	2,3 (2,1)	2,9	2,9
Finland	1,6	2,4 (3,1)	3,2 (3,6)	2,5	2,5
Norge	1,0	1,2 (2,2)	2,0 (1,8)	1,7	1,7
Sverige	1,9	1,4 (2,5)	2,4 (2,5)	2,6	2,5
Konsumentpriser					
EU	2,1	2,0 (1,9)	1,9 (1,8)	1,8	1,7
Euroområdet	2,3	2,0 (1,9)	1,9 (1,8)	1,9	1,7
Förenta staterna	1,6	1,9 (2,0)	2,2 (2,2)	2,2	2,2
Sverige	2,4	2,4 (2,3)	1,8 (2,1)	2,4	2,1
Arbetslöshet i % av arbetskraften					
EU	7,5	8,1 (7,6)	8,0 (7,4)	7,5	7,3
Euroområdet	8,3	8,8 (8,3)	8,7 (8,0)	8,2	7,9
Förenta staterna	5,8	5,8 (5,6)	5,5 (5,3)	5,3	5,2
Sverige	4,0	4,5 (3,8)	4,3 (3,8)	4	3,8

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: OECD och Finansdepartementet

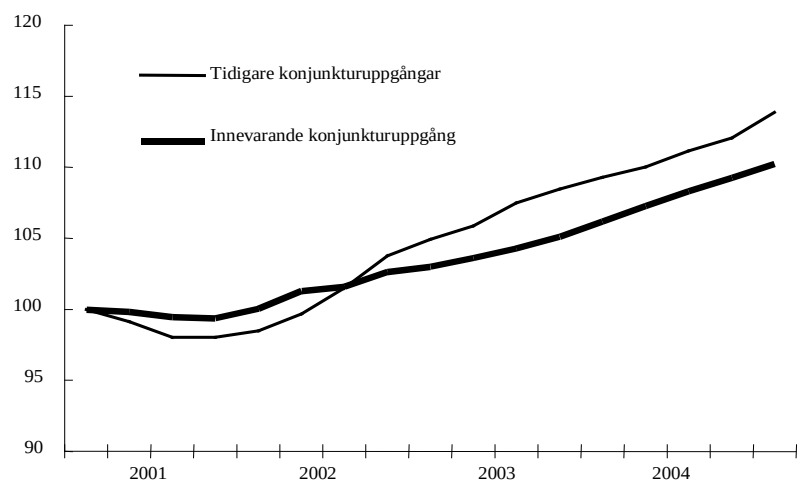
1.1.2 Relativt god tillväxt i Förenta staterna

Trots effekterna av terrorattackerna hösten 2001, kraftiga prisfall på aktiebörserna, redovisningsskandaler i flera större företag och hoten om en militär konflikt med Irak steg BNP i Förenta staterna under förra året med 2,4 %, efter en uppgång 2001 på endast 0,3 % – den svagaste tillväxten i den amerikanska ekonomin sedan mitten av 1980, bortsett från 1991 då BNP sjönk till följd av det s.k. Kuwaitkriget. Drivande i tillväxten var hushållskonsumtionen som i sin tur bl.a. stimulerades av en kraftigt expansiv ekonomisk politik i form av historiskt låga räntor och skattesänkningar samt stora rabatter och billiga lån vid bilinköp.

Regeringen räknar med att återhämtningen i Förenta staterna fortsätter i år och under 2004. En förväntad minskad osäkerhet om den säkerhetspolitiska utvecklingen leder till ökad optimism, stigande börskurser, högre efterfrågan och stigande vinstutsikter i näringslivet, vilket i sin tur ökar investeringarna och sysselsättningen i de amerikanska företagen. Samtidigt fortsätter de låga räntorna tillsammans med en något ljusare arbetsmarknadssituation att bidra till en fortsatt stabil uppgång i hushållskonsumtionen.

Tillväxttakten i Förenta staterna stiger till 2,6 % i år för att stiga ytterligare 2004, till 3,8 %, enligt regeringens bedömning. Som framgår av diagram 2 är den återhämtning som regeringen förutser i vårpropositionen svagare och mer utdragen än tidigare återhämtningsperioder i amerikansk ekonomi.

Diagram 2. Regeringens förväntade uppgång i Förenta staterna jämförd med genomsnittet av de konjunkturuppgångar som varit sedan andra världskriget ¹⁾

¹⁾ Avser nivå på BNP. Index

Källa: Finansdepartementet

Regeringens förhållandevis positiva bild av utvecklingen i Förenta staterna de närmaste åren bygger till stor del på att de senaste årens stora osäkerhet avtar

och att hushållen och företagen blir optimistiska om den ekonomiska framtiden. Enligt regeringen finns det dock en risk för att osäkerheten består eller tilltar, vilket skulle kunna leda till att aktiekurserna sjunker ytterligare, investeringarna dämpas än mer, sysselsättningen minskar och konsumtionen försvagas. I ett sådant läge skulle återhämtningen i Förenta staterna under resten av 2003 och under 2004 kunna bli betydligt svagare än vad som förväntas i vårpropositionen.

1.1.3 Betydligt svagare i EU

Efter en kort uppgång i början av 2002 vände konjunkturen ned i euroområdet under senare delen av året i takt med att den internationella konjunkturen försvagades, den säkerhetspolitiska osäkerheten ökade och hushållens och företagens förväntningar sjönk. Sammantaget nära nog halverades tillväxttakten i euroländerna, från 1,5 % 2001 till 0,8 % 2002. Speciellt svag var tillväxten i de största euroekonomierna – Tyskland, Frankrike och Italien – där BNP steg med endast 0,2 %, 1,2 % respektive 0,4 %.

Det statistiska utfallet och olika indikatorer visar att den ekonomiska aktiviteten varit fortsatt svag under inledningen av 2003. Regeringen räknar i vårpropositionen med att konjunkturen i euroområdet förbättras först mot slutet av året när den internationella efterfrågan på nytt tar fart. Återhämtningen förväntas även stimuleras av stigande konsumtion till följd av en hygglig ökning av hushållsinkomsterna, låga räntor och ytterligare räntesänkningar från den europeiska centralbanken, ECB:s, sida. Däremot bedöms finanspolitiken vara svagt återhållande på den ekonomiska aktiviteten, eftersom ett flertal länder, däribland Tyskland och Frankrike, har ansträngda offentliga finanser. Både Tyskland och Frankrike, men även Portugal, redovisade i fjol ett underskott i de offentliga finanserna som låg under de –3 % av BNP som är det högsta tillåtna underskottet enligt EU:s tillväxt- och stabilitetspakt.

Samttaget räknar regeringen med att BNP i euroområdet stiger med 1,1 % 2003 och 2,2 % 2004. Skillnaden i tillväxt mellan länderna väntas dock bli relativt stor. Till exempel bedöms BNP i Tyskland stiga med 0,5 % i år och 1,8 % nästa år, medan tillväxttakten i Italien stiger till 1,1 % 2003 och 2,2 % 2004.

Trots den svaga internationella återhämtningen var aktiviteten i den brittiska ekonomin förhållandevis hög under förra året. BNP steg med omkring 1,6 %, bl.a. på grund av en expansiv finans- och penningpolitik. En stigande internationell efterfrågan och ett svagare brittiskt pund gör att Storbritanniens BNP ökar med 2,1 % 2003 och 2,3 % 2004, enligt regeringens bedömning. Konsumtionen blir dock något mer dämpad jämfört med tidigare, bl.a. till följd av en hög skuldsättning i hushållssektorn. En speciell riskfaktor när det gäller den brittiska konsumtionen är utvecklingen på fastighetsmarknaden, där priserna stigit mycket kraftigt under senare år. Ett fall i fastighetspriserna skulle kunna leda till att konsumenternas konsumtionsbenägenhet påtagligt dämpas.

Vid sidan av Tyskland är de övriga nordiska länderna – Danmark, Finland och Norge – de viktigaste marknaderna i Europa för den svenska exportindustrin. Som framgår av diagram 1 räknar regeringen med att tillväxttakten i Danmark sjunker till 1,4 % i år, från en uppgång i fjol på 1,6 %. Ökad dansk export mot slutet av året och en stigande hushållskonsumtion väntas dock innebära att tillväxttakten stiger till 2,3 % 2004. Tillväxten i den norska ekonomin var fortsatt låg under förra året, bl.a. på grund av sjunkande investeringar och svag export. De norska företagens konkurrenskraft har märkbart försämrats av den starka norska kronan, höga räntor och omfattande löneökningar. De norska hushållens konsumtion har dock stigit relativt kraftigt, och regeringen bedömer att en fortsatt hög konsumtion gör att BNP, trots en svag industrikonjunktur, stiger med 1,2 % 2003 för att öka med ytterligare 2 % 2004. Konjunkturer i Finland förbättrades under förra året efter en svag tillväxt under 2001. En ökad export och en stigande privat konsumtion bidrog till att Finlands BNP steg med 1,6 % 2002, dubbelt upp mot genomsnittet för euroländerna. En fortsatt hög konsumtion och ökad export i takt med den stigande internationella efterfrågan gör att tillväxttakten i Finland stiger till 2,4 % 2003 och 3,2 % 2004, enligt regeringens bedömning.

1.1.4 Svagt i Japan men hög tillväxt i övriga Asien

Trots att centralbanken vidtagit omfattande åtgärder för att öka likviditeten i Japan fortsätter deflationen – fallande priser – och den höga andelen s.k. dåliga lån i banksektorn att kraftigt pressa den japanska ekonomin. I fjol steg BNP med 0,3 % efter en uppgång på 0,4 % året dessförinnan. Sedan de ekonomiska problemen startade i början av 1990-talet har den japanska ekonomin vuxit med i genomsnitt endast omkring 1 % per år.

Den inhemska efterfrågan är mycket svag på grund av att arbetslösheten ligger kvar på rekordhöga nivåer, med japanska mått mätt, samt att företagen upplever en omfattande osäkerhet om framtiden, vilket bl.a. håller tillbaka investeringarna.

Ekonomin befinner sig i något som kan liknas vid en moment 22-situation. För att nå en långsiktigt högre tillväxt krävs omfattande strukturella reformer. Samtidigt kan stora strukturella förändringar ge svagare tillväxt i det mer kortsiktiga perspektivet, eftersom reformer av det slaget sannolikt skulle leda till kreditåttstramning, ökade konkurser och ännu högre arbetslöshet. Dessutom är den japanska regeringens möjligheter att stimulera konsumtionen och investeringarna via finanspolitiken högst begränsade, eftersom underskottet i de offentliga finanserna är betydande och den offentliga skulden stor och växande.

Regeringen räknar i vårpropositionen med att tillväxten i Japan förblir låg under de närmaste åren. Exporten väntas visserligen stärkas av den stigande internationella efterfrågan, men den inhemska efterfrågan förblir svag. Den japanska exporten, som svarar för drygt 10 % av BNP, är för liten för att ensam kraftigt dra upp tillväxten i den japanska ekonomin. Sammantaget bedöms Japans BNP stiga med 0,7 % 2003 och 0,8 % 2004.

Till skillnad från Japan har de övriga ekonomierna i Asien påverkats mycket lite av de senaste årens internationella konjunkturnedgång. Asien, exklusive Japan, var under förra året den snabbast växande regionen i världsekonomin. Den högsta tillväxten noterades i Kina, som genom sin höga inhemska efterfrågan och stora import stimulerade den ekonomiska aktiviteten i grannländerna. Regeringen räknar med att regionen fortsätter att vara en högtillväxtregion även under de kommande åren. Sammantaget bedöms tillväxten uppgå till 6,1 % 2003 och 6,3 % 2004.

1.1.5 Hög tillväxt i Baltikum

Även länderna Baltikum har under de senaste åren till viss del stått emot den internationella nedgången. Tillväxten har legat betydligt högre än genomsnittet i EU, bl.a. till följd av en hög inhemsk efterfrågan som i sin tur gynns av sjunkande arbetslöshet och relativt kraftigt stigande reallöner. Regeringen räknar med att exporten i regionen stiger framöver genom den ökande internationella efterfrågan samt att den inhemska efterfrågan fortsätter att vara stark. Det gör att länderna under 2003 och 2004 i genomsnitt får en BNP-tillväxt på 5–6 %.

En hög arbetslöshet, låga investeringar och ett starkt beroende av utvecklingen i den svaga tyska ekonomin har bidragit till den låga tillväxten i Polen under de senaste åren. Regeringen bedömer dock att den polska ekonomin återhämtar sig framöver. BNP väntas stiga med 2,5 % 2003 och 4 % 2004 till följd av bl.a. en stigande hushållskonsumtion och en ökad export.

Trots avmattning i slutet av förra året steg BNP i Ryssland med 4,3 % under 2002. De främsta drivkrafterna var oljeexporten och en hög privat konsumtion. Förutsatt att oljepriserna inte faller kraftigt under de närmaste åren fortsätter den ryska ekonomin att växa med 4 % per år under 2003 och 2004, enligt regeringens bedömning.

1.2 Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

1.2.1 Förhållandevis hög BNP-tillväxt under 2002

Trots den svaga internationella konjunkturen, växande osäkerhet om det säkerhetspolitiska läget i omvärlden, fallande kurser på Stockholmsbörsen och en fortsatt nedgång i den för svensk del så viktiga informations- och kommunikationstekniksektorn, den s.k. IKT-sektorn, var den svenska tillväxten förhållandevis hög under förra året. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB:s) första preliminära beräkning steg BNP med 1,9 % 2002, efter en uppgång 2001 på 1,1 %. Det är 0,2 procentenheter lägre än vad regeringen räknade med i budgetpropositionen, men en dubbelt så hög tillväxt som i EU och euroområdet där BNP steg med i genomsnitt 1 % respektive 0,8 % under 2002. I OECD-området steg BNP-tillväxten med i genomsnitt 1,8 %.

Den relativt sett höga tillväxten kan till stora delar förklaras av en expansiv ekonomisk politik och en lågt värderad krona. Hushållens reala disponibla inkomster steg under förra året med 4,7 %, varav mer än 2 procentenheter berodde på sänkta skatter och andra ekonomiska reformer, som t.ex. den s.k. maxtaxan. Detta bidrog till att hushållskonsumtionen steg med 1,3 % i genomsnitt under året. Det är betydligt lägre än de 2 % som regeringen räknade med i budgetpropositionen. Med tanke på att de fallande aktiekurserna kraftigt försämrade hushållens förmögenhetsställning och att hushållens förväntningar om framtiden försämrades i takt med den svagare konjunkturen och den stigande internationella osäkerheten är det ändå en relativt god utveckling. Räknat i termer av tillväxtbidrag bidrog hushållskonsumtionen med 0,6 procentenheter till förra årets BNP-uppgång.

Trots den svaga internationella efterfrågan och en ogynnsam sammansättning av exportproduktionen steg den svenska exporten av varor och tjänster med 0,4 % 2002, efter en nedgång året innan på knappt 1 %. Precis som under 2001 påverkades exporten under förra året kraftigt av problemen inom teleproduktindustrin. Sammantaget steg exporten av varor med drygt 2 % 2002. Om man exkluderar teleproduktindustrin var uppgången i varuexporten omkring 4 %. Den svaga teleproduktexporten bidrog också till att den svenska importen sjönk med ytterligare 2,5 % 2002, efter ett fall 2001 på 3,5 %. Den låga importen betydde att utrikeshandeln, trots den svaga exporten, ändå gav ett relativt stort positivt bidrag till BNP-tillväxten 2002.

Investeringarna gav däremot ett negativt bidrag till förra årets tillväxt på grund av bl.a. den svaga vinstutvecklingen, det osäkra internationella läget och en tidigare kraftigt uppdragen investeringsnivå. I industrin och den privata tjänstesektorn sjönk investeringarna med knappt 7 %, medan investeringarna i bostäder och myndigheternas investeringar ökade. Sammantaget sjönk investeringarna med 2,5 % 2002.

1.2.2 Konjunkturen förbättras under 2003 och 2004

Som framgår under avsnitt 1.1 Den internationella utvecklingen räknar regeringen i vårpropositionen med att den osäkerhet om det världspolitiska läget som i stor utsträckning påverkat investeringarna och konsumtionen i världsekonomin det senaste året avtar under andra halvåret 2003. Det bidrar i sin tur till att en återhämtning i både den internationella och den svenska konjunkturen påbörjas under senare delen av 2003 och under 2004.

Den svaga internationella efterfrågan andra halvan av 2002 och under första delen av 2003 i kombination med en åtstramning av finanspolitiken och en starkare svensk krona gör att tillväxttakten i den svenska ekonomin sjunker till 1,4 % 2003, efter uppgången i fjol på 1,9 %. Under 2004 förväntas tillväxttakten stiga till 2,4 %, när den stigande internationella efterfrågan bidrar till ökad svensk export, högre konsumtion och stigande investeringar.

Förutsatt att den internationella återhämtningen tar fart väntas alltså den svenska ekonomin växa med i genomsnitt 1,9 % under perioden 2003–2004.

Prognosen innebär att tillväxten under de närmaste åren kommer att ligga något över det förväntade tillväxtgenomsnittet bland EU- och euroländerna.

Regeringens prognos bygger på den ekonomiska och statistiska information som fanns tillgänglig t.o.m. den 9 april 2003.

I tabellerna 2, 3 och 4 nedan redovisas förutsättningarna, nyckeltalen och försörjningsbalansen i regeringens bedömning. I punkterna nedan sammanfattas de viktigaste delarna i prognosen.

Tabell 2. Försörjningsbalansen 2002–2006

	Mdkr	Årlig procentuell förändring				
		2002	2003	2004	2005	2006
Hushållens konsumtionsutgifter	1139	1,3	1,9 (2,6)	2,2 (2,5)	2,3	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	656	2,1	0,5 (0,8)	0,2 (0,3)	0,3	0,3
Statliga	188	1,7	-0,5 (-0,5)	-0,5 (0,0)	0,0	0,0
Kommunala	468	2,3	0,8 (1,3)	0,5 (0,4)	0,5	0,5
Bruttoinvesteringar	400	-2,5	-0,5 (4,6)	2,9 (5,1)	4,9	4,7
Näringsliv exkl. Bostäder	280	-6,9	-2,2 (3,3)	3,0 (5,7)	5,2	5,0
Bostäder	49	10,4	2,3 (12,1)	4,2 (5,0)	8,0	8,0
Myndigheter	70	9,5	4,5 (4,3)	1,4 (2,3)	1,3	1,2
Lagerinvesteringar ¹	4	-0,1	0,2 (0,4)	0,0 (0,0)	0,1	0,0
Export	1012	0,4	2,3 (6,3)	7,0 (6,2)	6,3	6,0
Import	871	-2,7	2,3 (7,8)	6,0 (6,6)	6,2	6,1
BNP	2340	1,9	1,4 (2,5)	2,4 (2,5)	2,6	2,5

¹ Bidrag till BNP-tillväxt.

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Finansdepartementet

- I prognosen ingår ett antal antaganden om den framtida utvecklingen. Ett viktigt antagande är att de avtalsmässiga löneökningarna och löneglidningen hålls tillbaka så att de totala lönekostnadsökningarna i ekonomin begränsas till 3,5 % per år under de närmaste åren. Under perioden 2001–2002 steg de totala lönekostnaderna med i genomsnitt omkring 4,2 % per år.
- Till följd av bl.a. en stramare finanspolitik väntas hushållens inkomster under 2003 och 2004 stiga betydligt långsammare än under 2002 då inkomsterna steg med 4,7 %. Regeringen räknar dock med att hushållskonsumtionen stiger med 1,9 % i år för att stiga med ytterligare 2,2 % 2004. En fortsatt relativt god förmögenhetsställning i hushållen trots fallande aktiekurser, en fortsatt relativt optimistisk syn på den egna ekonomiska utvecklingen och låga räntor är några av de faktorer som, enligt regeringen, väntas bidra till en förhållandevis stark konsumtion under de närmaste åren. Regeringen räknar även med att Riksbanken fortsätter att sänka den s.k. reporäntan till en nivå på 2,75 % i slutet av 2003. Hushållen förväntas dessutom minska sitt sparande något till förmån för en ökad konsumtion.
- En faktor som verkar dämpande på konsumtionen är att sysselsättningen väntas sjunka med 0,3 % under 2003 samtidigt som den öppna arbetslösheten stiger till i genomsnitt 4,5 %, från i genomsnitt 4 % 2002. I takt med att konjunkturen förbättras börjar sysselsättningen stiga på nytt un-

der 2004 samtidigt som den öppna arbetslösheten sjunker till 4,3 %, enligt regeringens bedömning.

Tabell 3. Prognosförutsättningar 2002–2006

Årlig procentuell förändring	2002	2003	2004	2005	2006
BNP världen	2,9	3,2 (3,6)	4,0 (4,1)	3,9	3,8
HIKP EU	2,1	2,0 (1,9)	1,9 (1,8)	1,8	1,7
Timlön, kostnad	4,0	3,5 (3,5)	3,5 (3,5)	3,5	3,5
TCW-index ^{1,3}	133,7	128,8 (128,8)	127,0 (127,0)	127,0	127,0
Tysk långränta ^{1,2}	4,8	4,3 (4,9)	5,0 (5,1)	5,4	5,4
Svensk långränta ^{1,2}	5,3	4,9 (5,3)	5,4 (5,3)	5,8	5,8
Svensk kortränta ^{1,2}	4,1	3,5 (4,7)	4,0 (4,7)	4,8	4,9

¹ Årsgenomsnitt

² Tioårig statsobligation, sex månaders statsskuldväxel.

³ TCW-index mäter kronans konkurrensvägs värde. Ju högre indextal, desto svagare krona.

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Finansdepartementet

- Värdet på den svenska kronan stiger. Mätt enligt det s.k. TCW-index väntas kronans värde ligga på i genomsnitt 128,8 2003 och 127 2004 (ju högre värde, desto svagare krona). Det är samma bedömning som regeringen gjorde i budgetpropositionen.
- Trots förstärkningen av kronan väntas exporten stiga med 2,3 % i år och 7 % 2004 när den internationella efterfrågan på bl.a. investeringsvaror börjar stiga. Enbart exporten av varor bedöms öka med knappt 4 % 2003 och omkring 7,5 % nästa år.
- I takt med att exportproduktionen och konsumtionen ökar stiger importen av varor och tjänster på nytt, efter en nedgång under både 2001 och 2002.
- För första gången sedan 1997 sjönk investeringarna i den svenska ekonomin under förra året. Nedgången berodde bl.a. på tidigare överinvesteringar, den osäkra konjunkturen och den svaga vinstutvecklingen. Regeringen räknar med att investeringar fortsätter att sjunka i år. I likhet med under förra året väntas dock investeringarna i myndighetssektorn och bostadssektorn fortsätta att öka under 2003. Den stigande efterfrågan och en ökad produktion gör att investeringarna stiger med sammanlagt 2,9 % 2004, enligt regeringens bedömning.
- Både den statliga och den kommunala konsumtionen ökade kraftigt under förra året. Under 2003 och 2004 bedöms den samlade offentliga konsumtionen stiga med 0,5 % respektive 0,2 %. Svagare finanser begränsar konsumtionsutrymmet i den kommunala sektorn till 0,8 % i år och 0,5 % nästa år. I den statliga sektorn sjunker konsumtionen med 0,5 % under både 2003 och 2004, bl.a. på grund av utgiftsbegränsningar inom försvaret.

Tabell 4. Nyckeltal 2002–2006

Årlig procentuell förändring

	2002	2003	2004	2005	2006
KPI, dec-dec	2,3	1,6 (2,4)	2,5 (2,0)	2,3	2,0
UND1X, dec-dec	2,2	1,9 (1,9)	1,7	-	-
Disponibel inkomst	4,7	1,7 (2,1)	1,4 (1,7)	0,9	1,6
Sparkvot (nivå) ¹	2,8	2,6 (3,0)	1,9 (2,2)	0,6	-0,1
Industriproduktion	2,9	2,2 (4,0)	5,0 (3,6)	4,2	3,9
Relativ enhetsarbetskostnad	0,3	2,8 (2,7)	0,3 (3,6)	-	-
Sysselsättning, antal personer	0,1	-0,3 (0,2)	0,3 (0,5)	0,6	0,6
Öppen arbetslöshet ²	4,0	4,5 (3,8)	4,3 (3,8)	4	3,8
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ²	2,6	2,2 (2,2)	2,0 (2,0)	1,7	1,7
Sysselsättningsgrad ³	78,1	77,6 (78,0)	77,6 (78,0)	77,7	77,8
Handelsbalans (miljarder kronor)	147	156 (156)	171 (178)	188	204
Bytesbalans ⁴	4,2	4,3 (3,6)	4,1 (3,4)	4,1	4,3
Offentligt överskott ⁴	1,1	0,4 (1,5)	1,0 (1,6)	1,4	2,1

¹ Exklusive sparande i avtalspension.² Andel av arbetskraften.³ Antalet sysselsatta i åldern 20–64 år exkl. arbetsmarknadspolitiska program som andel av befolkningen i åldersgruppen.⁴ Procent av BNP.

Siffror inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Finansdepartementet

1.2.3 Kalkylerna för utvecklingen 2005 och 2006

Förutom prognoserna för 2003 och 2004 presenterar regeringen i vårpropositionen en kalkyl för utvecklingen under 2005 och 2006. Siffrorna för de båda åren redovisas i tabellerna 2, 3 och 4 ovan. I kalkylen antas att återhämtningen i världsekonomin fortsätter samt att det i slutet av 2004 finns lediga resurser i den svenska ekonomin så att Sveriges BNP under 2005 och 2006 kan växa snabbare än den långsiktiga tillväxttrenden på 2 %. Det s.k. BNP-gapet – dvs. skillnaden mellan den faktiska produktionsnivån i samhället och den praktiskt möjliga – sluts först under 2006. Givet dessa antaganden beräknar regeringen att BNP stiger med 2,6 % 2005 och 2,5 % 2006.

Sysselsättningen förväntas stiga under perioden, och den öppna arbetslösheten sjunker till i genomsnitt 3,8 % 2006. Som framgår av tabell 4 beräknas den s.k. reguljära sysselsättningsgraden, dvs. antalet sysselsatta i åldern 20–64 år som andel av befolkningen i samma åldersgrupp, enbart stiga med ett par tiondelar, till en nivå på 77,8 % 2006 (sysselsättningen, sysselsättningsmålet och den öppna arbetslösheten behandlas mer utförligt i avsnitt 1.2.5).

1.2.4 Osäker exportuppgång

År 2001 var det svagaste året för den svenska exportindustrin sedan de s.k. kostnadskrisåren i mitten av 1970-talet. Exporten av varor sjönk med 3,5 % bl.a. på grund av en kraftigt försvagad efterfrågan på investeringsvaror i omvärlden och nedgången i den s.k. IKT-branschen. En relativt stark återhämtning i exporten påbörjades i början av förra året, framför allt till följd av en

stigande efterfrågan på IKT-produkter och motorfordon i främst Förenta staterna och länderna utanför OECD-området.

Uppgången i IKT- och motorfordonsexporten visade sig dock vara temporär, och exporten försvagades återigen under andra halvan av 2002 i takt med att den internationella konjunkturen försvagades och den säkerhetspolitiska osäkerheten tilltog. Exporten av varor steg dock med 2,3 % i fjol, medan den totala exporten sjönk med 0,4 %.

De senaste månaderna har exporten och exportorderingen åter börjat stiga, visar utfallsstatistik och olika typer av indikatorer. En del av uppgången kan sannolikt förklaras av att industriföretagen runt om i världen beställt varor för att fylla sina lager i syfte att gardera sig mot leverans- och produktionsstörningar på grund av kriget i Irak. Regeringen räknar dock med att exporten fortsätter att stiga i takt med att återhämtningen i den internationella ekonomin tilltar under senare delen av 2003 och under 2004 och efterfrågan på investeringsvaror stiger. Det finns dock, enligt regeringen, ett antal riskfaktorer som gör att exporten kan utvecklas svagare än beräknat. En sådan riskfaktor är återhämtningen i EU, Sveriges största exportområde. Än så länge finns inga tydliga tecken på vare sig en uppgång i den ekonomiska aktiviteten i EU eller en ökning av Sveriges export till området. Dessutom kan det dröja relativt länge innan den för svensk industri så viktiga investeringsvaruefterfrågan stiger i EU. En annan viktig faktor är investeringsvaruefterfrågan i Förenta staterna. Trots att en viss uppgång redan noterats kan det låga kapacitetsutnyttjandet i industrin, de ansträngda balansräkningarna i stora delar av det amerikanska näringslivet och det osäkra säkerhetspolitiska läget föra med sig att investeringar framöver ökar långsammare än väntat.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att importefterfrågan av bearbetade varor på svenska exportmarknader stiger med 5,6 % i år och 7,7 % 2004. Den svenska exporten av bearbetade varor väntas samtidigt öka med 4,6 % 2003 och 8,4 % 2004. Det innebär att den svenska exportindustrin beräknas vinna marknadsandelar på världsmarknaden under nästa år, trots att regeringen, som redovisades ovan, under perioden räknar med en förstärkning av kronan.

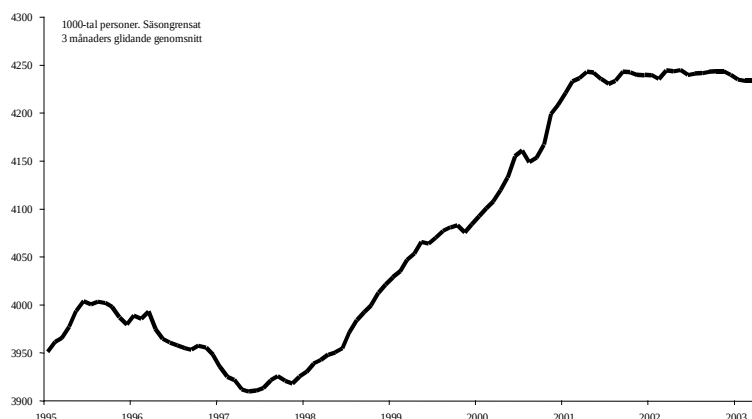
1.2.5 Sysselsättningsmålet nås inte 2004, enligt regeringens prognos

Efter den kraftiga förbättringen första halvåret 1997 till första halvåret 2001, då antalet sysselsatta i den svenska ekonomin säsongsgrensat steg med omkring 320 000 personer och den öppna arbetslösheten sjönk till omkring 4 %, har efterfrågan på arbetskraft minskat kraftigt i takt med den svaga internationella konjunkturen och nedgången i IKT-branschen.

Trots det steg antalet sysselsatta under förra året med 0,1 %, mätt som års-genomsnitt. Uppgången förklaras framför allt av en stigande sysselsättning i den offentliga sektorn, bl.a. till följd av det s.k. tillfälliga sysselsättningsstödet till kommuner och landsting. I näringslivet, främst inom industrin, minskade däremot antalet sysselsatta relativt kraftigt, medan sysselsättningen i den

privata tjänstesektorn steg svagt. En anledning till att sysselsättningen steg under förra året, trots den svaga konjunkturen och den svaga efterfrågan på arbetskraft, kan vara att den ökade sjukfrånvaron minskat företagens behov att säga upp personal, enligt regeringens bedömning i vårpropositionen.

Diagram 3. Sysselsättningen januari 1995 till mars 2003

Källa: Statistiska centralbyrån, Finansdepartementet

Som framgår av diagram 2 har sysselsättningen minskat något under årets inledande månader. De senaste indikatorerna över vakanstal, nyanmällda lediga platser samt anställningsplaner tyder på att sysselsättningen fortsätter att minska framöver. Regeringen räknar också med att antalet sysselsatta i år minskar med 0,3 % eller 12 000 personer. Under nästa år bedöms dock sysselsättningen stiga i takt med att konjunkturen återhämtar sig och produktionen ökar i slutet av 2003 och under 2004.

Diagram 4. Den öppna arbetslösheten januari 1995 till mars 2003

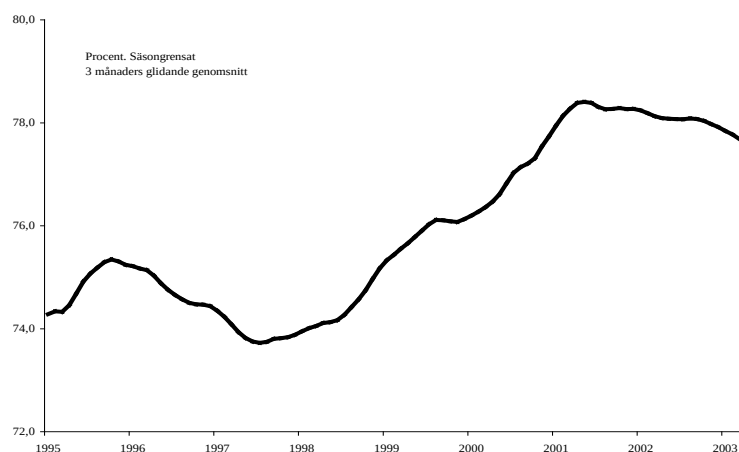

Källa: Statistiska centralbyrån, Finansdepartementet

Precis som under 2001 låg den öppna arbetslösheten på i genomsnitt 4 % 2002. Som framgår av diagram 3 steg dock arbetslösheten under senare delen av förra året, och uppgången har fortsatt under inledningen av 2003. Under årets första kvartal låg den öppna arbetslösheten på i genomsnitt 4,5 % i säsongsrensade termer, vilket kan jämföras med ett genomsnitt på 4,2 % under fjärde och sista kvartalet i fjol.

Regeringen räknar med att utbudet av arbetskraft stiger med 0,2 % per år under 2003 och 2004, vilket är något snabbare än i fjol då utbudet ökade med 0,1 %. Denna utveckling i kombination med den förväntade sysselsättningsförändringen gör att den öppna arbetslösheten stiger till 4,5 % i år för att sjunka till i genomsnitt 4,3 % under 2004. Eftersom regeringen bedömer att andelen deltagare i olika arbetsmarknadspolitiska program sjunker under både 2003 och 2004 stiger arbetslösheten inklusive arbetsmarknadsåtgärder med 0,1 procentenhet i år, till 6,7 %, för att nästa år sjunka till 6,3 %.

Diagram 5. Sysselsättningsgraden enligt sysselsättningsmål januari 1995 till mars 2003

Källa: Statistiska centralbyrån, Finansdepartementet

Riksdagens och regeringens mål för sysselsättningen är att sysselsättningsgraden i ekonomin, dvs. antalet sysselsatta i åldern 20–64 år i procent av befolkningen i samma åldersgrupp, ska stiga till 80 % 2004. Som framgår av diagram 4 steg sysselsättningsgraden kraftigt från mitten av 1997 till en nivå i början av 2001 på omkring 78,5 %. Därefter har sysselsättningsgraden, till följd av bl.a. den svagare efterfrågan på arbetskraft, åter börjat sjunka till en nivå under första kvartalet 2003 på säsongsrensat i genomsnitt 77,7 %. Regeringens prognos i vårpropositionen innebär att sysselsättningsgraden 2003 och 2004 ligger kvar på ungefär samma nivå som i dagsläget. För att nå sysselsättningsmålet 2004 krävs att den reguljära sysselsättningen i åldersgruppen 20–64 år ökar med ytterligare ungefär 125 000 personer. I vårpropositionens kalkyler för 2005 och 2006 förväntas en mindre uppgång i sysselsättningsgraden till en nivå 2006 på 77,8, dvs. även det under sysselsättningsmålet.

Tabell 5. Nyckeltal för arbetsmarknaden 2002-2006

Årlig procentuell förändring	2002	2003	2004	2005	2006
BNP	1,9	1,4 (2,5)	2,4 (2,5)	2,6	2,5
Produktivitet	3,0	1,9 (2,0)	1,9 (1,8)	1,8	1,8
Antal arbetade timmar	-1,2	-0,5 (0,5)	0,5 (0,6)	0,7	0,6
Medelarbetstid	-1,3	-0,2 (0,3)	0,2 (0,2)	0,1	0
Antal sysselsatta	0,1	-0,3 (0,2)	0,3 (0,5)	0,6	0,6
Reguljär sysselsättningsgrad, 20-64 år ¹	78,1	77,6 (78,0)	77,6 (78,0)	77,7	77,8
Arbetskraft	0,1	0,2 (0,1)	0,2 (0,4)	0,3	0,4
Öppen arbetslöshet ²	4,0	4,5 (3,8)	4,3 (3,8)	4,0	3,8
Arbetsmarknadsåtgärder ²	2,6	2,2 (2,2)	2,0 (2,0)	1,7	1,7

¹ Antalet sysselsatta exkl. konjunkturberoende arbetsmarknadspol. åtgärder i % av befolkningen.

² Antalet personer i procent av arbetskraften.

Siffrorna inom parentes anger regeringens bedömning i budgetpropositionen.

Källa: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet

1.2.7 Revidering av nationalräkenskaperna

I början av december 2002 offentliggjorde Statistiska centralbyrån (SCB) en kraftig revidering av nationalräkenskaperna för åren 1993–2001. Effekten blev att nivån på Sveriges BNP steg relativt markant jämfört med tidigare beräkningar. De mest betydelsefulla förändringarna i SCB:s nya beräkningar är:

- Den offentliga momsen räknas in i nationalräkenskaperna, enligt EU-beslut. Tidigare behandlades den offentliga momsen som avdragsgill och ingick därför inte i räkenskaperna.
- Ny information om svenska företags handel med varor i utlandet (dvs. handel som inte passerar den svenska gränsen) inkluderas i räkenskaperna.
- En översyn av beräkningarna av hushållens konsumtionsutgifter har genomförts, samtidigt som den tidigare värderingen av skogstillgångar förändrats. Nivån på investeringarna har höjts.

Tabell 6. BNP-tillväxten före och efter SCB:s revideringar i december 2002

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Snitt
Tillväxt före revidering (%)	4,1	3,7	1,1	2,1	3,6	4,5	3,6	1,2	3,0
Tillväxt efter revidering (%)	4,2	4,0	1,3	2,4	3,6	4,6	4,4	1,1 ¹⁾	3,2
Förändring (procentenheter)	+0,1	+0,3	+0,2	+0,3	-	+0,1	+0,8	-0,1	+0,2

¹ Reviderad tillväxttal för 2001 publicerad i prel. Nationalräkenskaperna för 2002 (mars 2003)

Källa: Statistiska centralbyrån

Som framgår av tabell 6 nedan innebär revideringarna att den ekonomiska historien för den aktuella perioden till en del skrivs om. Efter revideringen uppgår den svenska BNP-tillväxten till i genomsnitt 3,2 % per år perioden 1994–2001. Före revideringen var genomsnittet knappt 3 %. I löpande priser

innebär detta att BNP-nivån 2001 efter revideringen ligger nästan 100 miljarder kronor högre än nivån före revideringen. De enskilda år som påverkats mest av revideringarna är 1995, 1997 och 2000.

1.2.8 Ny information efter att regeringens prognos färdigställts

Regeringen anger att prognoserna i vårpropositionen bygger på uppgifter som fanns tillgängliga t.o.m. den 9 april 2003. Den information som kommit sedan prognosarbetet avslutades är blandad. De senaste indikatorerna tyder dock på att den ekonomiska återhämtningen varit fortsatt svag. Någon snabb uppgång efter att krigshandlingarna i Irak avslutades i mitten av april har inte synts till.

Kraftig dollarförsvagning

När det i början av april stod klart att kriget i Irak snart skulle ta slut spred sig optimismen på finansmarknaderna. Oljepriset, som började gå ned i anslutning till krigsstarten, fortsatte att falla. Räntorna som steg när kriget påbörjades fortsatte att gå upp samtidigt som priserna på aktiebörserna runt om i världen steg och dollarkursen stärktes. I takt med att den senaste månadens ekonomiska statistik varit svagare, om än marginellt svagare, än marknadens förväntningar har dollarkursen åter börjat sjunka, räntorna gått ned och oljepriset stigit. Sedan regeringen avslutade sin prognos (från 9 april till mitten av maj) har dollarn försvagats med 6–7 % mot både kronan och euron. Börserna i Sverige och Förenta staterna har stigit med omkring 5 %, med undantag för den teknikföretagsdominerade Nasdaqbörsen, som gått upp med omkring 12 %. Priserna på börserna i Frankfurt och London har stigit med omkring 8 % respektive omkring 4 %. Obligationsräntorna världen över, inklusive de svenska, har sjunkit med omkring en halv procentenhet medan oljepriset gått upp med omkring 7 %, till en nivå i mitten av maj på omkring 26 dollar per fat.

Signaler om god konsumtionsutveckling i Förenta staterna

Förenta staternas BNP steg under första kvartalet med 1,6 % i uppräknad årstakt jämfört med fjärde kvartalet i fjol, enligt preliminära uppgifter från det amerikanska handelsdepartementet. Det kan jämföras med fjärde kvartalet då BNP-tillväxten var 1,4 % i uppräknad årstakt. Jämfört med första kvartalet i fjol steg BNP med 2,1 %. Det var något svagare än vad analytikerna hade räknat med. Uppgången förklaras framför allt av stigande privat och offentlig konsumtion. Investeringarna ökade för andra kvartalet i följd, om än ganska blygsamt.

Ny statistik och nya indikatorer tyder på att konsumtionen fortsätter att stiga. Hushållens förtroende för den ekonomiska utvecklingen (mätt enligt det s.k. Conference Board) steg kraftigt i april, från en indexsiffra i mars på 61,4 till 84,8 – den starkaste uppgången under en enskild månad sedan mars 1991 då det s.k. Kuwaitkriget tog slut. Försäljningen i detaljhandeln steg relativt kraftigt i mars, och flera indikatorer tyder på att uppgången fortsatt i april.

Vidare steg försäljningen av bilar i april, bl.a. till följd av stora rabatterbjudanden och erbjudanden om räntefria lån.

Arbetsmarknaden fortsätter dock att försvagas. Sysselsättningen sjönk ytterligare i april efter nedgången under februari och mars. Arbetslösheten steg till 6 % från en nivå på 5,7 % i mars.

Även industrikonjunkturen i Förenta staterna fortsätter att vara svag, enligt de senaste siffrorna. Företagens förtroende för den ekonomiska utvecklingen sjönk i april, till en indexsiffra på 45,4. Värden under 50 tyder grovt sett på avmattning i den ekonomiska aktiviteten medan värden över 50 indikerar tillväxt. Vidare sjönk industriproduktionen ytterligare i april, enligt ny statistik. Däremot stiger optimismen i den amerikanska tjänstesektorn, som svarar för omkring två tredjedelar av den amerikanska ekonomin. Inköpschefernas index för tjänstesektorn steg i april till ett indexvärde på 50,7, från 47,9 i mars. Inflationen i Förenta staterna sjönk i april till 2,2 %. Den s.k. kärninflationen, dvs. konsumentpriserna exklusive energipriser, gick ned till 1,5 %.

Fortsatt försämring i euroområdet

De senaste indikatorerna för EU och euroområdet tyder på en fortsatt nedgång i den ekonomiska aktiviteten, trots en minskad osäkerhet efter krigsslutet i Irak. EU-kommissionens konjunkturbarometer för euroområdet steg visserligen något i april, från ett indexvärde i mars på 97,8 till 97,9, men uppgången förklaras framför allt av en begränsad uppgång i konsumenternas och detaljhandelns förtroende för den ekonomiska utvecklingen. I industrin fortsätter pessimismen bland företagen att öka. Till exempel sjönk inköpschefernas index för industrin ytterligare i april.

Tydligast är försvagningen i Tyskland. Det s.k. IFO-index för Tyskland sjönk kraftigt i april, till den lägsta nivå som noterats sedan december 2001. IFO-index är en barometer över den tyska industrins förväntningar, men har historiskt också visat sig vara en god indikator för hela euroområdet. Även inköpschefernas index för den tyska industrin sjönk kraftigt i april. Den senaste utfallsstatistiken visar dessutom att industrins produktion och ordergång utvecklats svagt under de senaste månaderna.

Arbetslösheten stiger

Även den tyska konsumtionen utvecklas svagt. I mars sjönk omsättningen i detaljhandeln med 4 % jämfört med samma månad i fjol. Analytikerna hade räknat med en uppgång på en halv procent. Vidare steg arbetslösheten i april till 4,5 miljoner personer – den högsta nivå som noterats sedan återföreningen mellan Väst- och Östtyskland.

Tysklands BNP sjönk under första kvartalet med 0,2 % jämfört med fjärde kvartalet i fjol, enligt preliminära uppgifter från Tysklands statistikbyrå. Analytikerna räknade med en uppgång med 0,2 % jämfört med kvartalet innan.

Enligt Eurostats första preliminära beräkning var tillväxten i både EU och euroområdet noll under första kvartalet i år jämfört med fjärde kvartalet i fjol. Ny statistik från eurostat visar också att arbetslösheten i euroområdet steg till

8,7 % i mars, medan arbetslösheten i EU låg kvar på samma nivå som i februari, 7,9 %. Inflationstakten i euroområdet sjönk från 2,4 % i mars till 2,1 % i april, framför allt till följd av lägre energipriser.

Förbättrad svensk industrikonjunktur under första kvartalet

När det gäller den svenska utvecklingen är informationen lite mer blandad. Industrikonjunkturen förbättrades något under första kvartalet i år, enligt Konjunkturinstitutets (KI:s) senaste kvartalsbarometer som publicerades i slutet av april. Produktionen steg jämfört med kvartalet innan och andelen företag som var nöjda med storleken på orderstocken ökade. Under sista kvartalet i fjol var omkring 40 % av företagen missnöjda med orderstockens storlek. Under första kvartalet hade andelen missnöjda krympt till 30 %. En viktig orsak till förbättringen var att företagen i den s.k. teleproduktindustrin redovisade såväl ökad produktion som stigande orderingång under första kvartalet. Sysselsättningen i industrin fortsatte dock att minska samtidigt som andelen företag som anger brist på arbetskraft är den lägsta på länge.

Vidare är industriföretagen relativt optimistiska om den närmaste framtiden. Både orderingången och produktionen väntas stiga under de närmaste månaderna. Konjunkturen i byggsektorn försämrades emellertid under första kvartalet. Antalet anställda fortsatte att minska, och byggföretagen är missnöjda med orderläget. Branschen räknar med ytterligare försvagning under de närmaste månaderna. Tillväxten inom handeln mattades något under första kvartalet, men företagen räknar med ökad försäljning framöver. Inom tjänstesektorn är företagen lite mer återhållsamma och sammantaget räknar de med en relativt måttlig ökning av efterfrågan under den närmaste tiden.

Resultaten i KI:s barometer verifieras av att både industriproduktionen och orderingången steg något under första kvartalet jämfört med fjärde kvartalet i fjol, enligt SCB:s senaste utfallsstatistik. Inköpschefsindex för den svenska industrin steg emellertid med bara några tiondelar i april, efter ett fall på 5 procentenheter i mars. Indexsiffran ligger dock fortfarande över expansionsgränsen 50.

Sysselsättningen fortsatte att sjunka i mars samtidigt som den öppna arbetslösheten steg till 4,6 %, enligt SCB:s arbetskraftsundersökning AKU. I mars 2002 låg den öppna arbetslösheten på 3,8 %. Enligt AMS uppgifter för april, som publicerades i början av maj, låg den öppna arbetslösheten på 4,3 % i slutet av april mot 4,4 % månaden innan och 3,6 % i slutet av april 2002. Det s.k. obalanstalet, dvs. antalet öppet arbetslösa plus antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program, uppgick till 6,6 % i april mot 6,9 % i mars och 6,5 % i april förra året.

Hushållens förväntningar om ekonomins utveckling sjönk ytterligare något i april när hushållens förtroendeindikator, den s.k. CCI, föll från minus 6,4 i mars till minus 6,9 i april, vilket är den lägsta noteringen sedan december 2001. Framför allt blev hushållen något mer pessimistiska om den svenska ekonomins utveckling, medan optimismen om den egna ekonomins utveckling steg något. Trots hushållens pessimism steg omsättningen i detaljhandeln

under både mars och april, med 4,1 % respektive 2,5 %, jämfört med samma månad året innan. Även inregistreringen av nya personbilar ökade under mars och april.

Inflationstakten i den svenska ekonomin sjönk kraftigt i april, från 3,1 % i mars till 2,3 % mätt enligt KPI. Nedgången förklaras framför allt av lägre priser på olja, bensin och el. Inflationen mätt enligt det underliggande inflationsmättet UND1X låg i april på 2,4 %, ned från 3 % i mars.

Sedan regeringen offentliggjorde sin prognos har Nordea, OECD, SEB och Svenska Handelsbanken presenterat nya bedömningar av den svenska ekonomins utveckling under 2003 och 2004. I genomsnitt räknar de med att BNP stiger med 1,4 % i år och 2,5 % nästa år. Det kan jämföras med regeringens bedömning i vårpropositionen om en BNP-tillväxt på 1,4 % 2003 och 2,4 % 2004. Vid mitten av maj meddelade KI att de reviderat sin syn på tillväxtutsikterna, till följd av bl.a. den internationella utvecklingen. Det innebär att tillväxtprognosen i den bedömning som institutet publicerar i mitten av juni kommer att ligga kring en tillväxt i den svenska ekonomin på 1,0 % 2003 och nästa år 2,5 % 2004. I den prognos som publicerades i slutet av mars räknade institutet med en tillväxt på 1,4 % 2003 och 2,8 % 2004.

1.2.9 Finansutskottets syn på vårpropositionens och partimotionernas konjunkturbedömningar

Partierna har i partimotionerna inga allvarliga invändningar mot den bedömning av den internationella och svenska ekonomins utveckling som görs i vårpropositionen. Flera av motionärerna pekar emellertid på att det finns en klar risk för att utvecklingen blir svagare än vad regeringen räknar med, bl.a. till följd av en fortsatt stor osäkerhet bland företag och hushåll både internationellt och i Sverige trots att kriget i Irak är slut.

I motion Fi15 (fp) konstateras att analyserna av världsekonomins utveckling under lång tid fokuserats på Irakkrisen. Att kriget blev kort innebär att mycket av osäkerheten skingrats.

”Det innebär dock inte att en snabb ekonomisk återhämtning i världen är given. Oljepriset är i och för sig på väg mot nivåer som rådde före Irakkrisen, men det finns ett antal problem på olika håll i världsekonomin som kan göra en kommande konjunkturuppgång både svag och utdragen. Ett problem är att det idag inte finns någon riktigt stark tillväxtmotor i världsekonomin”, skriver motionärerna. ”Det är troligare med en mer utdragen och långsammare återhämtning.”

I motion Fi14 (m) framhålls att regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken är baserad på en förhållandevis försiktig tillväxtprognos.

”Prognosen ligger i linje med flertalet andra bedömningar och vi har inte avgörande invändningar mot huvuddragen i denna. Återhämtningen dröjer och blir svag både i Sverige och i omvärlden”, skriver motionärerna.

Motionärerna menar dock vidare att det finns en uppenbar risk att en kvardröjande säkerhetspolitisk oro bidrar till att företag och hushåll blir mindre optimistiska.

”Den minskning av hushållens och företagens skulder som nu pågår i USA, Sverige och många andra länder kan också ha en större dämpande effekt än vad regeringen antar.”

Motionärerna pekar bl.a. på fastighetsprisernas utveckling runt om i världen, som under de senaste åren bidragit till att motverka förmögenhetseffekterna av fallande aktiekurser. Ett snabbt fall i villapriserna skulle kunna leda till att återhämtningen bryts, enligt motionärerna.

”Regeringen tror att risken är större att ekonomin utvecklar sig sämre än regeringen förutspår än att den utvecklar sig bättre. Vi tror att regeringen har rätt i denna bedömning”, fortsätter motionärerna i Fi14 (m).

Utskottet delar regeringens bedömning i vårpropositionen och synpunkterna i partimotionerna att osäkerheten om den internationella konjunkturen, och därmed även den svenska, är stor. Sannolikt är också riskerna för en sämre utveckling än den som förväntas i vårpropositionen större än chanserna för att det senaste årets pessimistiska stämningsläge snabbt ska brytas och vändas till en snabb och kraftig återhämtning.

Efter en relativt stark uppgång i världsekonomin under första halvåret 2002 bröts återhämtningen under förra sommaren och hösten, till följd av bl.a. fallande kursen på världens aktiebörser, låga vinster i företagen, bokförings-skandaler i t.ex. Förenta staterna och den osäkerhet som byggdes upp inför kriget i Irak. Att kriget i Irak nu är över borde enligt utskottets mening rimligtvis leda att den internationella osäkerheten dämpas betydligt och att det i förlängningen leder till en stigande optimism hos både hushålls- och företagssektorn.

Som framgår av redovisningen under punkt 1.2.8 Ny information efter det att regeringens prognos färdigställts tyder dock inte de uppgifter som hittills publicerats efter Irakkrigets slut på en snabb och kraftig ekonomisk återhämtning. Tvärtom har pessimismen bland framför allt industriföretagen i såväl Förenta staterna som Europa ökat samtidigt som produktionen dämpats ytterligare. Stämningsläget har också påverkats av den s.k. SARS-epidemin och de terrordåd som genomförts på skilda håll i världen under de senaste veckorna.

Utskottet vill dock framhålla att den senaste statistiken och de senaste indikatorerna bör tolkas med viss försiktighet. Flera av undersökningarna genomfördes när kriget i Irak fortfarande pågick, vilket innebär att det lär dröja ytterligare en tid innan bilden av hur hushållens och företagens förväntningsbilder utvecklas blir mer tydlig.

Samtidigt kan utskottet konstatera att all ny information inte är av negativ art utan att det även inkommit uppgifter som kan tala för en förnyad kraft i återhämtningen. Oljepriset har sjunkit och kurserna på världens aktiebörser har stigit, om än i en relativt begränsad omfattning. Vidare har inflationen gått ned i en stor del av västvärlden, bl.a. som en följd av lägre oljepriser, och de internationella räntorna har sjunkit.

För svensk del kan också konstateras att industrikonjunkturen förstärktes under första kvartalet trots Irakkonflikten, enligt KI:s barometer. Samtidigt har hushållskonsumtionen utvecklats relativt gynnsamt. Till exempel steg

omsättningen i detaljhandeln med drygt 3 % under det första kvartalet i år jämfört med sista kvartalet i fjol. En oroande faktor är dock att hushållens samlade förtroende för den ekonomiska utvecklingen dämpats ytterligare de senaste månaderna. Möjligtvis kan även osäkerheten om utfallet i folkomröstningen om euron i september ha påverkat t.ex. företagens investeringsvilja i en negativ riktning.

Sammantaget gör utskottet bedömningen att osäkerheten om den internationella och svenska konjunkturutvecklingen fortfarande är stor. Enligt utskottets mening är det emellertid för tidigt att dra några säkra slutsatser om vilka effekter den senaste tidens relativt dämpade reaktioner på att kriget i Irak tagit slut får på den faktiska konsumtionen, produktionen och tillväxten i världsekonomin och i enskilda länder. Enligt utskottets mening är det rimligt att som i vårpropositionen räkna med att återhämtningen i världsekonomin får förnyad kraft under senare delen av 2003 och att uppgången tilltar i styrka under 2004.

Utskottet vill här passa på att kommentera påståendet i motion Fi15 (fp) om att regeringens egna siffror i vårpropositionen skulle visa att det är den inhemska efterfrågan i den svenska ekonomin som är det stora kortsiktiga ekonomiska problemet, inte en svag internationell efterfrågan.

Som bevis för detta anger motionärerna att regeringen i budgetpropositionen räknade med att den inhemska efterfrågan skulle bidra med 2,7 %enheter av den förväntade tillväxten 2003, medan utrikeshandeln netto förväntades minska tillväxten med 0,2 procentenheter. I vårpropositionen däremot räknar regeringen med att den inhemska efterfrågan bidrar med endast 1,2 procentenheter till BNP-tillväxten, medan utrikeshandeln netto, till skillnad från tidigare prognos, bidrar till att öka tillväxten med 0,2 procentenheter.

Enligt utskottets mening är motionärernas slutsats konstruerad för att passa ett politisk syfte.

Den internationella lågkonjunkturen påverkar givetvis såväl efterfrågan på svensk export som den inhemska efterfrågan. Tydligast framgår detta av investeringarna, som är en del av den inhemska efterfrågan. I budgetpropositionen räknade regeringen med att den tidigare kraftigt nedpressade investeringsviljan i framför allt industriföretagen skulle stiga under 2003 på grund av bl.a. stigande efterfrågan från utlandet, högre vinster och högre kapacitetsutnyttjande. Till följd av den stigande internationella osäkerheten och den svagare efterfrågan under senare delen av 2002 och hittills under 2003 skriver regeringen kraftigt ned investeringsprognosen i vårpropositionen.

I budgetpropositionen bedömdes t.ex. att industriinvesteringarna skulle stiga med 6 % 2003. I vårpropositionen har den prognosen justerats ned med nästan 10 procentenheter, till en nedgång i industriinvesteringarna på 3,9 %. På samma sätt har hushållskonsumtionen påverkats av den globala utvecklingen, genom t.ex. den stigande osäkerheten och den till stor del internationellt styrda nedgången i börskurserna. Utskottet vill också erinra om att regeringen, till följd av den svagare internationella efterfrågan, justerat ned sin prognos över exporten med 4 procentenheter i vårpropositionen jämfört med i

budgetpropositionen. Importen, som i budgetpropositionen förväntades stiga med 7,8 % 2003, har reviderats ned med 5,5 procentenheter.

Utskottet vill till sist också kommentera ett påstående i motion Fi16 (kd) om att regeringen i de tre senaste årens budgetpropositioner regelmässigt ”gissat” fel på tillväxten under det kommande året.

I budgetpropositionen för 2001 räknade regeringen med att BNP skulle stiga med 3,5 % 2001. Utfallet blev 1,1 %. I budgetpropositionen för 2002 bedömde regeringen att den svenska ekonomin skulle växa med 2,4 % 2002. Utfallet blev 1,9 %. I budgetpropositionen för 2003 förväntades en tillväxt under 2003 på 2,5 %. Motionärerna antar i motionen att utfallet för 2003 blir 1,4 %, dvs. samma bedömning som regeringen gör i vårpropositionen.

Uppräkningen ovan visar, enligt utskottets mening, hur svårt det är att göra prognoser av den ekonomiska utvecklingen. Särskilt svårt har det varit under de aktuella åren på grund av bl.a. de effekter den kraftiga internationella nedgången i IT-branschen, terrorattackerna i Förenta staterna, terrorhoten och förberedelserna för krig i Irak haft på både den finansiella och reala världsekonomin.

Utskottet kan dock konstatera att regeringen varit varken sämre eller bättre än andra bedömare under den aktuella tiden. Hösten 2000, när regeringen räknade med att Sveriges BNP skulle stiga med 3,5 % under 2001, räknade övriga svenska prognosinstitut, t.ex. KI, Riksbanken, SEB, Svenska Handelsbanken och Nordea, i genomsnitt med att BNP skulle öka med 3,6 % 2001. Hösten 2001 bedömde de övriga prognosinstituten att BNP 2002 skulle stiga med 2,3 %, att jämföra med regeringens prognos på 2,4 %. I höstas låg genomsnittsprognosen på 2,4 % i tillväxt för 2003. Regeringen räknade med 2,5 %.

Under de tre aktuella åren har regeringen (i budgetpropositionerna) räknat med en tillväxt på i genomsnitt 2,8 % per år. Övriga prognosmakare har vid samma tidpunkt räknat med en tillväxt på i genomsnitt 2,76 % per år.

1.3 Inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner det förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen redovisar i vårpropositionen. Förslaget bygger på en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. Riksdagen avstyrker de förslag som förs fram i övriga motioner.

Jämför reservation 1 (m, fp, kd, c).

1.3.1 Partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

I *Moderata samlingspartiets motion Fi14* anförts att den socialdemokratiska politiken börjar förfalla. Regeringen håller på att tappa greppet om statsfinanserna – hela det statsfinansiella saneringsarbetet från början av 1990-talet har förslösats – samtidigt som Sverige halkar efter omvärlden i fråga om välbefinnande och tillväxt. För trettio år sedan låg Sverige i tillväxttoppen jämsides med Schweiz och USA. I dag har Sverige lägst välbefinnande bland de nordiska länderna och vi jämförs med Frankrike och Spanien.

Regeringen gör i vårpropositionen en relativt försiktig bedömning av den ekonomiska utvecklingen men regeringen tar ingen hänsyn till prognosen när de utformar den ekonomiska politiken. Den svenska ekonomin har stora strukturella brister som leder till lägre tillväxtkraft. Den stora offentliga sektorn kräver t.ex. ett högt skatteuttag som minskar den privata investeringsverksamheten, ger ett svagt arbetskraftsutbud, en svag sysselsättning, sänker produktiviteten, försämrar konkurrensen och driver svenska företag och högt utbildade utomlands. Samtidigt har sjukfrånvaron sedan 1997 ökat med drygt 130 % och regeringen visar en stor oförmåga att ta itu med problemen.

Begreppet Sverige som tillväxtnation måste återupprättas, enligt motionärerna. Den ekonomiska politiken bör läggas om annars är risken att tillväxttakten sjunker tillbaka till de låga nivåer som registrerades på 1970- och 1980-talen. För att bryta den svenska eftersläpningen presenterar motionärerna en ekonomisk politik som utgår från målet att den svenska ekonomin långsiktigt ska kunna ha en uthållig tillväxt på 3 % per år utan att inflationen tar fart, från dagens omkring 2 % per år. För att det ska vara möjligt krävs att arbetskraftsutbudet ökar samt att konkurrensen och produktiviteten i hela den svenska ekonomin stiger. En tillväxtpolitik kräver en stram utgiftspolitik. Bidragssystemen måste stramas åt. Den stora offentliga utgiftsexpansionen måste brytas och de höga utgifts- och skattenivåerna sänkas. Nedan redogörs för några av de förslag som presenteras i motionen.

För att göra det mer lönsamt att arbeta, öka arbetskraftsutbudet och öka medborgarnas möjligheter att kunna leva på sin lön bör skatter sänkas och slopas på företagande, arbete och sparande. Inkomstskatterna bör genomgripande reformeras och sänkas, bl.a. genom att grundavdraget vid den kommunala beskattningen höjs till på sikt 50 000 kr samt att brytpunkten för statlig inkomstskatt höjs kraftigt. Dessutom bör ett extra kommunalt grundavdrag för barnfamiljer införas. Vidare avskaffas den s.k. värnskatten och på sikt bör inkomstskatten enligt motionärerna bli proportionell. Dubbelbeskattningen på aktier bör avskaffas under mandatperioden och en avveckling av fastighets-skatten påbörjas genom att taxeringsvärdena återställs till 1997 års nivå samtidigt som skattesatserna successivt sänks. Dessutom bör förmögenhetsskatten samt arvs- och gåvoskatten slopas. De s.k. 3:12-reglerna för fåmansbolag bör tas bort eftersom de skadar svenska småföretag och i synnerhet familjeföretagen. En avdragsrätt för hushållsnära tjänster bör införas genom en skattereduktion på 50 % och skatterna på bensin och diesel bör sänkas samtidigt som

reseavdragen förbättras. Skatterna på produktionsmedel i jordbruket bör sänkas för att ge jordbruket möjligheter att konkurrera. Även avdraget för avgiften för pensionsförsäkring bör höjas för att stimulera sparandet. Vidare bör det som återstår av reklamskatten avskaffas och de svenska alkoholskatterna anpassas till omvärldens nivåer. I motionen anges också att företagskrånglet måste minska genom färre och enklare regler. Hittills har det inte hänt så mycket på den fronten.

För att finansiera skattesänkningarna och stärka statsfinanserna föreslås i motionen budgetförstärkningar om nästan 40 miljarder kronor. Den största besparingen, som är ett nytt inslag i Moderata samlingspartiets budgetalternativ, är att ersättningsnivån i sjuk-, arbetslöshets- och föräldraförsäkringarna sänks till 75 % av den tidigare inkomsten. Att minska transfereringarna är enligt motionärerna nödvändigt för att långsiktigt garantera den sociala tryggheten och det sociala skyddsnätet. Vidare föreslås t.ex. en rad besparingar inom arbetsmarknadspolitiken.

För att pressa ned sjukfrånvaron, minska utgifterna för ohälsan och öka arbetskraftsutbudet föreslås, vid sidan av sänkt ersättningsnivå i sjukförsäkringen, att anslagen till försäkringskassorna för rehabilitering utökas. Även ett program för att öka kvaliteten i sjukvården presenteras. Bland annat bör en nationell vårdgaranti införas omedelbart i kombination med att försäkringskassorna ges möjlighet att köpa vård. På sikt bör en obligatorisk och offentligt finansierad hälsoförsäkring införas. Alternativen och valfriheten inom vården måste släppas fram och remisstvånget till specialistläkare avvecklas. De medel som går direkt till sjukvården bör kraftigt höjas. Vidare måste Apoteksbolagets monopol brytas, och ett högkostnadsskydd i tandvården som gäller för alla bör ersätta dagens åldersbaserade system. Stöden till funktionshindrade ska utökas, menar motionärerna.

En lång rad åtgärder föreslås för att reformera arbetsmarknadspolitiken och öka flexibiliteten på arbetsmarknaden. Förutom sänkningen av ersättningsnivån i a-kassan och införandet av en bortre parentes i arbetslöshetsförsäkringen för att minska marginaleffekterna och öka arbetskraftsutbudet föreslås att arbetsrätten avregleras samtidigt som arbetstidsregleringarna görs flexibla och möjligheterna till tjänstledighet minskas. Vidare bör arbetsförmedlingen effektiviseras genom bl.a. ökad konkurrens. Dagens lokala arbetsförmedlingar kan avknoppas från AMS. AMS bör i sin tur ersättas med en ny effektiv myndighet som bl.a. ska ansvara för att godtagbara förmedlingstjänster erbjuds över hela landet samt administrera arbetsmarknadspolitiska stöd. Vidare bör en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring införas. De försäkringsmässiga sambanden bör bli tydligare genom att dagens fasta avgifter ersätts av en premie som relateras till månadslönen. Premien bör vara avdragsgill vid inkomstbeskattningen. En ökad satsning på kvalificerad yrkesutbildning bör genomföras. Enligt studier gjorda av t.ex. IMF kan en flexibel arbetsmarknad genom t.ex. högre nivå i arbetslöshetsförsäkring, mindre stelbent arbetsrätt och lägre marginalskatter leda till att den svenska jämviktsarbetslösheten, dvs. den arbetslöshet som är förenlig med en stabil prisutveckling, sjunker

med 1–2 procentenheter. Det skulle i sin tur förstärka statsbudgeten med 6–12 miljarder kronor. En sådan utveckling finns dock av försiktighetsskäl inte inräknad i motionärernas budgetförslag.

Konkurrenstrycket i ekonomin måste öka genom reformeringar och avregleringar av t.ex. bostadsmarknaden, vården, omsorgen och utbildningen. För att öka konkurrensen, den privata företagsamheten och amorteringen av statskulden bör också de statliga företagen privatiseras i en betydligt snabbare takt än vad regeringen räknar med. Motionärernas avsikt är att under åren 2004–2006 sälja ut statliga bolag för 30 miljarder kronor, 40 miljarder kronor respektive 60 miljarder kronor, utöver regeringens förslag. Sveriges behov av utbyggda och förbättrade vägar är stort och en utökad satsning på vägar och järnvägar föreslås.

Grunden för framtidens välbefinnande ligger i en välutbildad befolkning. Därför måste, enligt motionärerna, utbildnings- och skolpolitiken läggas om och forskningen förstärkas. Valfriheten och kvaliteten i skolan ökas genom t.ex. en nationell skolpeng, vilken innebär att staten tar över kostnaderna för skolväsendet, och genom inrättandet av ett fristående nationellt kvalitetsinstitut. När skolpengen införs tillförs skolan nya resurser. Det krävs också ökade satsningar på grundforskning och inom forskarutbildningen. Två nya stiftelseuniversitet bör etableras på ett par års sikt.

För att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation och öka deras valfrihet bör det särskilda kommunala grundavdraget för barnfamiljer införas. Motionärerna föreslår vidare att en barnomsorgspeng införs för de familjer som inte utnyttjar kommunalt finansierad barnomsorg. Pengen bör utgå med 3 000 kr per månad, skattefritt, för barn mellan ett och tre år. Eftersom detta system ska gälla från ett års ålder bör den 13:e månaden i föräldraförsäkringen och de tre extra garantimånaderna tas bort.

De kommunala verksamheterna måste fokuseras på kärnverksamheterna så att medborgarna får ut mer av varje skattekrona, vilket enligt motionärerna underlättas av införandet av en skolpeng, en allmän hälsoförsäkring och en förändrad finansiering av äldreomsorgen. Verksamheter bör avregleras och utsättas för konkurrens. Enligt motionärerna ger deras politik ett successivt utrymme för att sänka den kommunala utdebiteringen samtidigt som kvaliteten på kommunal service kan säkras. Kommunernas ekonomiska problem löses bäst genom en politik som ökar den allmänna tillväxten, vilket bl.a. innebär att dagens inomkommunala utjämningsystem snarast måste ersättas.

Ledstjärnan i motionärernas utgiftspolitik är att sänka de offentliga utgifternas andel av ekonomin för att minska statsfinansernas konjunktürkänslighet, öka medborgarnas frihet och öka det offentliga förmåga att klara kärnuppgifterna. Det långsiktiga målet för budgetpolitiken bör vara att den offentliga bruttoskulden understiger 40 % av BNP. När den skuldnivån uppnåtts bör överskottsmålen för den offentliga sektorns finansiella sparande fastställas så att bruttoskulden som andel av BNP är konstant över en konjunkturcykel. Motionärerna föreslår mål för det offentliga budgetsaldot som för de närmaste åren är stramare än de som anges i vårpropositionen. Med dessa saldomål och

förslagen om privatiseringar kommer den offentliga sektorns bruttoskuldssättning att närma sig 40 % av BNP under nästa mandatperiod.

En annan viktig strukturreform för den svenska ekonomin är, enligt motionärerna, att euron införs.

I *Folkpartiet liberalernas motion Fi15* anförs att mörka moln hopas på Sveriges ekonomiska himmel. Problemen ökar på arbetsmarknaden, i kommunerna, i företagen och i de svenska statsfinanserna. Problemen förvärras av lågkonjunkturen men har sin grund i systemfelen i den svenska ekonomin och det svenska samhället. För att bryta denna utveckling behöver Sverige, enligt motionärerna, en politik för ökad tillväxt och välbefinnande. Det går inte att som regeringen bara hoppas på goda konjunkturer, utan åtgärder måste omgående vidtas för att minska Sveriges strukturella problem och därmed förbättra statsfinanserna och öka sysselsättningen.

Dagens svenska modell kännetecknas av världens högsta skatter, monopol i offentlig regi, omfattande regleringar och dåligt företagsklimat. Modellen har inneburit att Sverige halkat ned i välbefinnandeligan, att nästan alla stora företag flyttat utomlands, att Sverige tappat sin tätposition som forskningsnation och att vi misslyckats med integrationen av invandrare. Motionärerna presenterar en krisplan som omfattar följande tio områden – förbättrat företagsklimat, arbete i stället för bidrag, bättre bildning och kunskap, starkare statsfinanser, lägre sjukfrånvaro, jämställdhetsreformer, ökad konkurrens, ny miljö- och energipolitik, en bättre infrastrukturpolitik och en offensiv för global demokrati och utveckling.

Det övergripande målet för den ekonomiska politiken bör, enligt motionärerna, vara att öka den varaktiga och långsiktiga BNP-tillväxten till 3 % per år, från dagens 2 % per år. Delar av Folkpartiets krisprogram för att stärka de strukturella förutsättningarna i den svenska ekonomin presenteras i punkterna nedan.

- **Skattereform för tillväxt.** För att det ska löna sig att arbeta föreslår motionärerna bl.a. att marginalsatserna sänks genom att värnskatten slopas, brytpunkten för den statliga skatten höjs i ett första steg till 326 000 kr per år (gränsen för egenavgifterna) samt att ett kommunalt förvärvs-avdrag införs. Motionärerna föreslår också höjda men avdragsgilla avgifter till a-kassan som ett led i en reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Hushållstjänster får en skattereduktion på 50 %. Sparande underlättas genom att förmögenhetsskatten sänks och slopas på sikt. Ett första steg är en avskaffad sambeskattnings och en höjning av fribeloppet. Fastighetsskatten sänks genom att taxeringsvärdena åter fryses på 1997 års nivå till skattesatsen 1,0 % för småhus och 0,5 % för flerbostadshus. Systemet för fastighetstaxering bör reformeras i grunden och olika boendeformer måste behandlas lika. Reavinstbeskattnings för bostäder höjs till 30 %. Kompetens- och pensionssparandet underlättas genom att avdragsrätten höjs. Principerna från 1990/91 års skattereform – hälften kvar och att de allra flesta bara ska betala kommunalskatt – ska återupprättas.

- **Företagande och konkurrens ger tillväxt.** För att ändra attityden till företagande, skapa fler företagare och jobb måste företagsskatterna sänkas, antalet regler för att driva företag minskas och förenklas samtidigt som konkurrensen måste öka. Dubbelbeskattningen på aktier bör slopas successivt, arbetsgivaravgifterna sänkas ytterligare och de s.k. fåmansbolagsreglerna reformeras. Kostnaderna för företagen att hantera olika regler bör sänkas med en fjärdedel. Motionärerna har tillsammans med de övriga borgerliga partierna presenterat 53 förslag för att förbättra företagandet. För att bl.a. öka konkurrensen bör statliga och kommunala bolag säljas ut och offentliga monopol brytas upp. All lagstiftning som försvårar privata alternativ i vården, skolan och omsorgen bör tas bort. Plan och bygglagen måste förändras. Kartellverksamhet bör kriminaliseras och beläggas med böter och Konkurrensverket bör ges ökade resurser. Som en viktig ingrediens för bättre tillväxtklimat föreslår motionärerna en utökad satsning på bl.a. väginvesteringar. Även konkurrensen inom infrastrukturen bör öka. Vidare måste bostadspolitiken förnyas.
- **Socialförsäkringsreform för tillväxt.** Trovärdigheten för socialförsäkringarna är viktig för ett bra arbets- och företagarklimat. Förutom det nya pensionssystemet bör ytterligare två obligatoriska och från statens budget fristående försäkringar skapas – en allmän sjukförsäkring och en allmän arbetslöshetsförsäkring. Försäkringarna bör bygga på inkomstbortfallsprincipen, och det bör finnas ett direkt samband mellan avgifter och förmåner. Motionärerna anser också att sjukpenning, aktivitetsersättning och sjukersättning som vållats av trafikolyckor bör tas ut på trafikförsäkringen, vars avgifter bör höjas. Detta bör kompenseras genom sänkt skatt.
- **Frånvaro ger inte tillväxt.** Viktigast för att minska ohälsan och sjuktalet är att minska stressfaktorerna i enskilda människors liv – t.ex. de olika åtgärder som föreslås i motionen för att öka människors möjligheter att på egen hand klara vardagen. Dessutom krävs bl.a. att finansiering av vården samordnas mellan olika aktörer, att den nationella vårdgarantin snarast återinförs och att resurserna för rehabilitering utökas. Vidare måste reglerna mot felutnyttjande av sjukförsäkringen skärpas.
- **Kunskap och utbildning ger tillväxt.** Den svenska utbildningspolitiken måste enligt motionärerna reformeras från grunden. En rad åtgärder föreslås för att förbättra skolan och öka kvaliteten inom högskolan, och större resurser avsätts till forskningen. Bland annat bör ett antal attraktiva yrkesutbildningar, som inte ger högskolebehörighet men väl gedigna yrkeskunskaper, inrättas. Tankarna om slopade förkunskapskrav i gymnasiet bör ej förverkligas.
- **Reformering av arbetsmarknaden.** För att komma till rätta med ett av de största systemfelen i den svenska ekonomin – obalansen mellan de som är aktiva på arbetsmarknaden och de som står utanför – föreslås i motionen ett antal förändringar i arbetsmarknadens sätt att fungera.

Bland annat bör en arbetstidsreform med t.ex. en timbank genomföras som öppnar för flexiblere arbetstid. Vidare bör en omställningspeng införas genom vilken den arbetslöse själv kan välja mellan olika utbildnings-samordnare för att öka sin anställningsbarhet. För att bl.a. minska långtidsarbetslösheten bör en jobb- och utvecklingsgaranti införas som erbjuder tillfällig sysselsättning, eventuellt i kombination med utbildning. AMS i dess nuvarande form bör läggas ned. Jobbförmedling och yrkesutbildning bör i stället genomföras av andra aktörer. Arbetskraftsinvandringen bör öka för att bl.a. öka utbudet av arbetskraft inom de områden som i dag har arbetskraftsbrist. För att öka integrationen på arbetsmarknaden måste bl.a. handläggningstiderna i asylärenden kortas och språkundervisningen förbättras. Det s.k. lönebidragstaket bör höjas samtidigt som Samhalls vinstkrav och organisation ses över för att öka de arbets-handikappades chanser att komma ut på arbetsmarknaden.

- **Jämställdhet ger tillväxt.** Några av de mest prioriterade uppgifterna är att avskaffa löneskillnaderna mellan män och kvinnor och öka individer-nas inflytande över sina liv. Det bör enligt motionärerna bl.a. ske genom att de offentliga monopolen inom omsorgen, skolan och vården bryts upp. Förutom olika skatteåtgärder som redovisades ovan bör ett barnkonto införas för att bl.a. öka valfriheten i barnomsorgen. Dessutom bör arbetstidslagstiftningen reformeras för att bl.a. öka barnfamiljernas möj-ligheter att själva ordna sin vardag. Vidare bör en jämställdhetsbonus in-föras. Bonusen innebär att varje månad som tas ut i föräldraledighet, som motsvaras av en månad som även den andra föräldern tar ut, ger 90 % i ersättning i stället för dagens 80 %.
- **Globalisering ger tillväxt.** Frihandel är avgörande för välfärdsutveckl-ingen. Sverige bör gå i spetsen för ökad frihandel i världen och verka för en avreglering av EU:s jordbrukspolitik. Sverige bör också gå med i EMU. Biståndet bör höjas till 1 % av BNI under mandatperioden.

Vidare anser motionärerna att resurserna för att stärka rättssäkerheten måste öka. Till följd av den osäkra konjunkturutvecklingen och för att öka förtroen-det för den statsfinansiella utvecklingen anser motionärerna att budgeterings-marginalen bör utökas till 16 miljarder kronor 2004. Motionärerna föreslår också att ett nytt mål för statsfinanserna införs – statens finanser bör vara i balans över en konjunkturcykel. Om ett balansmål införs minskar statsfinan-sernas känslighet genom att statsskulden som andel av BNP sjunker över tiden.

I *Kristdemokraternas motion Fi16* anføres att de senaste två mandatperioderna med Socialdemokraterna vid makten är åtta förlorade år. Antalet platser i vården har minskat kraftigt, andelen underkända elever i grundskolan har ökat, storleken på barngrupperna på dagis har ökat, antalet poliser har skurits ned, sjukfrånvaron har stigit dramatiskt, företag och kapital har flytt landet, lönerna ökar mer än i omvärlden och trots relativt god konjunktur har Sverige inte lyckats förbättra sin position i OECD:s tillväxtliga efter den tidigare

kraftiga nedgången. Vårpropositionen visar också att regeringen framöver inte kommer att nå sysselsättningsmålet, målet om 4 % öppet arbetslösa eller målet om en halvering av socialbidragsberoendet. Propositionen visar också att den ekonomiska eftersläpningen kommer att fortsätta framöver. Regeringen presenterar dock ingen plan för att bryta utvecklingen. Tvärtom saknas i vårpropositionen konkreta åtgärder för att öka tillväxtförutsättningarna i den svenska ekonomin, precis som i de tidigare arton stora ekonomisk-politiska propositionerna som regeringen sedan 1994 lagt fram på riksdagens bord.

Den svaga konjunkturen visar, enligt motionärerna, att det nu är hög tid att rätta till några av strukturen i den svenska ekonomin – rekordhög skatetryck och stora marginaleffekter som gör att det lönar sig dåligt att arbeta och skapar ett osunt bidragsberoende, en hög beskattning som gör det svårt att locka och behålla företag, kapital och kompetens i landet, en dåligt fungerande arbetsmarknad och lönebildning och en svag konkurrens i stora delar av ekonomin. Målet bör vara en varaktigt hållbar tillväxt på minst 3 % per år, jämfört med den tillväxt på knappt 2 % som Sverige i genomsnitt haft under de senaste 30 åren.

För att öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och öka möjligheterna för medborgarna att klara sig på sin egen lön föreslås att inkomstskatten reformeras i fyra steg bl.a. genom en kraftig höjning av grundavdraget i den kommunala beskattningen, en skattereduktion för förvärvsarbetande och ett generellt förvärvsavdrag och genom att den s.k. värnskatten avskaffas. Vidare sänks arbetsgivaravgifterna med inriktning mot de mindre företagen, och en skattereduktion på hushållens köp av tjänster i det egna hemmet införs för att stimulera tjänstesektorn. Vidare bör rimliga och rättvisa konkurrensvillkor för jordbruket och åkeri- och transportsektorn skapas genom sänkt dieselskatt. Förmögenhetsskatten avvecklas i tre steg. Först tas sambeskattningen bort. Därefter sänks skattesatsen stegvis tills skatten är avvecklad. Dubbelbeskattningen på utdelningsinkomster avvecklas successivt, arvsskatten på bundet kapital vid generationsskifte i företag avskaffas samtidigt som arvsskatten för makar slopas i enlighet med Egendomsbeskattningskommitténs förslag. Dock höjs bolagsskatten. Avdragsrätten på pensionssparande höjs och gränsen för reseavdraget för resor till och från jobbet sänks. Vidare införs ett riskkapitalavdrag som innebär att investeringar i onoterade företag blir avdragsgilla mot inkomst av tjänst eller kapital. Dessutom bör fastighetsskatten avskaffas samtidigt som kommunerna ges rätt att ta ut avgift på bostäder, kommersiella fastigheter och industrifastigheter. Förändringen av fastighetsskatten föreslås bl.a. finansieras genom en höjning av reavinstskatten på privatbostäder. Sammantaget föreslås skattesänkningar som i slutet av 2004 uppgår till drygt 28 miljarder kronor jämfört med regeringens förslag.

Arbetsmarknadens funktionssätt måste förbättras för att minska riskerna för arbetskraftsbrist inom vissa områden och skapa en bättre balans i lönebildningsprocessen. Ett av de allvarligaste hoten mot den svenska ekonomin är att lönerna fortsätter att stiga snabbare än i EU-länderna. Villkoren för lönebildningen bör förbättras genom t.ex. sänkta skatter och marginaleffekter,

en högre egenfinansiering i en ny obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och förlängda varseltider vid strejkåtgärder. En ökad dynamik och flexibilitet i lönesättningen måste skapas. De nuvarande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna måste ses över och minskas och regelverket förenklas. Nya alternativ som kompletterar den traditionella arbetsförmedlingen bör släppas fram. Ökade satsningar bör göras på kvalificerad yrkesutbildning för att avhjälpa bristsituationer.

Konkurrensen måste öka inom t.ex. varudistributionen, detaljhandeln, tjänstesektorn, byggsektorn och den offentliga sektorn. För att öka effektiviteten i vården och omsorgen anser motionärerna att konkurrensen ska öka genom att bl.a. fler privata initiativ tillåts. Resurserna till Konkursverket bör höjas och konkurrenslagen skärpas, bl.a. genom att kartellbildning kriminaliseras. Kommunalt och statligt ägande bör avvecklas på de marknader där privata alternativ konkurrerar eller skulle kunna konkurrera, kommunallagen bör ses över i konkurrenshänseende samtidigt som lagen om offentlig upphandling måste göras mer kraftfull. Kvarvarande konkurrenshämmande regleringar i den privata sektorn bör avvecklas. Regelverket som omger företagen måste minska. Kristdemokraterna presenterar tillsammans med de övriga borgerliga partierna ett program inom olika områden för att öka företagandet. För att stimulera byggandet föreslår motionärerna att de dämpande effekterna av byggmomsen bör motverkas genom att en skattereduktion vid byggande av nya bostäder införs.

Dagens familjepolitik har, enligt motionärerna, stora brister ur både valfrihets- och fördelningssynvinkel. Införandet av maxtaxan har urholkat kvaliteten i barnomsorgen och minskat valfriheten. Familjepolitiken måste reformeras för att öka valfriheten och rättvisan. Ett barnomsorgskonto på 80 000 kr per år för barn som fyllt ett år bör införas. Kontot ska ej vara skattepliktigt men trappas av i förhållande till hur mycket kommunal barnomsorg som utnyttjas. Genom kontot ökar möjligheterna att t.ex. korta arbetstiden eller anlita alternativ omsorg. Taket i föräldraförsäkringen höjs till elva prisbasbelopp, och den s.k. garantinivån i försäkringen höjs till 200 kr per dag samtidigt som två s.k. kontaktdagar per barn och år införs. Bostadsbidragen för de sämst ställda barnfamiljerna bör förbättras och reglerna för beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten förändras. Förslagen finansieras bl.a. genom att den 13:e månaden i föräldraförsäkringen och de nittio garantidagarna slopas.

Motionärerna anför vidare att regeringens okänsliga budgetsanering har drabbat pensionärerna hårt genom bl.a. nedskärningar, brister inom äldreomsorgen samt genom de växande vårdköerna. Dessutom har värdet av pensionerna släpat efter. Därför bör pensionärernas situation förbättras genom sänkt skatt och genom att de sämst ställda pensionärerna får en särskild förstärkning. Vidare föreslår motionärerna att inkomstprövningen i bostadstillägget inte ska innehålla fritidsfastigheter och att omställningspensionen för efterlevande återställs fullt ut. Vården, skolan och omsorgen tillförs ytterligare resurser genom att resurserna till kommunsektorn ökar med 4 miljarder kronor de

närmaste åren utöver regeringens förslag. Dessutom tillförs landstingen ytterligare 1 miljard kronor under perioden genom den nationella vårdgaranti som motionärerna vill införa. Det måste också blir mer attraktivt att studera vidare efter grundskolan. Studiebidragen och bidragsandelen av studiemedlen för högskolestuderande bör höjas samtidigt som det s.k. fribeloppet för heltids-studerande slopas.

En strategi för att öka hälsan och minska sjukskrivningstalen föreslås i motionen. Förutom åtgärder för att öka individens valfrihet och möjlighet att leva på sin egen lön och därmed bättre klara vardagen föreslås att en ny samordnad rehabiliteringsförsäkring införs efter den modell som presenteras i Rehabiliteringsutredningen. För detta ändamål avsätts 2,8 miljarder kronor under 2004. Vidare bör försäkringskassorna och Riksförsäkringsverket ges mer resurser för att bl.a. korta handläggningstiderna.

För att förbättra den snabbt förfallande väg- och järnvägsstrukturen måste extra resurser satsas under de närmaste åren. Detta har blivit än mer nödvändigt sedan regeringen i vårpropositionen föreslår en neddragning av infrastrukturanslagen. Motionärerna vill som en långsiktig finansieringsmetod för investeringar införa ett program med partnerskap med den privata sektorn, s.k. PPP-finansiering (public-private partnership). Motionärerna föreslår också satsningar för att återupprätta rättsväsendet.

Kristdemokraterna kritiserar regeringen för valet av samarbetspartier. Vänsterpartiet och Miljöpartiet är av tradition negativa till ekonomisk tillväxt, och deras inflytande över regeringspolitiken har ytterligare ökat osäkerheten om regeringens ekonomiska kurs.

Enligt motionärerna bör socialförsäkringssystemen reformeras och utvecklas mer mot fonderade system. De fem partier som står bakom pensionsreformen borde kunna överlägga om en sådan förändring.

Sverige bör enligt motionärerna fullt ut delta i EMU-samarbetet, och för att minska statsfinansernas konjunktürkänslighet bör statsskulden avbetalas i en snabbare takt än vad regeringen föreslår, bl.a. genom att fler statliga företag säljs ut. En sådan utförsäljning motiveras också av att staten måste renodla sin roll.

För att bl.a. finansiera satsningar och skatteförändringar föreslås besparingar motsvarande omkring 28 miljarder kronor netto 2004.

I *Centerpartiets motion Fi17* anförs att den starka uppgången i den svenska ekonomin i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet berodde på, dels de strukturreformer som den borgerliga regeringen vidtog i början av 1990-talet, dels den statsfinansiella sanering som Centerpartiet deltog i vid mitten av 1990-talet. Därefter har Socialdemokraterna visat ett tydligt ointresse för att förvalta resultatet och fortsätta arbetet med de strukturella reformer som krävs för att öka tillväxten och ekonomins motståndskraft. Regeringen har slösat bort hela besparingsresultatet från de goda åren. Regeringens ansvarslösa agerande gör att det nu återigen krävs kraftiga besparingar som på nytt kommer att drabba de utsatta grupper som fick betala dyrt för 1990-talets sanering.

Sverige behöver enligt motionärerna en ny ekonomisk politisk inriktning. Den ekonomiska stabiliteten måste öka och långsiktigt hållbara förutsättningar skapas för att öka framtidstron och minska statsfinansernas känslighet. Inriktningen måste vara att föra en ekonomisk politik som, till skillnad från regeringens, skapar förutsättningar för den svenska ekonomin att klara både upp- och nedgångar i den internationella konjunkturen, vilket inte minst är viktigt med tanke på dagens stora globala osäkerhet. Det är också viktigt för att klara den stora demografiska utmaningen där allt färre ska försörja en alltmer åldrande befolkning.

Omvandlingen måste ske genom att skattetrycket och utgifternas andel av BNP långsiktigt sänks. Sverige behöver en förnyelse av det sociala skyddsnätet samtidigt som det offentliga uppdraget måste ses över för att uppfylla de krav som ställs i ett modernt samhälle.

Utgångspunkten för förändringen bör vara att varje svensk ska få bestämma över sitt eget liv och sin egen vardag. Fokus i politiken måste förskjutas från den statliga maktapparaten till den enskilda människans livskvalitet och självbestämmande. Grundläggande är att företagandet måste öka för att minska ekonomins känslighet. Centerpartiet presenterar i motionen fyra reformområden. Delar av innehållet i områdena presenteras nedan.

- **Tillväxt och självbestämmande.** För att öka självbestämmandet, uppmuntra företagandet och minska marginaleffekterna föreslås en inkomstskattereform. Skatten sänks genom en skatterabatt på 10 000 kr för alla. Rabatten ersätter dagens grundavdrag. Vidare införs en särskild förvärvsrabatt på högst 10 800 kr. Den särskilda rabatten trappas ned vid inkomster som uppgår till 180 000 kr per år och högre. En skattereduktion på hushållstjänster införs och reseavdraget höjs och inkluderar resor till och från barnomsorg. Vidare införs en skatterabatt för att kompensera den höjning av a-kasseavgiften som föreslås i motionen. Barnfamiljernas självbestämmande ökas ytterligare genom att barnbidraget för barn i åldern ett till sex år fördubblas fram till 2006 och att föräldrarna ges lagstadgad rätt att jobba halvtid under barnets första åtta år. Taket och grundnivån i föräldraförsäkringen höjs och ersättningen under garantidagarna höjs. Sammantaget föreslås skattesänkningar som under 2006 uppgår till netto drygt 50 miljarder kronor. Inkomstskattereformen innebär, enligt motionärerna, att kommunernas skattebaser ökar, vilket minskar behoven av statsbidrag och ökar kommunerna självbestämmande. Som ett led i ökat självbestämmande föreslås också särskilda satsningar på rättsväsendet genom bl.a. ökade resurser till polisen och kriminalvården. Vidare satsas resurser för att uppmuntra kvinnligt företagande genom bl.a. skattelättnader för sparande till eget arbete. För att minska lönediskrimineringen föreslås att mål i ärendet flyttas från Arbetsdomstolen till allmän domstol.
- **Tillväxt genom företagande.** För att stimulera företagande, sparande och premiera eget risktagande bör ett riskkapitalavdrag och ett starta-eget-sparande införas. Anslagen för s.k. såddkapital, dvs. kapital för att

utveckla en produkt eller idé innan ett företag etablerats, bör höjas och för att underlätta generationsskiften i småföretag bör arvs- och gåvoskatten för makar och bröstarvingar slopas. Antalet regler som omger företagandet bör under mandatperioden minska med 25 %. Det svenska jordbrukets konkurrenskraft förstärks bl.a. genom att diesel- och kväveskaterna i jordbruket sänks och skatten på handelsgödsel slopas. Ett pilotprojekt med biodrivmedel bör genomföras. Projektet bör finansieras genom en skattereduktion. Socialförsäkringarna bör ses över så att företagare får samma regler som anställda i sjuk- och föräldraförsäkringen. Motionärerna säger nej till regeringens förslag till utökat arbetsgivarinträde och föreslår i stället ett system för sjuklöneansvar där småföretagens kostnader för arbetsgivarinträde kraftigt kompenseras. Regeringens arbetsmarknadspolitik har brutalt misslyckats, enligt motionen. För att få ned arbetslösheten måste arbetsmarknadspolitik förnyas och decentraliseras. En rätt till utbildning bör införas, de stora utbildningsprogrammen i AMS regi bör fasas ut och större vikt bör läggas på mer individanpassade utbildningar och yrkesutbildningar. Vidare bör s.k. övergångsarbetsmarknader för långtidsarbetslösa inrättas. På dessa marknader ska arbetskraften vara billigare genom att arbetsgivaren kompenseras med sänkt arbetsgivaravgift. Arbetskraftsinvandring bör tillåtas öka för att Sverige ska klara framtidens arbetskraftsbehov. Ersättningsnivån i a-kassan bör sänkas till 78 % kombinerad med historisk beräkning av inkomsten. Dessutom bör en allmän arbetslöshetsförsäkring införas med ökad självfinansieringsgrad. För att öka livskraften i hela Sverige föreslås en extra satsning utöver regeringens på kommunikationer, främst för drift och underhåll av vägnätet. Dessutom bör staten ta ansvar för en digital infrastruktur som kommer alla till del. Kunskaper är viktiga för tillväxt och välfärd i hela landet. Anslagen till utbildning och forskning höjs.

- **Tillväxt genom hälsa.** För att minska ohälsan och bekämpa de rekordhöga sjukskrivningstalen föreslår motionärerna ett paket av åtgärder inom en mängd områden. Till exempel bör en finansiell samordning mellan olika försäkringssystem, en rehabiliteringsgaranti och en nationell vårdgaranti införas. Varje enskild individ bör få rätt till en rehabiliteringslots, och vid förlängd sjukskrivning bör två läkarintyg krävas. Arbetsgivaransvaret vid sjukskrivningar måste bli mer välvägt och för att öka människors benägenhet att lämna arbetsplatser de inte trivs på bör en rätt till ett års tjänstledighet för att pröva nytt jobb införas. För att öka incitamenten för individen att återgå i arbete bör ersättningsnivåerna i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna sänkas samtidigt som beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten förändras.
- **Tillväxt och miljö.** En hållbar utveckling är grunden för all utveckling och en sådan kan endast nås genom en stark tillväxt och ett hållbart företagande. För att förbättra boende måste ett nationellt handlingsprogram för kretsloppsanpassat byggande snarast utarbetas samtidigt som det nat-

ionella miljöarbetet utifrån Agenda 21 måste intensifieras i landets kommuner. För att öka byggandet måste konkurrensen förbättras och det s.k. bruksvärdesystemet reformeras. Vidare bör en utvärdering av byggmomsen genomföras. Skatten på boendet måste minskas, bl.a. genom lägre taxeringsvärden via en s.k. medianvärdesberäkning och genom att skattesatserna sänks 2005 och 2006. Förmögenhetsskatten bör sänkas genom bl.a. slopad sambeskattnings och genom att endast halva taxeringsunderlaget ska ingå i förmögenhetsbeskattningen. Miljöinvesteringar i fastigheter bör inte, som i dagsläget, leda till högre taxeringsvärden och högre fastighetsskatt.

Motionärerna föreslår också att biståndet höjs ytterligare. Biståndsmålet bör återupprättas. De skattesänkningar som föreslås i motionen uppgår till netto drygt 50 miljarder kronor 2006. Vidare presenteras besparingar motsvarande 53 miljarder kronor 2006 (exklusive räntor), genom bl.a. sänkt sjuk- och a-kasseersättning, höjd egenfinansiering i a-kassan, effektiviseringar inom arbetsmarknadsområdet samt genom ändrad inkomstbeskattnings, vilken minskar behovet av kompenserande statsbidrag till kommunerna. Enligt motionärerna bör staten inte äga företag. De föreslår därför en utförsäljning av statlig verksamhet under de kommande tre åren på 30 miljarder kronor 2004 respektive 50 miljarder kronor under både 2005 och 2006. Vidare anser motionärerna att ett balanskrav för staten bör införas liknande det som finns för kommunerna. Sverige bör inte införa euron. Ett nej till EMU ger oss tid och utrymme att driva igenom de långsiktiga ekonomiska förändringar som Sverige så väl behöver, enligt motionärerna.

1.3.2 Finansutskottets ställningstagande till partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

I finansplanen skriver regeringen att hög sysselsättning och låg arbetslöshet är grunden för välfärden. Med hög tillväxt, allt fler som jobbar och allt färre som är arbetslösa stärks rättvisan och välfärden. Då ökar resurserna och välfärden kan steg för steg byggas ut. Finansutskottet delar regeringens bedömning och koncentrerar sig därmed i det följande på bedömningar av de olika alternativen betydelse för att skapa förutsättningar för fortsatt förnyelse och tillväxt.

Utskottet börjar med att diskutera en av de viktigaste frågorna för Sveriges framtida utveckling – sjukskrivningarna och ohälsan i samhället.

De senaste åren har sjukskrivningarna och utgifterna för sjukfrånvaron ökat dramatiskt. Riksförsäkringsverkets (RFV) senaste statistik visar visserligen att det totala antalet sjukskrivningsdagar minskat något under första kvartalet i år, men att antalet långtidssjukskrivna fortsätter att öka. Särskilt stor är andelen långtidssjukskrivna kvinnor i både offentlig och privat sektor. Som utskottet framhållit vid flera tillfällen är den ökade ohälsan och den höga sjukfrånvaron i första hand ett mänskligt problem, men den är även ett hot mot den ekonomiska tillväxten och välfärden. Utvecklingen har medfört lidande för den enskilde, problem för arbetsgivarna och leder till en hård

belastning på socialförsäkringssystemen. Om inte utvecklingen vänds kommer viktiga välfärdssatsningar att trängas undan. Detta slöseri med såväl mänskliga som ekonomiska resurser måste brytas.

I partimotionerna presenteras åtgärder för att hejda den stigande sjukfrånvaron. Av den anledningen vill utskottet anföra följande.

Halvering av sjukdagarna till 2008

I höstas ställde sig riksdagen bakom det av regeringen föreslagna målet om att antalet sjukdagar ska halveras fram till 2008 samt att nya aktivitets- och sjukersättningar ska minska. Utskottet kan, i likhet med de utredningar som genomförts på området, konstatera att orsakerna till sjukfrånvaron är många och komplexa. För att få ned sjuktalen, minska kostnaderna och nå det uppsatta målet krävs därför en mångfald åtgärder inom en rad olika områden.

Hösten 2001 presenterade regeringen det s.k. 11-punktsprogrammet för att förbättra arbetsvillkoren och minska ohälsan i arbetslivet. Programmet följdes upp i vårpropositionen för 2002 och en rad nya åtgärder presenterades i budgetpropositionen för 2003, bl.a. tillfördes hälso- och sjukvården ytterligare 3,75 miljarder kronor under perioden 2002–2004 för att öka tillgängligheten inom vården samtidigt som försäkringskassorna fick ytterligare resurstillskott för att klara den ökade arbetsbelastningen. Som en följd av 11-punktsprogrammet startades bl.a. olika försöksverksamheter för att öka hälsan bland de anställda i den offentliga sektorn. Erfarenheterna från dessa försök utvärderas nu och sprids successivt till andra delar av verksamheterna. Från och med den 1 juli i år blir det också obligatoriskt att redovisa uppgifter om sjukfrånvaron i årsredovisningarna.

Ytterligare insatser

Regeringen går nu vidare med förslag om ytterligare insatser. I mitten av mars 2003 lämnade regeringen en proposition till riksdagen (prop. 2002/03:89) om förändringar inom sjukförsäkringen. I propositionen föreslås bl.a. att precisionen vid sjukskrivningar ska ökas genom att heltidssjukskrivningar undviks, att avstämningsmöten mellan den sjukskrivne och berörda parter införs, beslutsunderlagen förbättras, utbildningen i försäkringsmedicin förstärks, antalet försäkringsläkare utökas och deras roll förändras. Vidare föreslås att arbetsgivarens utredningar om rehabiliteringsåtgärder ska bli obligatoriska och att tiden med vilande sjuk- eller aktivitetsersättning förlängs med ett år. Dessutom föreslås att försäkringskassorna senast ett år efter sjuk-anmälningsdagen ska ha utrett möjligheterna att ge den försäkrade sjuk- eller aktivitetsersättning i stället för sjukpenning. Förslaget påverkar dock inte dem som redan varit sjukskrivna längre än ett år.

Några av de åtgärder som föreslås i vårpropositionen är:

- Den s.k. sjuklöneperioden förlängs med 7 dagar till 21 dagar fr.o.m. den 1 juli i år. Samtidigt införs ett högkostnadsskydd för småföretagen.

- Beräkningen av sjukpenningen förändras fr.o.m. den 1 juli i år. Ersättningen minskas genom att basen för vilken sjukpenningen beräknas reduceras.
- Sjukpenningen till arbetslösa justeras så att den inte överstiger arbetslöshetsersättningen. Förändringen träder i kraft den 1 juli 2003.
- Ett anställningsstöd inrättas för att underlätta för långtidssjukskrivna att åter börja arbeta. Stödet är utformat som en tidsbegränsad subvention av lönen för de långtidssjukskrivna som får anställning hos annan arbetsgivare. Stödet beräknas omfatta ca 3 000 personer.
- Tillämpningen av karensdagen ska ses över. Utgångspunkten är att karensdagen ska gälla lika för alla oavsett tidpunkt för sjukanmälan.
- Den av regeringen tidigare aviserade höjningen av taket i sjukförsäkringen senareläggs.

Om målet om en halvering av antalet sjukdagar till 2008 ska nås krävs dock, enligt utskottets mening, att fler insatser görs. Regeringen anger också i vårpropositionen att de åtgärder som nu vidtagits eller föreslagits endast är ett första steg på vägen. Regeringen avser därför att i budgetpropositionen för 2004 återkomma med överväganden och förslag om bl.a. en förstärkning av det förebyggande arbetet inom t.ex. företagshälsovården, ökat ansvar för sjukskrivna för att underlätta återgång till arbetet och en begränsning av sjukersättningen till högst tre år i taget. Dessutom aviserar regeringen att den avser att föreslå ett system med ekonomiska drivkrafter med syftet att skapa incitament för arbetsgivaren som bidrar till att ohälsan i arbetslivet minskar.

I bl.a. motion Fi15 (fp) är motionärerna kritiska mot en del av förslagen om ekonomiska drivkrafter. Åtgärderna riskerar att försvåra för personer som har en svag ställning på arbetsmarknaden och kan dessutom leda till att olika former av avtalsbaserade och privata lösningar breder ut sig, enligt motionärerna.

Enligt utskottets mening är det viktigt att olika former av drivkrafter och incitament införs så att enskilda arbetsgivare tar ett större ansvar för t.ex. arbetsmiljön och förebyggande åtgärder på arbetsplatserna. Förslagen måste dock i vanlig ordning anpassas och avvägas mot t.ex. den ekonomiska politikens övriga mål. I vårpropositionen anger regeringen hur systemet med drivkrafter bör byggas upp. Inriktningen bör vara följande:

- Systemet ska omfatta hela arbetsmarknaden och utformas på ett sätt som långsiktigt stärker både individer och företagande.
- Arbetsgivarna ska betala en del av ersättningen vid sjukdom utöver sjuklöneperioden.
- Drivkrafterna utformas så att insatser som leder till minskad ohälsa och lägre sjukpenningkostnader ger arbetsgivarna lägre kostnader.
- Anpassning måste ske mot gällande kollektivavtalslösningar.

- Högkostnadsskydd för småföretagare måste ges så att ett ökat kostnadsansvar även efter sjuklöneperioden inte blir tillväxthämmande. Småföretag ska inte drabbas av för höga kostnader vid långa sjukskrivningar.
- Sanktioner mot arbetsgivare som inte utarbetar fullständiga rehabiliteringsunderlag övervägs.
- Särskild uppmärksamhet måste riktas mot de grupper som redan i dag har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Annars finns risk för att selekteringen på arbetsmarknaden ökar.

I bl.a. Centerpartiets motion Fi17 föreslår motionärerna att finansieringen av t.ex. rehabilitering samordnas mellan olika myndigheter.

Utskottet vill med anledning av detta erinra om att regeringen i början av maj överlämnade en remiss till Lagrådet om en finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet. I remissen föreslås att en frivillig samverkan mellan försäkringskassorna, länsarbetsnämnderna, landstingen och kommunerna införs. Samordningen ska öka effektiviteten i användningen av resurser för personer som är i behov av samordnade insatser från olika parter samt i förlängningen leda till att personerna snabbare kommer ut på arbetsmarknaden.

Den starka sysselsättningstillväxten stannade av 2002

Utskottet övergår nu till att diskutera arbetsmarknaden.

I motion Fi16 (kd) hävdar motionärerna att regeringen inte når sina viktigaste mål. Den öppna arbetslösheten når inte till målet 4 %, trots en rad statistiska manipulationer av statistiken, och sysselsättningsmålet kommer inte att infrias.

Även motionärerna i motion Fi14 (m) menar att det i dagsläget ser ut som om regeringen inte kommer att uppfylla något av målen. Den öppna arbetslösheten stiger. Sysselsättningsgraden faller och fjärrnar sig från 80-procentsmålet. I motion Fi17 (c) hävdas att regeringen brutalt har misslyckats och att det behövs en grundläggande reformering av arbetsmarknadspolitiken. Liknande argument framförs i motion Fi15 (fp).

Till skillnad från motionärerna kan utskottet konstatera att den svenska arbetsmarknaden förbättrades markant i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Sysselsättningen steg samtidigt som både den öppna och den totala arbetslösheten sjönk. Från mitten av 1997 till mitten av 2001 ökade sysselsättningen med omkring 320 000 personer, och den öppna arbetslösheten gick ned med omkring 4 procentenheter.

Till följd av bl.a. den svaga internationella konjunkturen och de omfattande strukturförändringarna inom t.ex. IKT-sektorn, dvs. sektorn för informations- och kommunikationsteknik, har dock efterfrågan på arbetskraft avtagit högst väsentligt. Trots det steg sysselsättningen något under förra året, bl.a. som en följd av det s.k. tillfälliga sysselsättningsstödet till kommuner och landsting. Möjligtvis har också den ökade sjukfrånvaron bidragit till att sysselsättningen ökat, trots det svagare konjunkturläget. Statistiska centralby-

råns arbetskraftsundersökningar (AKU) visar dock att sysselsättningen minskat under det första kvartalet i år. Enligt den senaste undersökningen var 4 200 000 personer sysselsatta i mars i år. Det är 19 000 personer färre än i mars 2002. Den öppna arbetslösheten låg i mars på 4,6 % mot 3,8 % samma månad i fjol.

Målet för den öppna arbetslösheten nåddes hösten 2000

Målet om en halvering av den öppna arbetslösheten till 4 % 2000 som regering och riksdag satte upp 1996 nåddes i oktober 2000, och den öppna arbetslösheten var i genomsnitt 4 % under både 2001 och 2002. Den öppna arbetslösheten började emellertid stiga mot slutet av 2002 och uppgången har fortsatt under inledningen av 2003 till den ovan redovisade nivån i mars 2003 på 4,6 %. Men enligt Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) månadsstatistik steg det s.k. obalanstalet, dvs. andelen öppet arbetslösa plus andelen personer i konjunkturoberoende arbetsmarknadspolitiska program, med endast 0,1 %enheter i mars 2003 jämfört med mars 2002 från 6,8 % till 6,9 %. Orsaken är att antalet deltagare i de olika arbetsmarknadspolitiska programmen minskat jämfört med i fjol.

Med tanke på konjunkturavmattningen och den kraftiga nedgången i IT-sektorn måste det senaste årets utveckling på arbetsmarknaden enligt utskottets mening betecknas som relativt god. Utskottet vill dock framhålla att arbetsmarknadsstatistiken visar att skillnaderna mellan olika regioner är stora. Som redovisades ovan uppgick obalanstalet i hela riket till 6,9 % i mars 2003, enligt AMS uppgifter. I Stockholms län var siffran 4 % medan den i Norrbottens län uppgick till 12,6 %. En närmare genomgång av siffrorna visar att den totala arbetslösheten under det senaste året sjunkit i tio län, stigit i nio län och varit oförändrad i två län. Störst var uppgången i Västernorrlands län där den totala arbetslösheten ökade med 0,8 procentenheter. Störst var nedgången i Örebro län. I de flesta län där den totala arbetslösheten sjunkit har nedgången berott på ett minskat antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder medan den öppna arbetslösheten stigit. Undantagen är Hallands och Södermanlands län där både den öppna arbetslösheten och antalet åtgärder sjunkit.

Sysselsättningsmålet utvecklades gynnsamt fram till 2001 men ...

SCB:s undersökningar visar att även riksdagens och regeringens s.k. sysselsättningsmål, dvs. att antalet sysselsatta i åldern 20–64 år som andel av befolkningen i samma åldersgrupp ska uppgå till 80 % 2004, utvecklades väl fram t.o.m. 2001. Den högsta nivån hittills nåddes i maj 2001 då sysselsättningsgraden säsongrensat uppgick till 78,5 %. Därefter har sysselsättningsgraden successivt sjunkit till följd av lågkonjunkturen och den svagare sysselsättningsstillväxten. I mars 2003 låg sysselsättningsgraden på säsongrensat 77,6 %.

Samtidigt kan utskottet konstatera att de flesta indikatorer – vakanstal, antalet nyanmälda lediga platser till arbetsförmedlingarna, företagens uppgifter om anställningsplaner i Konjunkturinstitutets (KI) olika barometrar och AMS

varselstatistik – tyder på att sysselsättningen totalt sett fortsätter att sjunka framöver.

Detta visar, enligt utskottets mening, att det måste vidtas åtgärder inom en rad olika områden för att öka förutsättningarna för att nå sysselsättningsmålet.

... det krävs omfattande insatser för att målet ska nås

Utbudet av arbetskraft måste öka och den svenska arbetsmarknadens sätt att fungera måste förbättras ytterligare. I traditionell svensk arbetsmarknadspolitik andå måste arbetslinjen, som numera kan betraktas som en arbets- och kompetenslinje, hävdas. Matchningen mellan arbetssökande och lediga platser måste effektiviseras ytterligare så att sysselsättningen kan fortsätta att öka utan att inflationsdrivande och tillväxthämmande flaskhalsar uppstår. Arbetsförmedlingarnas verksamhet måste i ännu högre grad inriktas på att förhindra bristsituationer och att förmedla lediga jobb. Vakanstiderna måste kortas och långtidsarbetslösheten minskas. Förmedlingarna måste i ännu högre grad prioritera personer som är långtidsarbetslösa och långtidsinskrivna. Stora ansträngningar måste göras för att öka sysselsättningsgraden bland t.ex. äldre, funktionshindrade och utomnordiska grupper, även om utskottet med glädje kan konstatera att arbetslösheten för delar av dessa grupper sjönk påtagligt fram t.o.m. 2002.

Arbetsmarknadspolitiken har lagts om

Till skillnad från vad som hävdas i partimotionerna kan utskottet konstatera att arbetsmarknadspolitiken under de senaste tre till fyra åren lagts om i en klart tillväxt- och sysselsättningsfrämjande inriktning. Volymmålen har tagits bort och inslagen av matchning och utbildning har ökat markant.

I t.ex. regleringsbrevet till Arbetsmarknadsverket för 2003 anges att målen för arbetsmarknadspolitiken bl.a. ska vara att vakanstiderna för lediga platser och arbetslöshetstiden för arbetssökande ska hållas nere. Arbetslöshetstiderna ska kortas genom en effektiv sökprocess och antalet långtidsinskrivna ska minska kontinuerligt och uppgå till i genomsnitt högst 37 000 personer per månad. Kompetenshöjande åtgärder ska sättas in för dem som har svårast att komma in på arbetsmarknaden. Ett konkret mål inom detta område är att andelen personer som fått arbete 90 dagar efter avslutad arbetsmarknadsutbildning i genomsnitt ska uppgå till minst 70 %. Dessutom ska i genomsnitt minst 60 000 arbetshandikappade personer per månad ha lämpligt arbete. Andelen personer som går från lönebidragsfinansierat arbete till osubventionerat ska öka under året.

Åtgärderna inriktas i allt högre grad mot sektorer där brist på arbetskraft bedöms uppkomma. Till exempel har en försöksverksamhet med bristyrkesutbildning för redan anställda genomförts och ett förstärkt anställningsstöd införts för att öka de långtidsinskrivnas möjligheter att få ett reguljärt arbete. Det förstärkta anställningsstödet för personer som varit inskrivna i arbetsförmedlingen under två respektive fyra år omfattade i mars 2003 drygt 11 000 personer. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att regeringen i proposit-

ionen om en förstärkning av arbetsmarknadspolitiken (prop. 2002/03:44), som lades fram på riksdagens bord i slutet av februari 2003, bl.a. föreslår att försöksverksamheten med bristyrkesutbildning för redan anställda genomförs på nytt fram t.o.m. 2005. Dessutom föreslås att reglerna för det särskilda sysselsättningsstödet förändras för att öka jobbchanserna för personer som under en lång tid befunnit sig i den s.k. aktivitetsgarantin men som trots det inte lyckats få fotfäste på arbetsmarknaden. Aktivitetsgarantin infördes 2000 för personer som är eller löper risk att bli långtidsarbetslösa. Antalet deltagare i aktivitetsgarantin uppgick i mars i år till omkring 37 500 personer.

Till följd av konjunkturnedgången uppgick antalet deltagare i de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen till i genomsnitt 117 000 i fjol, vilket var fler än vad regeringen räknade med i både vårpropositionen för 2002 och budgetpropositionen för 2003. I år väntas antalet deltagare minska till i genomsnitt 97 000 personer. Detta kan jämföras med att antalet deltagare 1994 var drygt 235 000 personer – en nedgång med nästan 140 000 personer perioden 1994–2003, om prognoserna för i år uppfylls.

Under 2000 beslutade riksdagen även om en relativt omfattande reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Reformeringen innebar bl.a. att försäkringens roll som omställningsförsäkring förtydligades. Kraven på den arbetslöse tydliggjordes samtidigt som rättssäkerheten för den enskilde förstärktes. I den proposition om en förstärkning av arbetsmarknadspolitiken, som refererades ovan, föreslår regeringen ytterligare förändringar i försäkringen för att bl.a. effektivisera samverkan mellan försäkringen och aktivitetsgarantin och för att förbättra matchningsprocessen.

Regeringen har under de senaste åren föreslagit ett antal nya åtgärder för att höja arbetsutbudet, öka sysselsättningen och förbättra tillväxtmöjligheterna i alla delar av landet. Bland annat har de extra 700 miljoner kronor som Arbetsmarknadsverket de senaste åren använt för tillfällig personal vid arbetsförmedlingarna permanentats. För att minska deltidsarbetslösheten har 100 miljoner kronor avsatts under perioden 2002–2004. För att öka arbetshandikappades möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden har ytterligare motsvarande 1 000 lönebidragsplatser inrättats. För att bl.a. minska tendenserna till flaskhalsar och arbetskraftsbrist i storstadsregionerna har ett tidsbegränsat investeringsbidrag införts för att öka produktionen av främst små och medelstora hyreslägenheter. Regeringen föreslog också nyligen (prop. 2002/03:98) ytterligare stimulanser för att öka produktionen av mindre hyresrätter och studentbostäder. Förra året påbörjades dessutom en försöksverksamhet med ett s.k. friår. Friåret innebär att anställd personal ska få möjlighet att ta ledigt upp till ett år under förutsättning att arbetsgivaren samtidigt anställer en person som varit arbetslös som vikarie. Försöket ska hålla på till december 2004 och omfattar tolv kommuner – Botkyrka, Gällivare, Göteborg, Hultsfred, Hällefors, Katrineholm, Landskrona, Lund, Piteå, Strömsund, Västerås och Åmål.

Sysselsättningen bland invandrare måste öka

Dessutom genomförs under perioden 2001–2003 ett program för att öka invandrarnas deltagande på arbetsmarknaden. Bland annat förstärks den kompletterande utbildningen för arbetslösa invandrare med utländsk utbildning inom hälso- och sjukvårdsområdet. Vidare genomförs en kompletterande utbildning för personer med utländsk utbildning inom lärarområdet och inom teknik och naturvetenskap. Den s.k. valideringen av utländsk yrkeskompetens har utökats, och en försöksverksamhet med alternativ platsförmedling för invandrare prövas. I propositionen om en förstärkning av arbetsmarknadspolitiken föreslår regeringen också att en försöksverksamhet med arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare ska inrättas vid arbetsförmedlingen. Utskottet vill i detta sammanhang också nämna att regeringen i samarbete med Svenskt Näringsliv nyligen startade en arbetsgrupp som bl.a. ska undersöka hur näringslivets engagemang i arbetet för att integrera invandrare på arbetsmarknaden bättre kan tas till vara.

Satsningarna på utbildning och kompetens höjer arbetskraftsutbudet

Till insatserna för att öka arbetskraftsutbudet ska enligt utskottets mening också läggas de reformer och de medel som satsas på att effektivisera och öka utbildningen och kompetensutvecklingen. Ytterligare åtgärder är att Högskoleverket fått i uppdrag att analysera hur högskolans utbildningsutbud bättre ska kunna anpassas till arbetsmarknadens behov. Enligt utskottets mening bidrar också maxtaxan i barnomsorgen och de skattesänkningar för särskilt låg- och medelinkomsttagare som genomförts under de senaste åren till att öka utbudet av arbetskraft. Vidare kan också den införda möjligheten att fortsätta att arbeta efter 65 års ålder bidra till stigande sysselsättning.

Nya åtgärder i vårpropositionen för att öka sysselsättningen ...

I vårpropositionen föreslår regeringen ett antal nya åtgärder och insatser för att öka sysselsättningen och förbättra olika gruppers möjligheter på arbetsmarknaden.

För att öka ungdomarnas (åldern 20–24 år) sysselsättning avser regeringen att ge Högskoleverket i uppdrag att göra effektstudier av högskoleutbildningen för att öka ungdomarnas kunskaper om högskoleutbildningarnas betydelse för anställningsbarheten. Högskoleverket ska också få i uppdrag att se över hur tidigare högskolestudier tillgodoräknas samt föreslå åtgärder som gör att det blir lättare att tillgodoräkna sig tidigare kurser. Regeringen föreslår vidare att repetitions- och kompletteringsstudier på gymnasienivå med högre studiebidrag tas bort. Dessutom ska övergången direkt från gymnasiet till högskolan förbättras och utökas.

För att öka invandrarnas deltagande på arbetsmarknaden anger regeringen att den avser att återkomma med förslag om ett utökat och förbättrat system för validering av invandrades utländska yrkeskompetens. Dessutom anger regeringen att den under 2004 kommer att föreslå en reformering av svensk-

undervisningen för invandrare samt öka möjligheterna för invandrare att lära sig svenska genom arbetsplatspraktik.

Regeringen anger vidare att de olika formerna av anställningsstöd ska ses över för att öka effektiviteten och prioritera dem som varit arbetslösa under en lång tid och har svårt att få en reguljär anställning. För att minska arbetslöshetstiderna ska styrningen av arbetsmarknadspolitiken ytterligare förbättras. Skillnaderna i resultat mellan Arbetsmarknadsverkets olika regioner ska mer noggrant följas upp samtidigt som arbetsförmedlingarnas arbete med handlingsplaner ska utvärderas. För att minska deltidsarbetslösheten ska bl.a. en utredning om möjligheterna att införa en rätt till heltidssysselsättning tillsättas. I syfte att höja arbetskraftsutbudet och öka arbetskraftsdeltagandet anger regeringen vidare att den avser att se över hur marginaleffekterna vid inträde på arbetsmarknaden kan sänkas. I dagsläget kan höga marginaleffekter i skatte- och bidragssystem resultera i att människor avstår från att söka sig ut på arbetsmarknaden.

Ytterligare åtgärder ska vidtas för att öka sysselsättningen bland äldre. Till detta ska också läggas åtgärderna för att minska sjukfrånvaron som utskottet redovisat ovan. För att vi långsiktigt ska nå en hög sysselsättning är det nödvändigt att vi får bukt med ohälsan och de höga sjukskrivningstalen.

Vidare föreslår regeringen i vårpropositionen att det tillfälliga sysselsättningsstödet till kommuner och landsting som infördes förra året förlängs till att gälla även 2004.

... fler åtgärder kommer i budgetpropositionen

Utskottet vill till sist också erinra om att regeringen i vårpropositionen anger att det krävs ytterligare insatser för att sysselsättningsmålet ska nås och att regeringen därför avser att återkomma med ytterligare åtgärder i budgetpropositionen för 2004.

I anslutning till diskussionen om arbetsmarknaden vill utskottet kommentera det påstående som görs i bl.a. motion Fi16 (kd) om att den kraftiga sysselsättningsökningen sedan 1997 är en bubbla eftersom sjukfrånvaron ökat starkt under samma tid. Den faktiska sysselsättningen skulle ha ökat med endast 5 promille av befolkningen under perioden 1997–2001, enligt motionärerna.

Som utskottet tidigare konstaterat är de senaste årens dramatiska ökning av antalet sjukskrivna ett mycket allvarligt problem, ur både ett privat och ett samhällsligt perspektiv. Utskottet har också ovan tagit upp frågan om olika åtgärder för att öka hälsan och öka andelen människor i arbete. Däremot är beskrivningen i Kristdemokraternas motion missvisande. Enligt SCB:s AKU-undersökning, vilken är den officiella svenska arbetsmarknadsstatistiken, steg sysselsättningen under perioden 1997–2001 med 8,1 % eller ca 320 000 personer. Under samma period ökade antalet personer i arbete (dvs. sysselsatta exklusive de som varit frånvarande under mätperioden) med 5,6 % eller ca 190 000 personer. Skillnaden på 2,5 procentenheter eller 130 000 personer förklaras av ökad frånvaro av olika slag, däribland framför allt sjukfrånvaro.

Innan utskottet övergår till att diskutera lönebildningen vill utskottet bestämt avvisa förslaget i Folkpartiet liberalernas motion Fi232 om en nedläggning av stora delar av AMS för att i stället bl.a. lägga ut jobbförmedlingsverksamhet på en flora av platsförmedlingar som drivs av olika huvudmän. Utskottet vill också starkt avvisa de omfattande nedskärningar av AMS olika program som föreslås i såväl Folkpartiet liberalernas motion, Moderata samlingspartiets motion Fi14, Kristdemokraternas motion Fi16 som Centerpartiets motion Fi17. Om motionernas förslag genomfördes skulle situationen för många arbetslösa försämrats på ett mycket allvarligt sätt, speciellt för personer som bor i regioner där efterfrågan på arbetskraft är svag. Förslagen skulle öka de skillnader i regional sysselsättning som redan finns och som utskottet redogjort för tidigare.

Lönebildningen spelar stor roll för tillväxten och sysselsättningen

Om sysselsättningsmålet ska kunna nås och tillväxten fortsätta att stiga i nivå med utvecklingen i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet är det av avgörande betydelse att den svenska lönebildningen fungerar väl och att löneökningarna i alla sektorer ligger på en rimlig nivå. Om de totala lönekostnaderna ökar snabbare än produktiviteten riskerar den svenska ekonomin att hamna i en situation med stigande inflation, räntehöjningar, svagare tillväxt och ökad arbetslöshet som följd. I ett sådant läge äventyras också utrymmet för framtida reformer och skattesänkningar.

Enligt utskottets mening är de grundläggande förutsättningarna för en bra fungerande svensk lönebildning goda. Förtroendet för låginflationspolitiken bland ekonomins olika aktörer är hög, vilket innebär att risken minskat för att avtalade löneökningar ska gräpas ur av en kraftig och okontrollerad inflation. Löntagarna har också under de senaste åren fått historiskt höga reallöneökningar trots att de nominella lönepåslagen varit måttfulla. Under perioden 1994-2001 steg reallönerna med i genomsnitt ungefär 3 % per år. Det kan jämföras med utvecklingen under 1980-talet då reallönerna var i stort sett oförändrade samtidigt som de nominella löneökningarna ökade dubbelt så mycket som i slutet av 1990-talet. Till det kommer att företagen och arbetsgivarna i dag är medvetna om svårigheterna att vältra över stigande lönekostnader på konsumenterna. Utskottet kan i det här sammanhanget även konstatera att lönebildningens institutionella omgivning har förändrats påtagligt de senaste åren. Inom t.ex. industrin och inom delar av handeln har nya samarbetsavtal tecknats. Avtalen utgör den ram inom vilken avtalsförhandlingarna bedrivs. Vidare har Medlingsinstitutet inrättats, vars uppgift är att understödja avtalsparterna i deras strävan att uppnå både en stabil reallöneutveckling och en snabb och uthållig uppgång i sysselsättningen.

Utskottet kan dock konstatera att de nominella lönerna under 2001 och 2002 stigit snabbare än tidigare, trots den svagare konjunkturen. Enligt både Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet (KI) steg de totala lönekostnaderna med 4,3 % 2001 och 4 % 2002. Det är högre än löneökningarna i t.ex.

eurområdet och i Förenta staterna under samma tid. Under perioden 1996–2001 har arbetskraftskostnaderna i det svenska näringslivet stigit med ungefär 1,5 procentenheter mer per år än motsvarande kostnader i EU, mätt i nationell valuta. Den svenska konkurrenskraften har trots det förstärkts under perioden genom en god produktivitetsutveckling och fallande krona. I den årliga rapport om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen i Sverige som KI publicerade i höstas och som tas fram på uppdrag av regeringen konstaterade KI att Sverige under de närmaste åren skulle behöva komma ned i en lägre löneökningstakt för att uppnå en fortsatt gynnsam utveckling med fortsatt stigande sysselsättning och minskad arbetslöshet.

Arbetsmarknadens parter har ett särskilt ansvar

Utskottet utgår från att de senaste årens höga nominella löneökningstakt framöver anpassas nedåt så att svensk konkurrenskraft inte försämras. Enligt utskottets mening har arbetsmarknadens olika parter ett särskilt ansvar för att löneökningarna inte går över vad som är samhällsekonomiskt försvarbart. Detta gäller, enligt utskottets mening, även företagsledarna som, i likhet med fackföreningarna och arbetstagarerna, måste ta ansvar för sina löner. Utskottet vill i sammanhanget även påpeka att det är angeläget att lönebildningsprocessen möjliggör relativlöneförändringar inom ramen för den samlade löneökningstakt som ekonomin tål.

Arbetsrätten

När det gäller arbetsrätten är det utskottets principiella uppfattning att det i många fall finns en felaktig föreställning om att en försvagning av arbetsrättslagstiftningen skulle ge stora positiva effekter på tillväxten och sysselsättningen. Framför allt bidrar arbetsrätten till att skapa trygga arbetsförhållanden och stabila ekonomiska villkor, vilket i sig stärker tryggheten för de anställda. Enligt en studie av arbetsrätten i olika OECD-länder som OECD publicerat i Employment Outlook har arbetsrättens utformning inga större effekter på den totala sysselsättningen eller den totala arbetslösheten i ett land.

Retoriken kring välfärdsligorna

Utskottet övergår nu till att diskutera de övergripande tillväxtfrågorna. I sin politiska argumentation använder Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna ofta det som kallas för OECD:s tillväxt- eller välfärdsliga. "Sverige rasar i välfärdsligan" är ett vanligt förekommande uttryck i de ekonomisk-politiska motionerna. Vad det handlar om är den statistik som OECD sammanställer av s.k. köpkraftskorrigerade BNP-uppgifter per invånare. Enligt t.ex. motion Fi14 (m) har Sverige sedan 1970 halkat från en femte till en tolfte eller nittonde plats i välfärdsligan, beroende på hur man räknar.

Som utskottet påpekat vid tidigare behandlingar (senast i bet. 2002/03:FiU1) är OECD:s statistik så pass osäker att man bör vara mycket försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser av uppgifterna. Möjligheten till

jämförelser mellan länderna är mycket begränsad, enligt bl.a. OECD:s egna uppgifter. Dessutom har måttet stora brister som mått på den ekonomiska välfärden.

Utskottet har också tidigare påpekat att valet av tidsperiod har en avgörande betydelse för resultatet. Till exempel har Arbetarrörelsens ekonomiska råd (AER) i en rapport (nr 5 2000) visat att om man i stället använder 1947 som utgångsår, 1997 som slutår och BNP per invånare i åldern 15–64 år som välfärdsåtgång blir resultatet en allmän, mycket kraftig utjämning mellan OECD-länderna. Sveriges placering ändras under perioden från plats sex till plats åtta. Samtidigt ökade Sveriges produktionsnivå från nästan 60 % till nästan 80 % av Förenta staternas nivå.

Utskottet kan emellertid utifrån t.ex. OECD:s statistik konstatera att svensk ekonomi tappat i relativ position mot andra länder under framför allt två perioder de senaste 30 åren – under andra hälften av 1970-talet och i början av 1990-talet. Den absolut största nedgången kom i början av 1990-talet då Sveriges BNP föll samtidigt som flera andra länder fortsatte att ha en positiv tillväxt.

Sveriges relativa position förbättras

I Kristdemokraternas partimotion Fi16 redovisas en del beräkningar som anses bevisa att Sverige släpat efter i tillväxt även under senare delen av 1990-talet. Sådana beräkningar är dock mycket beroende av t.ex. val av jämförelseländer och val av tidsperiod. I motionen sägs t.ex. att Sveriges BNP 2002 skulle ha varit 200 miljarder kronor högre om Sverige under perioden 1994–2002 hade haft samma tillväxttakt som Finland.

Enligt utskottets mening är det mycket tillfredsställande att Finland under de senaste åren haft en hög ekonomisk tillväxt. Finland är en viktig granne och handelspartner, och forskning visar att svensk och finländsk konjunkturutveckling ofta är intimt sammanvävd. Sverige har också mycket att lära av Finland på skilda områden. Men samtidigt måste man komma ihåg att Finlands uppgång delvis är en följd av den kraftiga nedgången i början av 1990-talet, då Finlands BNP föll betydligt mer än Sveriges. Uppgången medförde också att Finland, innan den internationella konjunkturedgången påbörjades 2001, visade tydliga tecken på bristsituationer på arbetsmarknaden och stigande inflationstakt, enligt OECD:s bedömning. Till detta kommer att arbetslösheten i Finland, trots den höga tillväxttakten under 1990-talet, fortfarande ligger omkring 9 % av arbetskraften, en av de högsta nivåerna i EU.

Enligt OECD:s statistik steg Sveriges BNP med i genomsnitt 3,1 % per år mellan åren 1994 och 2002 (inklusive tillväxttakten 1994, dvs. under nio år). Tillväxten i OECD-området ökade med i genomsnitt 2,7 % per år under samma period, tillväxten i EU med i genomsnitt 2,4 % och tillväxten i euroområdet med 2,2 % per år. Detta innebär att om Sverige under perioden hade haft samma tillväxt som OECD-området, EU eller euroområdet i genomsnitt hade nivån på Sveriges BNP varit lägre 2002.

Svenska tillväxten dubbelt så hög som euroområdet förra året

Utskottet vill i detta sammanhang påminna om att den svenska ekonomin växte med 1,9 % 2002, enligt Statistiska centralbyråns (SCB) preliminära beräkningar. Det är en dubbelt så hög tillväxt som i EU och euroområdet där BNP under förra året steg med 1 % respektive 0,8 %.

I motion Fi14 (m), men också i motionerna Fi15 (fp) och Fi16 (kd), anges att målet för den ekonomiska politiken bör vara en långsiktigt hållbar tillväxt på minst 3 % per år.

Hög tillväxt – ett viktigt mål i den ekonomiska politiken

Som utskottet framhållit vid ett flertal tillfällen tidigare är en hög ekonomisk tillväxt en avgörande del av den ekonomiska politiken under förutsättning att den är ekologiskt hållbar. Som redovisades ovan har Sveriges BNP stigit med i genomsnitt 3,1 % per år sedan 1994, vilket är 0,9 procentenheter mer per år än genomsnittet i euroområdet och 0,4 procentenheter mer per år än genomsnittet av OECD-länderna.

Utskottet vill här passa på att referera till kommissionens senaste uppföljning av den s.k. Lissabonprocessen. Vid toppmötet i Lissabon satte EU upp målet att till 2010 bli världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi. Varje år görs en uppföljning av medlemsländernas insatser för att nå målet. I uppföljningen jämförs ländernas utveckling inom ett fyrtiotal områden, som t.ex. sysselsättning, tillväxt, inflation och prisutveckling. I den senaste uppföljningen har Sverige flest topplaceringar i jämförelsen. Sverige framhålls också av kommissionen som ett föregångsland när det gäller ekonomiska reformer, sysselsättning, miljö samt forskning och innovation.

Utskottet vill också nämna en rapport om de offentliga finanserna i EU som EU-kommissionen presenterade i fjol. Enligt rapporten är de svenska offentliga finanserna de som bland EU-länderna bäst stimulerar till ökad tillväxt och ökad sysselsättning. Vidare är Sverige ett av de två länder som under 1990-talet lyckats förbättra de offentliga utgifternas bidrag till tillväxt och sysselsättning samtidigt som utgiftsnivån sjunkit. Det andra landet är Nederländerna.

Det är utskottets fasta övertygelse att möjligheterna att nå den höga tillväxttakten i slutet av 1990-talet hade varit betydligt sämre med de budgetalternativ som Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna presenterat för den aktuella perioden. De mycket stora skattesänkningar och budgetnedskärningar som partierna, framför allt Moderata samlingspartiet, då förespråkade hade med stor sannolikhet skapat en betydande oro och osäkerhet bland ekonomins olika aktörer med kraftigt negativa effekter på tillväxt, sysselsättning och välfärd som följd.

Utskottet vill i anslutning till diskussionen kort även redogöra för en vidareutveckling av den köpkraftskorrigerade BNP-statistiken som EU:s statistikorgan, Eurostat, tar fram. Eurostat har bl.a. undersökt den köpkraftskorrigerade produktionsnivån för olika regioner inom EU-länderna under 1998.

Resultatet visar på en ganska stor skillnad mellan de fattigaste och rikaste regionerna i flertalet länder. Den största spridningen finns enligt Eurostat i Tyskland följt av Frankrike, Österrike och Belgien. Enligt Eurostats uppgifter är Sverige det land som har den minsta spridningen mellan olika regioner. I likhet med OECD:s s.k. välfärdsliga är även Eurostats beräkningar behäftade med stora statistiska problem. Men enligt utskottets mening kan man ändå dra följande viktiga slutsats: de regionala klyftorna i Sverige förefaller vara mindre än i flertalet övriga länder i EU.

Utskottet vill i likhet med vid tidigare behandlingar också erinra om att det finns andra undersökningar som kan komplettera OECD:s mått och därmed bidra till att fördjupa diskussionen om ekonomisk välfärd. En sådan undersökning är den rapport om utvecklingsnivån i världen som FN:s utvecklings- och biståndsorgan, UNDP, löpande publicerar. I UNDP:s sammanvägda index över livslängd, utbildning och levnadsstandard placerade sig Sverige på andra plats 2002, strax efter Norge. Vid mitten av 1970-talet låg Sverige på en fjärdeplats. En annan undersökning, där perspektivet är betydligt snävare och framför allt behandlar närings- och företagsklimatet, är den jämförande studien av näringspolitiken som Näringsdepartementet nu publicerat tre år i rad. Förra årets rapport Benchmarking av näringspolitiken 2002 (Ds 2002:20) gör en bedömning av Sveriges utveckling jämfört med andra OECD-länder vad avser indikatorer inom t.ex. områdena näringsliv och företagande, arbetsmarknad, arbetsliv, forskning och utveckling, IT och tele, energiförsörjning och transporter. I korthet visar resultaten att Sverige hamnar på den övre tredjedelen i rangordningen i 29 av de 51 olika indikatorer som undersökts. Endast i fem fall placerar sig Sverige i den tredjedel av länder som har den sämsta utvecklingen. Jämfört med den studie som gjordes 2001 har Sverige förbättrat sin position i 13 indikatorer medan positionen försämrats i 6 indikatorer.

Företagen och globaliseringen

Innan utskottet går in på frågorna kring konkurrens och företagsklimat vill utskottet kort kommentera diskussionen i bl.a. motionerna Fi14 (m), Fi15 (fp) och Fi16 (kd) om försäljningar av företag till utlandet och ökat utlandsägande. Runtom i världen pågår en omfattande globalisering av ägandet och produktionen och en internationell omstrukturering i näringslivets olika branscher. Både ingående och utgående direktinvesteringar och s.k. portföljinvesteringar har ökat mycket kraftigt, även om en viss avmattning noterats under de senaste åren till följd av den svaga konjunkturen och nedgången i IKT-sektorn (sektorn för informations- och kommunikationsteknik).

Enligt utskottets mening är det utomordentligt viktigt att globaliseringens och det ökade utlandsägandets effekter på ekonomin, näringslivet och sysselsättningen noga följs och analyseras. Frågan är emellertid inte unik för Sverige. I både Europa och den övriga industrivärlden pågår en intensiv debatt om utländska förvärv, företagsutflyttningar, sammanslagningar och företagsklimat. Debatten är emellertid ofta onyanserad och ibland rentav behäftad

med undergångster. Enligt utskottets mening finns det mycket som tyder på att utländska investeringar i Sverige kan spela en viktig roll för utvecklingen i svensk ekonomi. I många fall tillför nya internationella ägare nytt kapital, ny kompetens och nya förutsättningar för investeringar, produktion och försäljning.

Bilden av en ödesmättad utförsäljning av svenska företag och utflyttning av huvudkontor måste också kompletteras med att även svenska företag i stor utsträckning köper utländska företag för att stärka sin ställning och kompetens. Enligt Riksbankens betalningsbalansstatistik har svenska företag under perioden 1995–2002 direktinvesterat i utlandet för omkring 130 miljarder kronor mer än vad utländska företag direktinvesterat i Sverige (i dessa siffror har för 1999 den jämbördiga fusionen mellan Astra och Zeneca rensats bort eftersom Astras innehav i Zeneca är bokfört som ett portföljinnehav och därmed inte registrerat i direktinvesteringssstatistiken medan Zenecas innehav i Astra är registrerat som en direktinvestering).

För att ytterligare nansera debatten vill utskottet även referera en enkätundersökning som Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF) gjort bland de större medlemsklubbarna med anledning av debatten om utflyttning av svensk industriproduktion. Enligt enkäten var det under perioden 1999–2001 lika många företag som flyttade in verksamhet till Sverige som det var företag som flyttade ut verksamhet till andra länder.

Utlandets kraftigt stigande intresse för Sverige, svenska företag och svenskt näringsliv har bl.a. berott på Sveriges framgångar inom IT-sektorn. Vid sidan av direktinvesteringar i svenska IT-företag har det skett ett betydande inflöde av utländska investeringar och kapital när det gäller forskning och utveckling inom IT. Även om den s.k. IKT-sektorn för tillfället karakteriseras av kraftig avmattning och omstrukturering är utskottet övertygat om att IT-sektorn kommer att få stor betydelse för Sverige och den svenska tillväxten framöver. Ett tydligt bevis på sektorns betydelse för den svenska ekonomin är den oro och osäkerhet som de senaste årens problem i företaget Ericsson skapat. Utskottet vill här passa på att erinra om att det på regeringens initiativ pågår ett flertal olika projekt för att stimulera användandet av IT och främja utvecklingen av mobila tjänster i samhället.

Företagsklimatet avgörande för tillväxt och sysselsättning

Helt avgörande för Sverige, den svenska tillväxten och sysselsättningen är att Sveriges konkurrenskraft är hög och företagsklimatet gott. Till skillnad från vad som hävdas i motionerna Fi14 (m), Fi15 (fp), Fi16 (kd) och Fi17 (c) anser utskottet att det grundläggande klimatet för företagande, expansion och högre sysselsättning är relativt gott, även om den internationella konjunkturavmattningen och nedgången i IKT-sektorn skapat påfrestningar på skilda håll i näringslivet.

De offentliga finanserna har sanerats, vilket har gett en stabil och hållbar makroekonomisk situation. För att befästa denna utveckling annonserar rege-

ringen i vårpropositionen ett antal besparingar och utgiftsbegränsningar för att klara utgiftstaken under 2003 och 2004.

Räntorna har sjunkit kraftigt både i förhållande till tidigare under 1990-talet och till räntenivåerna under 1970- och 1980-talen. Sedan slutet av 1990-talet har de svenska obligationsräntorna endast legat några tiondelar över de tyska obligationsräntorna. Under de senaste årens turbulens på valuta- och räntemarknaderna med bl.a. sjunkande värde på den svenska kronan har dock skillnaden från de tyska räntorna stigit till omkring 0,5 procentenheter. Det kan jämföras med ett räntegap mot Tyskland sommaren 1994 på mellan 4 och 5 procentenheter. Innebörden av denna utveckling är att svenska företag och hushåll kan finansiera sig till nästan samma kostnad som de tyska kan. Det stimulerar både företagens investeringar och den inhemska efterfrågan.

Grundläggande klimatet är gott

En annan mycket viktig del i tillväxts- och företagsklimatet är att inflationen sjunkit kraftigt, till en nivå som tidvis understigit den i våra viktigaste konkurrentländer. Om man bortser från utvecklingen de senaste två åren har löneökningarna under de senaste åren varit relativt måttliga, trots en hög tillväxttakt och att sysselsättningen mellan 1997 och 2001 steg med omkring 320 000 personer. Bland annat som en följd av denna utveckling ökade de svenska företagen sina andelar på världsmarknaden relativt kraftigt under senare delen av 1990-talet och början av 2000-talet samtidigt som icke konkurrenskänsliga kunskapsintensiva branscher ökade sina andelar av svensk export.

Till följd av den svaga internationella efterfrågan förlorade dock exportindustrin andelar under 2001, speciellt inom IKT-området, medan en ökning av råvaruexporten och den råvarunära exporten bidrog till att marknadsandelarna steg svagt under 2002.

Konkurrensklimatet ska förbättras ytterligare

Utskottet konstaterar vidare att konkurrensen och ekonomins tillväxtvillkor har förbättrats under det senaste decenniet.

Under de senaste åren har regeringen presenterat en rad ytterligare åtgärder för att öka konkurrensen och pressa ned den svenska prisnivån. Regeringens strävan är att de svenska konsumentpriserna ska sjunka till den genomsnittliga prisnivån i EU. Förra året beslutade riksdagen om en skärpning av konkurrenslagen för att skapa effektivare regler för bekämpning av karteller (prop. 2001/02:167, bet. 2001/02:NU16, rskr. 2001/02:318). Skärpningen innebär bl.a. att den s.k. konkurrensskadeavgiften kan efterges eller reduceras och att sekretesskyddet stärkts för den som lämnar uppgifter om olagliga samarbeten på marknaderna. I slutet av förra året lämnade Konkurrensverket över den av regeringen beställda rapporten om prisskillnaderna mellan Sverige och andra länder och konkurrensen inom dagligvaruhandel. Ungefär samtidigt presenterade den s.k. byggkommissionen sitt betänkande "Skärpning gubbar" om åtgärder för att öka konkurrensen i byggsektorn, sänka byggpriserna och

komma till rätta med byggfel och byggfusk. De båda utredningarnas förslag bereds nu inom Regeringskansliet.

Sverige – en framstående kunskapsnation

Enligt utskottets mening är den svenska företagsbeskattningen som helhet konkurrenskraftig i ett internationellt perspektiv. Utbildnings- och kunskapsnivån hos den svenska arbetskraften är hög och ökar ytterligare genom de satsningar på kunskap och kompetens som regeringen vidtar i alla delar av utbildningssystemet. Sverige ska konkurrera med kompetens och välutbildad arbetskraft. Enligt OECD är Sverige det land i världen som investerar mest resurser i kunskap som andel av BNP, och utgångspunkten är att Sverige även i fortsättningen ska vara världens främsta kunskapsnation. I samband med budgetpropositionen för 2001 beslutade därför riksdagen om kraftigt ökade resurser till skolan. I år, liksom förra året, ökar resurserna med 1 miljard kronor jämfört med föregående år, och därefter ökar tilldelningen med 1 miljard kronor per år fram tills nivån 5 miljarder kronor nås 2006. Denna resursförstärkning gör att det t.ex. kan anställas ytterligare omkring 15 000 lärare eller annan personal i skolan eller på fritids.

Expansionen inom högskolan fortsätter

Expansionen inom högskolan fortsätter och antalet utbildningsplatser stiger med omkring 100 000 mellan 1997 och 2003. Utbyggnaden har hittills varit koncentrerad till naturvetenskapliga och tekniska ämnen, men nu sker successivt en breddning. Universitet och högskolor ges möjlighet att omfördela resurser för att möta det ökade behovet av välutbildad personal inom vården. Vidare tillförs resurser för att höja kvaliteten på grundutbildningen inom humaniora, teologi, juridik och samhällsvetenskap.

Det långsiktiga målet är att 50 % av en årskull ska ha börjat på högskolan vid 25 års ålder. För att bl.a. öka mångfalden och minska snedrekryteringen byggs distansutbildningen ut, ett s.k. nätuniversitet införs och en rekryteringsdelegation inrättas. Som ett led i den gröna skatteväxlingen har pengar avsatts för individuell kompetensutveckling. Ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet och regeringen anger i vårpropositionen att den avser att återkomma med förslag under den innevarande mandatperioden. Vidare har studiestödet reformerats och vid årsskiftet infördes ett nytt vuxenstudiestöd, som ersatte det tidigare särskilda utbildningsbidraget. Stödet är riktat mot personer med kort utbildning som är över 25 år och som är eller riskerar att bli arbetslösa eller har något funktionshinder. Som utskottet redogjort för tidigare föreslår dock regeringen i vårpropositionen att det högre studiebidraget avskaffas för dem som redan har fullständig treårig gymnasieutbildning.

Utbildningsområdets andel av BNP utgjorde 6,7 % 1999, vilket är högre än tidigare under 1990-talet. Sverige liksom övriga nordiska länder har satsat mycket på utbildning och ligger i nivå med USA eller t.o.m. högre.

De senaste tio åren har antalet utexaminerade forskare fördubblats och den tidigare aviserade satsningen på forskning fortsätter. Under perioden 2001–

2003 tillförs olika lärosäten 214 miljoner kronor för 14 nya forskarskolor. Totalt ökar de statliga anslagen till grundforskning och forskarutbildning med 1,5 miljarder kronor till 2004. Dessutom har ett arbete påbörjats för att se till att olika forskningsresultat i större omfattning omsätts i nya produkter och tjänster.

Regelverket för företagen

I bl.a. motion Fi17 (c) anförs att regeringen endast vidtagit ytterst blygsamma åtgärder för att stimulera företagsamheten. Motionärerna anför vidare att antalet regler och blanketter för småföretag bör minska med 25 %. I motion Fi15 (fp) anser motionärerna att företagarnas kostnader för administration av regelverket bör krympas med en fjärdedel.

Utskottet vill med anledning av detta framhålla att företagande och småföretagande spelar en avgörande roll i den offensiv för uthållig tillväxt och ökad sysselsättning som regeringen första gången presenterade i vårpropositionen 1998 och som löpande följts upp i de vår- och budgetpropositioner som presenterats sedan dess. Därför har riksdagen under de senaste åren beslutat om en rad förbättringar för företagen och då framför allt för de mindre företagen. Exempelvis har enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag fått regler som är mer likvärdiga dem som gäller för aktiebolag. För nystartad enskild näringsverksamhet har möjlighet införts att kvitta underskott i aktiv näringsverksamhet mot tjänsteinkomster. Dessutom har lättnader i ägarbeskattningen för ägare till onoterade aktiebolag genomförts. Reglerna för skattetillägg vid periodiseringsfel i momsredovisningen har lindrats. Vidare har reserveringsmöjligheterna för enskilda näringsidkare och handelsbolag förstärkts ytterligare. Avdragsreglerna för pensionskostnader, beskattningen av personaloptioner och avdraget för pensionssparande för enskilda näringsidkare har förenklats. Informationen kring nyföretagande och stödet till kooperativ utveckling har utökats. Villkoren för avsättningar till periodiseringsfonder har förbättrats. Beskattningen av utländska experter har lättats. Dröjsmålsavgiften vid betalning av tull har sänkts, och kupongskatten för utdelning på näringsbetingade aktier till utländska ägare har avskaffats. Flertalet av de s.k. stoppreglerna för fåmansföretag har tagits bort, och de s.k. 3:12-reglerna, som reglerar beskattning av utdelning och reavinst på aktier i fåmansföretag, bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utgångspunkten för beredningen är att reglerna blir mer gynnsamma för företagarna.

Sedan 2001 är det också tillåtet för företag att under vissa förutsättningar köpa tillbaka egna aktier. Fullständig kvittningsrätt har införts för reavinster på onoterade aktier mot förluster på noterade aktier. Kvittningsbegränsningen för vinster och förluster på marknadsnoterade blandfonder har slopats samtidigt som reglerna om schablonavdrag för ökade levnadsomkostnader har förenklats och förbättrats. Ett nytt sjöfartsstöd har införts. Ytterligare åtgärder har vidtagits för att främja kooperativt företagande samtidigt som ökade resurser ges för att understödja kvinnors, invandrades och ungas företagande. Detta genom s.k. mikrolån, resurser till affärsrådgivare och regionala och

lokala resurscentrum för kvinnor. Skatten på investmentbolag har sänkts och beskattningen av s.k. näringsbetingade andelar i bolagssektorn har avskaffats. Vidare har momsen på böcker, tidskrifter och persontransporter sänkts och socialavgifterna för vissa företag i stödområde A reducerats. Dessutom har medel avsatts under tre år för ett nationellt program för entreprenörskap. Från och med i år har alla fysiska personer som redovisar intäkter av näringsverksamhet fått en förtryckt självdeklaration. Reglerna om framskjuten beskattning vid vissa andelsbyten har utvidgats samtidigt som nya företag fått uppskov med skattebetalningarna i tre månader för att göra det lättare för nya företag att komma i gång med verksamheten.

För att underlätta att starta och driva företag anger också regeringen i vår propositionen att den förebereder förslag som ytterligare ska öka utbudet av kapital för företag som befinner sig i en tidig utvecklingsfas.

Förenkling av regelverket

När det gäller Småföretagsdelegationens förslag till åtgärder för att förbättra för småföretagen och den s.k. Simplexenheten inom Näringsdepartementet vill utskottet erinra om den tredje redogörelsen om förenklingsarbetet med särskild inriktning på småföretagen (skr. 2002/03:8) som regeringen lämnade till riksdagen i oktober i fjol. I likhet med tidigare anges i skrivelsen att det övergripande målet är att förbättra småföretagens arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga och villkor i övrigt för att öka sysselsättningen och tillväxten. Ett viktigt delmål, som regeringen sätter upp, är att inom en treårsperiod tydligt minska regelverkens administrativa börda för småföretagen. Målet ska löpande följas upp och resultaten redovisas för riksdagen. Ett problem i sammanhanget är att det saknas metoder för att rättvist mäta den administrativa bördan. Regeringen har därför gett Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) i uppgift att tillsammans med näringslivet utarbeta en metod för att mäta företagens administrativa börda. En första mätning enligt den nya metoden ska göras under 2003 och i anslutning till resultaten av mätningen kommer regeringen att redovisa mer konkreta mål för småföretagens regelbörda samt redovisa ett handlingsprogram för hur målen ska nås. Förutom detta redovisas i skrivelsen bl.a. hur myndigheterna tillämpat förordningen om särskild konsekvensanalys av reglers effekter för småföretagens villkor. Under 2001 har 29 myndigheter tillsammans infört och ändrat i 377 föreskrifter med bäring på små företag. Myndigheterna har samtidigt upphävt 136 föreskrifter och allmänna råd.

Arbetet med regelförenklingar drivs bl.a. inom den s.k. Simplexenheten på Näringsdepartementet. En prioriterad uppgift har varit utbildning om bl.a. Simplexförordningen för tjänstemän i Regeringskansliet och på myndigheter och i utredningsväsendet. Fram till augusti 2002 hade 24 utbildningar genomförts, i vilka 300 olika tjänstemän deltagit.

I skrivelsen anger regeringen vidare att arbetet med att identifiera befintliga regelverk som behöver förenklas ska prioriteras. Som en hjälp i detta arbete har bl.a. ett utökat samråd vid regelförändringar införts med företrädare

för små och medelstora företag. Samrådsgruppens uppgift är att fungera som stöd vid utvecklingen av arbetsmetoder samt att ge konkreta förslag på förändringar av befintliga regler. Ett resultat av gruppens arbete är bl.a. det uppskov med skattebetalningar i tre månader för nya företag som utskottet redovisade ovan. I Näringsdepartementet pågår dessutom ett projekt avseende nya företagsformer och nya anställningsformer. Syftet med projektet är bl.a. att studera de hinder som finns när människor går från ett anställningsförhållande till att bli företagare.

Utskottet vill i detta sammanhang även nämna Företagarguiden som regeringen lanserade under 2001. Företagarguiden är en Internetportal med myndighetsinformation riktad till företag och blivande företagare. Adressen till Företagarguiden är www.foretagarguiden.se, och den drivs av Nutek i samarbete med ett trettiotal myndigheter. Utskottet vill också uppmärksamma målet om den s.k. 24-timmarsmyndigheten i den offentliga förvaltningen. Innebörden av målet är att all offentlig myndighetsservice som kan ska tillhandahållas elektroniskt, vilket t.ex. underlättar för företagare i deras verksamhet.

Utskottet avslutar avsnittet om konkurrens klimat med att berätta att World Economic Forum i sin konkurrensrapport för 2002 utsåg Sverige till det femte bästa landet i världen vad gäller konkurrens- och tillväxtklimat. Förra året placerade sig Sverige på en niondeplats. Konkurrensrapporten undersöker 95 olika länder inom en mängd olika områden, som t.ex. det mikroekonomiska klimatet, det generella konkurrensklimatet, infrastruktur, samarbetsklimat, lagstiftning, hållbarhet och miljökrav, IT-utveckling etc.

Enligt utskottets mening hade topplaceringen i konkurrensrapporten knappast varit möjlig om Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet hade fått genomföra den ekonomiska politik de propagerat för under de senaste åren.

Tillväxt och full sysselsättning i hela Sverige

I motion Fi17 (c) hävdas också att de regionala klyftorna i Sverige ökar. Som utskottet påpekat tidigare är inte de senaste årens kraftiga tillväxt- och sysselsättningsökning jämnt fördelad i landet. I många län och kommuner brottas man med utflyttning och en svag arbetsmarknad, medan det i andra regioner snarare råder brist på arbetskraft i vissa sektorer och inflyttningen är stor. Denna situation är enligt utskottets mening ett allvarligt hot mot en balanserad regional utveckling i landet.

Som utskottet tidigare framhållit är ett viktigt mål i den ekonomiska politiken att hela Sverige ska växa. Staten har ett övergripande ansvar för utvecklingen i hela landet samtidigt som det även krävs aktiva lokala insatser i alla delar av landet för att skapa förutsättningar för högre tillväxt och ökad sysselsättning. Genom det kommunala utjämningsystemet sker en långtgående utjämning av skatteinkomster och strukturellt betingade merkostnader. Därigenom ökar förutsättningarna för alla kommuner och landsting i landet att kunna erbjuda sina invånare en bra service, vård, omsorg och skola. I motion Fi14 (m) föreslås förändringar och, enligt utskottets mening, allvarliga för-

svagningar av utjämnningssystemet. Om dessa förslag genomfördes skulle de regionala obalanserna bli större än vad de är i dagsläget.

Inriktningen av regionalpolitiken är att skapa förutsättningar för hållbar ekonomisk tillväxt, rättvisa och valfrihet, så att likvärdiga levnadsvillkor skapas för medborgarna i hela riket. Decentraliseringen av högskolan, insatser för att öka underhåll, bärighet och rekonstruktion av vägar och järnvägar, satsningarna inom infrastrukturen, som t.ex. Botniabanan och förbättringen av Ådalsbanan, och de senaste årens stora bidragsökningar för att säkra en god kvalitet inom skolan, vården och omsorgen är några av de åtgärder som vidtas för att skapa förbättrade möjligheter runt om i landet.

För att stärka småföretagandet i utsatta områden har företagens socialavgifter i stödområde A sänkts.

Som en följd av regeringens proposition om regionalpolitiken – En politik för tillväxt och livskraft i hela landet (prop. 2001/02:4) – som lämnades till riksdagen hösten 2001, införs under 2003 och 2004 ett särskilt statsbidrag för kommuner och landsting med kraftig befolkningsminskning. Förra hösten inrättades också en särskild statlig myndighet Statens bostadsnämnd med uppgift att ge fortsatt stöd till omstruktureringen av kommunala bostadsföretag.

Vidare har två delegationer, Inlands- och Tillväxtdelegationerna, inrättats för att stärka utvecklingen i två av de mest utsatta delarna av landet – norra Sveriges inland och Bergslagen, Dalsland och Värmland. Under perioden 2002–2004 avsätts resurser för att öka samarbetet mellan universitet, högskolor och kommuner i syfte att öka rekryteringen till högskolorna och skapa tillväxt i olika regioner. Under samma period inrättas ett nationellt program för utveckling av s.k. innovationssystem och kluster. Programmet ska innehålla flera delprogram och programmen ska förutom en generell förstärkning av den regionala konkurrenskraften även stärka tillväxten inom turistnäringen, träindustrin och de mineralutvinnande branscherna. Dessutom skapas ett särskilt program för att öka användningen av IT i företag i stödområde A.

De s.k. tillväxtavtalen, som introducerades 1998, vidareutvecklas och förlängs t.o.m. 2003 för att säkerställa den kompetens och kreativitet som finns på det lokala och regionala planet. Efter 2003 ersätts tillväxtavtalen med regionala tillväxtprogram och en ny period genomförs 2004–2007. Enligt utskottets mening är tillväxtavtalen en viktig process som driver på den lokala och regionala mobiliseringen för en bättre ekonomisk utveckling.

Kraftig satsning på infrastrukturen

Av avgörande betydelse för tillväxten och näringslivets utveckling i olika delar av landet är att det finns en väl fungerande infrastruktur av bl.a. vägar och järnvägar. I den proposition om infrastrukturen som regeringen lade på riksdagens bord hösten 2001 föreslogs en satsning på svenska vägar och järnvägar under perioden 2004–2015 på sammanlagt 364 miljarder kronor. Av detta belopp ska omkring 150 miljarder kronor användas för att bevara och säkerställa befintligt väg- och järnvägsnät, omkring 100 miljarder kronor

användas för nya järnvägsinvesteringar och ytterligare 69 miljarder kronor för utbyggnad av vägnätet. Resterande ca 30 miljarder kronor föreslås avsättas för t.ex. kollektivtrafik, kommunala flygplatser och kajanläggningar och vägar som inte är s.k. nationella stamvägar. Utskottet vill i detta sammanhang peka på den regionalpolitiska betydelsen av infrastruktursatsningarna genom att bl.a. 17 miljarder kronor avsätts för tjälsäkring och bärighet av de mindre vägarna under den kommande tolvårsperioden. Det är nästan dubbelt så mycket som den befintliga nivån.

I anslutning till propositionen beslutades att angelägna infrastrukturprojekt skulle tidigareläggas. Sammanlagt handlade det om satsningar motsvarande ungefär 12 miljarder kronor fram t.o.m. 2004. För att klara statsbudgetens utgiftstak för 2003 och 2004 föreslår emellertid regeringen i vårpropositionen att en del av satsningarna skjuts framåt i tiden.

En annan viktig satsning för att ge hela Sverige utvecklingsmöjligheter är den pågående utbyggnaden av IT-infrastrukturen. I motion Fi17 (c) anser motionärerna att utbyggnaden av den digitala infrastrukturen inte kommer alla till del. Enligt utskottets uppfattning stämmer inte den beskrivningen överens med verkligheten. Ett mycket viktigt inslag i IT-satsningen är nämligen att även hushåll och företag i glesbygd ska få tillgång till snabb dataöverföring till en rimlig kostnad. Sammantaget innebär utbyggnaden en satsning på omkring 17 miljarder kronor under en fyraårsperiod, inklusive satsningar som görs av marknadens olika aktörer. Enligt utskottets mening är utbyggnaden av infrastrukturen inom IT-området en mycket viktig del i ambitionen att ytterligare stärka Sveriges ställning som en av världens ledande IT-nationer. Dessutom är utbyggnaden viktig för att öka utvecklingskraften i alla delar av vårt avlånga land.

För utvecklingen inom olika regioner är det också viktigt att länen fullt ut utnyttjar de resurser från EU:s strukturfonder som ställs till Sveriges förfogande. Till sist vill utskottet också peka på de s.k. lokala utvecklingsavtalen som tecknats mellan staten och vissa storstadskommuner för att öka tillväxten i storstadsregionerna och minska segregationen. Merparten av de 2 miljarder kronorna som tidigare avsatts för detta ändamål har fördelats ut på olika kommuner och enligt regeringen i vårpropositionen ska nya medel tillföras under 2003.

Sänkta inkomstskatter

I samtliga partimotioner föreslås omfattande sänkningar av såväl inkomst- som kapitalskatter.

När det gäller skatterna vill utskottet framhålla att regeringen under perioden 2000–2002 tog de tre första stegen i en inkomstskattereform för att sänka skatterna för framför allt låg- och medelinkomsttagare. Bland annat har en skattereduktion som kompenserar för 75 % av de egenavgifter som tas ut för att finansiera det nya ålderspensionssystemet införts. Samtidigt har skiktgränsen för statlig inkomstskatt höjts och en extra skattesänkning för pensionärer genomförts. Dessutom har en skattereduktion för en del av fackföre-

ningsavgiften införts och som framgår ovan under avsnittet om regelverken för företagen har även en del skattesänkningar riktade mot företagen genomförts. Som ett led i den gröna skatteväxlingen sänks inkomstskatterna ytterligare i år genom att grundavdraget för inkomster upp till 264 000 kr förstärkts.

Skattesänkningarna minskar de marginaleffekter som är särskilt kännbara för låg- och medelinkomsttagare. Det kan i sin tur leda till att arbetskraftsutbudet stiger, vilket är en nödvändig utveckling om vi ska kunna bibehålla och förstärka uppgången i den svenska ekonomin.

Nivån på de skatter som staten och kommunerna tar ut bestäms bl.a. av vilka välfärds- och fördelningspolitiska ambitioner man har. Skatter ska samtidigt stimulera till arbete, investeringar, en uthållig ekonomisk utveckling och minskade ekonomiska och sociala klyftor. Enligt utskottets mening bör därför framtida eventuella skattesänkningar, i likhet med tidigare, inriktas mot ytterligare förbättringar för löntagare och småföretag.

De omfattande skattesänkningar som föreslås i flertalet av partimotionerna riskerar, enligt utskottets mening, att leda till stora nedskärningar av viktig offentlig verksamhet. Dessutom ökar risken för instabila statsfinanser. En sådan utveckling kommer att få starkt negativa konsekvenser för den svenska välfärden och den svenska tillväxten.

Regeringen anger vidare i vårpropositionen att skattepolitiken under det närmaste året bör inriktas mot följande fyra områden:

- **Globaliseringen.** Den allt snabbare globaliseringen ställer stora krav på skattesystemet. I november förra året överlämnade den s.k. Skattebasutredningen sitt slutbetänkande. Utredningen behandlar internationaliseringens betydelse för svenska skattebaser och Sveriges framtida skattestruktur. Huvudbudskapet i utredningen är att dagens skattenivå kan behållas men att skattesystemet och skattebaserna måste värnas. För länder med höga offentliga utgifter krävs breda skattebaser och en begränsning av olika former av särregler. Utredningens betänkande är nu ute på remiss.
- **Småföretagen.** Skattereglerna för olika former av småföretag och dess ägare bör så långt det är möjligt vara likformiga och enkla. Förra sommaren överlämnade den s.k. 3:12-utredningen sitt betänkande Beskattning av företag. I betänkandet föreslås bl.a. förändringar i de regler som styr beskattningen av inkomster från mindre aktiebolag samt att arvsbeskattningen vid generationsskiftet och gåvor mildras. Betänkandet har remissbehandlats och frågan bereds nu inom Regeringskansliet. Som utskottet redovisat tidigare anger regeringen också i vårpropositionen att den vill förändra de s.k. 3:12-reglerna så att de blir mer gynnsamma för företagarna. I början av förra året presenterade också den s.k. Förenklingsutredningen sitt slutbetänkande. Betänkandet innehöll förslag till en reformering av skattereglerna för handelsbolag. Betänkandet har remissbehandlats och föreslagen bereds inom Regeringskansliet.
- **Insatser mot skattefusk.** Skattefusk av olika slag snedvrider konkurrensen, skadar skattesystemets legitimitet och är därför i förlängningen ett

hot mot välfärdssamhället. För att ytterligare prioritera kampen mot skattefusket lämnade regeringen nyligen en proposition om en reformering och effektivisering av skatteförvaltningens organisation. Men det behövs ytterligare åtgärder. I Bygghedskommisionens betänkande, som utskottet tidigare redovisat under avsnittet Konkurrens klimatet ska förbättras ytterligare, föreslås också att det inrättas särskilda entreprenadkonton samt omvänd momsskyldighet för att bekämpa svartarbete i byggsektorn. Regeringen anger dessutom i vårpropositionen att den under våren kommer att behandla Riksskatteverkets förslag om schablonbeskattning i vissa branscher. Vidare avser regeringen att under hösten tillsätta en utredning om skattebrottsenheternas befogenheter och verktyg.

- **Den gröna skatteväxlingen ska fortsätta.** I vårpropositionen 2000 angav regeringen att det samlade utrymmet för grön skatteväxling uppgick till 30 miljarder kronor under perioden 2001–2010. Hittills har en växling om drygt 8 miljarder kronor genomförts och regeringen anger i vårpropositionen att en grön skatteväxling om ytterligare 9 miljarder kronor planeras under innevarande mandatperiod.

Fastighetsskatten

I samtliga partimotioner föreslås att fastighetsskatten tas bort, sänks eller kraftigt förändras. Fastighetsskatten är enligt utskottets mening en viktig inkomstkälla för staten. Den ger ungefär 20 miljarder kronor per år, pengar som bidrar till att finansiera den gemensamma välfärden. Vid sidan av att den är en viktig inkomstkälla visar också forskningen att skatten har relativt begränsade effekter på utveckling och tillväxt.

År 2001 släpptes den frysta taxeringen, och taxeringsvärdena steg kraftigt i de områden där fastighetspriserna ökat mest. För att minska effekterna av denna utveckling har skattesatserna sänkts i flera steg samtidigt som det s.k. fribeloppet i förmögenhetsskatten höjts. Skattesatsen för småhus och hyreshus ligger nu på 1 % respektive 0,5 %, en nedgång med 0,5 procentenheter respektive 1 procentenhet under förra mandatperioden. Fribeloppet i förmögenhetsskatten har höjts från 900 000 kr till i år 1,5 miljoner kronor för ensamstående och 2 miljoner kronor för sambeskattade par. Dessutom har en begränsningsregel i fastighetsbeskattningen införts. Begränsningsregeln innebär att hushåll i normala inkomst- och förmögenhetslägen maximalt ska betala 5 % av sin inkomst i fastighetsskatt.

Vidare ska omräkningsförfarandet vid taxeringen ersättas med en förenklad fastighetstaxering mellan de allmänna fastighetstaxeringarna. Dessutom ska regler införas som gör att höjda taxeringsvärden inte omedelbart får genomslag på fastighetsskatteuttaget.

Utskottet vill här passa på att erinra om att en parlamentarisk kommitté tillsatts med uppgift att utreda fastighetsskatten, förmögenhetsbeskattningen samt arvs- och gåvobeskattningen. Utredningen ska enligt planen vara avslutad i slutet av 2003.

Den gröna skatteväxlingen och ett ekologiskt hållbart Sverige

En god miljö och en ekologiskt hållbar utveckling är enligt utskottets mening ett av den ekonomiska politikens viktigaste mål. Sverige ska vara ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling. Det övergripande målet är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. En central uppgift i politiken är därmed att skapa ett system där den som förorsakar påverkan på miljön också ska bära den samhällsekonomiska kostnaden. Den gröna skatteväxlingen, som utskottet redovisade ovan, är en viktig del i denna politik.

De 15 nationella miljökvalitetsmål som riksdagen ställt upp visar tydligt den ekologiska dimensionen i begreppet hållbar utveckling. Målen är formulerade utifrån den miljöpåverkan som naturen tål och definierar det tillstånd för den svenska miljön som ska nås inom en generation. Hösten 2001 beslutade riksdagen om nya mätbara delmål och åtgärdsstrategier för att uppnå 14 av de uppsatta 15 målen, och förra våren antog riksdagen förslagen till strategi och delmål för det femtonde miljökvalitetsmålet – Begränsad klimatpåverkan. Miljökvalitetsmålen och delmålen ska vara styrande för statens miljöpolitik, miljöstyrning och andra samhällsaktörers åtgärder på området. För att följa upp utvecklingen av miljömålen och de olika delmålen har ett miljömålsråd inrättats. Enligt rådets första rapport kommer de flesta av delmålen sannolikt att nås, men fler insatser krävs för att det ska bli verklighet. För många av målen är dessutom den internationella utvecklingen och det internationella miljöarbetet avgörande för om målen ska nås eller inte.

Vid sidan av den gröna skatteväxlingen genomförs en mängd olika åtgärder för att bl.a. öka den hållbara utvecklingen, bevara den biologiska mångfalden, sanera förorenade områden, stimulera miljöforskning och miljöinformation samt öka miljöövervakningen.

Utskottet vill i sammanhanget också erinra om att regeringen i vårpropositionen anger att naturvårdsfrågorna även i fortsättningen kommer att prioriteras i miljöarbetet. För att komplettera de statliga insatserna för att nå de naturvårdsanknutna miljömålen genomförs en kommunal naturvårdssatsning för att stimulera lokal och kommunal naturvård.

I början av januari 2001 överlämnade den s.k. Resurseffektivitetsutredningen sitt betänkande *Effektiv användning av naturresurser*. I betänkandet anges bl.a. att om inga motverkande åtgärder vidtas kommer sannolikt råvaruanvändningen, energianvändningen och miljöpåverkande utsläpp att öka under de närmaste årtiondena. Regeringen anger i vårpropositionen att utredningens arbete kommer att vara ett värdefullt underlag vid utformningen av den fortsatta politiken för en effektiv resursanvändning och hållbar ekonomisk utveckling.

Utskottet vill i anslutning till detta också hänvisa till de gröna nyckeltal som sedan 1999 redovisas i budget- och vårpropositionerna. Nyckeltalen är ett komplement till de ekonomiska nyckeltalen, och de är ett viktigt instrument för att nå det övergripande miljömålet om att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Reformering av barn- och familjepolitiken

Under de senaste åren har en omfattande satsning på barnen och barnfamiljerna vidtagits. Den stegvisa reformeringen av familjepolitiken framfördes första gången i vårpropositionen för 2000 och fortsätter under de närmaste åren, trots det osäkra konjunkturläget. Goda villkor för de unga och barnfamiljerna är en rättvisefråga och en investering i framtiden. Utgångspunkten för politiken är att Sverige ska vara ett land där alla barn och ungdomar får en bra uppväxt.

Därför har barnbidraget under perioden höjts med 200 kr till 950 kr i månaden. På motsvarande sätt har flerbarnstilläggen och studiebidragen höjts. Från och med i år utökas studiebidraget ytterligare genom att bidraget utgår under tio månader i stället för som tidigare under nio månader.

Förra året fick barn till arbetssökande rätt till förskoleverksamhet och maxtaxan i barnomsorgen infördes samtidigt som kommunerna tillförs ytterligare resurser för att säkra kvaliteten inom barnomsorgen. Det sista steget i maxtaxareformen togs vid årsskiftet då en allmän förskola för fyra- och femåringar infördes. Skolverkets första uppföljning av maxtaxareformen visar att kvaliteten i omsorgen upprätthållits. Fler barn tar del av förskolan, men det ökade antalet har inte påverkat barngruppernas storlek eller den tid barnen vistas i barnomsorgen. Personaltätheten i förskolorna har inte heller påverkats, enligt Skolverkets uppföljning.

Föräldraförsäkringen har förlängts med en månad till totalt 13 månader, och den s.k. pappa- och mammamånaden utökats med ytterligare en månad. Samtidigt har den lägsta dagpenningen, dvs. den s.k. garantinivån i försäkringen, höjts till 150 kr per dag 2003 och en ytterligare höjning till 180 kr per dag är planerad att genomföras 2004.

Vid sidan av dessa åtgärder har det också införts ett stöd om 100 miljoner kronor perioden 2001 till 2003 för att hjälpa barn till missbrukare eller barn i familjer där det förekommer våld och övergrepp.

Till följd av den svaga ekonomiska utvecklingen och för att hålla statens s.k. utgiftstak och säkra den statsfinansiella utvecklingen höjs taket i maxtaxan 2004 och kontaktdagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen tas bort. Dessutom skjuts den tidigare planerade höjningen av inkomsttaket i föräldraförsäkringen upp. Utskottet vill med anledning av detta erinra om att regeringen anger att den avser att höja inkomsttaket i försäkringen när det ekonomiska läget så medger.

Den generella välfärden ska bevaras och utvecklas

I motion Fi15 (fp) anføres att socialförsäkringarna bör utredas. Försäkringarna bör reformeras med utgångspunkten att öka försäkringsmässigheten i systemen, enligt motionärerna. Utskottet vill bara kort anföra följande. Den generella välfärdspolitiken är en avgörande del i politiken för tillväxt, rättvisa och jämställdhet. En generellt upplagd välfärdspolitik minskar klyftorna mellan olika grupper i samhället. Social- och arbetsförsäkringarna ger trygghet när en person drabbats av t.ex. sjukdom eller arbetsskada samtidigt som försäkring-

arnas koppling till förvärvsarbete uppmuntrar till ett högt arbetskraftsdeltagande och arbetskraftsutbud.

Till följd av de kraftiga reallönehöjningarna under de senaste åren har antalet personer som får ersättning med 80 % av inkomsten vid sjukdom eller föräldraledighet minskat. Under 2001 hade ca 36 % av alla heltidsarbetande en inkomst på över sju och ett halvt basbelopp, vilket är den övre gränsen för ersättningsberättigad inkomst. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att se över ersättningsnivåerna i försäkringssystemen för att bevara och utveckla den generella välfärden. Samtidigt är det angeläget att detta sker i den takt som ekonomin tillåter. Utgiftstaket i statsbudgeten och de övergripande målen i budgetpolitiken måste hållas, annars är risken att Sverige på sikt återigen hamnar i det mycket svaga statsfinansiella läge som präglade de första åren på 1990-talet.

Eftersom det finns risk för att statens utgiftstak för 2003 och 2004 överskrids skjuts de tidigare planerade höjningarna av taken i sjuk- och föräldraförsäkringen upp. Som utskottet nämnde ovan är dock inriktningen att taken ska höjas så snart det ekonomiska läget så medger.

Utskottet vill dock i sammanhanget erinra om att ersättningen i arbetslöshetskassan höjts i två omgångar, vid halvårsskiftet 2001 och vid halvårsskiftet 2002.

Privatisering och avreglering

När det gäller frågor om förändringar och privatiseringar av t.ex. vård- och omsorgssektorerna vill utskottet erinra om att principerna om en solidariskt och offentligt finansierad och rättvist fördelad sjukvård är några av de mest centrala inslagen i den generella välfärdspolitiken. I motion Fi14 (m) föreslås att en obligatorisk hälsoförsäkring införs. I motionen saknas närmare uppgifter om hur en sådan försäkring skulle vara konstruerad men utskottet vill med anledning av förslaget ändå anföra följande. Det finns enligt utskottets mening inga belägg för att Sverige skulle vinna på att övergå till en försäkringslösning. Internationella erfarenheter tyder tvärtom på att de skattefinansierade hälso- och sjukvårdssystemen fungerar bättre i t.ex. jämställdhets- och fördelningspolitiskt avseende än försäkringsfinansierade system.

I bl.a. motion Fi14 (m) framförs också förslag om omfattande avregleringar och privatiseringar i den statliga och kommunala sektorn. Skulle dessa förslag genomföras skulle det enligt utskottets mening leda till en dramatisk förändring av de offentliga verksamheterna. Följden skulle sannolikt bli en mycket instabil situation till skada för medborgarna. Effektiviteten och produktiviteten inom t.ex. vården, omsorgen och skolan skulle drabbas hårt. I samtliga motioner föreslås också omfattande skattesänkningar. Det är utskottets övertygelse att skattesänkningar av denna art leder till nedskärningar av viktig och angelägen offentlig verksamhet. Dessutom får stora skattesänkningar av den här typen oacceptabla fördelningspolitiska konsekvenser. Skadorna på den svenska generella välfärden skulle sannolikt bli stora. Utskottets uppfattning är vidare att skattesänkningar av detta slag kan leda till instabila

statsfinanser med negativa effekter på både företagsklimatet och den ekonomiska tillväxten. Erfarenheterna och lärdomarna från den snabba försämringen av statsfinanserna i början av 1990-talet är både tydliga och avskräckande.

Offentliga bidrag bidrar till en jämnare fördelning

Utskottet vill i detta sammanhang också peka på den studie av fördelningen av offentliga bidrag till barnomsorg, utbildning samt hälso- och sjukvård som redovisades i vårpropositionen för 2002, bilaga 3. Undersökningen visar tydligt att de resurser som fördelas via de offentliga verksamheterna klart bidrar till en jämnare fördelning i samhället. Framför allt blir omfördelningen över livscykeln tydlig när effekterna av de subventionerade offentliga tjänsterna undersöks. Till exempel beräknas personer i 90-årsåldern få vård och omsorg för i genomsnitt 150 000 kr per år. Barn och ungdomar erhåller ca 35 000 kr per år i form av främst barnomsorg och utbildning, medan personer i 60-årsåldern endast utnyttjar offentliga tjänster för 15 000 kr. När det gäller subventioner av utbildning visar studierna att snedrekryteringen till den högre utbildningen fortfarande är betydande. Däremot har klyftan i antalet utbildningsår mellan olika grupper i samhället minskat markant de senaste åren. Andra resultat är t.ex. att barnfamiljer och pensionärer gynnas och att subventionerna påtagligt minskar inkomstspridningen. Personer med relativt låg ekonomisk standard erhåller mer, både i absoluta och relativa termer, än de välbeställda. Vidare gynnas kvinnor mer än män av den offentliga tjänstesektorn.

Ökade resurser till vården, skolan och omsorgen ...

Den omfattande saneringen av de offentliga finanserna har under de senaste åren skapat utrymme för satsningar på att öka resurserna och förbättra kvaliteten inom skolan, vården och omsorgen av barn och gamla. Den starka inkomstutvecklingen i den svenska ekonomin innebär dessutom att skatteintäkterna i den kommunala sektorn ökat under de senaste åren.

I år är resursöverföringen från staten till kommuner och landsting ca 31 miljarder kronor högre jämfört med situationen 1996. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att kommunernas och landstingens ekonomi förstärks ytterligare, inte minst med tanke på att den svaga konjunkturen även påverkar kommunernas finanser. Behoven inom vården, skolan och omsorgen är fortfarande stora och kommer att växa ytterligare framöver.

Den särskilda satsningen på vård och omsorg fortsätter 2004 med ca 4 miljarder kronor. Vidare avsätts ytterligare 1,25 miljarder kronor för att korta väntetider och förbättra tillgängligheten inom sjukvården. Till detta ska sedan läggas den kraftiga satsningen på skolan under perioden 2001–2006. Nästa år tillförs skolan ytterligare 1 miljard kronor, efter en ökning på sammanlagt 1,5 miljarder kronor perioden 2002–2003. Därefter ökar tilldelningen med 1 miljard kronor per år fram till 2006.

Som utskottet redovisat tidigare förstärks också kommunernas ekonomi genom att det tillfälliga sysselsättningsstödet till kommuner och landsting

förlängs till att gälla även under nästa år. Även den s.k. 200-kronan som alla skattskyldiga betalar i inkomstskatt kommer även nästa år att överföras till kommuner och landsting, enligt regeringens förslag i vårpropositionen.

Sammantaget innebär detta att kommun- och landstingssektorn får ytterligare stora förstärkningar fram till 2004 för att säkra en god vård, omsorg och skola. Ovanpå detta tillkommer de resurser som regeringen satsar inom ramen för en familjepolitisk reform, t.ex. maxtaxan. Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om att det vid sidan av dessa resursstärkande åtgärder görs en mängd satsningar för att öka kvaliteten och effektiviteten inom t.ex. skolan och vården.

... och behovet av offentlig och kommunal verksamhet växer

Behoven av offentlig och kommunal verksamhet kommer att öka starkt framöver, bl.a. till följd av den demografiska utvecklingen och den allt högre andelen äldre i befolkningen. Det framgår tydligt i t.ex. den analys som regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2003, bilaga 2 kapitel 12. Fram till 2050 beräknas Sveriges befolkning öka med drygt en miljon personer. Nästan hela ökningen kommer att ske i åldersgrupperna 64 år och äldre. Befolkningen i dessa grupper väntas öka med 0,9 miljoner personer under perioden. Denna utveckling kommer att ställa stora krav på en väl fungerande offentlig sektor med starka och sunda offentliga finanser. Därtill krävs en god ekonomisk tillväxt och en ökad sysselsättning. Enligt analysen bedöms utgifterna för sjukvård och äldreomsorg stiga från 9 % av BNP till drygt 13 % av BNP. Utgifterna för pensioner väntas stiga från 9 % av BNP till 11 % av BNP.

Till följd av bl.a. den höga tillväxten och den stigande sysselsättningen i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet ökade kommunernas och landstingens skatteinkomster med nästan 100 miljarder kronor under perioden 1998–2002. Detta visar enligt utskottets mening på vikten av att åtgärder vidtas så att den svenska ekonomin uthålligt kan hålla en hög tillväxttakt.

Vid sidan av detta är det enligt utskottets mening mycket viktigt att de resurser som redan finns i den kommunala sektorn används mer effektivt. Den pågående omdaning och effektiviseringen av de kommunala verksamheterna måste fortsätta för att man ska klara både de nuvarande ekonomiska påfrestningarna och den framtida välfärden.

Pensionärerna och pensionerna

I motion Fi16 (kd) hävdas att regeringens okänsliga budgetsanering drabbat pensionärerna hårt. Utskottet vill med anledning av detta anföra följande. Regeringen gjorde tidigt klart att när statsfinanserna stärks och ekonomin börjar växa ska situationen först förbättras för de grupper i samhället som drabbats extra hårt av de svåra tiderna.

Redan i budgetpropositionen för 1999 föreslog regeringen därför en förbättring av pensionärernas ekonomi med omkring 4 miljarder kronor. Det reducerade prisbasbeloppet för pensionärer ersattes fr.o.m. 1999 av det fulla

prisbasbeloppet samtidigt som bostadstillägget till pensionerna höjdes för att gynna de sämst ställda pensionärerna. Satsningen på pensionärerna fortsatte i budgetpropositionen för 2001. Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget höjdes ytterligare samtidigt som den tidigare tillfälliga höjningen av pensionstillskottet permanentades. Vidare höjdes det särskilda grundavdraget för pensionärer i inkomstbeskattning. Under förra året fick pensionärerna en särskild skattesänkning på upp till 1 320 kr per år samtidigt som bostadstillägget justerades upp ytterligare, vilket innebär att bostadstillägget totalt under perioden höjts från 83 % till 91 % av bostadskostnaden upp till taket. Samtidigt har golvet i systemet slopats och taket höjts till 4 500 kr per månad.

I år införs ett s.k. äldreförsörjningsstöd samtidigt som pensionerna höjs genom att det nya pensionssystemet träder i kraft. Äldreförsörjningsstödet ska garantera att alla i Sverige som fyllt 65 år får en skälig levnadsstandard.

Utskottet vill i detta sammanhang även peka på att de satsningar som nu görs och planeras inom vården och omsorgen är av utomordentligt stor betydelse, inte minst för äldre och pensionärer. Under perioden 1999–2001 satsades t.ex. 300 miljoner kronor på den nationella handlingsplanen för äldre, vilket bl.a. inbegripit anhörigstöd, telefonjour för äldre och anhöriga och försöksverksamhet i hemtjänsten. Därutöver satsades omkring 400 miljoner kronor på fler platser och högre standard i äldreboendet. Vid halvårsskiftet 2002 infördes ett nytt högkostnadsskydd i tandvården för äldre, och stödet förstärks ytterligare i år med 300 miljoner kronor.

Som redovisades ovan, under rubriken Offentliga bidrag bidrar till en jämnare fördelning, går en stor del av de offentliga resurserna och tjänsterna inom vården och omsorgen till personer i de högre åldersgrupperna.

Saneringen av de offentliga finanserna och demografin

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat budgetkonsolideringens effekter på fördelningen i samhället (senast i bet. 2002/03:FiU1). Enligt utskottets uppfattning fanns det inte något alternativ till saneringen av de offentliga finanserna. Den var nödvändig för att återställa förtroendet för svensk ekonomi och få ned de höga räntor som allvarligt dämpade tillväxtkraften, inte minst i de mindre och medelstora företagen. Den var också nödvändig för att säkra den framtida välfärden. Som utskottet redovisat tidigare står Sverige inför en stor demografisk utmaning genom att andelen äldre i befolkningen ökar. För att klara av den påfrestning som detta kommer att innebära för de offentliga systemen krävs ett överskott i de offentliga finanserna under de närmaste åren.

Enligt utskottets mening är det också viktigt att inse att de senaste årens kraftiga uppgång i den svenska ekonomin till en ganska stor del beror på det faktum att Sverige har sanerat de offentliga finanserna och etablerat ett överskott. Det är också viktigt att inse att utan sanering hade det inte varit möjligt att under de senaste åren bedriva en expansiv finanspolitik för att dämpa effekterna av den internationella konjunkturedgången.

Ett Sverige för alla ...

I t.ex. utskottets betänkande med anledning av budgetpropositionen för 2003 (bet. 2002/03:FiU1) behandlades den stora fördelningspolitiska utmaning som ligger i att minska klyftorna i samhället och antalet personer som är marginaliserade. Enligt utskottets mening ger ekonomisk tillväxt bättre förutsättningar för ökad rättvisa. Tillväxten i sig är däremot ingen garanti för rättvisa, utan för att minska klyftorna i samhället krävs en aktiv politik för rättvisa. Målet bör vara att människors livsval inte ska begränsas av bakgrund eller kön. Alla ska ha samma rätt och möjlighet till vård, utbildning och omsorg. Vidare måste alla former av diskriminering upphöra. Invandrare, flyktingar och de som bott i Sverige i många generationer ska ges likartade möjligheter i livet.

Även om mycket återstår att göra har de senaste årens tillväxt gjort det möjligt att vidta åtgärder inom en rad områden; t.ex. har initiativ tagits för att öka förutsättningarna för en långsiktigt hållbar integration. Skyddet mot diskriminering förstärks genom en ny lagstiftning och inom bl.a. arbetsmarknads- och utbildningsområdet pågår en rad olika insatser för att öka t.ex. invandranas möjligheter att delta i arbetslivet. Ansträngningarna på detta område måste öka under de kommande åren. Ett viktigt mål i politiken är att öka sysselsättningen bland invandrare.

Olika fördelningsanalyser visar att barnfamiljer och då särskilt ensamstående föräldrar, ungdomar och invandrare fortfarande har det sämre nu än i början av 1990-talet. En rad åtgärder har vidtagits och kommer att vidtas för att förbättra situationen för dessa grupper.

Andra studier visar att det finns strukturella faktorer som gör att vissa samhällsgrupper har större tillgång än andra till utbildning, höga inkomster och en god välfärd. Det är t.ex. fortfarande betydligt vanligare att barn till föräldrar med högre utbildning studerar vidare än att barn till föräldrar med lägre utbildning gör det. De senaste årens utbyggnad av högskolan och det reformerade studiesystemet syftar till att bryta detta mönster.

Som framgår av t.ex. regeringens fördelningspolitiska redogörelse i vårpropositionen bilaga 3 har både löne- och inkomstspridningen ökat under senare delen 1990-talet efter att successivt ha minskat sedan mitten av 1970-talet. Till följd av den ekonomiska krisen i början av 1990-talet marginaliserades vissa grupper i samhället. Till exempel har antalet människor som är långtidsarbetslösa, långtidssjuka eller beroende av socialbidrag under långa tider ökat.

För att motverka detta måste bl.a. marginaleffekter av olika slag minskas så att det lönar sig bättre att studera och arbeta. Beslutet om att införa max-taxa i förskoleverksamheten och barnomsorgen är ett exempel på åtgärder som bidrar till att minska marginaleffekterna. Sänkning av marginalsatserna genom höjningen av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt och kompenseringen av egenavgifterna är andra exempel på åtgärder som vidtagits under senare år. Enligt beräkningar som redovisades i vårpropositionen för 2002 hade en ensamstående med två barn en marginaleffekt på ungefär 65 % år 1999. Under förra året hade marginaleffekten för denna familjetyp sjunkit

med nästan 7 procentenheter, till 58,6 %. För sammanboende med två barn hade marginaleffekterna under samma period sjunkit med omkring 5 procentenheter.

Som utskottet redovisat tidigare anger regeringen i vårpropositionen att den avser att se över hur marginaleffekterna kan minskas ytterligare i syfte att öka arbetskraftsdeltagandet och minska utanförskapet och socialbidragsbehovet.

... och socialbidragsberoendet ska halveras

Som utskottet nämnde ovan ökade socialbidragsberoendet under 1990-talet. Denna utveckling är enligt utskottets mening ett hårt slag för alla som kämpar för ökad rättvisa och högre välfärd. Riksdagens och regeringens uppsatta mål är att socialbidragsberoendet ska halveras mellan 1999 och 2004. Utvecklingen och uppfyllelsen av målet ska årligen avrapporteras till riksdagen. I bilaga 3 i budgetpropositionen för 2003 redovisar regeringen den andra avstämningen av målet, den första publicerades i budgetpropositionen för 2002. År 1999 uppgick socialbidragsberoendet till omkring 115 200 s.k. helårsekvivalenter (antal vuxna personer med full ersättning under ett helt år). För att målet ska nås krävs alltså att antalet socialbidragsberoende sjunker till omkring 57 600 år 2004, räknat i helårsekvivalenter. Det kan jämföras med att antalet socialbidragsberoende 1990, dvs. före den kraftiga nedgången i den svenska ekonomin, uppgick till 71 700.

Till följd av bl.a. sysselsättningsuppgången och den sjunkande arbetslösheten minskade antalet beroende av socialbidrag med 14 000 personer år 2000, 9 700 personer år 2001 och drygt 5 000 år 2002 (enligt regeringens beräkningar i vårpropositionen). Sammantaget minskade antalet socialbidragsberoende under perioden med omkring 29 000 personer, vilket innebär att det återstår omkring 28 000 helårsekvivalenter för att målet om en halvering ska nås.

Detta visar enligt utskottets mening att det är kampen för ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet som är avgörande när det gäller att bryta bidragsberoendet i det svenska samhället. Möjligheterna för utsatta grupper att skaffa jobb, egen försörjning och delta i arbetslivet måste öka. Sverige har inte råd – varken mänskligt eller ekonomiskt – att ställa dessa grupper utanför. Därför är det enligt utskottets mening utomordentligt viktigt att sysselsättningsmålet, som utskottet diskuterat tidigare, och målet om en halvering av socialbidragsberoendet nås även om det, som regeringen uttrycker det i vårpropositionen, krävs mer insatser och tar längre tid än beräknat till följd av den svaga konjunkturen.

Jämställdhet

Centrala mål i den ekonomiska politiken är rättvisa och jämställdhet. Även om vi i Sverige har kommit långt med jämställdheten mellan män och kvinnor i jämförelse med andra länder, återstår mycket att göra. Vårt samhälle är fortfarande organiserat utifrån en könsmaksstruktur. Arbetsmarknaden är

alltjämt mycket könsuppdelad, och kvinnors arbete är ofta lägre betalt. Män har bättre karriärmöjligheter, högre lön och större makt som en följd av att de är män. För att bryta detta maktmönster måste den övergripande ekonomiska politiken få ett ännu tydligare genusperspektiv än i dag.

Välfärden och jämställdheten är intimt förknippade med varandra. Det är inte en slump att länder som Danmark, Norge, Finland och Sverige är mer jämställda än de flesta andra länder. Det är den utbyggda generella välfärden och den höga förvärvsfrekvensen för kvinnor som har gett möjligheter till detta.

Kvinnors och mäns lika värde och rätt till egen försörjning ska vara en självklarhet i Sverige. En egen inkomst är förutsättningen för fria och självständiga val i vardagen. Det kan aldrig accepteras att kvinnors kunskaper och erfarenheter värderas lägre. Politiken måste därför med kraft inriktas på kvinnors rätt till arbete med rättvisa löner, en väl utbyggd gemensam sektor, kvinnofrid samt en strategi för att få jämställdhet på alla områden och fler kvinnor på olika beslutsnivåer.

De reformer som utskottet redovisat ovan, som t.ex. den stegvis reformerade barn- och familjepolitiken, satsningarna på skola, vård och omsorg och programmen för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, är väsentliga steg i utvecklingen mot en större rättvisa och ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. En avgörande del i jämställdhetspolitiken är att motverka löneskillnader på grund av kön. Enligt den officiella lönestatistiken tjänar kvinnorna omkring 82 % av männens löner. En handlingsplan för ökad jämställdhet ska läggas fram under 2003. I planen ska bl.a. förslag redovisas för hur de strukturella löneskillnaderna mellan kvinnor och män ska minska. Utskottet vill också erinra om att regeringen i slutet av förra året inrättade en särskild styrgrupp inom Regeringskansliet som ansvarar för att jämställdhetsperspektivet integreras i samtliga politikområden. Vidare ska en särskild jämställdhetsbilaga redovisas i budgetpropositionen för 2004.

Utskottet vill också erinra om att riksdagen 2000 beslutade om en skärpning av jämställdhetslagen. Den nya lagen är tydligare och ska mer effektivt motverka att lön sätts efter könstillhörighet på den svenska arbetsmarknaden.

Enligt lagen har arbetsmarknadens parter tre år på sig att vidta åtgärder för att få bort löneskillnader som beror på kön. Regeringen följer parternas arbete löpande via JämO och Medlingsinstitutet, och utfallet kommer att ge ett viktigt underlag för i vilken utsträckning det behövs ytterligare åtgärder i form av t.ex. en ännu stramare lagstiftning för att minska och radera ut de osakliga löneskillnader som finns i det svenska arbetslivet.

Kvinnor arbetar i högre grad än män visstid eller deltid. Som utskottet redovisat tidigare anger regeringen i vårpropositionen att den avser att tillsätta en utredning som ska undersöka möjligheterna att införa rätt till heltidsanställning.

Folkomröstningen om EMU

I motionerna Fi14 (m), Fi15 (fp) och Fi16 (kd) anfördes att Sverige bör ersätta kronan med euron för att bl.a. öka den ekonomiska stabiliteten och förbättra de svenska tillväxtförutsättningarna. I motion Fi17 (c) anfördes tvärt emot att Sverige bör avstå från EMU och euron.

Utskottet konstaterar att valet om att införa euron eller inte är ett mycket viktigt val som på olika sätt kommer att påverka samhället, ekonomin och den ekonomiska politiken. Utskottet väljer dock att avstå från ytterligare kommentarer av respekt för den folkomröstning i frågan som hålls söndagen den 14 september 2003.

s, v och mp i samarbete

Utskottet tillbakavisar Kristdemokraternas angrepp i motion Fi16 på Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. En redovisning av resultaten i ekonomin duger bra som svar på Kristdemokraternas attack: Även om konjunkturen mattats av har tillväxten i den svenska ekonomin varit historiskt hög under perioden 1998–2001 samtidigt som sysselsättningen stigit och arbetslösheten sjunkit. I fjol var också tillväxten betydligt högre än i t.ex. EU trots den svaga internationella efterfrågan. Sverige har fortfarande ett av de största överskotten i de offentliga finanserna i EU. Den tidigare stora offentliga nettoskulden har vänts till en nettoförmögenhet. Bytesbalansen visar överskott, och medborgarnas realinkomster har ökat kraftigt.

Valet hösten 2002 ledde fram till en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet på hundratjugoen punkter för ett tryggare, rättvisare och grönare Sverige. I den formulerades att vår gemensamma politik för Sverige bygger på övertygelsen att den ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionen måste vävas samman för att skapa en uthållig utveckling som är bra för Sverige. Tillsammans vill vi arbeta för en tydlig politik för ett grönt jämställt folkhem där hållbar tillväxt, full sysselsättning och trygg välfärd drivs framåt av teknisk utveckling, modern omställning, omfattande delaktighet och minskade klyftor.

Vårpropositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna, vilka står bakom riktlinjerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken samt tilläggsbudgeten för 2003.

1.3.3 Finansutskottets förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken

Vårpropositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna, vilka står bakom riktlinjerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken och tilläggsbudgeten för 2003.

Världsekonomin präglas av lågkonjunktur och stor osäkerhet. Efter en återhämtning i början av förra året försvagades den ekonomiska aktiviteten på

nytt under andra halvan av 2002 till följd av fallande aktiekurser, lågt ställda vinstförväntningar, bokföringsskandaler och hot om krig i Irak. Försvagningen har fortsatt under inledningen av 2003. Som utskottet redovisade under avsnitt 1.2.9 Finansutskottets syn på vårpropositionens och partimotionernas konjunkturbedömningar är osäkerheten om den internationella utvecklingen fortfarande mycket stor trots att kriget i Irak tog slut vid mitten av april. Hushållen och företagen är fortfarande tveksamma om den ekonomiska utvecklingen, vilket påverkar produktionen, investeringarna och konsumtionen. De senaste månaderna har dock oljepriserna sjunkit samtidigt som inflationen och räntorna gått ned och kurserna på aktiebörserna världen över stigit – en utveckling som ökar förutsättningarna för en successiv återhämtning i den internationella ekonomiska aktiviteten under senare delen av året.

Osäkerheten betyder enligt utskottet att den ekonomiska politiken ska inriktas mot att hålla den svenska ekonomin fortsatt stark. Sverige har under de senaste åren haft en tillväxt som överstigit genomsnittet i EU och euroområdet. Sysselsättningen är hög och arbetslösheten låg jämfört med flertalet andra EU-länder. Inflationen är låg och Sverige har, i motsatt till många länder i Europa, överskott i de offentliga finanserna. Under förra året var tillväxten i den svenska ekonomin dubbelt så hög som tillväxten i euroområdet i genomsnitt. I år väntas tillväxttakten sjunka jämfört med förra året, bl.a. på grund av den svagare internationella efterfrågan.

Målen för de offentliga finanserna ska hållas och utgiftstaken klaras. Det är viktigt för att tillväxten i den svenska ekonomin ska kunna fortsätta att stiga i nivå med utvecklingen i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Sunda offentliga finanser är grunden för välfärd och sysselsättning. Det kärvar ekonomiska läget innebär enligt utskottets mening att utgiftsminskningar måste vidtas. Det innebär bl.a. att den tidigare planerade höjningen av taken i sjuk- och föräldraförsäkringen skjuts upp, att kostnadsbesparande regelförändringar i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna genomförs, kontaktdagarna i den tillfälliga föräldrapenningen tas bort, den s.k. sjuklöneperioden förlängs med en vecka, maxtaxan inom barnomsorgen höjs och planerade satsningar på infrastrukturområdet skjuts fram.

De senaste årens framgångar – hög tillväxt, stigande sysselsättning, låg arbetslöshet och sanerade statsfinanser – har enligt utskottets mening lagt en god grund för en offensiv politik för ökad välfärd, stigande sysselsättning och en hållbar utveckling. Därför genomförs under 2003 och 2004 en rad reformer, trots lågkonjunkturen och de besparingar som görs för att säkra den statsfinansiella utvecklingen. Vården och tandvården tillförs mer resurser, föräldraförsäkringen förstärks, den allmänna förskolan för fyra- och femåringar, det sista steget i maxtaxereformen, infördes vid årsskiftet, kommunerna tillförs ytterligare resurser så att fler lärare och andra specialister i skolan kan anställas, pensionerna förbättras och studiebidraget för ungdomar förlängs med en månad. Vidare fortsätter högskoleutbyggnaden och satsningarna på forskningen under perioden. Miljöanslagen höjs och byggandet stimuleras för att bl.a. möta bostadsefterfrågan till tillväxtregionerna.

Kampen för full sysselsättning står högst upp på dagordningen. Hög sysselsättning och låg arbetslöshet är grunden för välfärden. Kraften riktas mot att sysselsättningsmålet, dvs. att 80 % av den vuxna befolkningen ska vara reguljärt sysselsatt 2004, ska nås. Den svenska ekonomins långsiktiga produktionsförmåga ska höjas genom att lediga arbetskraftsresurser mobiliseras. En central uppgift är att bryta den dramatiskt stigande sjukfrånvaron och förhindra att alltfler människor slås ut från arbetsmarknaden genom sjukdom eller förtidspension. Det elvapunksprogram som regeringen presenterade 2001 fortsätter och arbetet intensifieras. Målet för politiken är att antalet sjukdagar ska halveras till 2008. En mängd åtgärder inom olika områden föreslås för att målet ska uppnås. Ytterligare insatser kommer också att presenteras i budgetpropositionen för 2004, bl.a. olika ekonomiska drivkrafter för att få ned de höga sjuktalen. En annan central uppgift är att öka sysselsättningen bland invandrare. Insatserna för att öka invandrarnas deltagande på arbetsmarknaden förstärks. För att nå sysselsättningsmålet läggs omfattande förslag för att även öka arbetskraftsdeltagandet bland arbetslösa, äldre och ungdomar. Fler insatser ska presenteras i budgetpropositionen för 2004.

Reformerna för tillväxt och rättvisa ska fortsätta. De går före stora skattesänkningar. Välfärden ska ytterligare byggas ut och för att den ekonomiska tillväxten ska bli långsiktigt hållbar måste den också komma alla till del. Det innebär att rättvisan ska stärkas genom en aktiv fördelningspolitik och genom åtgärder som förbättrar utvecklingsmöjligheterna för alla medborgare oavsett kön, etnisk eller kulturell tillhörighet eller var i landet man bor. Tillväxt och rättvisa går enligt utskottets mening hand i hand. Levnadsvillkoren ska fortsätta att förbättras, och som en följd av detta vidtas åtgärder för att målet om en halvering av socialbidragsberoendet mellan 1999 och 2004 ska nås.

En god miljö och en hållbar utveckling är enligt utskottets mening ett av den ekonomiska politikens viktigaste mål. Sverige ska vara ett föregångsland för en ekologiskt hållbar utveckling. Stora satsningar har gjorts för att skapa ett hållbart samhälle. Resurser har lagts på miljöforskning, miljöövervakning, skydd av biotoper och biologisk mångfald, och ytterligare insatser görs under de kommande åren. Under de senaste åren har en grön skatteväxling om sammanlagt drygt 8 miljarder kronor genomförts och en ytterligare skatteväxling om ca 9 miljarder kronor planeras för återstoden av mandatperioden.

Sverige ska också vara ett föregångsland där kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla områden i livet. Under året läggs en handlingsplan för ökad jämställdhet fram. Planen ska innehålla förslag om hur de strukturella löneskillnaderna mellan män och kvinnor ska minska.

Att den svenska lönebildningen fungerar väl är enligt utskottets mening av avgörande betydelse för en hög tillväxt och en stigande sysselsättning. De senaste årens trend mot högre löneökningstakt än i omvärlden måste brytas.

Med hänvisning till vad som anförts ovan och under avsnittet 1.3.2 Finansutskottets ställningstagande till partimotionernas förslag till inriktning av den allmänna ekonomiska politiken tillstyrker utskottet propositionen och avstyr-

ker förslagen i motionerna Fi14 (m) yrkande 1, Fi15 (fp) yrkandena 1, 3 och 7, Fi16 (kd) yrkandena 1–4 och Fi17 (c) yrkande 1.

2 Riktlinjer för budgetpolitiken

2.1 Budgetutvecklingen

Den svaga internationella lågkonjunkturen och de fortsatt höga ohälsotalen sätter sin prägel på de offentliga finanserna. BNP har utvecklats svagare än väntat, vilket bidragit till att det delmål som riksdagen ställt upp för den offentliga sektorns finansiella sparande under 2002 inte uppnåts. Det överskottsmål på 2 % som fastställts för detta år blev i verkligheten 1,1 % av BNP. Regeringen har dock tidigare framhållit att man vid en svagare konjunktur skulle kunna acceptera en motsvarande försämring av det finansiella sparandet, och med hänsyn till den konjunkturavmattning som skett bedömer regeringen att avvikelsen är förenlig med det fastställda överskottsmålet för 2002 under en konjunkturcykel.

Även för i år och för de närmast efterföljande åren förutser regeringen ett fortsatt svagt finansiellt sparande. I vårpropositionen räknar emellertid regeringen med att de budgetförstärkande åtgärder som föreslås i propositionen ska leda till att de offentliga finanserna gradvis förstärks så att överskottsnivån 2 % av BNP åter nås 2006. Det genomsnittliga överskottet under perioden 2000–2006 beräknas i så fall också bli 2 % av BNP.

Den offentliga sektorns överskott bärs under de kommande åren upp av ålderspensionssystemet. Det är där sparandet sker. Bortsett från sista året är statens finansiella sparande negativt, medan sparandet i kommunsektorn är svagt negativt eller i balans. I vårpropositionen räknar regeringen med att sparandet inom de tre delsektorerna kommer att utvecklas på följande sätt fram t.o.m. 2006.

Tabell 7. Den offentliga sektorns finansiella sparande 2002–2006

Miljarder kronor

	2002	2003	2004	2005	2006
Staten	-14,5	-42,7	-23,3	-16,4	4,8
Ålderspensionssystemet	47,6	50,9	53,1	57,6	57,4
Kommuner	-8,3	1,4	-5,7	-4,2	-3,6
Summa offentlig sektor	24,7	9,6	24,1	37,0	58,6
<i>procent av BNP</i>	<i>1,1</i>	<i>0,4</i>	<i>1,0</i>	<i>1,4</i>	<i>2,1</i>

Skattekvoten, dvs. den offentliga sektorns skatter och avgifter i procent av BNP, uppgick förra året till 51,3 % och väntas ligga kvar på ungefär denna nivå fram t.o.m. 2006. Utgiftskvoten som förra året motsvarade 55,8 % av BNP beräknas mot periodens slut ha sjunkit till 53,9 %.

De gångna årens höga finansiella sparande fick 2001 till följd att den offentliga sektorns nettoskuld ersattes av en positiv finansiell nettoförmögenhet motsvarande 3,5 % av BNP. Kraftiga värdeminskningar på aktier under 2002 urholkade den offentliga förmögenheten i sådan omfattning att en nettoskuld

på ca 60 miljarder kronor åter framkom. Mätt som andel av BNP motsvarar det 2,5 % av BNP. Det fortsatta positiva sparandet väntas leda till att nettoskulden successivt minskar och 2005 åter övergår i en nettoförmögenhet.

Fördelningen av det finansiella sparandet mellan stat och ålderspensions-system leder till att pensionssystemets tillgångar ökar. Underskottet i statens finansiella sparande medför samtidigt att skuldsidan i den offentliga sektorns balansräkning ökar, men denna skuldökning är inte större än att såväl stats-skulden som den konsoliderade bruttoskulden fortsätter att minska som andel av BNP. År 2006 beräknas den konsoliderade skuldkvoten ha sjunkit till 46,4 % av BNP.

Fram t.o.m. 2002 uppvisade statsbudgeten fem år i rad ett överskott som för perioden som helhet uppgick till sammanlagt 233,5 miljarder kronor. För innevarande och efterföljande budgetår förutser regeringen ett underskott på 21 respektive 27 miljarder kronor. Detta underskott väntas därefter minska för att 2006 närma sig balans. Av vårpropositionen framgår att de redovisade saldovärdena delvis bärs upp av vissa större extraordinära åtgärder. Omfattningen av dessa engångseffekter framgår av efterföljande sammanställning.

Tabell 8. Statsbudgetens saldo justerat för större engångseffekter 2002–2006

Miljarder kronor

	2002	2003	2004	2005	2006
Statsbudgetens saldo	1,2	-20,9	-26,8	-8,5	-1,2
Större engångseffekter	40,7	32,4	18,9	16,9	15,0
varav:					
<i>försäljning av statligt aktieinnehav</i>	0,0	15,0	15,0	15,0	15,0
<i>överföring från AP-fonden</i>	8,7	13,4	3,9	1,9	0,0
<i>Sveaskog AB</i>	12,0				
<i>extrautdelning Riksbanken</i>	20,0				
<i>arealersättning</i>		4,0			
Statsbudgetens saldo justerat för större engångseffekter	-39,5	-53,3	-45,7	-25,4	-16,2

Under perioden 2002–2006 väntas de takbegränsade utgifterna öka med sammanlagt 110 miljarder kronor, eller med i genomsnitt 28 miljarder kronor per år. Av den årliga ökningen beror ca 5 miljarder kronor på den pris- och löneomräkning som varje år görs av anslagen för förvaltnings- och investeringsändamål, ett ungefär lika stort belopp på sådana makroekonomiska effekter som högre prisbasbelopp, inkomstindex, timlön och bruttonationalinkomst. Under 2003 och 2004 ökar de takbegränsade utgifterna med 18 respektive 10 miljarder kronor till följd av beslutade eller aviserade reformer, under åren därefter ökar de av denna anledning med 1 miljard kronor per år. Utgifterna för arealersättning och avgiften till EU har tidigare lagts från 2003 till 2002, vilket minskar utgifterna 2003 men samtidigt gör att utgiftsökningen blir desto större 2004.

Utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten ökar under perioden med ca 29 miljarder kronor. Denna ökning beror i första hand på

att pensionerna räknas upp med inflationen och att pensionerna för dem över 65 år även anpassas till realinkomstutvecklingen. Dessutom ökar pensionärernas genomsnittliga ATP-poäng samtidigt som antalet individer med inkomstgrundad ålderspension ökar.

2.2 Mål för budgetpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Det tidigare fastlagda målet för sparandet i den offentliga sektorn på i genomsnitt 2 % av BNP sett över en konjunkturcykel bör ligga fast. Några nya mål i form av ett mål för sparandet i den statliga sektorn eller mål om en lägre offentlig skuldkvot bör inte införas.

De i sammanhanget väckta motionerna avstyrks.

Jämför reservationerna 2 (m), 3 (fp), 4 (kd) och 5 (c).

Riksdagen har lagt fast ett långsiktigt mål för finanspolitiken som innebär att de offentliga finanserna ska uppvisa ett överskott på i genomsnitt 2 % av BNP sett över en konjunkturcykel. Eftersom BNP för närvarande uppgår till ungefär 2 400 miljarder kronor innebär detta mål uttryckt i nominella termer att de samlade inkomsterna för staten, kommunerna och ålderspensionssystemet sedda som grupp ska överstiga utgifterna med i genomsnitt inte fullt 50 miljarder kronor per år under en fem till sju år lång period. Överskottet kan ett visst år vara högre eller lägre, men för perioden som helhet ska det motsvara 2 % av BNP.

De som mål angivna överskotten ska användas för att öka den offentliga nettoförmögenheten.

Riksdagen har varje år också lagt fast ett utgiftstak för de närmaste tre åren, vilket sätter en gräns för hur stora utgifter som staten kan dra på sig. Utgiftstaket omfattar dels de egentliga utgifterna på statsbudgeten exklusive statsskuldräntorna, dels utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten. Utgiftstaket fastställs alltid med viss marginal, och skillnaden mellan de takbegränsade utgifterna och utgiftstaket benämns budgeteringsmarginalen. Om belastningen på de takbegränsade utgifterna ökar kommer budgeteringsmarginalen att minska, och i princip försvagas då också budget-saldot eller saldot för ålderspensionssystemet med ett lika stort belopp.

Enligt tidigare riksdagsbeslut ska utgiftstaket för staten uppgå till 819 miljarder kronor 2003 samt till 853 miljarder kronor för 2004.

Vårpropositionen

Regeringen erinrar om sin bedömning i budgetpropositionen för 2003 där det sades att ett då beräknat överskott på 1,5 % av BNP för 2003 var förenligt med överskottsmålet mot bakgrund av konjunkturläget och resursutnyttjandet i ekonomin. Om konjunkturen utvecklades sämre än väntat, skulle dock ett

lägre överskott accepteras. Jämfört med prognosen i budgetpropositionen har tillväxten för 2003 reviderats ned med mer än 1 procentenhet.

Sedan målet om 2 % överskott över en konjunkturcykel började gälla 2000 har det årliga överskottet i de offentliga finanserna motsvarat i genomsnitt 3 % av BNP. Överskottet 2003 beräknas nu till 0,4 % av BNP. Med de åtgärder som föreslås i denna proposition bedömer emellertid regeringen att det genomsnittliga överskottet under perioden 2000–2006 ska uppgå till 2,0 %. Därmed ligger, framhåller regeringen, det offentliga sparandet i linje med det övergripande målet om ett överskott på 2 % över en konjunkturcykel.

För att bedöma om överskottens nivå för enskilda år är förenliga med det medelfristiga målet analyserar regeringen den strukturella nivån på överskotten. Vid denna beräkning justeras det faktiska överskottet med hänsyn till två faktorer, nämligen förskjutningar i skatteuppbörden och den inverkan som en hög- eller lågkonjunktur har på de offentliga finanserna ett visst år. Med dessa båda faktorer bortrensade får man fram ett strukturellt finansiellt sparande. Vid ett givet långsiktigt överskottsmål på i genomsnitt 2 % av BNP bör det strukturella sparandet varje enskilt år motsvara, eller ligga nära, denna nivå. Avviker det kan avvikelserna sägas spegla i vilken omfattning automatiska stabilisatorer tillåts verka vid en konjunkturavmattning.

Utvecklingen i de offentliga finanserna uttryckt som strukturellt sparande framgår av följande sammanställning.

Tabell 9. Finansiellt sparande i den offentliga sektorn 2000–2006

Miljarder kronor.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Redovisat sparande	76	103	25	10	24	37	59
<i>procent av BNP</i>	<i>3,4</i>	<i>4,6</i>	<i>1,1</i>	<i>0,4</i>	<i>1,0</i>	<i>1,4</i>	<i>2,1</i>
Justering för skatteperiodisering m.m.	22	-48	-18	2	2	4	3
Justering för konjunkturläge ¹	-6	8	12	23	17	8	0
Strukturellt sparande	92	64	19	35	43	49	61
<i>procent av BNP</i>	<i>4,2</i>	<i>2,8</i>	<i>0,8</i>	<i>1,4</i>	<i>1,7</i>	<i>1,9</i>	<i>2,2</i>
<i>Produktionsgap, procent av BNP</i> ²	<i>0,4</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,7</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,0</i>	<i>-0,4</i>	<i>0</i>

I vårpropositionen erinrar regeringen om de budgetförstärkande åtgärder som föreslås i propositionen och som tillkommit för att klara utgiftstaket och säkerställa ett överskott på 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. En alltför snabb åtstramning av finanspolitiken kan enligt regeringen påverka den ekonomiska återhämtningen negativt. Förstärkningen av de offentliga finanserna genomförs därför gradvis men i sådan takt att det redovisade överskottet 2006 uppgår till ca 2 % av BNP då också BNP-gapet sluts. Enligt

¹ "Justeringen för konjunkturläge" beräknas genom att produktionsgapet (sista raden i tabellen) i nominella termer multipliceras med faktorn 0,7. I propositionen görs bedömningen att en förändring av produktionsgapet med 1 procentenhet i genomsnitt påverkar överskottet i de offentliga finanserna med 0,7 % av BNP.

² "Produktionsgap", även kallat BNP-gap, speglar skillnaden mellan faktiskt produktionsutnyttjande och en BNP-utveckling där befintliga resurser utnyttjas fullt ut utan att det uppstår obalanser i ekonomin.

regeringens beräkningar kommer då också överskottet under den sju år långa perioden 2000–2006 att i genomsnitt ha motsvarat 2 % av BNP. Regeringen bedömer därför att de beräknade överskotten under åren framöver är förenliga med det långsiktiga överskottsmålet.

Erfarenheterna av att sätta upp ett årligt mål för överskottet för den offentliga sektorn (saldomålet) tre år i förväg är enligt regeringen inte entydigt goda. Överskottsmål som sträcker sig så långt fram i tiden är vanskligt att hantera eftersom det är svårt att göra träffsäkra konjunkturprognoser med en tidshorisont på 3–4 år. Regeringen har därför för avsikt att fortsättningsvis i budgetpropositionen föreslå ett preciserat mål för det offentliga sparandet enbart för det kommande budgetåret. Det övergripande överskottsmålet på 2 % av BNP över en konjunkturcykel ligger dock fast, betonar regeringen.

Regeringen föreslår att de tidigare fastställda utgiftstaken för staten 2003 och 2004 ska höjas med 3 miljarder kronor vardera året på grund av högre omslutning i det kommunala utjämningsystemet. I propositionen redovisas också en beräkningsteknisk framskrivning av utgiftstaket för 2005 och 2006 som grundas på antagandet att taket ska vara oförändrat som andel av BNP. Utgiftstaket för staten för innevarande och de tre efterföljande åren uppgår därmed till 822 miljarder kronor 2003, 856 miljarder kronor 2004, 890 miljarder kronor 2005 och 927 miljarder kronor 2006.

Motionerna

Moderata samlingspartiet anser i *motion Fi14* att budgetpolitiken ska inriktas på ett långsiktigt mål för den offentliga sektorns skuldsättning. En bruttoskuldsättning motsvarande ungefär 40 % av BNP för den konsoliderade offentliga sektorn bedöms vara långsiktigt uthållig. När denna nivå uppnåtts bör enligt motionärerna överskottsmålen för det finansiella sparandet fastställas så att bruttoskulden som andel av BNP är konstant över konjunkturcykeln. Förslaget redovisas som ett inslag i partiets förslag till riktlinjer för budgetpolitiken (yrkande 2 i denna del).

För de båda närmaste åren bör saldomålet enligt Moderata samlingspartiet vara stramare än vad som framkommer i regeringens budgetalternativ. Partiets eget budgetalternativ uppges leda till ett finansiellt sparande i den offentliga sektorn på 1,3 % 2004, 1,7 % 2005 och 2,1 % 2006, vilket för 2004 och 2005 är 0,3 procentenheter mer än i regeringens alternativ. Om man dessutom beaktar att partiet vill privatisera statliga bolag för sammanlagt 175 miljarder kronor under de närmaste tre åren räknar motionärerna själva med att den offentliga sektorns bruttoskuldsättning ska komma att närma sig 40 % av BNP under nästa mandatperiod.

Moderata samlingspartiet föreslår att utgiftstaket för staten för 2004 bör fastställas till 884 miljarder kronor, vilket överstiger regeringens förslag för samma år med 28 miljarder kronor.

Folkpartiet liberalerna föreslår i *motion Fi15* att nuvarande överskottsmål för de offentliga finanserna kompletteras med ett nytt mål för statens finansiella

sparande. Det bör formuleras som att statens finansiella sparande ska vara i balans över en konjunkturcykel (yrkande 4).

I motionen framhålls att Folkpartiet från början har ställt upp på regeringens överskottsmål för de offentliga finanserna. Förutsättningarna för att tillämpa detta mål har dock ändrats. Det autonoma pensionssystemet har börjat verka och kommer under resten av detta decennium att ha ett överskott på mer än 2 % av BNP. Kommunerna har dessutom ålagts ett balanskrav. Det är, enligt motionärernas mening, inte rimligt och försvarbart att med långsiktiga statliga underskott vältra över problem på kommande generationer. Därför är det, anser de, rimligt att lägga fast ett nytt balansmål för enbart statens finanser.

Folkpartiets förslag till utgiftstak för 2004 understiger regeringens med 4 miljarder kronor.

Kristdemokraterna anser i *motion Fi16* att regeringens förslag till budgetpolitiskt överskottsmål för de offentliga finanserna bör kompletteras och senare eventuellt ersättas med ett mål om balans i statens finansiella sparande. En sådan restriktion innebär att skatteuttaget varken blir större eller mindre än nödvändigt. Ett balansmål för statens finansiella sparande måste på grund av de stora underskotten fasas in successivt, påpekar motionärerna. De föreslår att regeringen ska lägga fram förslag om ett sådant kompletterande budgetmål med krav på balans i statens finansiella sparande över en konjunkturcykel (yrkande 10).

Ett etappmål för *Kristdemokraterna* är vidare att statsskulden mätt som andel av BNP ska understiga 40 % senast 2006. Skuldkvoten bör därefter fortsätta att sjunka (yrkande 6). Motionärerna uppger att de för att få ner statsskulden väljer att både spara och att sälja ut statliga företag i en större omfattning än regeringen. På detta sätt kan avbetalningstakten av statsskulden öka, samtidigt som skattetrycket kan sänkas. Redan under nästa år räknar motionärerna med att kunna sälja statliga företag för sammanlagt 45 miljarder kronor.

Motionärerna anser också att regeringen bör fullfölja arbetet med att presentera en långsiktig inkomst- och utgiftsstrategi, LINUS (yrkande 9). De erinrar om att den tidigare finansministern Erik Åsbrink tog initiativ till att utforma en sådan strategi men aldrig gavs tillfälle att slutföra detta arbete. En sådan strategi behövs enligt deras mening om Sverige ska klara den dubbla utmaning som följer av en ökad internationalisering med dess krav på sänkt skattetryck samtidigt som den demografiska utvecklingen med allt fler äldre snarare ställer krav på motsatsen.

Kristdemokraternas förslag till utgiftstak för 2004 understiger regeringens med 3 miljarder kronor.

Centerpartiet framhåller i *motion Fi17* att överskottsmålet på 2 % över en konjunkturcykel ska upprätthållas. Enligt motionärerna har regeringen och dess stödpartier utnyttjat det samlade överskottet i den offentliga sektorn för att medvetet budgetera för underskott i statens finanser också i en högkonjunktur. De finner det märkligt att staten genom balanskravet ställer högre

krav på kommuner och landsting, där folkvalda bär ansvaret, än på sin egen budgetprocess. Regeringen bör därför skyndsamt låta utreda och återkomma till riksdagen med förslag om hur ett balanskrav, i huvudsak motsvarande det som gäller kommuner och landsting, ska kunna utformas för statens budget (yrkande 2).

Centerpartiets förslag till utgiftstak för perioden 2004–2006 understiger de nivåer som redovisas i vårpropositionen med för respektive år 38, 50 och 57 miljarder kronor.

Finansutskottets ställningstagande

Budgetpolitiken har under senare år inriktats mot två fleråriga mål – saldomålet och utgiftstaket – som lagt grund för en sund och stabil utveckling av de offentliga finanserna. Denna omständighet har bidragit till att Sverige i dag har internationellt sett starka finanser. Vi och våra grannländer Finland och Danmark kan uppvisa överskott i de offentliga finanserna medan övriga 12 EU-länder har underskott. Bland dessa är underskotten betydande hos några av de större medlemsländerna som Tyskland (–3,3 %), Frankrike (–2,9 %) och Italien (–2,1 %). Stora underskott har också Förenta staterna (–3,0 %) och inte minst Japan (–7,7 %). Sverige kommer även nästa år att ha överskott medan det finansiella sparandet i EU-länderna som helhet kommer att vara negativt.

Nuvarande överskottsmål på i genomsnitt 2 % av BNP över en konjunkturcykel har gällt sedan 2000. Under de två första åren motsvarade det finansiella sparandet i den offentliga sektorn 3,4 respektive 4,6 % av BNP, dvs. överskotten översteg med bred marginal den målsatta genomsnittsnivån. I nuvarande konjunkturavmattning uppvisar staten ett negativt finansiellt sparande på 1,8 % av BNP, medan sparandet i pensionssystemet är positivt och motsvarar 2,1 % av BNP. Med ett marginellt överskott i kommunsektorn ger detta i år ett samlat offentligt sparande på 0,4 % av BNP.

Tabell 10. Fördelningen av finansiellt sparande i den offentliga sektorn

Miljarder kronor

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Staten	+1,1	+9,4	-0,6	-1,8	-0,9	-0,6	+0,2
Ålderspensionssystemet	+2,0	-4,6	+2,0	+2,1	+2,1	+2,2	+2,1
Kommunsektorn	+0,3	-0,2	-0,4	+0,1	-0,2	-0,2	-0,1
Summa offentlig sektor	+3,4	+4,6	+1,1	+0,4	+1,0	+1,4	+2,1

Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet vill komplettera nuvarande överskottsmål med krav på att statens finansiella sparande ska vara i balans över en konjunkturcykel. I Centerpartiets fall ska balanskravet i huvudsak motsvara vad som gäller för kommuner och landsting, dvs. balansen ska i princip vara återställd senast två år efter det att ett underskott uppkommit.

Utskottet vill med anledning av detta framhålla följande. Med nuvarande balanskrav för kommunsektorn och de prognostiserade överskotten i ålderspensionssystemet fram till 2010, skulle ett kompletterande balansmål för

staten inte tillföra något nytt. En sådan restriktion skulle ha samma effekt som nuvarande överskottsmål på 2 % för hela den offentliga sektorn i och med att pensionssystemet och kommunsektorn tillsammans har ett finansiellt sparande på ungefär 2 % av BNP. Oavsett om man ser framåt eller bakåt blir bilden densamma. För perioden 2000–2006 motsvarar nämligen det finansiella sparandet i staten i genomsnitt ett överskott på 0,8 %. Till saken hör dock att nivån på det finansiella sparandet i staten påverkas av de överföringar som gjordes från AP-fonden till staten 2001, men även justerat för detta framträder ett statligt finansiellt sparande i balans. Under den sju år långa perioden 2000–2006 begränsar sig statens samlade finansiella underskott till 10 miljarder kronor. Det motsvarar ett genomsnittligt underskott på 0,06 % av BNP. Utskottet kan för egen del inte finna annat än att en avvikelse av denna omfattning får anses vara godtagbar.

Väljer man att ersätta målet för de offentliga finanserna med ett balansmål för staten kan i ett längre perspektiv följderna bli att finanspolitiken försvagas. Om balanskravet för kommunerna upprätthålls och målet för statens finansiella sparande sätts till exempelvis noll, kommer det samlade offentliga sparandet att följa sparandet i pensionssystemet. När de demografiska påfrestningarna sänker överskotten i pensionssystemet, och kanske vänder dem till underskott, minskar det samlade offentliga sparandet i motsvarande grad. Säkerhetsmarginalen mot stabilitets- och tillväxtpaktens underskottsgräns på 3 % av BNP kommer då att krympa. Med ett mål för hela den offentliga sektorn måste stigande underskott i pensionssystemet balanseras av stigande överskott i någon annan sektor. Så är inte fallet om målet endast avser staten.

Utskottet anser med hänsyn härtill att det inte finns anledning att införa något kompletterande mål för statens finansiella sparande.

Centerpartiets förslag om ett balansmål för staten motsvarande det som gäller för kommunerna anser utskottet vara direkt olämpligt. Krav på återställd balans redan efter två år skulle nämligen kraftigt begränsa statsmakternas möjligheter att föra en aktiv stabiliseringspolitik.

Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna vill fastställa mål för den offentliga respektive den statliga skuldsättningen. Enligt moderaterna bör den *offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld* begränsas till 40 % av BNP, och den bör därefter hållas på denna nivå. Kristdemokraterna anser att *stats-skulden* ska understiga 40 % av BNP senast 2006 och att skuldkvoten därefter ska fortsätta att minska.

Under perioden 2002–2006 beräknas den konsoliderade bruttoskulden öka med nominellt ca 60 miljarder kronor. Ställd i relation till BNP motsvarar det en skuldminskning med 6 procentenheter till nivån 46,4 % av BNP vid utgången av 2006.

Under samma period ökar statsskulden med 37 miljarder kronor, men mätt som andel av BNP minskar den med 6,5 procentenheter. Statsskulden beräknas vid utgången av 2006 uppgå till 43,3 % av BNP.

Båda partierna förespråkar en omfattande försäljning av statliga bolag och avser att använda försäljningsinkomsterna till i första hand amortering av

statsskulden för att på så sätt snabbare uppnå de föreslagna målen. För de närmaste tre åren tillgodoräknar de sig inkomster av detta slag på sammanlagt 175 miljarder kronor i enlighet med de fyra borgerliga partiernas gemensamma förslag om företagsförsäljningar.

Utskottet vill för egen del framhålla följande i denna fråga. Saneringen av statsfinanserna har inneburit att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld på nio år har kunnat minska från närmare 80 % av BNP 1994 till dagens nivå på 51 % av BNP. Under de tre närmaste följande åren beräknas bruttoskulden mätt som andel av BNP sjunka med ytterligare ca 5 procentenheter. Det helt dominerande inslaget i den offentliga bruttoskulden är statsskulden.

Nivån på den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld har tidigare haft sitt speciella intresse just på grund av att den varit en del av EU:s konvergenskriterier. Numera tillgodoser vi med bred marginal Maastrichtfördragets skuldkriterium som föreskriver att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld får uppgå till högst 60 % av BNP. Bruttoskuldens storlek är därmed inte längre av samma intresse, förutsatt att den offentliga skulden inte återigen växer.

Mot bruttoskulden kan ställas den offentliga sektorns tillgångar i bl.a. AP-fonden och bolag, och sammantagna visar dessa den offentliga sektorns finansiella ställning. Undantaget några få år omkring 1990 samt 2001 har denna under lång tid varit negativ. Nettoskulden var som störst 1996 då den uppgick till 467 miljarder kronor men övergick redan 2001 i en positiv förmögenhet. Efter kraftiga värdepminskningar på den offentliga sektorns innehav av aktier under 2002 vändes emellertid uppgången på nytt i en nettoskuld som väntas vara undanröjd först 2005.

Enligt utskottet är det inte motiverat att införa ett särskilt skuldmål, i synnerhet inte om måluppfyllelsen förutsätter att statliga tillgångar säljs i stor omfattning. Börskurserna har fallit kraftigt, men varken Moderata samlingspartiet eller Kristdemokraterna diskuterar om det är rimligt eller ens möjligt att i rådande börsläge avyttra statlig verksamhet i denna omfattning. Att man samtidigt frånhänder sig räntabla tillgångar som ingår i den statliga förmögenhetsmassan till kraftigt underpris främjar knappast tilltron till de båda partiernas förslag. Utskottet återkommer längre fram i betänkandet till de föreslagna företagsförsäljningarna.

Ett skuldmål kan dessutom lätt komma i konflikt med överskottsmålet, vilket skapar oklarhet om hur de båda målen ska förhålla sig till varandra. Det kan också lägga hinder i vägen för en rationellt förd budgetpolitik, eftersom politiken då kan behöva anpassas till fluktuationer i valutakurser. Nivån på statsskulden och därmed också på den offentliga bruttoskulden påverkas nämligen av kursförändringar för de valutor som ingår i valutaskulden.

Kristdemokraterna föreslår också att riksdagen ska ålägga regeringen att fullfölja ett tidigare påbörjat arbete med att presentera en långsiktig inkomst- och utgiftsstrategi. Utskottet kan inte biträda detta förslag. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte i detalj reglera hur regeringen ska utforma sin

långsiktiga strategi för att möta problem av det slag som motionärerna tar upp.

Regeringen kommer i fortsättningen att i budgetpropositionen föreslå ett preciserat mål för det offentliga sparandet enbart för det kommande budgetåret. Det innebär att den tidigare ordningen med ett preliminärt fastställt saldomål för det tredje året överges. Erfarenheterna av att sätta upp ett årligt mål tre år i förväg är enligt regeringen inte entydigt goda.

Utskottet har för egen del inget att erinra mot den aviserade nyordningen eftersom den inte minskar kravet på ett långsiktigt överskott över en konjunkturcykel. De tre år i förväg preliminärt fastställda saldomålen för respektive år har – åtminstone som de tillämpades fram t.o.m. 2002 – i praktiken aldrig haft någon styrande funktion. Närmast schablonmässigt fastställdes de alltid till genomsnittsnivån 2 % av BNP och lades därefter fast mer definitivt först på hösten närmast före respektive år. Den föreslagna nyordningen ser utskottet som enbart en anpassning till denna verklighet. Däremot är det enligt utskottets mening angeläget att man kan upprätthålla långsiktigheten i bedömningen av saldomålet genom den typ av analyser av måluppfyllelsen som regeringen redovisar i avsnitt 4.1.2 i vårpropositionen. Analyser av detta slag bör byggas ut och fördjupas till stöd för riksdagens prövning av den förda politiken.

Med dessa motiveringar avstyrker utskottet motionerna Fi14 (m) yrkande 2 i denna del, Fi15 (fp) yrkande 4, Fi16 (kd) yrkandena 6, 9 och 10 samt Fi17 (c) yrkande 2.

Till frågan om nivån på utgiftstaket för staten återkommer utskottet längre fram i betänkandet.

2.3 Budgetpolitikens inriktning

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till inriktning av budgetpolitiken och avstyrker de alternativa förslag som framförs av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Jämför reservationerna 6 (m), 7 (fp), 8 (kd) och 9 (c).

2.3.1 Utgångspunkter för utskottets prövning

Under de båda senaste mandatperioderna har de offentliga finanserna förbättrats dramatiskt. När budgetkrisen var som djupast 1993 motsvarade underskottet 11,6 % av BNP. Redan efter fem år med omfattande besparingsprogram hade de offentliga finanserna återhämtat sig så mycket att de åter uppvisade överskott. Överskottet växte snabbt och nådde sin kulmen 2001 då det uppgick till 4,6 % av BNP. På nio år stramades alltså de offentliga finanserna upp med motsvarande drygt 16 % av BNP. Därefter har en avmattning skett

men fortfarande har Sverige i motsats till flertalet andra EU-länder överskott i de offentliga finanserna.

Med de tidigare stora underskotten ökade också skuldbördan snabbt. Den offentliga sektorns bruttoskuld hade i slutet av 1996 vuxit till knappt 74 % av BNP, vilket var 14 procentenheter mer än vad skuldkriteriet i Maastrichtfördraget tillåter. Därefter skedde en vändning, och man räknar nu med att bruttoskulden ska ha minskat till drygt 46 % av BNP vid utgången av 2006.

Den växande skuldbördan urholkade också snabbt den offentliga sektorns förmögenhetsställning. Skulderna växte sig större än de finansiella tillgångarna inklusive AP-fonden, och denna nettoskuld ökade till 467 miljarder kronor 1996. Men med de stora finansiella överskotten var nettoskulden helt avvecklad 2001. Redan året därpå kom emellertid återhämtningen av sig när kraftiga värdeminskningar på den offentliga sektorns aktieinnehav ledde till att de finansiella tillgångarna åter understeg skulderna. Regeringen förutser nu en successiv återhämtning och räknar med att den offentliga sektorns samlade nettoförmögenhet kommer att uppgå till 86 miljarder kronor vid utgången av 2006.

Statsskulden – mätt i nominella termer – var som störst i slutet av 1998 då den uppgick till 1 445 miljarder kronor. Den har därefter minskat och beräknas vid årets slut uppgå till 1 164 miljarder kronor.

Den snabba förbättringen av de offentliga finanserna förklaras till en del av en gynnsam ekonomisk utveckling. Helt avgörande har emellertid varit den förda budgetpolitiken och de omfattande saneringsprogram som genomfördes i mitten av 1990-talet, saneringsprogram som därefter ersatts av en strikt tillämpad målstyrning med fleråriga mål i form av utgiftstak för staten och överskottsmål för de offentliga finanserna.

Fastställda utgiftstak har hittills inte bara hållits utan har fram t.o.m. 2002 också underskridits med sammanlagt 38 miljarder kronor. Förutom förra året har under samma period samtliga uppställda saldomål uppnåtts med bred marginal, så bred att de fastlagda delmålen under sexårsperioden 1997–2002 överträffats med sammanlagt 149 miljarder kronor.

Denna form av målstyrning har kommit att bli ett viktigt inslag i budgetpolitiken. Inte minst utgiftstaken har visat sig verkningsfulla. Genom att tre år i förväg bestämma omfattningen på de statliga utgifterna och därefter hålla fast vid detta åtagande blir budgetpolitiken långsiktig och mer förutsägbar. Med en restriktion som utgiftstaket kan exempelvis inte tillfälligt högre inkomster användas för att finansiera varaktigt högre utgifter, och varje nytt utgiftsåtagande måste finansieras genom omprioriteringar inom utgiftstakets ram. Regeringen är enligt budgetlagen dessutom skyldig att vidta åtgärder om utgiftstaken hotar att överskridas, och återkommande har regeringen också själv genomfört eller föreslagit riksdagen olika besparingar för att förhindra detta. Med en sådan inriktning främjas trovärdigheten i den förda politiken.

Omständigheter som dessa har bidragit till att de offentliga finanserna nu vuxit sig så starka att vi i motsats till många andra länder förmått möta den senaste internationella konjunkturedgången utan ohållbara underskott. Våra

marginaler till stabilitets- och tillväxtpaktens krav på att underskotten inte får överstiga 3 % av BNP är goda.

För de kommande tre åren räknar regeringen med att såväl den konsoliderade bruttoskulden som statsskulden inte längre ska minska i absoluta tal, men väl mätta som andel av BNP.

Även om utvecklingen i Sverige i många avseenden är mera gynnsam än i vår omvärld måste man enligt utskottets mening också beakta att våra offentliga finanser är starkt konjunkturkänsliga och att utrymmet för mer långtgående stimulansåtgärder är begränsat om förtroendet för överskottsmålet ska kunna upprätthållas.

Ska man kunna bedriva en aktiv stabiliseringspolitik utan att underskotten blir för stora behövs en säkerhetsmarginal. Det är därför nödvändigt att budgetpolitiken utformas på ett sådant sätt att långsiktigt stabila statsfinanser vidmakthålls. Sunda offentliga finanser är en förutsättning för en hög och uthållig tillväxt och sysselsättning.

Enligt utskottets mening bör synpunkter som dessa bilda utgångspunkt för utskottets prövning av de olika budgetalternativen.

2.3.2 Trepartiöverenskommelse om budgetpolitiken

I finansplanen erinrar regeringen om att valet hösten 2002 ledde fram till en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet på hundratjugoen punkter för ett tryggare, rättvisare och grönare Sverige. De tre partierna framhöll där att deras gemensamma politik för Sverige bygger på övertygelsen att man måste väva samman den ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionen för att skapa en uthållig utveckling som är bra för Sverige. Tillsammans vill de utforma en tydlig politik för ett grönt och jämställt folkhem där hållbar tillväxt, full sysselsättning och trygg välfärd drivs framåt av teknisk utveckling, modern omställning, omfattande delaktighet och minskade klyftor.

Politiken ska enligt de tre partierna präglas av ordning och ansvar. I en orolig tid krävs tydliga prioriteringar, men framför allt gemensamt ansvarstagande. Regeringen och samarbetspartierna uppger att de är beredda att ta det ansvaret. Det är i bred samverkan som Sverige utvecklas bäst, framhåller de. Ansvaret gäller vårt land, men också den omvärld vi är så beroende av.

Liksom budgetpropositionen bygger den ekonomiska vårpropositionen på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, vilka står bakom riktlinjerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken och tilläggsbudgeten för 2003.

2.3.3 De olika budgetalternativen

Utskottet behandlar i detta sammanhang regeringens och de båda samarbetspartiernas förslag till:

– riktlinjer för budgetpolitiken (prop. 100 punkt 2).

Mot den inriktning av budgetpolitiken som förordas i vårpropositionen står oppositionspartiernas alternativa förslag. De kommer till uttryck i följande motionsyrkanden.

Moderata samlingspartiet

- riktlinjer för budgetpolitiken (mot. Fi14 yrk. 2 i denna del),

Folkpartiet liberalerna

- riktlinjer för budgetpolitiken (mot. Fi15 yrk. 2),
- riktlinjer för skattepolitiken (mot. Fi15 yrk. 6),
- avveckling av det statliga bolagsinnehavet (mot. Fi15 yrk. 8),

Kristdemokraterna

- riktlinjer för budgetpolitiken (mot. Fi16 yrk. 8),
- skattekvotens och utgiftstakens andel av BNP på sikt (mot. Fi16 yrk. 5),

Centerpartiet

- riktlinjer för budgetpolitiken (mot. Fi17 yrk. 3),
- preliminärt beräknade utgiftstak för 2005 och 2006 (mot. Fi17 yrk. 5),
- riktlinjer för skattepolitiken (mot. Fi17 yrk. 6).

Regeringens politik på detta område är inriktad på att upprätthålla överskott i de offentliga finanserna. Regeringen anger tre skäl för detta. För det första kommer andelen äldre att öka kraftigt, vilket leder till att utgifterna för pensioner, vård och omsorg ökar samtidigt som skatteinkomsterna minskar när andelen förvärvsarbete blir mindre. För det andra måste det finnas marginaler som tryggar välfärden för att man inte ska riskera att i varje lågkonjunktur tvingas till stora nedskärningar. För det tredje behövs en säkerhetsmarginal som gör det möjligt att bedriva en aktiv stabiliseringspolitik utan att underskotten blir för stora.

I vårpropositionen föreslås eller aviseras åtgärder som under de tre närmaste åren väntas minska belastningen på de offentliga finanserna med 6, 6 respektive 7,5 miljarder kronor. Beaktas effekten av dessa åtgärder räknar regeringen med att det genomsnittliga överskottet under perioden 2000 till 2006 blir 2 %, vilket ligger i linje med överskottsmålet för en konjunkturcykel.

De nytillkomna åtgärderna fördelar sig på besparingar, nya utgiftsåtaganden och inkomstförsvagningar på följande vis.

Tabell 11. Utgifts- och inkomstförändringar i vårpropositionen

Miljarder kronor

	2003	2004	2005	2006
Besparingar	5 687	11 595	7 581	9 155
Nya utgiftsåtaganden	-402	-13	-150	-250
Föreslagna inkomstförsvagningar	-1 340	-5 685	-1 385	-1 385
<i>Nettoförbättring av offentliga finanser</i>	<i>3 945</i>	<i>5 897</i>	<i>6 046</i>	<i>7 520</i>

Tyngdpunkten i besparingarna ligger i åtgärder avsedda att komma till rätta med de ökande sjukskrivningskostnaderna. På detta område föreslår regeringen bl.a. att arbetsgivarnas sjuklöneperiod förlängs med en vecka, att den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) sätts ned 3 % när sjukpenningen ska beräknas, att nivån på sjukpenningen till arbetslösa anpassas till a-kasseersättningen, att en tidigare aviserad höjning av inkomsttaket i sjuk- och föräldraförsäkringen skjuts upp samt att småbarnsföräldrars kontaktdagar slopas.

I vårpropositionen föreslås inga skattesänkningar. De redovisade inkomstförsvagningarna avser anställningsstöd till långtidssjukskrivna, stöd för skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA) samt tillfälligt sysselsättningsstöd till kommuner och landsting som lämnas som en kreditering av skattekonto. Inkomstförsvagningen avser också ett förslag om att under 2004 fortsatt omvandla det fasta beloppet på 200 kr vid den statliga beskattningen till en kommunal skatt.

Moderata samlingspartiet har tre utgångspunkter för sitt budgetalternativ. För det första föreslår man budgetförstärkningar som ger bättre statsfinanser än regeringen. För det andra vill man främja tillväxten genom sänkta skatter på arbete, sparande och företagande kombinerat med satsningar på utbildning forskning och infrastruktur. För det tredje vill moderaterna strama åt bidragssystemen.

För moderaterna är det en medveten prioritering att lägre skatter är viktigare än bidrag liksom att vård, omsorg och skola är viktigare än bidrag. För att ge starkare drivkrafter åt arbete är skattesänkningarna främst inriktade på sänkta inkomstskatter. Den största besparingen – som också är ett nytt inslag i det moderata budgetalternativet – är att ersättningsnivån i sjuk-, arbetslöshets- och föräldraförsäkringen sänks till 75 % av den tidigare inkomsten.

Att strama åt transfereringarna är nödvändigt för att värna den sociala tryggheten på längre sikt, hävdar motionärerna. De anser också att det är viktigt att strama åt bidragen för att ekonomin ska fungera bättre. Det är enligt deras mening nödvändigt att öka arbetsutbudet. För att det ska bli mera lönsamt att arbeta måste både bidrag och skatter sänkas. Att skattesänkningarna finansieras genom stramare transfereringar anser moderaterna därför vara viktigt.

I det redovisade budgetalternativet uppgår budgetförstärkningarna till nästan 40 miljarder kronor, skattesänkningarna till 20 miljarder kronor och satsningar på bl.a. vård, skola handikappomsorg, forskning, försvar och infrastruktur till 10 miljarder kronor. Det ger enligt motionärerna ett finansiellt sparande som redan 2004 är uppemot 10 miljarder kronor starkare än regeringens.

Motionärerna bedömer att deras förslag har följande effekt på den offentliga sektorns finansiella sparande under de närmaste åren.

Tabell 12. Finansiellt sparande i Moderata samlingspartiets budgetalternativ

Procent av BNP

	2004	2005	2006
Moderaternas avvikelse från förslag i VP	+0,3	+0,3	±0,0
Moderaternas redovisade saldo	1,3	1,7	2,1

Folkpartiet liberalerna vill ha större marginaler i statens finanser och uppnår detta med utgiftsbegränsningar och en ansvarsfull skattepolitik. Utgifterna för sjukfrånvaron måste minska, bl.a. genom striktare regler för sjukskrivningar samt genom garanterad vård och rehabilitering finansierad i enlighet med Finsamsystemet. Motionärerna räknar med att AMS-anlagen kan bli mindre om en mer effektiv organisation genomförs. Byggsubventionerna har visat sig ineffektiva och kan trappas ned. De statliga subventionerna av digital-TV bör avvecklas. Presstödet bör minskas. En uppskjuten avveckling av kärnkraftproduktionen i Barsebäck sparar betydande belopp åt staten.

Partiets skattereform har en sådan inriktning att skattetrycket uppges minska med 1,4 % av BNP redan nästa år. Partiet anger fyra grundläggande principer för reformarbetet. Det ska för det första löna sig att arbeta, vilket uppnås bl.a. genom att värnskatten avskaffas, att brytpunkten höjs, att ett förvärvsavdrag införs och att beskattningen av lägre inkomster lindras. Beskattningen av företagande och risksparende måste för det andra göras internationellt konkurrenskraftig. För det tredje ska man eftersträva generella skattesatser och likformig behandling. För det fjärde ska grön skatteväxling innebära att sänkt skatt på arbete växlas mot i första hand en gemensam CO₂-skatt i EU.

Folkpartiets uppfattning är att det är principiellt felaktigt att staten äger och driver företag. Statliga företag ska därför avyttras och skuldsättningen minska i motsvarande mån. Motionärerna anser att en låg statsskuld ger ökad rörelsefrihet för den ekonomiska politiken och är den bästa bufferten. De räknar med att under de närmaste åren kunna sälja företag till ett värde av först 45 sedan 60 miljarder kronor.

I motionen redovisas inga detaljer kring partiets budgetalternativ. Dock har Folkpartiets företrädare i utskottet uppgivit att partiets förslag beräknas leda till att statsbudgetens saldo exklusive inkomster från partiets föreslagna försäljning av statliga bolag är 5,5 miljarder kronor starkare än regeringens. Budgetalternativet innebär vidare att statsbudgetens inkomster begränsas med 29 miljarder kronor. Av motionen framgår att Folkpartiet räknar med att kunna presentera ett budgetförslag med en budgeteringsmarginal som under de närmaste tre åren motsvarar 2 % av utgifterna eller mera. Vidare framgår att partiets finansiella sparande under de kommande tre åren ligger på samma nivå som regeringens.

Kristdemokraterna vill med sin politik bryta vad man anser vara en trettioårig period av eftersläpning och bristande växtkraft. Lösningen är enligt motion-

ärerna strukturella reformer och strategiska skattesänkningar på arbete, sparande och företagande. Men det krävs enligt deras mening också en större satsning på forskning och på en kvalitetsinriktad utbildning.

Att slå vakt om statsfinansiell stabilitet är en av utgångspunkterna för partiets budgetpolitik. För att uppnå detta förordas lägre utgifter, lägre skattetryck, sänkt skuldkvot och minskad statsskuld. En mindre statsskuld minskar statens räntekostnader. För att påskynda amorteringen av statsskulden väljer Kristdemokraterna att både spara i statens utgifter och att sälja statliga företag i snabbare takt än vad regeringen föreslagit. Då kan samtidigt skattetrycket sänkas.

Det budgetalternativ som presenteras utgår från det förslag som Kristdemokraterna lade fram i anslutning till höstens budgetproposition. Dessa förslag har därefter byggts ut med ytterligare satsningar och besparingar, vilka sammantagna uppges leda till att det finansiella sparandet förbättras med drygt 720 miljoner kronor. Så t.ex. satsar Kristdemokraterna ytterligare resurser på en samordnad rehabiliteringsförsäkring för att vända den negativa ohälsoutvecklingen. Partiets förslag till skattesänkningar är nu inte lika omfattande som i höstas. Man skjuter också upp en av Kristdemokraterna tidigare föreslagna höjning av ersättningsnivån i föräldraförsäkringen till 90 %.

I motionen pekas sju prioriterade budgetområden ut. De innebär bl.a. att man ska skapa långsiktigt goda tillväxtförutsättningar genom ett bättre investerings- och företagarklimat. Man vill föra en skattepolitik för låg- och medelinkomsttagare. Valfriheten för barnfamiljer ses som en viktig fråga liksom pensionärernas ekonomiska situation. Satsningar på vård, omsorg och skola är också områden som bedöms angelägna.

Kristdemokraterna vill minska marginaleffekterna vid inkomstbeskattningen och föreslår i detta syfte att grundavdraget höjs, att ett förvärvsavdrag införs vid den kommunala beskattningen och att värnskatten avskaffas. Partiet vill också slopa fastighetsskatten och finansiera merparten av denna sänkning med höjd reavinstbeskattning och en kommunal fastighetsavgift.

Kristdemokraternas förslag till sänkta skatter på företagande, inkomster och boende beräknas 2004 uppgå till 28,4 miljarder kronor. Sänkningarna finansieras till viss del genom att nuvarande trefjärdedelskompensation för pensionsavgiften slopas. Kristdemokraternas uppfattning är att skattetrycket måste sänkas och anpassas till vad som gäller i våra konkurrentländer. På sikt är det därför nödvändigt att begränsa de statliga utgifternas andel av BNP. Skattetrycket måste dock växlas ned successivt och med en försiktighet som inte äventyrar stabiliteten i statsfinanserna eller äventyrar finansieringen av den offentliga sektorns kärnuppgifter. Motionärerna bedömer att det under överskådlig tid främst är staten som genom omprioriteringar måste bidra till en nedväxling av skattetrycket.

Av motionen framgår att Kristdemokraternas budgetförslag väntas ha samma effekt på den offentliga sektorns samlade sparande som det förslag regeringen redovisar för 2004.

Centerpartiet vill med sitt budgetalternativ främja tillväxten inom fyra reformområden. Dessa avser gynnsammare förutsättningar för företagande, förbättrad hälsa, individers självbestämmande och miljödriven tillväxt.

På sikt vill partiet skapa 300 000 nya jobb i småföretag genom lindrad beskattning och genom en ny modell för arbetsgivares sjuklöneansvar som särskilt gynnar mindre företag.

För att begränsa kostnaderna för sjukpenning, förtidspension och arbets-skador föreslår motionärerna ett antal åtgärder som bl.a. innefattar finansiell samordning, rehabiliteringsgaranti med krav på åtgärder efter fyra veckors sjukskrivning, rehabiliteringslots, tvåläkarintyg och sänkt ersättningsnivå. Åtgärderna väntas under de närmaste tre åren kunna minska belastningen på utgiftsområdet med 7, 12 respektive 16 miljarder kronor.

På arbetsmarknadsområdet räknar Centerpartiet också med att kunna göra stora besparingar framför allt genom effektivare administration, höjd egenfinansiering av a-kassan samt sänkt ersättningsnivå i arbetslöshetsförsäkringen. Åtgärderna på detta område kommer enligt motionärernas uppskattningar att minska utgifterna med totalt ca 13 miljarder konor per år under de närmaste åren.

Den samlade effekten av Centerpartiets förslag leder enligt motionärernas beräkningar till att statens utgifter under åren 2004–2006 minskar med totalt 44, 53 respektive 59 miljarder kronor.

Partiets förslag till skattesänkningar minskar samtidigt statsbudgetens inkomster med 38, 43 respektive 52 miljarder kronor. Tyngdpunkten i dessa förslag ligger i inkomstbeskattningen där nuvarande grundavdrag slopas och ersätts av en skatterabatt värd ungefär lika mycket som ett grundavdrag på 31 000 kr. Dessutom införs ett förvärvsavdrag, likaså i form av en skatterabatt, på förvärvsinkomster. Fastighetsskatten och förmögenhetsbeskattningen av fastigheter sänks, vilket till en del finansieras genom att reavinstbeskattningen på fastigheter höjs från nuvarande 20 till 30 %.

Centerpartiets förslag om slopat grundavdrag leder till att kommunernas skatteunderlag ökar, vilket i enlighet med finansieringsprincipen regleras genom en motsvarande minskning av statsbidraget till kommuner. I Centerpartiets budgetalternativ är den största enskilda besparingsposten just överföringarna till kommunerna. Partiets besparing på detta utgiftsområde uppgår till 19 miljarder kronor och är en av förklaringarna till den lägre nivån på utgiftstaket för staten.

Tabell 13. Centerpartiets förslag till utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2004	2005	2006
Regeringens förslag till utgiftstak	856,0	890,0	927,0
Föreslagen ändring av takbegränsade utgifter	-43,2	-49,1	-52,7
Ändrad budgeteringsmarginal	+5,2	-0,9	-4,2
Centerpartiets förslag till utgiftstak	818,0	840,0	870,0

Med ledning av uppgifter i motionen kan Centerpartiets finansiella sparande sammanfattas på följande sätt.

Tabell 14. Finansiellt sparande i Centerpartiets budgetalternativ

Procent av BNP

	2004	2005	2006
Centerpartiets avvikelse från förslag i VP	+0,2	+0,4	+0,3
Centerpartiets förslag till saldomål	1,2	1,8	2,4

2.3.4 Utskottets bedömning av de olika budgetalternativen

Viktigare nyheter i budgetalternativen

Med sina nu redovisade förslag fullföljer såväl regeringen som oppositionspartierna den politik de tidigare dragit upp riktlinjer för.

Utgångspunkten för regeringens förslag är att uppställda utgiftstak och saldomål ska hållas. För att säkerställa detta föreslår regeringen flera åtgärder främst inriktade på att begränsa kostnaderna för de omfattande sjukskrivningarna. Dessa nyttillkomna förslag³ bemöts på olika sätt av oppositionspartierna som även på några andra områden för fram egna nya förslag. Den mer summariska beskrivning som respektive parti ger av sitt budgetalternativ har emellertid med några undantag i allt väsentligt sin motsvarighet i de lösningar man fört fram i tidigare budgetförslag.

Så t.ex. överensstämmer Moderata samlingspartiets förslag i huvudsak med det budgetalternativ som partiet presenterade i anslutning till budgetpropositionen för 2003. Nytt är emellertid att partiet nu återkommer med sitt tidigare övergivna förslag om att ersättningsnivån i sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen ska sänkas till 75 %. Det är partiets största enskilda besparingsförslag. Nytt tycks också vara att Moderaternas förslag till skattesänkningar inte är lika långtgående som tidigare. I motionen talas nämligen om skattesänkningar på ungefär 20 miljarder kronor, vilket är 10 miljarder kronor mindre än den nivå som hösten 2002 låg till grund för partiets budgetalternativ.

Ett nytt inslag i Folkpartiets budgetalternativ är att partiet nu anammat Kristdemokraternas flera gånger tidigare framförda förslag om ett särskilt mål om balans över en konjunkturcykel för statens finansiella sparande. Nytt är också att partiet räknar med en ca 5 miljarder kronor större budgeteringsmarginal än tidigare.

Kristdemokraterna gör i sin motion en direkt hänvisning till sitt tidigare budgetförslag och de förslag som fördes fram i det sammanhanget. Nytt bland vårens förslag är att partiet valt att skjuta upp sitt tidigare framförda förslag om höjd ersättningsnivå i föräldraförsäkringen. Man ökar nu också satsningen

³ Förslagen redovisas på tilläggsbudget för 2003 och behandlas av utskottet i betänkande 2002/03:FiU21.

på rehabilitering och har också något mindre omfattande förslag till skattesänkningar.

Även Centerpartiet har i sin nu framlagda motion anammat Kristdemokraternas förslag om ett balansmål för statens finanser. Nytt är också partiets förslag om en alternativ sjuklönemodell där längden på arbetsgivarinträdet anpassas till antalet anställda, vilket gynnar företag med färre än 30 anställda.

Moderata samlingspartiet

Som framgått är det en högst medveten strategi som format Moderata samlingspartiets budgetalternativ. Skatter ska sänkas, och detta ska finansieras genom minskade bidrag. Minskade bidrag ska också finansiera de nya åtaganden som Moderaterna vill prioritera. Dit hör bl.a. försvaret som ska tillföras nya resurser i sådan omfattning att det kan utvecklas på samma nivå som under de två senaste försvarsbeslutsperioderna.

De moderata skattesänkningarna är denna gång visserligen inte lika omfattande som tidigare. Men skatteförslagen är desamma. Enda skillnaden är att motionärerna nu vill genomföra dem i långsammare takt. Sett i ett längre perspektiv kommer de Moderata skattesänkningarna därför att ställa krav på fortsatta, mycket omfattande besparingar för att kunna finansieras. Och denna finansiering förutsätts ske genom fortsatta nedskärningar av olika former av bidrag.

Redan nästa år görs stora besparingar i olika bidragssystem. Av en total besparing på 40 miljarder kronor kommer mer än hälften från sjuk- och föräldraförsäkringen samt a-kassan.

Närmare 17 miljarder kronor ska nästa år sparas på sjuk- och föräldraförsäkringen samt arbetsskadeförsäkringen och ytterligare drygt 5 miljarder kronor på a-kassan. Ersättningsnivån i dessa bidragsformer ska sänkas till 75 %. Dessutom ska den sjukpenninggrundande inkomsten bestämmas med ledning av de 24 senaste månadernas inkomst och inte som i dag utifrån aktuell inkomst. Bidragen kommer därigenom att försämrats i än högre grad för dem som uppbär sjukpenning eller föräldrapenning och som ännu inte har hunnit etablera sig på arbetsmarknaden. Därtill ska en andra karenssdag införas i sjukförsäkringen, vilken ska infalla dag 8 under sjukskrivningsperioden.

I arbetslöshetsförsäkringen ska inte bara ersättningsnivåerna sänkas utan även de försäkrades egna avgifter höjas. Dessutom ska möjligheterna till ersättning begränsas till högst 300 dagar.

De höga skatterna skapar bidragsberoende och dämpar arbetsviljan, hävdar Moderaterna. Sänker man bara skatten och ersättningsnivån i bidragssystemen lönar det sig bättre att arbeta. Självklart är det på det sättet i moderat politik. Men med detta synsätt blundar partiet för att den som är sjuk och saknar förmåga att arbeta i så fall skulle få sina levnadsvillkor försämrade. I än högre grad gäller det den som är arbetslös och som utan framgång aktivt har sökt arbete i mer än 300 dagar då följderna av den bortre parentesens slår till.

Enligt utskottets mening kan man inte byta ut minskade eller avskaffade bidrag mot sänkta skatter på det lättvindiga sätt Moderata samlingspartiet gör. Det som i Moderaternas framställning ter sig som ett enkelt statsfinansiellt nollsummespel kan få mycket långtgående återverkningar för den enskilda individen. Denna motsättning framkommer inte minst när skattesänkningar i stor utsträckning förutsätts bli finansierade med besparingar i sådana trygghetssystem som a-kassan samt sjuk- och föräldraförsäkringen.

Det är önskvärt att snabbt komma till rätta med de stigande kostnaderna för sjukskrivningar och förtidspension. Det är också angeläget att öka arbetsutbudet. Men det bör ske i sådana former att den trygghet som välfärdssystemen ger inte gröps ur på ett sådant sätt att sjuka tvingas gå till arbetet för att kunna förtjäna sitt uppehälle.

Med sitt synsätt blundar Moderata samlingspartiet också för de positiva omfördelande effekter som skatter och bidrag har. Särskilt påtagligt blir detta när partiet inte nöjer sig med att föreslå att den s.k. värnskatten ska avskaffas utan dessutom kräver att inkomstskatten görs proportionell.

Med hjälp av skatter och bidrag sker i dag en inkomstutjämning mellan individer till förmån för de sämst ställda i samhället. Skatternas främsta syfte är att finansiera välfärden, och nya resurser ska i första hand användas för att öka tryggheten och rättvisan. Den välfärd vi gemensamt har byggt upp får inte raseras för att de redan välbeställda ska kunna tillgodoräkna sig stora skattesänkningar. Det blir enligt utskottets mening en orimlig ordning om skattesänkningar kan ske till priset av att klyftorna i samhället ökar kraftigt.

Skatter och bidrag har för den enskilde också en inkomstutjämnande effekt över tiden, och genom denna omfördelning får medborgarna samhällets stöd i de skeden av livet då de inte aktivt förvärvsarbetar på grund av studier, sjukdom, arbetslöshet, ålderdom osv.

I motsats till Moderata samlingspartiet anser utskottet alltså att man också måste beakta den betydelse skattesystemets utformning har för fördelningspolitiken. Rätt använd är skattepolitiken ett viktigt verktyg för att minska klyftorna i samhället.

Av de skäl som här redovisats avvisar utskottet Moderata samlingspartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Folkpartiet liberalerna

Någon ytterligare ökning av sjukfrånvaron kan enligt Folkpartiets mening inte accepteras. Partiet godtar dock inte regeringens förslag att förlänga sjuklöneperioden med en tredje vecka. I motionen diskuteras olika långsiktiga lösningar för att komma till rätta med problemet, däribland en brett upplagd socialförsäkringsreform. Men motionärerna anvisar själva inget tydligt förslag som har förutsättning att snabbt bromsa den nuvarande utvecklingen.

Vad man föreslår är i stället mer generella lösningar. Den viktigaste åtgärden som Folkpartiet ser det är därvid att individerna ges möjlighet att rensa bort stressfaktorer ur sina liv. Det förutsätts kunna ske genom en arbetstidsreform som ger friare arbetstider, genom bättre möjlighet att byta arbetsgivare

samt genom kompetenskonton och billigare hemtjänster. Näst viktigast är att öka utbudet av vård och rehabilitering, vilket enligt Folkpartiet kan finansieras genom det s.k. Finsamsystemet. Folkpartiet vill också införa striktare regler mot felutnyttjande.

Varje förslag som kan bidra till att kostnaderna för sjukskrivningarna pressas tillbaka på ett fördelningspolitiskt godtagbart sätt är värdefullt. Utskottet har emellertid svårt att se att de lösningar som Folkpartiet förespråkar skulle kunna leda till att sjukskrivningarnas nuvarande kostnadsspiral snabbt bryts och belastningen på statsbudgeten minskar. Ska man exempelvis kunna öka utbudet av vård och rehabilitering krävs nya resurser, och det är inte rimligt att räkna med att en sådan satsning betalar sig själv förrän på några års sikt.

Utmärkande för Folkpartiets budgetalternativ är att partiet även i övrigt redovisar få tydliga besparingsförslag som har förutsättning att kunna ge omedelbar utdelning och varaktigt finansiera nya utgiftsåtaganden och skattesänkningar.

I motionen talas allmänt om att statsfinanserna ska stärkas, inte genom fler skatter utan genom fler skattebetalare och färre utgifter. Och uttalandet förtydligas med några exempel som visar att Folkpartiet motsätter sig att staten subventionerar TV-apparater, bostäder, företag, vanliga järnvägsresor samt friska människor som skulle kunna arbeta men som föredrar att leva på bidrag. Det framgår också att Folkpartiet anser att AMS-anslagen kan bli mindre om en mer effektiv organisation genomförs samt att presstödet bör minskas och att avvecklingen av kärnkraftsproduktionen i Barsebäck ska skjutas upp.

Av motionen framgår likaså att Folkpartiet vill lyfta ut kostnaderna för trafikolycksfall och arbetsskador ur sjukförsäkringen och i stället låta bilister och arbetsgivare stå för dessa kostnader via den obligatoriska trafikolycksfallsförsäkringen och privat tecknade försäkringar. Det framgår också att Folkpartiet vill avlasta statsbudgeten en del av kostnaderna för arbetslösheten genom att låta arbetstagarna betala en högre egenavgift. Statens ränteutgifter ska också begränsas genom att Folkpartiet använder intäkter från företagsförsäljningar till att amortera på statsskulden.

Mot dessa vagt formulerade besparingsförslag står inte bara partiets förslag till nya utgiftsåtaganden utan också de mycket omfattande skattesänkningar som partiet vill genomföra redan nästa år. I motionen räknar Folkpartiet med att partiets förslag till skattesänkningar kommer att leda till att skattetrycket redan 2004 minskar med motsvarande 1,4 % av BNP, dvs. med drygt 35 miljarder kronor. Folkpartiets företrädare i utskottet har uppgivit att detta avser den periodiserade effekten av partiets skatteförslag, dvs. man har inte tagit hänsyn till de förskjutningar som förekommer i skatteuppbörden. Räknat i statsbudgetstermer väntas partiets förslag leda till att statsbudgetens inkomster samma år minskar med närmare 29 miljarder kronor.

Vagt redovisade besparingsförslag – i några fall mer påminnande om besparingsidéer som inte är möjliga att omsätta i praktisk tillämpning förrän på

några års sikt – ska alltså användas för att finansiera de skarpt formulerade skattesänkningar som partiet vill genomföra redan nästa år.

Folkpartiets förslag till skattereform har sin tyngdpunkt i inkomstbeskattningen. Värnskatten ska avskaffas. Brytpunkten, dvs. den inkomstnivå då statlig inkomstskatt börjar utgå, ska höjas till motsvarande ca 326 000 kr, och vidare ska ett förvärvsavdrag införas vid den kommunala beskattningen. Dessutom ska de av Folkpartiet föreslagna avgifterna till a-kassan vara avdragsgilla. Avdragsrätten för pensionssparande och kompetenssparande ska höjas. En skattereduktion ska likaså införas, vilken halverar kostnaderna för hushållsnära tjänster.

Förmögenhetsskatten ska stegvis avvecklas via avskaffad sambeskattnings och höjt fribelopp.

I motionen föreslås också att taxeringsvärdena vid fastighetsbeskattningen fryses på den nivå som gällde 1997 och att uttaget av fastighetsskatt ska vara 1,0 % för småhus och 0,5 % för flerfamiljshus. Det ger, påpekar motionärerna, en omedelbar skattelättnad på ca 6 miljarder kronor. Å andra sidan ska samtidigt realisationsvinstbeskattningen för bostäder höjas till den gängse skattesatsen 30 %.

Dubbelbeskattningen av privatpersoners aktieutdelningar ska successivt avvecklas och fåmansbolagsreglerna reformeras så att ett belopp motsvarande medelinkomsten beskattas som arbetsinkomst medan resterande del beskattas som kapital. Slutligen har Folkpartiet som långsiktigt mål att helt ta bort arbetsgivaravgifternas skattedel.

Innebörden av Folkpartiets budgetalternativ är således att dessa tydligt formulerade skatteförslag – som nästa år väntas ge ett inkomstbortfall på uppemot 30 miljarder kronor och som året därpå växer i omfattning – ska finansieras med flera vagt formulerade besparingar av vilka några är av den arten att de rimligtvis inte kan ge effekt förrän på några års sikt. En budgetpolitik utformad på detta sätt är enligt utskottets mening inte ansvarsfull. Utskottet kan med hänsyn härtill inte biträda Folkpartiets förslag till budgetpolitiska riktlinjer.

Av motionen framgår att Folkpartiets riktlinjer för skattepolitiken innebär att nivån på skatteuttaget successivt ska sänkas. Partiet vill begränsa omfattningen av utgiftsökningar så att utrymmet för skattesänkningar vidgas i takt med tillväxten. På kort sikt existerar inget sådant utrymme utan varje skattesänkning måste fullt ut finansieras med motsvarande utgiftsminskning, framhåller motionärerna.

Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att varje skattesänkning på kort sikt måste vara fullt ut finansierad med en motsvarande utgiftsminskning. Med denna motivering avstyrker utskottet Folkpartiets förslag till riktlinjer för skattepolitiken.

Kristdemokraterna

Utmärkande för Kristdemokraternas budgetalternativ är att merparten av de föreslagna skattesänkningarna i slutändan finansieras med olika typer av

obligatoriska avgifter, snarlika en skatt. Kristdemokraterna säger att de slopar fastighetsskatten, men ungefär 60 % av denna skattesänkning tas omedelbart tillbaka som en kommunal avgift. Obligatoriska avgifter ska också finansiera kostnaderna för trafikolycksfall och delar av arbetslösheten som lyfts ut ur budgeten. Partiets förslag till skattesänkningar uppgår till 28,5 miljarder kronor, de föreslagna avgifterna till 23,6 miljarder kronor. För varje skattesänkt krona påförs de skattskyldiga 83 öre i obligatoriska avgifter, och i praktiken inskränker sig de föreslagna skattesänkningarna därför till knappt 5 miljarder kronor.

Kristdemokraterna anser att det svenska skattetrycket – som man beskriver som det högsta i världen – både bör och måste sänkas. Ett inte obetydligt omvärldstryck gör att våra skattenivåer helt enkelt inte kan avvika kraftigt från det som gäller i våra konkurrentländer, hävdar motionärerna. På sikt bör enligt deras mening därför de statliga utgifternas andel av BNP minska. Därigenom kommer också skattetrycket att kunna minska. Skattetrycket måste dock växlas ned successivt och med en försiktighet som inte äventyrar stabiliteten i statsfinanserna eller äventyrar finansieringen av den offentliga sektorns kärnuppgifter. Motionärerna bedömer att det under överskådlig tid främst är staten som genom omprioriteringar måste bidra till en nedväxling av skattetrycket. Som ett riktmärke för statens utgifter bör gälla att skattetrycket gradvis bör anpassas nedåt till jämförbara OECD-länders nivå.

Enligt OECD:s statistik är den offentliga utgiftskvoten bland medlemsländerna sjunkande och ligger för närvarande på genomsnittsnivån 35 % av BNP. Motsvarande värde för Sverige är 54,1 % av BNP, dvs. drygt 19 procentenheter mer. Skillnaden mot länderna i euroområdet är 11 procentenheter. Att sänka den svenska utgiftskvoten till eurogenomsnittet skulle i dagens läge innebära att de offentliga utgifterna fick skäras ned med ca 270 miljarder kronor, eller med motsvarande drygt 40 % av de egentliga utgifterna på statsbudgeten exklusive statsskuldräntor. Även om förändringen är tänkt att genomföras successivt skulle förslaget enligt utskottets mening få så långtgående konsekvenser för den svenska välfärden att det blir helt oacceptabelt mot bakgrund av de höga välfärdsideal vi har i Sverige.

Värt att notera är att två av de förslag till nya avgifter som ingår i Kristdemokraternas budgetalternativ definitionsmässigt betraktas som en skatt i nationalräkenskaperna. Det gäller den kommunala fastighetsavgiften och egenavgiften till den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen. Kristdemokraternas eget budgetalternativ påverkar således i endast begränsad utsträckning det skattetryck man säger sig vilja sänka.

Av dessa skäl kan utskottet inte ställa sig bakom motionärernas förslag om skattekvotens och utgiftstakens andel av BNP.

Kristdemokraterna hänvisar i sin motion direkt till det budgetalternativ som partiet presenterade i anslutning till höstens budgetproposition. Den nu föreslagna inriktningen är densamma men i några avseenden har förslagen anpassats till nya förutsättningar och till de åtgärder som regeringen föreslår i vårpropositionen.

Så t.ex. avvisar Kristdemokraterna två av regeringens förslag avsedda att komma till rätta med de stigande sjukskrivningskostnaderna, nämligen förlängningen av arbetsgivarnas sjuklöneperiod med en vecka samt begränsningen av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) med 3 %. Kristdemokraterna lyfter i det senare fallet i stället fram sitt flera gånger tidigare framförda förslag om ett SGI grundat på de 24 senaste månadernas inkomster.

Enligt Kristdemokraterna måste krafttag nu tas för att råda bot på den skenande sjukfrånvaron och det ökande antalet förtidspensioneringar. Det bör ske genom en ny och samordnad rehabiliteringsförsäkring, anser motionärerna. Ett förslag av denna innebörd fanns med redan i höstens motion men var då avsett att träda i kraft först andra halvåret 2003. Nu anvisas ytterligare medel och den tilltänkta försäkringen kan därigenom börja tillämpas vid ingången av 2004.

Utskottet noterar att motionärerna har hög tilltro till sitt förslag. Totalt satsar de nästa år 2,8 miljarder kronor och räknar med att detta ska leda till att sjukpenningkostnaderna och kostnaderna för aktivitets- och sjukersättning (förtidspension) ska kunna begränsas med 3,3 miljarder kronor, dvs. varje satsad krona ska redan första året ge närmare 20 % i avkastning. I motionen åberopas Rehabiliteringsutredningens (SOU 2000:78) bedömningar, men inte ens i det sammanhanget räknade man med att en satsning på rehabilitering skulle leda till nettobesparingar första året. Utredningens kalkyler har dessutom ifrågasatts. Självklart kan en ökad satsning på rehabilitering leda till att många tidigare sjuka åter kan börja arbeta och ge ett positivt bidrag till samhällsutvecklingen. Men man måste samtidigt vara medveten om att alla sjuka inte är rehabiliteringsbara. Många är så svårt sjuka att särskilda insatser inte ter sig meningsfulla. Andra saknar motivation och är därför inte mottagliga för rehabilitering. Ska rehabiliteringen bli verkningsfull måste den dessutom sättas in på ett tidigt stadium, enligt vissa bedömningar senast den åttonde veckan efter insjuknandet. Dessa och andra liknande omständigheter talar för att det inte är självklart att varje rehabiliteringsinsats leder till ett positivt utbyte. Tvärtom kan utbytet bli mer begränsat, i synnerhet inledningsvis. Det finns helt enkelt inga storskaliga försök som ger stöd för den ena eller den andra uppfattningen. Enligt utskottets mening är det därför inte rimligt att, på det sätt Kristdemokraterna gör, överdriva de möjliga besparingar som kan komma ut av en omfattande satsning på rehabilitering. Blir effekten den motsatta skulle det negativt kunna påverka stabiliteten i statsfinanserna.

Av de skäl som här redovisats avvisar utskottet Kristdemokraternas förslag till inriktning av budgetpolitiken.

Centerpartiet

Av oppositionspartierna har Centerpartiet de mest långtgående förslagen till skattesänkningar. I motionen beräknar partiet att statsbudgeteffekten av de egna skattesänkningarna uppgår till netto 38 miljarder kronor 2004. Inget annat parti har för detta år så omfattande förslag. Utskottet noterar inte utan förvåning att Centerpartiet som fram till för några år sedan hade små eller

inga förslag till skatteförändringar nu är riksdagens största skattesänkarparti. Liksom övriga borgerliga partier förfäktar Centerpartiet numera också uppfattningen att skattetrycket i Sverige på längre sikt måste sänkas ned mot jämförbara länders nivåer.

Tyngdpunkten i skatteförslagen ligger helt på inkomstbeskattningen, där nuvarande grundavdrag ska ersättas av en skatterabatt på 10 000 kr. Den ger i praktiken ungefär samma effekt som ett grundavdrag på drygt 31 000 kr. Förslaget ska genomföras stegvis, och under 2004 och 2005 begränsas skatterabatten till 9 000 kr.

För förvärvsarbetande vill man dessutom införa en särskild skatterabatt. Den ska utgå med högst 10 800 kr och kommer för inkomster upp till 108 000 kr att motsvara 10 % av förvärvsinkomsten. För årsinkomster däröver upp till 180 000 kr ska skattereduktionen motsvara maxbeloppet. Därefter trappas den ned för att vid årsinkomster på 288 000 kr eller högre motsvara halva maxbeloppet, dvs. 5 400 kr.

Skattesänkningarna finansieras i princip genom besparingar av motsvarande omfattning på tre utgiftsområden. Det gäller först och främst utgiftsområde 25 *Allmänna bidrag till kommuner* där nivån nästa år sänks med 19 miljarder kronor, främst till följd av regleringen med anledning av det slopade grundavdraget. Den ensam sänker ramnivån med 21,8 miljarder kronor. På utgiftsområde 13 *Arbetsmarknad* sänks nivån med 12,8 miljarder kronor, och på utgiftsområde 10 *Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp* är nivå-sänkningen 6,8 miljarder kronor. Tillsammans minskar de takbegränsade utgifterna på dessa tre utgiftsområden med 38,7 miljarder kronor 2004.

På utgiftsområde 13 *Arbetsmarknad* räknar alltså Centerpartiet med att nästa år kunna minska utgifterna med 12,8 miljarder kronor. Det motsvarar 21 % av den ram som regeringen fört upp i sitt preliminära budgetförslag för 2004. Redan i samband med den gångna höstens behandling av budgetpropositionen var utskottet starkt kritiskt till en motsvarande nedskärning som Centerpartiet då förespråkade. Denna kritik delades av arbetsmarknadsutskottet. Finansutskottet ser ingen anledning att denna gång vara mindre kritiskt, i synnerhet inte som den uppgivna besparingseffekten nu vuxit i volym och partiet inte tillför någon ny information som gör det troligt att de angivna besparingarna är möjliga att uppnå. Att som Centerpartiet gör på ett bräde kraftigt minska anslagen till Arbetsmarknadsverket och Arbetsmarknadsstyrelsen till förmån för ett mer decentraliserat arbetsmarknadspolitiskt system torde inte vara förenligt med ett rimligt arbetsgivaransvar, än mindre med en ansvarsfull arbetsmarknadspolitik. Vagt tal om en samordning av socialförsäkringssystem med sikte på en samordnad arbetslivsförsäkring med gemensam myndighetsstruktur ger på kort sikt inga omedelbara besparingar. Centerpartiets förslag om övergångsarbetsmarknader – en arbetsmarknadspolitisk åtgärd där en arbetslös får prova på ett arbete mot att arbetsgivaren får sänkt arbetsgivaravgift – kan ses som ett komplement i den arbetsmarknadspolitiska medelsarsenalen, men minskar knappast behovet av arbetsmarknadsutbild-

ning i en sådan omfattning att det ger de stora och omedelbara besparingar som motionärerna tillgodoräknar sig.

Centerpartiets vidlyftigt värderade besparingar på detta utgiftsområde är en viktig beståndsdel i finansieringen av de skattesänkningar partiet vill genomföra nästa år. Och åtminstone i teorin går det att på detta område drastiskt minska medelstillelningen i den omfattning Centerpartiet föreslår. Men skattesänkningarna skulle i så fall ske till priset av en kraftigt försvagad arbetsmarknadspolitik, vilket utskottet finner oacceptabelt. Utan besparingar kommer Centerpartiets förslag att leda till att statsfinanserna undermineras, vilket utskottet anser vara lika oacceptabelt.

Utskottet avvisar mot denna bakgrund Centerpartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken. Det innebär samtidigt att utskottet avvisar partiets förslag till skattepolitiska riktlinjer liksom partiets preliminära beräkning av utgiftstaken för 2005 och 2006.

Vissa förslag gemensamma för oppositionspartierna

Med delvis skilda motiv återkommer de fyra borgerliga partierna till sitt tidigare flera gånger framförda krav på att statliga företag ska säljas ut i en aldrig skådad omfattning under de närmaste åren. Försäljningsinkomsterna ska användas för att amortera statsskulden. Av Moderata samlingspartiets och Centerpartiets motioner framgår att ambitionen är att på dessa tre år avyttra statliga företag för sammanlagt 175 miljarder kronor. Det är samma nivå som även Folkpartiet och Kristdemokraterna förespråkat när frågan behandlats vid tidigare tillfällen. Det är också den volym de fyra partierna tidigare utgått ifrån när de tillgodoräknat sig räntevinster av försäljningsinkomsterna. Och i enlighet med det tidigare förslaget räknar Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet nu med att försäljningsnivån nästa år kommer att uppgå till 45 miljarder kronor. Folkpartiet har i sin motion avstått från att redovisa några detaljer om det egna budgetalternativet.

Utan att redovisa vare sig försäljningsplaner eller någon näringspolitisk strategi förutsätter alltså partierna att det ska vara möjligt att redan nästa år avyttra statlig egendom för 45 miljarder kronor. Och under de båda följande åren ska försäljningar genomföras för ytterligare 130 miljarder kronor. De tänkta nivåerna kan jämföras med att regeringen i sina budgetförslag schablonmässigt alltid räknar med att inkomsterna från företagsförsäljningar varje år ska uppgå till 15 miljarder kronor. Några större företagsförsäljningar har dock inte genomförts sedan 2000.

Börskurserna har fallit kraftigt, men inte något av partierna diskuterar om det är rimligt eller ens möjligt att i rådande börsläge avyttra statlig verksamhet i den föreslagna omfattningen. Bortsett från Kristdemokraterna har tidigare inte heller något av partierna belastat sitt budgetalternativ för det bortfall av utdelningsinkomster som försäljningarna ger upphov till. Sammantaget uppgår statens inkomster från aktieutdelningar varje år till ca 4,5 miljarder kronor.

Ett gemensamt syfte med privatiseringarna tycks vara att man vill påskynda amorteringen av statsskulden för att minska utgifterna för statsskuldsräntor. En låg statsskuld ökar stabiliteten i statsfinanserna, hävdar man. Men genom att ensidigt inrikta sitt intresse på bruttoskulden, blundar man för att man samtidigt fränhänder sig räntabla tillgångar som är en del av den statliga förmögenheten.

Om man dessutom oavsett utvecklingen på aktiemarknaden varje år ska få in ett visst belopp i försäljningsinkomster, finns det en uppenbar risk för att man tvingas sälja värdefulla tillgångar till kraftiga underpriser, vilket i sin tur tvingar fram ytterligare försäljningar för att uppställda mål ska kunna nås.

Skulle emellertid de fyra partierna välja att senarelägga sina försäljningar på grund av fortsatt dålig kursutveckling, kan de å andra sidan inte tillgodoräkna sig de betydande räntevinster som de regelmässigt för upp i sina budgetalternativ. Så t.ex. tillgodoräknar sig Centerpartiet för de närmaste tre åren räntevinster från försäljningar på sammanlagt 12 miljarder kronor.

I ett läge med låga börskurser är det enligt utskottets mening inte ansvarsfullt att forcera en försäljning av statliga företag och åstadkomma stora förluster för skattebetalarna. Ett sådant resursslöseri tar utskottet bestämt avstånd från. Utgångspunkten för en privatisering måste självklart vara att den ska vara näringspolitiskt motiverad och att den ska genomföras vid en tidpunkt då utbytet blir så gynnsamt som möjligt för ägaren-staten.

Ett annat gemensamt och tidigare flera gånger framfört förslag gäller de fyra partiernas syn på arbetslöshetsförsäkringen. Partiernas lösningar skiljer sig något åt, men gemensamt vill de redan nästa år höja egenavgiften till arbetslöshetsförsäkringen så mycket att avgiftsinkomsterna motsvarar upp till en tredjedel av försäkringens kostnader. Vid tidigare tillfällen har de fyra partierna också tillgodoräknat sig besparingar som för helår uppgår till mellan 5 och 9 miljarder kronor för detta förslag.

De försäkrade ska alltså själva få svara för en större del av kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen, vilket automatiskt urholkar värdet av de skattesänkningar som de fyra partierna samtidigt utlovar. En ändrad avgiftssättning är självklart möjlig att genomföra, men med tanke på att arbetslöshetsförsäkringen i dag administreras av ett fyrtiotal fristående arbetslöshetskassor med stora skillnader i arbetslöshet och med olika nivåer på medlemsavgifter kräver en omläggning av detta slag rimlig tid av förberedelse för att en vagt utformad idéskiss ska kunna omvandlas till en praktiskt fungerande åtgärd. Det handlar om genomgripande systemförändringar som förutsätter lagändringar och administrativa anpassningar, vilket medför att det är helt orealistiskt att räkna med att en sådan förändring skulle kunna minska belastningen på statsbudgeten annat än på några års sikt.

Ett ofta framfört argument för en ökad egenfinansiering är att ett ökat kostnadsansvar verkar återhållande på alltför långtgående löneavtal i en bransch. Höga löneökningar leder till ökad arbetslöshet, vilket slår igenom på de försäkrades avgifter i den egna a-kassan. De fyra partiernas förslag gör ingen åtskillnad mellan de olika a-kassorna och motiverar således vare sig

medlemmarna i en a-kassa eller deras fackliga organisation att ta något ansvar för löneutvecklingen inom den egna kassans område. Som utskottet ser det finns det ingen anledning att på detta sätt lyfta ut en kostnad från statsbudgeten för att i stället låta de förvärvsarbetande svara för finansieringen med obligatoriska avgifter, som är mycket lika en skatt.

En annan variant på hur kostnader lyfts ut från statsbudgeten för att i stället finansieras med obligatoriska avgifter föreslås av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Folkpartiet liberalerna. Dessa partier vill föra över kostnaderna för trafikskador från sjukförsäkringen till den obligatoriska trafikförsäkringen, vilket förutsätts kunna ske redan under nästa år. I sin motion tillgodoser sig Moderata samlingspartiet full effekt av detta förslag redan från årsskiftet. Omläggningen väntas enligt partiernas uppskattningar minska statsbudgetens utgifter med grovt räknat drygt 4 miljarder kronor, ett belopp som i stället förutsätts belasta bilisterna genom kraftigt höjda premier för den obligatoriska trafikförsäkringen. Värdet av de utlovade skattesänkningarna urholkas alltså även av dessa avgifter. Och inte heller i detta fall redovisar partierna något konkret förslag till hur detta tekniskt och administrativt ska kunna lösas på den korta tid som återstår tills förändringen ska vara fullt genomförd. Än mindre förklarar de hur det är möjligt för försäkringsbolagen att bryta löpande trafikförsäkringsavtal för att kunna ta ut de avgiftshöjningar som krävs.

Även i detta fall anvisar man alltså en finansiering i flermiljardklassen som inte ter sig möjligt att uppnå, åtminstone inte i det kortare perspektivet.

Regeringen

Den socialdemokratiska regeringens budgetpolitik har resulterat i att de offentliga finanserna snabbt förbättrats. På mindre än ett decennium har väldiga underskott vänts i stora överskott som snabbt minskat de skulder det offentliga tidigare dragit på sig.

I mitten av 1990-talet genomförde regeringen ett omfattande konsolideringsprogram med vars hjälp balansen i den offentliga sektorn kunde återställas på ett fördelningspolitiskt godtagbart sätt. Balansen var återställd redan 1998, och den gynnsamma utvecklingen har därefter fortsatt. Fastlagda utgiftstak har hållits och uppställda saldomål har fram till konjunkturavmattningen 2002 överträffats med bred marginal. Under 2001 motsvarade överskottet t.o.m. 4,6 % av BNP.

Den förda budgetpolitiken har resulterat i att vi nu står starka med stabila överskott i de offentliga finanserna och att vi förmår möta en något svagare ekonomisk utveckling. Vi skiljer oss i det avseendet från flertalet andra EU-länder för vilka de offentliga finanserna i några fall utvecklas på ett oroväckande sätt.

Med sina nu redovisade förslag fullföljer regeringen denna politik. Redovisade prognoser visar att de offentliga finanserna utvecklas planenligt och i överensstämmelse med det långsiktiga målet om ett överskott på 2 % av BNP.

Vårpropositionen bygger på en överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna. De tre partierna fullföljer därmed det samarbete de hade under den förra mandatperioden. Den nu gjorda överenskommelsen innebär att de tre partierna står bakom riktlinjerna för den ekonomiska politiken, budgetpolitiken liksom tilläggsbudgeten för 2003.

Finansutskottet tillstyrker att budgetpolitiken utformas i överensstämmelse med regeringens och de båda samarbetspartiernas förslag.

Utskottets samlade bedömning

Sammanfattningsvis anser utskottet alltså att de förslag till alternativ inriktning av budgetpolitiken som redovisas av Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet liberalerna bör avstyrkas. Dessa partier har långtgående krav på skattesänkningar vilka i betydande utsträckning finansieras genom försämringar i grundläggande trygghetssystem och i flera fall oprecist beräknade besparingar. Med en så svag finansiering riskerar statsfinanserna att åter snabbt försvagas. De gångna årens mödosamma arbete med att återskapa sunda statsfinanser skulle därmed riskera att gå om intet.

Regeringens förslag till inriktning av budgetpolitiken ser utskottet som en vidareutveckling av de gångna årens ansvarsfullt utformade politik. Denna inriktning har enligt utskottets mening goda förutsättningar att främja fortsatt stabila statsfinanser.

Med hänvisning till vad utskottet har framhållit i detta sammanhang tillstyrker utskottet regeringens och de båda samarbetspartiernas förslag till inriktning av budgetpolitiken som den kommer till uttryck i punkt 2 i vårpropositionen. Samtidigt avstyrker utskottet motionerna Fi14 (m) yrkande 2 i denna del, Fi15 (fp) yrkandena 2, 6 och 8, Fi16 (kd) yrkandena 5 och 8 samt Fi17 (c) yrkandena 3, 5 och 6.

2.4 Utgiftstak för staten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till teknisk justering av utgiftstaket för 2003 och 2004 samt avstyrker förslag till alternativa nivåer på utgiftstaket för 2004 som framförs av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet.

Jämför reservationerna 10 (m), 11 (fp), 12 (kd) och 13 (c).

Det statliga utgiftstaket omfattar utgifterna på statsbudgeten exklusive stats-skuldräntor, utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten samt en budgeteringsmarginal. Beslut om utgiftstak för de närmaste tre åren fattas av riksdagen på hösten i samband med budgetpropositionen. Riksdagen beslutade i samband med budgetpropositionen för 2003 om tekniska juste-

ringar av utgiftstaken för åren 2002–2004. I budgetpropositionen anförde regeringen att valet 2002 inneburit att beredningstiden för ställningstagandet avseende den långsiktiga budgetpolitiken inte varit tillräcklig, varför den inte hade möjlighet att lägga fram förslag till utgiftstak för 2005. Regeringen aviserade att den i stället skulle återkomma med sin bedömning av lämpligt utgiftstak för såväl 2005 som 2006 i 2003 års ekonomiska vårproposition (prop. 2002/03:1 s. 79).

Vårpropositionen

I vårpropositionen för 2003 (avsnitt 4.1.1) föreslår regeringen en höjning av den tidigare fastlagda nivån på utgiftstaken för staten 2003 och 2004. Höjningen är en beräkningsteknisk justering föranledd av högre omslutning i det kommunala utjämnningssystemet. Jämfört med beräkningen i budgetpropositionen för 2003 blir omslutningen 2,5 miljarder kronor högre 2003. Höjningen av det statliga utjämningsbidraget till kommuner och landsting motiverar en justering av utgiftstaket med motsvarande belopp, dvs. en uppräknig av utgiftstaket med drygt 2,5 miljarder kronor innevarande år. Även 2004 beräknas utjämningsbidraget höjas med drygt 2,5 miljarder kronor. Regeringen hänvisar i sammanhanget till tidigare praxis i enlighet med vilken utgiftstaket avrundas till hela miljarder kronor.

Regeringen föreslår sålunda att utgiftstaken för 2003 och 2004 höjs med 3 miljarder till 822 respektive 856 miljarder kronor (punkt 3).

Vårpropositionen innehåller även regeringens bedömning av utgiftstak för 2005 och 2006. Regeringen avser att i budgetpropositionen för 2004 återkomma med förslag om utgiftstak för 2005 och 2006.

Motionerna

Av den tidigare redogörelsen framgår att samtliga fyra oppositionspartier förordar andra nivåer på utgiftstaket för 2004. Formella förslag framförs av Moderata samlingspartiet i motion Fi14 (yrkande 3), Folkpartiet liberalerna i motion Fi15 (yrkande 5), Kristdemokraterna i motion Fi16 (yrkande 7) och Centerpartiet i motion Fi17 (yrkande 4).

Regeringens och de två samarbetspartiernas respektive de fyra oppositionspartiernas förslag avseende utgiftstaket för 2004 framgår av följande sammanställning.

Tabell 15. Förslag till utgiftstak för staten 2004

Miljarder kronor

Propositionen (s, v, mp)	Oppositionspartiernas avvikelser från propositionen			
	(m)	(fp)	(kd)	(c)
856	28	–4	–3	–38

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet har i det föregående avsnittet (2.3) tillstyrkt regeringens förslag till inriktning av budgetpolitiken. I ett annat betänkande med anledning

av vårpropositionen tillstyrker utskottet i huvudsak även regeringens förslag till anslagsförändringar i tilläggsbudgeten för budgetåret 2003 (bet. 2002/03:FiU21). Med hänvisning till dessa ställningstaganden tillstyrker utskottet regeringens förslag om höjning av utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet till 822 miljarder kronor 2003 och 856 miljarder kronor 2004.

De motionsyrkanden som är aktuella i detta sammanhang avstyrks. Det gäller motionerna Fi14 (m) yrkande 3, Fi15 (fp) yrkande 5, Fi16 (kd) yrkande 7 och Fi17 (c) yrkande 4.

3 Årsredovisning för staten och vissa budgetfrågor

3.1 Årsredovisning för staten 2002 och finansiering av statliga åtaganden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att regeringens skrivelse 2002/03:101 Årsredovisningen för staten läggs till handlingarna. Utskottet avstyrker med hänvisning till bl.a. statsfinansernas utveckling ett motionsyrkande om ofinansierade åtaganden av regeringen.

Jämför reservation 14 (m, fp, kd, c).

Regeringens skrivelse 2002/03:101

Regeringen lämnade den 15 april 2003 i skrivelse 2002/03:101 en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten för 2002. Skrivelsen omfattar uppföljning av de budgetpolitiska målen, resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag under året. Vidare lämnas en redogörelse för statliga garantier, avgifter till och bidrag från EU, den statliga sektorns tillgångar, skulder och kapital samt utvecklingen av statlig produktion. Riksrevisionsverkets (RRV) iakttagelser i rapporter från effektivitetsrevisionen under året redovisas och kommenteras i skrivelsen. Myndigheter som vid den årliga revisionen har fått revisionsberättelse med invändning omnämns och skälen för invändningarna anges. Vidare lämnas en redogörelse för Europeiska revisionsrättens granskning av EU-medel.

Motionen

I motion *Fi13* av Karin Pilsäter m.fl. (fp) föreslås med anledning av regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2002 att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att skrivelsen visar att redan gjorda åtaganden inte har finansierats med regeringens nuvarande politik. Den konsoliderade resultaträkningen i årsredovisningen belyser enligt motionärerna den underliggande svagheten i statsfinanserna. Det finns en stor känslighet i statens finanser för den ekonomiska utvecklingen som visas av att den lägre ekonomiska tillväxten under 2002 minskade intäkterna och ökade kostnaderna kraftigt. Kostnaderna växer dels med automatik, dels som följd av nya åtaganden. Situationen kan också belysas med material ur statens balansräkning, som visar att statens nettoförmögenhet är negativ (*yrkande 1*).

Bakgrund

Budgetlagen

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten ska regeringen så snart som möjligt, dock senast nio månader efter budgetårets utgång, lämna en årsredovisning för staten till riksdagen. Enligt lagen ska årsredovisningen innehålla resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys samt det slutliga utfallet på statsbudgetens inkomstitlar och anslag (38 §). Lagen stadgar också att regeringen är redovisningsskyldig inför riksdagen för statens medel och övriga tillgångar som står till regeringens disposition. Redovisningsskyldigheten omfattar även den verksamhet som bedrivs av staten samt statens skulder och övriga ekonomiska förpliktelser (44 §).

Sedan 2001 lämnas årsredovisningen vid samma tidpunkt som den ekonomiska vårpropositionen. Årsredovisningen kan på så sätt ingå i vårriksdagen där arbetet med budgeten sedan 2002 inriktas på riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Statsfinansernas utveckling

I årsredovisningen för staten 2002 presenteras en översikt över utvecklingen av statens finanser i olika avseenden 1998–2002 (s. 37 f.). Statens intäkter har under denna femårsperiod ökat med 46 miljarder kronor eller 5 %, men har både ökat och minskat mellan åren. Huvuddelen av intäkterna är skatteintäkter. Den största ökningen av skatteintäkterna inträffade mellan 2000 och 2001 då de ökade med 75 miljarder kronor eller 10 %. Statens kostnader har under samma femårsperiod minskat med 6 miljarder kronor eller 1 %. Det är främst de finansiella kostnader, som främst är kopplade till statsskulden, som har minskat medan transfereringar och driftskostnader har ökat.

Statens resultaträkning visar enligt årsredovisningen ett överskott för fjärde året i rad (s. 39). Vidare framgår att utvecklingen av statens totala nettoförmögenhet och statsskulden under den senaste femårsperioden har visat en stadig förbättring. Totalt har de förbättrats med 363 miljarder kronor respektive 325 miljarder kronor.

Budgetpolitiken är sedan 1997 inriktad på två övergripande och fleråriga mål. Det s.k. *saldomålet* innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande ska uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Överskottets nivå för enskilda år fastställs i årsvisa överskottsmål. Saldomålet innebär att den offentliga nettoförmögenheten ska öka. Sedan saldomålet infördes har enligt årsredovisningen för staten överskottsmålen t.o.m. 2001 överträffats med god marginal (s. 23). Under 2002 understeg dock överskottet överskottsmålet för 2002. Den allmänna konjunkturutvecklingen och den osäkerhet som rådde 2002 gör enligt regeringen att avvikelserna är förenliga med överskottsmålet. *Utgiftstaket* för staten ger riksdagen och regeringen förbättrade möjligheter till kontroll och styrning över anvisade medel och utgiftsutvecklingen. Det tydliggör bl.a. behovet av prioriteringar mellan utgiftsområden och förebygger en utveckling där skatteuttaget måste höjas till följd av

bristfällig utgiftskontroll. Av årsredovisningen för staten framgår att utgiftstaket för staten har klarats samtliga år sedan det infördes (s. 24).

Finansutskottets tidigare synpunkter på årsredovisningen

Sedan 1997 lämnas årsredovisningen för staten i en särskild skrivelse. Tidigare lämnades motsvarande redogörelse i budgetpropositionen. Efter önskemål från finansutskottet läggs sedan 2001 årsredovisningen fram samtidigt som den ekonomiska vårpropositionen. Syftet med det är att den därigenom på ett bättre sätt ska kunna utgöra ett underlag för riksdagens och riksdagspartiernas arbete (bet. 1999/2000:FiU1 s. 248).

Finansutskottet har tidigare haft synpunkter på årsredovisningen i olika avseenden. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2000 uttalade utskottet vissa önskemål avseende redovisningen av de statliga garantierna (bet. 2000/01:FiU20 s. 189 f.). Vid behandlingen av årsredovisningen för staten 2001 framhöll utskottet att det är värdefullt att, som gjordes i årsredovisningen, utvecklingsfrågor kring den ekonomiska styrningen i staten beskrivs, och utskottet uttalade att det för utskottet är angeläget att även fortsättningsvis närmare följa upp och påverka detta arbete (bet. 2001/02:FiU20 s. 129 f.).

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Statens finanser har under de senaste åren genomgått en väsentlig förbättring. Intäkterna har totalt sett ökat samtidigt som kostnaderna totalt sett har minskat, och såväl statens nettoförmögenhet som statsskulden har förbättrats stadigt. Trots att nedgången i ekonomin nu har varat en längre tid har de budgetpolitiska målen kunnat uppfyllas. Helt naturligt påverkas de offentliga finanserna i hög grad av hur ekonomin utvecklas i Sverige och i omvärlden, men bl.a. till följd av utgiftstakets konstruktion med en säkerhetsmarginal har osäkerheter i utgiftsutvecklingen kunnat hanteras med bibehållen kontroll över statens utgifter. På nu anförda grunder avstyrks motion Fi13 (fp) yrkande 1.

I övrigt vad gäller årsredovisningen för staten 2002 kan utskottet konstatera att det av den framgår att antalet revisionsberättelser med invändningar till följd av anslagsöverskridanden ökat. Utskottet ser allvarligt på att alltfler myndigheter överskrider budgeterade anslag för sin verksamhet, och särskilda åtgärder för att förbättra myndigheternas styrning och kontroll kan behöva vidtas. Regeringen uttalar i årsredovisningen att den i budgetpropositionen för 2004 under respektive område kommer att lämna närmare redogörelser för vilka bedömningar regeringen har gjort samt vilka åtgärder som regeringen har vidtagit eller avser att vidta i de enskilda fallen. Utskottet välkomnar detta.

Vidare konstaterar utskottet att årsredovisningen till skillnad från de senaste åren inte innehåller en beskrivning av utvecklingsfrågor kring den ekonomiska styrningen i staten. Utskottet har tidigare i samband med sin behand-

ling av årsredovisningen för staten uttalat att det för utskottet är angeläget att närmare följa upp och påverka detta arbete. Utskottet finner det värdefullt att en sådan redovisning lämnas åtminstone en gång per år, antingen på våren eller hösten.

Utskottet har tidigare också uttalat sig med anledning av regeringens redovisning av statliga garantier. Det nya sättet att hantera garantier i staten som infördes den 1 januari 1998 ställer krav på kostnadstäckning och innebär att risken i varje garantiengagemang eller grupp av engagemang ska värderas. Utifrån detta bestäms en avgift för garantin, och till den del avgifter inte betalas av garantitagaren är det fråga om en statlig subvention som ska belasta anslag. I vilken utsträckning sådana subventioner förekommer framgår av årsredovisningen. Däremot framgår inte vilka anslag det är som belastas med dessa subventionsmedel. I fortsättningen bör även detta enligt utskottets mening framgå av redovisningen av statliga garantier i årsredovisningen.

3.2 Årsredovisningen och den statliga revisionens roll

Nuvarande ordning

Enligt nuvarande ordning finns två revisionsorgan i Sverige. Dessa är RRV under regeringen och Riksdagens revisorer under riksdagen.

Någon revision av årsredovisningen för staten sker inte enligt nuvarande ordning.

RRV ska enligt sin instruktion översiktligt granska underlaget till årsredovisningen för staten avseende de delar som upprättas av Ekonomistyrningsverket. Granskningen omfattar de konsoliderade resultat- och balansräkningarna och finansieringsanalysen med tillhörande noter och redovisningsprinciper. Därutöver granskas materialet avseende utfallet på statsbudgetens inkomstitlar. RRV:s granskningsutlåtande över underlaget för årsredovisningen tjänar som kvalitetssäkring.

Vid några tillfällen i samband med finansutskottets behandling av årsredovisningen för staten har utskottet tidigare berett Riksdagens revisorer tillfälle att avge yttrande över årsredovisningen. Senast detta skedde var i samband med utskottets behandling av årsredovisningen för staten 2000 (bet. 2000/01:FiU20).

Den nya Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten

Den 1 juli 2003 bildas en ny myndighet under riksdagen, Riksrevisionen, med uppgift att granska den statliga verksamheten. I samband med bildandet av den nya myndigheten kommer RRV och Riksdagens revisorer att avvecklas.

Enligt lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m., som träder i kraft den 1 juli 2003, ska Riksrevisionen granska årsredovisningen för staten (3 §). Senast en månad efter den dag regeringen lämnat årsredovisningen för staten till riksdagen ska Riksrevisionen lämna en revisionsberättelse över årsredovisningen till regeringen och riksdagen (11 §). I finansutskottets

betänkande över årsredovisningen tas ställning till revisionens synpunkter med anledning av iakttagelserna (jfr förs. 1999/2000:RS1).

Enligt lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen har Riksrevisionens styrelse, som utses av riksdagen, möjlighet att besluta om förslag och redogörelser till riksdagen med anledning av bl.a. revisionsberättelserna över årsredovisningen för staten (12 §). Det ankommer alltså på styrelsen att fritt pröva om den därvid vill göra någon framställning till riksdagen. För den händelse att Riksrevisionens styrelse skulle avge skrivelse med kommentar eller förslag till åtgärder med anledning av revisionsberättelsen följer av 3 kap. 13 § riksdagsordningen att motion får väckas med anledning av skrivelsen; revisionsberättelsen ger däremot ingen motionsrätt. Motionstiden är då som vanligt, dvs. 15 dagar från den dag förslaget eller redogörelsen anmäldes i kammaren. En konsekvens av en framställan till riksdagen blir följaktligen att finansutskottets behandling av årsredovisningen för staten måste förskjutas framåt i tiden.

Riksrevisionens rapportering till regeringen och riksdagen av revisionsberättelsen över årsredovisningen för staten torde gå till så att Riksrevisionen, genom den riksrevisor som ansvarar för revisionsberättelsen över årsredovisningen för staten, genast efter undertecknandet av berättelsen lämnar den till regeringen och därefter föredrar den för Riksrevisionens styrelse. Riksrevisionen, genom styrelsen, lämnar sedan revisionsberättelsen till riksdagen tillsammans med eventuellt förslag eller redogörelse (prop. 2001/02:190 s. 107).

Finansutskottets bedömning avseende regeringens framtida åtgärdsredovisning för riksdagen

I årsredovisningen för staten redovisar och kommenterar regeringen RRV:s iakttagelser från flertalet effektivitetsrevisioner under det gångna året. På motsvarande sätt behandlas revisionsberättelserna från den årliga revisionen i den mån berättelserna innehåller anmärkningar. Dessa revisionsberättelser kommenteras dock som regel av regeringen i budgetpropositionen under berörd myndighet. Förfarandet är inte författningsreglerat, men har praktiserats sedan mitten av 1990-talet.

Från och med den 1 juli 2003 införs en ny bestämmelse i budgetlagen enligt vilken regeringen årligen ska redovisa för riksdagen vilka åtgärder den vidtagit med anledning av Riksrevisionens iakttagelser. När och hur detta ska ske är inte författningsreglerat. I proposition 2001/02:190 menar regeringen att allmänna krav på överblickbarhet och tillgänglighet talar för att redovisningen bör samlas i ett enda dokument. Av praktiska skäl anser regeringen emellertid att den som hittills bör få avgöra om åtgärdsredovisningen ska lämnas i årsredovisningen för staten, i budgetpropositionen eller på annat sätt (s. 137 f.).

Finansutskottet vill betona vikten av att regeringen även framdeles utförligt redovisar och kommenterar revisionens iakttagelser för riksdagen. Sådana redovisningar utgör bl.a. viktiga underlag för riksdagsutskotten i deras arbete med uppföljning och utvärdering. Som följer av budgetlagen (fr.o.m. 2003-

07-01) ska en redovisning lämnas till riksdagen åtminstone en gång per år, och enligt finansutskottets mening bör denna ge en både samlad och fyllig bild av regeringens åtgärder med anledning av revisionens iakttagelser. Ett naturligt sätt vore att lämna redovisningen i form av en skrivelse till riksdagen, men den kan också lämnas i årsredovisningen för staten eller budgetpropositionen.

3.3 Budgetprocessen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till pågående arbete och kommande aktiviteter motionsyrkanden om behovet av utvärdering av budgetprocessen och på vilket sätt budgetprocessen fungerar. Jämför reservation 15 (m, fp, kd, c).

Motioner

I motion *Fi272* av Kerstin-Maria Stalin (mp) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om långsiktighet och framförhållning i budgetarbetet. Motionären menar att det i vissa fall kan finnas behov för staten att investera sig ur kriser m.m., t.ex. för att möta svåra framtidsfrågor, såsom den demografiska utvecklingen, eller minska antalet sjukskrivningar. I sådana sammanhang önskvärda investeringar kan vara kostsamma i ett kortare perspektiv men lönsamma på längre sikt. Den nuvarande budgetordningen medger enligt motionären inte tillräckligt långsiktigt tänkande, och den bör därför göras om så att det i budgetarbetet blir möjligt att se flera år framåt och ha ett budgettak för en sådan längre period.

I motion *Fi273* av Gudrun Schyman m.fl. (v) föreslås att riksdagen beslutar att låta utvärdera budgetprocessen och därefter pröva förslag till förändringar i enlighet med vad som anförts i motionen. Motionärerna menar att erfarenheterna av den nya budgetlagen som trädde i kraft den 1 januari 1997 har varit både positiva och negativa. En fördel med den nuvarande budgetprocessen är att den bidragit till att de offentliga finanserna nu är i betydligt bättre skick än när den infördes. Till nackdelarna hör bl.a. bristande flexibilitet vid konjunktursvängningar. Det måste enligt motionärerna vara möjligt att skapa en budgetprocess som ger större handlingsutrymme utan att det ger återfall i det gamla systemets brister. Riksdagen bör nu efter de beslut om förändringar i budgetprocessen som fattats, och som fick genomslag i 2002 års ekonomiska vårproposition, gå vidare med en mer omfattande utvärdering som sammanställer det som redan gjorts (SOU 2000:61, Vestaprojektet och Riksdagskommitténs referensgrupp om budgetprocessen). Motionärerna vill också låta utvärdera förutsättningarna för att göra långsiktiga och korrekta utgiftsprognoser, huruvida den nuvarande tillämpningen av utgiftstaken innebär att budgeten ger en s.k. procyklisk finanspolitisk effekt, vilka utgifter som

på sikt bör ligga utom respektive inom utgiftstaket, en mer symmetrisk behandling av utgifter och inkomster i budgetprocessen genom införandet av ett inkomstgolv, sparmålets utformning, nivån på budgeteringsmarginalen samt hur budgetprocessen förhåller sig till könsmaksordningen.

I motion *Fi13* av Karin Pilsäter m.fl. (fp) föreslås med anledning av skrivelsen Årsredovisning för staten 2002 att riksdagen begär att regeringen utreder möjligheterna att för statsfinansernas del skapa mått för att mäta långsiktiga åtaganden mot framtida möjligheter att finansiera dessa. Motionärerna erinrar om att man tidigare i olika sammanhang framhållit att regeringen har för små säkerhetsmarginaler för att skydda angelägna verksamheter mot nedgångar i ekonomin. De anser att det behövs nya metoder som redan på ett tidigt stadium ger varningssignaler när alltför stora åtaganden görs utan att det finns långsiktiga förutsättningar för dem (*yrkande 2*).

I motion *Fi23* av Mats Odell m.fl. (kd) föreslås med anledning av 2003 års ekonomiska vårproposition (2002/03:100) att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om efterlevnaden av budgetlagen. Motionärerna anför att budgetlagen skapades för att garantera ett gott förvaltarskap av samhällets gemensamma resurser men att regeringen successivt har urholkat utgiftstakets roll som budgetpolitisk restriktion. De menar att regeringen frångår den i budgetprocessen viktiga principen att inkomster och utgifter ska redovisas brutto och därigenom kringgår utgiftstaket. Regeringens handlande innebär enligt motionärerna att den inte efterlever de värderingar som kommer till uttryck i bl.a. budgetlagens förarbeten och den diskussion som förgick stiftandet av lagen (*yrkande 1*).

Bakgrund

Budgetpolitiken är sedan 1997 inriktad på två övergripande och fleråriga mål. Dessa är utgiftstaket för staten och den offentliga sektorns finansiella sparande (saldomålet).

Under åren 1999 och 2000 utvärderades den nya budgetprocessen av Riksdagskommittén. I kommitténs uppdrag ingick att överväga behovet av förändringar. Därvid skulle bl.a. undersökas om intentionerna bakom omläggningen av budgetprocessen hade uppfyllts och vilka konsekvenser i övrigt omläggningen medfört som påverkat riksdagens ställning. Kommittén bedömde att intentionerna bakom budgetreformen i huvudsak uppfyllts. Vidare bedömde kommittén att även om rambeslutsmodellen ännu inte hade prövats under perioder med svåra ekonomiska påfrestningar eller parlamentarisk osäkerhet har den nya budgetprocessen bättre förutsättningar att fungera under sådana omständigheter än vad den gamla hade.

Kommitténs utvärdering ledde till vissa förslag bl.a. rörande dubbelarbetet höst och vår. Förslagen lades av riksdagsstyrelsen fram för riksdagen (förs. 2000/01:RS1). Konstitutionsutskottet tillstyrkte förslagen (bet. 2000/01:KU23). Utskottet ansåg också att det redan då var angeläget att besluta om att en utvärdering bör göras efter några år i fråga om vilka effekter omläggningen inneburit såväl vad gäller budgetprocessens innehåll och budgetmässiga resul-

tat som vad gäller de budgetmässiga konsekvenserna för riksdagen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag att som sin mening ge regeringen detta till känna (rskr. 2000/01:273–276).

Med anledning av detta tillkännagivande anför regeringen i innevarande års redogörelse av dess behandling av riksdagens skrivelser att det inom Regeringskansliet görs löpande uppföljning av den interna budgetprocessen, och en mer fördjupad utvärdering bedöms vara meningsfull först när ytterligare erfarenheter vunnits (skr. 2002/03:75 s. 80).

Den nya budgetprocessen har också utvärderats av den s.k. Utredningen av den reformerade budgetprocessen i regeringen och Regeringskansliet (SOU 2000:61). I sitt betänkande gjorde utredningen bedömningen att den nya budgetprocessen inneburit en ökad långsiktighet i budgetpolitiken genom att beslut om tak och ramar för budgetarbetet tas tidigt i processen och att den har medfört en bättre utgiftskontroll. Systemet med budgeteringsmarginal hade enligt utredningen dock fungerat mindre väl. Budgeteringsmarginalen hade varit för liten, vilket medfört extra budgetberedningar i syfte att genomföra utgiftsbegränsande åtgärder.

I 2002 års ekonomiska vårproposition framhöll regeringen att de utgiftsbegränsande åtgärder som vidtagits inneburit att överskridande av utgiftstaken kunnat undvikas (prop. 2001/02:100 s. 58). Samtidigt har utgiftsbegränsningar som vidtagits i ett sent skede i vissa fall försämrat myndigheternas planeringsförutsättningar. Även det interna långsiktiga arbetet inom Regeringskansliet har ibland fått ge vika för mer kortsiktiga insatser som syftat till att klara utgiftstaket. Regeringen menade att risken för att utgifterna ska överstiga utgiftstaket skulle kunna reduceras kraftigt om budgeteringsmarginalen tillåts vara tillräckligt stor. Å andra sidan skulle enligt regeringen en alltför stor budgeteringsmarginal kunna leda till att utgiftstaket blev en mjukare budgetrestriktion med mindre styrande effekt på utgiftsutvecklingen. Regeringen menade även att motiven för riktlinjer för budgeteringsmarginalens storlek skiljer sig åt med hänsyn till tidsavståndet till det aktuella budgetåret. För det närmast kommande budgetåret motiveras behovet av att antalet möjliga utgiftsbegränsande åtgärder minskar med tidsavståndet till det aktuella budgetåret. För åren därefter motiveras en minst lika stor budgeteringsmarginal av en ökande makroekonomisk osäkerhet och av osäkerheten om budgeteffekter av redan fattade beslut, främst inom socialförsäkringssystemen.

I 2003 års ekonomiska vårproposition kommenterar regeringen systemet med ett budgettak för de statliga utgifterna. Regeringen anser att detta på det hela taget har fungerat väl och bidragit till en balanserad utgiftsutveckling under de goda åren, och att Sverige därmed har mött den internationella lågkonjunkturen med starka offentliga finanser (prop. 2002/03:100 s. 20). Den senaste tidens ekonomiska utveckling understryker enligt regeringen dock behovet av en säkerhetsmarginal (budgeteringsmarginal) vars syfte är att hantera de osäkerheter i utgiftsutvecklingen som följer av den makroekonomiska utvecklingen (s. 74). Regeringen slår fast att en sådan säkerhetsmarginal ska användas för att hantera osäkerheter i utgiftsutvecklingen, inte för

planerade utgiftsökningar. Genom en säkerhetsmarginal kan de automatiska stabilisatorerna verka fullt ut på utgiftssidan utan att utgiftstaket riskerar att överskridas. Till detta bör det också finnas en viss begränsad osäkerhetsmarginal för andra typer av osäkerheter (fel i prognosmodeller m.m.). Enligt propositionen avser regeringen att återkomma med riktlinjer för säkerhetsmarginalens storlek.

I vårpropositionen kommenterar regeringen även saldomålet i budgetpolitiken (prop. 2002/03:100 s. 75). Enligt regeringen är finanspolitikens främsta uppgift att upprätthålla ett stabilt överskott i de offentliga finanserna på medellång sikt för att skapa goda förutsättningar att möta de framtida demografiska påfrestningarna på de offentliga finanserna. Huvudansvaret för stabiliseringspolitiken vilar på penningpolitiken genom Riksbankens inflationsmål, men även finanspolitiken, framhåller regeringen, har betydelse för efterfrågan i ekonomin på kort sikt och påverkar därmed förutsättningarna för penningpolitiken. Saldomålet om 2 % avser de offentliga finansernas överskott i genomsnitt över en konjunkturcykel, vilket innebär att överskottet kan tillåtas att variera mellan enskilda år i takt med konjunkturen. Ett överskott i de offentliga finanserna på 2 % för varje enskilt år, oberoende av konjunkturläget, skulle förstärka konjunktursvängningarna. För att minska risken att finanspolitiken ges en sådan konjunkturförstärkande snarare än en konjunkturdämpande inriktning bör enligt regeringen konjunkturvariationernas effekter på de offentliga finanserna beaktas vid beslut om överskottets nivå för enskilda år. Även andra tillfälliga variationer i de offentliga inkomsterna och utgifterna bör beaktas. Erfarenheterna av att som hittills sätta upp ett årligt saldomål tre år i förväg är enligt regeringen inte entydigt goda. Överskottsmål som sträcker sig långt fram i tiden är vanskligt att hantera eftersom det är svårt att göra träffsäkra konjunkturprognoser med en tidshorisont på tre fyra år. I vårpropositionen uttalar regeringen därför att den fortsättningsvis i budgetpropositionen avser att föreslå ett preciserat mål för det offentliga sparandet enbart för det kommande budgetåret.

En arbetsgrupp med företrädare från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna följer enligt vårpropositionen för närvarande upp budgetlagen (prop. 2002/03:100 s. 20). Uppföljningen ingår som en punkt i det program om 121 punkter som de tre partierna kom överens om efter valet hösten 2002 och som anger inriktningen för det politiska samarbetet mellan dem.

Finansutskottet planerar att under hösten 2003 anordna en offentlig utfrågning med experter om tillämpning och erfarenheter av budgetlagen.

Tidigare riksdagsbehandling

Konstitutionsutskottet behandlade under föregående riksmöte motionsyrkanden om utvärdering av och behov av ändringar i budgetprocessen (bet. 2001/02:KU12). Utskottet menade att resultatet av den utvärdering som om några år enligt riksdagens beslut (se ovan) ska göras av budgetprocessen inte

bör föregripas. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2001/02:43–44).

Finansutskottets ställningstagande

Den nu gällande ordningen för budgetprocessen inrättades 1997. Som framgått i det föregående har budgetprocessen därefter varit föremål för ett antal utvärderingar och förändringar, och riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att det efter några år bör göras en utvärdering av vilka effekter de omläggningar av budgetprocessen som riksdagen fattade beslut om 2001, och som trädde i kraft 2002, haft i olika avseenden. Vidare ser för närvarande en arbetsgrupp med företrädare för samarbetspartierna över budgetlagen, och i vårpropositionen uttalar regeringen att den avser att återkomma med riktlinjer för säkerhetsmarginalens storlek. Finansutskottet avser att hösten 2003 anordna en offentlig utfrågning vad gäller tillämpning och erfarenheter av budgetlagen. Vad som i dessa sammanhang framkommer i form av kunskap om den nuvarande ordningen och ändringar i regelverket kan enligt finansutskottets mening ha betydelse för utskottets uppfattning i fråga om hur den nuvarande budgetprocessen fungerar och vilka åtgärder som eventuellt bör vidtas. Mot denna bakgrund anser finansutskottet att det tills vidare inte bör göras något tillkännagivande avseende behovet av en ny utvärdering av budgetprocessen och sättet på vilket den fungerar. Motionerna Fi13 (fp) yrkande 2, Fi23 (kd) yrkande 1, Fi272 (mp) och Fi273 (v) avstyrks därför.

3.4 Alternativa utvecklingsmått

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker med hänvisning till redan förekommande utvecklingsmått en motion om behovet av ett nationalförmögenhetsperspektiv.

Motionen

I motion *Fi275* föreslår Maria Wetterstrand m.fl. (mp) att riksdagen tillkännager för regeringen vad som i motionen anförs om behovet av ett nationalförmögenhetsperspektiv. Motionärerna menar att det traditionella måttet som används för att utvärdera den ekonomiska utvecklingen, bruttonationalprodukten (BNP), ger en för snäv bild av utvecklingen i kommuner, nationer och regioner. Förutom arbetskraft (humankapital) och realkapital bör också andra kapitalslag ingå i mått över utvecklingen. I ett nationalförmögenhetsperspektiv inkluderas även förnybart och icke förnybart naturkapital och socialt kapital. Det ger därigenom en bredare bild av utvecklingen än BNP. På systemnivå hänger enligt motionärerna alla kapitalslag samman och är beroende av varandra. Värdet av dem stiger när alla utvecklas positivt och tvärtom. Ett undantag från detta är dock det icke förnybara, eller ändliga, naturkapitalet,

som aldrig kan öka i fysisk mening. En hållbar utveckling förutsätter enligt motionärerna ett bättre utnyttjande av det förnybara naturkapitalet, medan det ändliga naturkapitalet i stor utsträckning måste undvaras.

Bakgrund

Finansdepartementet publicerar makroekonomiska prognoser över Sveriges ekonomi minst två gånger om året. Normalt publiceras prognoserna i samband med den ekonomiska vårpropositionen och budgetpropositionen, och de innehåller bedömningar av de kommande årens BNP-tillväxt, inflation, arbetslöshet m.m. Viktiga underlag för Finansdepartementets makroprognos är bl.a. Statistiska centralbyråns senaste statistik om utvecklingen i olika delar av den svenska ekonomin och Konjunkturinstitutets investeringsenkäter och konjunkturbarometrar.

Som ett komplement till de ekonomiska nyckeltalen redovisar regeringen sedan 1999 års ekonomiska vårproposition gröna nyckeltal. Syftet med gröna nyckeltal är att spegla den nationella utvecklingen för viktiga miljöproblem (prop. 2002/03:100 s. 36).

Vid EU-toppmötet i Lissabon våren 2000 antog EU:s stats- och regeringschefer den s.k. Lissabonstrategin. Enligt denna är målet att EU ska bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning (Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådet i Lissabon, 23–24 mars 2000).

Strategin kan delas upp i sju delar enligt följande (*Lissabonstrategin – VM i hållbar tillväxt*, Finansdepartementet 2003).

- EU ska bli världens mest konkurrenskraftiga ekonomi
- EU ska bli världens mest dynamiska ekonomi
- Ekonomin i EU ska vara kunskapsbaserad
- EU ska ha en hållbar ekonomisk tillväxt
- I EU ska det skapas fler och bättre arbetstillfällen
- EU ska ha en högre grad av social sammanhållning
- EU ska ta miljöhänsyn

För att kunna följa upp Lissabonstrategin har EU-länderna tagit fram en rad konkreta delmål och instrument för att mäta dem. Mätinstrumenten benämns strukturindikatorer. I dagsläget finns det ett fyrtiotal strukturindikatorer. Dessa möjliggör jämförelser av ekonomiska, arbetsmarknadsmässiga, sociala och miljömässiga förhållanden i länderna inom EU.

Statistiken kan delas in i grupper efter vad den avser att mäta. *Ekonomisk statistik* ger en övergripande bild av ländernas ekonomier. Den består av makroekonomiska indikatorer över t.ex. tillväxt, inflation, budgetunderskott och statsskuld. En annan typ av ekonomisk statistik är indikatorer för hur långt länderna har kommit med olika ekonomiska reformer, som avregleringar av marknader och/eller annat som främjar konkurrens. Ytterligare en typ av

ekonomisk statistik är indikatorer för hur kunskaps- och informationsintensiva ländernas ekonomier är. I statistiken ingår t.ex. satsningar på forskning, utveckling, informationsteknik och telekommunikation och antal registrerade patent. *Social statistik* innehåller indikatorer för social sammanhållning, t.ex. risk för fattigdom och regionala skillnader. Den innehåller också indikatorer för sysselsättning, inklusive löneskillnader och andra skillnader i arbetslivet mellan kvinnor och män. *Ekologisk statistik* mäter ländernas framsteg på miljöområdet. Indikatorerna utgår från miljön, t.ex. utsläpp av växthusgaser, andel förnybara energikällor och användning av olika transportmedel.

Varje år tar EG-kommissionen fram en vårrapport om arbetet med att förverkliga Lissabonstrategin (se t.ex. KOM(2003) 5). Rapporten behandlas på Europeiska rådets vårmöten. Detaljerad och regelbundet uppdaterad statistik över EU-ländernas framsteg i förhållande till varandra och omvärlden tillhandahålls av Eurostat, EU:s statistikkontor, via dess hemsida på Internet.

Finansutskottets ställningstagande

Introduktionen av gröna nyckeltal i vårpropositionen som komplement till de ekonomiska nyckeltalen innebar ett bredare perspektiv på utvecklingen i Sverige, vilket enligt finansutskottets mening är positivt. I arbetet inom EU med uppföljning av Lissabonstrategin breddas utvecklingsperspektivet såväl innehållsmässigt som geografiskt. Riksdagen får därvid löpande information av regeringen om vilka framsteg som görs, och det finns även möjlighet att direkt ta del av utvecklingen via Eurostats hemsida på Internet. Finansutskottet anser att det inte finns behov av att jämte ovan nämnda mått på utveckling tillskapa ytterligare ett mått i syfte att få en bredare bild av utvecklingen. Utskottet avstyrker därför motion Fi275 (mp).

3.5 Barnbilaga i budgetpropositionen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser det angeläget att arbetet med att tillföra ett barnperspektiv i den statliga budgetprocessen fortsätter. Utskottet vidhåller samtidigt sin tidigare uppfattning att kravet på att barnfrågorna ska redovisas i en särskild bilaga till budgetpropositionen måste anses underordnat kravet på att redovisningen blir så aktuell och genomarbetad som möjligt. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår förslaget om en barnbilaga till budgetpropositionen.

Jämför reservation 16 (c).

Motionen

Centerpartiet anser i motion So250 (yrkande 1) att statsbudgeten ska kompletteras med en barnbilaga där samtliga departement tydligt markerar vilka

utgifter som är riktade till barn och unga, och där regeringens barnpolitiska ambitioner och prioriteringar tydligt framgår. Enligt motionärerna skulle en sådan bilaga underlätta regeringens redovisning av sin politik och dessutom hjälpa medborgarna att följa upp och värdera politiken ur ett barnrättsperspektiv. Motionärerna anser att en barnbilaga ska följa varje budget.

Finansutskottets ställningstagande

Barn och ungdomar är samhällets viktigaste resurs – de är samhällets framtid. Barnens situation speglar således de värderingar och den framtidsstro som finns i samhället och som påverkar samhällets framtid. Barns och ungdomars verklighet förändras hela tiden i takt med de förändringar som sker i omvärlden. Samhällets barnpolitik måste därför i så stor utsträckning som möjligt anpassas till dessa nya förhållanden i syfte att ge barn så goda och trygga uppväxtförhållanden som möjligt.

Finansutskottet delar uppfattningen att det krävs goda kunskaper om barns situation i olika avseenden för att kunna föra en politik som är bra för barn och ungdomar. Det är därför angeläget att regeringen ger riksdagen en både omfattande och djupgående redovisning av hur barnens situation utvecklas. Informationen bör vara baserad på ett fylligt statistiskt underlag. Den bör även vara försedd med regeringens kommentarer om resultaten av den bedrivna barnpolitiken för att bidra till en bred diskussion om barnfrågorna.

Regeringen understryker i två skrivelser om barnpolitiken⁴ att det finns anledning att med regelbundna mellanrum beskriva barnens situation och den bedrivna politiken för att ge underlag för en bred diskussion om barnfrågorna. I skrivelserna framhålls att tyngdpunkten i barnpolitiken under de kommande åren även fortsättningsvis ska ligga i förbättringar för barnfamiljerna, ökade resurser till skola, vård och omsorg, uppmärksamhet och stöd för utsatta barn samt ökade möjligheter för barns och ungdomars inflytande. Dessutom definieras ett antal områden där det nu är särskilt viktigt att gå vidare i arbetet med att stärka barns och ungas rättigheter.

Finansutskottet instämmer med regeringens bedömning att den fortsatta inriktningen på arbetet med barnfrågorna handlar mycket om att fortsätta bygga in ett barnperspektiv i hela Regeringskansliets arbete. Barnperspektivet ska alltid finnas med där det är relevant. Alla de olika instrument som regeringen förfogar över – statsbudget, lagstiftning, myndighetsinstruktioner, regleringsbrev – bör användas i detta arbete.

Det pågår för närvarande ett omfattande utvecklingsarbete när det gäller statsbudgetens utformning i syfte att ge riksdagen ett bättre beslutsunderlag. Detta arbete omfattar också målet att lyfta fram barnperspektivet i statens olika verksamheter. Regeringens avsikt är att ytterligare tydliggöra barnperspektivet i budgetpropositionen genom att tillföra ett barnperspektiv på nya områden eller fördjupa redan befintliga barnperspektiv. Härvid ägnas särskild uppmärksamhet åt att barnperspektivet i den statliga budgetprocessen utveck-

⁴ Barn – här och nu (skr. 1999/2000:137) och Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter (skr. 2001/02:166).

las och att de resurser som påverkar barns liv ska vara urskiljbara på ett sådant sätt att de kan bli föremål för politiska prioriteringar, allt för att förverkliga regeringens målsättning att statsbudgeten om några år ska ha ett tydligt barnperspektiv.

Finansutskottet ser mycket positivt på regeringens strävan att barnperspektivet ska finnas med i allt offentligt beslutsfattande. Det arbete som pågår inom Regeringskansliet kring redovisningen av barnfrågorna samt strategierna för att tydliggöra barnperspektivet i statsbudgeten är mycket värdefullt. Det är enligt utskottets mening särskilt angeläget att arbetet med att tillföra ett barnperspektiv i den statliga budgetprocessen fortsätter.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om att frågan om en barnbilaga i statsbudgeten behandlats i riksdagen vid flera tillfällen, senast av konstitutionsutskottet, finansutskottet och socialutskottet (bet. 2001/02:KU15, 2001/02:FiU1, 2001/02:SoU23). Mot bakgrund av det omfattande utvecklingsarbete med statsbudgetens utformning som pågår inom Regeringskansliet finner finansutskottet ingen anledning att frånga sina tidigare ställningstaganden. Utskottet vidhåller därmed sin uppfattning att kravet på att barnfrågorna ska redovisas i en särskild bilaga till budgetpropositionen måste anses underordnat kravet på att redovisningen blir så aktuell och genomarbetad som möjligt.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet förslaget i motion So205 (c) yrkande 1.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken (avsnitten 1.1–1.3), punkt 1 (m, fp, kd, c)

av Fredrik Reinfeldt (m), Karin Pilsäter (fp), Mats Odell (kd), Gunnar Axén (m), Christer Nylander (fp), Lena Ek (c) och Tomas Högrström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 1 föreslagna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 1,

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 1, 3 och 7,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 1–4 samt

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 1 och avslår proposition 2002/03:100 punkt 1.

Ställningstagande

Inledning

De farhågor om den ekonomiska utvecklingen som vi uttalade i höstens reservation om den ekonomiska politiken har besannats. Den konjunkturvändning som den socialdemokratiska regeringen och dess stödpartier då trodde på har inte realiserats. Det mesta tyder på att tillväxten också kommer att bli lägre än vad som antas i den nyligen framlagda vårpropositionen. Sysselsättningen sjunker och både den öppna och den totala arbetslösheten stiger.

En fortsatt svag världskonjunktur dämpar efterfrågan också i Sverige. Men det mesta av de underliggande problem som nu kommer upp till ytan är hemmagjorda. Den tidsfrist som de gångna årens högkonjunktur gav har regeringen inte utnyttjat på rätt sätt. I stället för att genomföra nödvändiga tillväxtstimulerande reformer utlovades nya utgifter. Särskilt intensiv var löfteskarusellen i valrörelsen. Det är sviterna av detta som människor nu får känna av i form av bl.a. kommunalskattehöjningar och försämrad service. Ett antal av de mål som regeringen ställt upp kommer inte att realiseras:

- Den reguljära sysselsättningen kommer enligt regeringens egen bedömning inte att nå de målsatta 80 procenten av befolkningen i åldrarna 20–64 år.

- Den öppna arbetslösheten kommer att ligga högre än målet 4 % både 2003 och 2004.
- Regeringen har vidare satt upp målet att halvera antalet sjukdagar mellan 2002 och 2008 och att antalet nybeviljade aktivitets- och sjukersättningar (dvs. förtidspensioner) i genomsnitt 2003–2007 ska vara lägre än 2002. Som utvecklingen nu ser ut tycks inte heller det målet kunna realiseras, ökningen fortsätter.
- Antalet socialbidragstagare skulle enligt regeringen halveras mellan 1999 och 2004. Regeringen säger själv att för att nå det målet är det nödvändigt, men inte tillräckligt, att nå det sysselsättningsmål som regeringen i sin egen prognos inte räknar med att nå.
- Det offentliga sparandet når inte upp till det mål regeringen tidigare satt upp.

Egna ideologiska skygglappar och de låsningar som uppstår som en följd av samarbetet med stödpartierna hindrar den socialdemokratiska regeringen från att föra den politik som är nödvändig om Sverige ska återfå sin ställning som en tillväxtnation. Inga egentliga reformer som underlättar för företagande och nya jobb har genomförts.

Vi redovisar här riktlinjerna för en ekonomisk politik som tar de första stegen mot att lyfta den uthålliga ekonomiska tillväxten upp till åtminstone 3 % per år. Detta är nödvändigt om vi ska kunna nå de förbättringar av privat och kollektiv standard som vi önskar. Vi vill att Sverige ska kunna nå i kapp konkurrentländerna så att invånarna kan få bra jobb som ger goda löner.

Vi är fyra olika partier som i motioner redovisar varje partis politik. Vi är dock beredda att, när förutsättningarna uppkommer, senast vid nästa ordinarie val, axla regeringsansvaret. Det är riktlinjerna för en sådan politik vi här redovisar.

Övergripande riktlinjer för den ekonomiska politiken

Huvudpunkterna i dessa riktlinjer är följande:

- **Tillväxt genom företagande.** Tillväxten måste komma genom att gamla och nya företag expanderar. För att det ska kunna ske måste företagsklimatet förändras i en rad avseenden.
- **Internationell konkurrenskraft.** De svenska företagen måste få sådana förutsättningar att de kan konkurrera på en marknad som präglas av hård internationell konkurrens.
- **Minskad frånvaro.** Det akuta problemet är att åstadkomma en omedelbar sänkning av frånvaron och kraftigt bromsa inflödet i förtidspensionering. Vi redovisar en sammanhängande politik för att åstadkomma detta.
- **Lägre skatter och lägre offentliga utgifter.** Skattetrycket på individer och företagande måste sänkas. Marginalskatter och skatter som hämmar företagande måste sänkas.

- **Reformer av de offentliga systemen.** De offentliga utgiftssystemen måste reformeras så att människor får den service de förväntar sig. Monopolen måste luckras upp, valfriheten inom vård, skola och omsorg öka, och en koncentration på kärnuppgifterna ske.
- **En bättre fungerande arbetsmarknad.** Regler och institutioner måste reformeras så att fler kommer i reguljärt arbete. Högre tillväxt förutsätter ökat arbetskraftsutbud.
- **Jämställda villkor.** Ett antal förändringar är nödvändiga för att ge både kvinnor och män bättre möjligheter att utvecklas i sitt arbete och förena yrkesliv och ansvar för barnen.
- **Ökad integration.** Bland annat behöver arbetsmarknadspolitiken förändras för att underlätta för invandrare att integreras på arbetsmarknaden och i samhället i stort.
- **Lättare att arbeta längre.** För att möta förändringarna i befolkningens ålderssammansättning måste det bli lättare att stanna kvar längre på arbetsmarknaden.
- **Bättre utbildning och mera forskning.** Hela utbildningssystemet behöver reformeras och förutsättningarna för en forskning av hög kvalitet förbättras.
- **Bättre infrastruktur.** Om tillväxten ska nå upp till den uthålliga nivå vi önskar måste infrastrukturen förbättras, både i form av nya investeringar och ett bättre underhåll.

En bra ekonomisk politik ger förutsättningar för en god och uthållig tillväxt. Det är inte politiker som skapar tillväxt, men politiken kan ge bättre eller sämre förutsättningar för tillväxt. Vi har i tidigare reservationer om den ekonomiska politiken visat på behovet av att lyfta upp den ekonomiska tillväxten till en långsiktigt uthållig tillväxt om åtminstone 3 % per år. Vi redovisar här riktlinjerna för en ekonomisk politik med denna inriktning.

Om tillväxten ökar från nuvarande ca 2 % per år till 3 % per år innebär det stora förändringar på sikt. På en tioårsperiod höjer det permanent den årliga genomsnittliga inkomstnivån i landet med mer än 25 000 kronor per individ räknat i dagens penningvärde, barn, vuxna och gamla inräknade. Detta kan användas både för att höja den privata och den kollektiva standarden. Över 200 000 nya jobb kan antas tillkomma, netto. Med en god tillväxt skapas förutsättningar för att inkomst- och standardfördelningen ska upplevas som mera rättvis.

Vår politik är inriktad på att den högre tillväxttakten uppnås både genom att fler gör en insats på arbetsmarknaden och genom att resurserna utnyttjas bättre. Samtidigt som ett sådant tillväxtlyft ger stora ekonomiska fördelar kräver det ordentliga förändringar i den ekonomiska politiken för att det ska kunna realiseras. Det kräver genomgripande förändringar på en rad områden: sänkta skatter, lägre offentliga utgifter, färre regleringar, bättre företagsklimat, ett ökande arbetskraftsutbud etc. Vi tvekar inte att ta ansvar för en sådan

politik. De omställningar detta kan leda till på kort sikt motsvaras mer än väl av de fördelar och den ökade trygghet som detta innebär på lite längre sikt.

Socialdemokraternas politik håller inte måttet

Regeringens ekonomiska politik är en "vackert-väder-politik". Den klarar möjligen av att ge tillväxt i högkonjunktur, men den är inte hållbar över en hel konjunkturcykel. Under de fyra åren 2001–2004 kommer den genomsnittliga tillväxten, även enligt regeringens egen bedömning, att stanna vid ca 1 ½ % per år.

Med den starka konjunktürkänsligheten i de svenska offentliga finanserna är det givet att en så snabb konjunkturuppgång som den som rådde omkring 2000 skulle ge mycket positiva effekter på statens och kommunernas finanser. Men baksidan är en snabb försämring när konjunkturen viker. Det är detta som nu sker.

Skattepolitik för ökad tillväxt och rättvisa

De offentliga finansernas känslighet för konjunkturen måste minska. Detta ska ske genom att både skatte- och utgiftstryck sänks.

Sänkningen av skatterna bör ha en långsiktig inriktning och bör starta med de mest skadliga skatterna. Det är skatter som drabbar företagande, och företagare, samt skatter som hindrar människor att arbeta som det är mest angeläget att börja sänka.

Vi anser att skatterna bör sänkas så att det totala skattetrycket tydligt kommer att ligga under 50 % av BNP inom ett par år. Därefter bör en fortsatt successiv sänkning ske. Den internationella utvecklingen kommer i det här avseendet att spela en allt större roll allteftersom både företag och människor blir mera rörliga och därmed har möjlighet att jämföra skattetryck, välfärdslösningar och allmän samhällsorganisation. Även över en lite längre period bör den prioriteringen gälla att det är skatter som hindrar företagande och jobb som ska sänkas eller tas bort först.

Skatterna på företagande och på företagare är höga i Sverige. Fåmansföretag är särskilt utsatta. Det krävs flera åtgärder för att minska skattebelastningen på företagande. En sådan kan vara att sänka arbetsgivaravgifterna. En annan är att avskaffa dubbelbeskattningen, dvs. att ett företags vinst beskattas både i företaget och därefter också vid utdelning. Dubbelbeskattningen gynnar dessutom utländskt ägande på bekostnad av svenskt. Den bör därför avskaffas.

Växande mindre fåmansbolag befinner sig i en särskilt svår situation. De nuvarande reglerna måste ändras. Det utredningsförslag som finns är otillräckligt. En ändring bör genomföras så att avkastning utöver en rimlig arbetsinkomst beskattas som kapitalinkomst.

Förmögenhetsskatten är omöjlig att behålla utan diskriminerande särbestämmelser i en alltmer internationaliserad miljö. Förmögenhetsskatten bör

därför avskaffas helt. Sambeskattningen ger orimliga effekter från rättvis- och jämställdhetssynpunkter och bör därför omedelbart tas bort.

Arvs- och gåvoskatten leder till problem vid generationsskiften i familjeföretag, något som snabbt måste ändras, liksom orimligheten att en kvarlevande make kan tvingas sälja hemmet för att få råd att betala skatten.

Inkomstskatten måste sänkas för alla. Det är viktigt att marginalskatterna sänks så att arbete lönar sig bättre. Detta är inte minst viktigt för att stimulera ett ökat arbetsutbud, något som är mycket viktigt också i ett längre perspektiv. Skatterna måste sänkas så att arbete, studier och företagande lönar sig bättre än i dag. Med sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare kan flera leva på sin lön och skadliga marginaleffekter undviks. Företagare har ofta låga inkomster, särskilt i början av verksamheten, varför sänkt inkomstskatt också stimulerar företagande.

En skattereduktion för hushållstjänster skulle underlätta för barnfamiljer att köpa tjänster som skulle underlätta vardagslivet, minska stressen och underlätta för både kvinnor och män att förena arbetsliv och ansvar för barnen. En svart eller grå marknad skulle bli vit.

Fastighetsskatten ska omedelbart sänkas märkbart för alla typer av bostäder.

Reformerade offentliga utgifter och en stram finanspolitik

De offentliga utgiftssystemen måste reformeras. De senaste årens utveckling av utgifterna för sjukpenning och förtidspension visar att Socialdemokraterna inte kan göra en rimlig avvägning vare sig av en lämplig total utgiftsnivå eller mellan transfereringar och verksamhet.

En viktig skillnad mellan Socialdemokraterna och våra partier är att vi inom ramen för den kollektiva finansieringen vill släppa fram fler som verkar inom dessa områden än de offentliga monopolen. Dessa resurser ska användas så bra som möjligt. Ett sätt är att låta de pengar som används till traditionella välfärdstjänster följa brukaren.

En successiv sänkning av skatte- och utgiftsnivåerna måste vara förenad med en återhållsam finanspolitik som inte medger att det växer upp stora underskott. Kravet på ett strikt fasthållande vid målsatta utgiftstak får inte ges upp. Den uppfinningsriktighet som regeringen i allt högre grad uppvisar när det gäller att hitta metoder att undvika att formellt bryta genom taket är förkastliga och tjänar bara till att undergräva tilltron till systemet med utgiftstak.

Vi noterar att regeringen inte haft kraft att lägga fram förslag om utgiftstak för de kommande tre åren. Den lösliga skiss som finns för 2005 och 2006 innebär att statens utgifter inte skulle minska som andel av hela ekonomin. Med oförändrad andel av BNP redan i utgångsläget finns ingen vilja att ens på planeringsstadiet hålla tillbaka utgifterna. Risker är då mycket stora att det i realiteten kommer att bli en ökning av utgiftsandelen. Till skillnad från den socialdemokratiska regeringen har vi ambitionen att ge människorna ökad frihet genom att skatter och utgifter kommer att vara en sjunkande andel av ekonomin.

Att regeringen nu avstår från att lägga fram förslag om treåriga överskottsmål för de offentliga finanserna visar att regeringen själv fruktar att dess finanspolitik inte håller måttet.

Avreglering och fler och växande företag

Reformering av skatte- och utgiftssidan måste vara förenad med en allmän regelförenkling. Vid en sänkning av skatte- och utgiftstrycket på det sätt vi förordar kan resurser frigöras. För att dessa ska kunna sättas in på nya områden och människor våga ta risker i en ny situation måste onödiga regleringar och krångel avskaffas.

Denna inriktning av den ekonomiska politiken skiljer sig starkt från regeringens och dess stödpartiers. Där finns i stället en allmän avoghet mot nya initiativ, mot nya företag och mot avregleringar. Nya företag kommer inte att växa upp och de redan etablerade kommer inte att expandera om inte regleringsbördan lättar. Det handlar inte om ett samhälle utan regler utan om att de regler som ska finnas ska vara få, de ska vara väl motiverade och begripliga. Resultaten av regeringens Simplexgrupp är alldeles för magra.

Det behövs en politik för ökad konkurrens. Andra aktörer än de offentliga monopolen måste få möjlighet att arbeta inom det som i dag är offentlig produktion. Det är inom de offentliga tjänsterna som det finns störst behov av ökad konkurrens.

Bättre konkurrens

Det behövs åtgärder inom många områden för att förbättra konkurrenssituationen:

- Konkurrenshämmande regleringar inom byggsektor, läkemedelssektor och området finansiella tjänster bör avskaffas.
- Det måste bli lättare för företag att överklaga beslut om kommunalt stöd och lättare att få prövat om kommunal näringsverksamhet strider mot lagstiftningen.
- Lagstiftningen bör ändras så att det blir lättare att etablera konkurrerande handel.
- Upphandlingsreglerna bör ändras så att det blir lättare för mindre och medelstora företag att delta.
- Konkurrensverket bör få ökade resurser och möjlighet att granska den offentliga verksamheten.

Lönebildning och låg inflation

Lönebildningen fungerar inte tillfredsställande. En väl fungerande lönebildning ska både kunna ge de lönestimulanser som är nödvändiga för att omvandlingen av arbetsmarknaden ska kunna fortgå och att detta samtidigt sker inom ramen för en kostnadsutveckling som behåller konkurrenskraften mot

företag i andra länder. Den nuvarande konflikten inom det kommunala området är ett exempel på det olyckliga i politisk inblandning i förhandlingsprocessen.

En decentralisering av lönebildningen gör det lättare att uppnå dessa mål och minskar risken för utanförståendes inblandning. Vidare bör arbetslöshetsförsäkringen reformeras.

Den låginflationsutveckling som etablerats under 90-talet måste bibehållas utan att detta motverkas genom en kontinuerlig försvagning av valutakursen eller via finanspolitiken.

Konjunkturer kommer och går ...

Regeringspartiernas ekonomiska politik bygger på en felaktig konjunkturbedömning. Det har en längre tid varit uppenbart att den ekonomiska utvecklingen i Sverige skulle försämrats. Så sent som i budgetpropositionen för 2003 hade regeringen en för optimistisk prognos, något som den blev tvungen att revidera till vårpropositionen. Flertalet prognosställare menar att ytterligare nedskrivningar av utsikterna för BNP-tillväxten för Sverige är att vänta.

Den senaste tidens världspolitiska händelser bidrar till ökad osäkerhet som fördröjer och försvagar återhämtningen i svensk ekonomi. USA:s svaga tillväxt, strukturproblemen i Europa liksom stagnationen i Japan innebär att Sveriges draghjälp av tillväxten i omvärlden blir lägre de närmaste åren. Den osäkerhet som skapas av Irakkrigets efterspel, den fortsatta risken för terrorism och SARS-epidemin är faktorer som ytterligare försvårar de ekonomiska bedömningarna om framtiden.

Sveriges ekonomi utgör en integrerad del av världsekonomin och påverkas självfallet av de internationella ekonomiska svängningarna. Trots detta kan inte det inhemska kärva ekonomiska läget enbart förklaras med den globala konjunkturen eller Irakkrigets påverkan. Det är den nationella ekonomiska politiken som avgör om Sverige får hög eller låg tillväxt. Problemen står således att finna i regeringens misslyckande att utforma en politik som klarar både upp- och nedgångar i den internationella konjunkturen.

Den svenska ekonomin är känslig för störningar av flera skäl. Den präglas av en hög andel transfereringar till hushållen, en stor offentlig sektor, en lönebildning som fortfarande inte fungerar tillfredsställande, ett högt skattryck och en för låg sysselsättningsgrad. Tillsammans gör dessa faktorer att alla marginaler är intecknade när konjunkturen är god och de offentliga inkomsterna är höga. Ekonomisk stabilitet är en viktigt förutsättning för att skapa framtidstro och optimism både hos enskilda medborgare och företag. I dag tvekar hushållen och näringslivet om framtiden och avvaktar med konsumtion och investeringar. Vår politik syftar till att skapa statsfinansiell stabilitet genom att få fler i arbete, få lägre offentliga utgifter och ett lägre skattryck.

... men strukturproblemen består

Sverige behöver en ny ekonomisk politik. När allt färre ska försörja allt fler utsätts samhällsekonomin alla nivåer för påfrestningar, såväl enskilda personer som företag och den offentliga verksamheten. Att åstadkomma en uthållig tillväxt är avgörande för att människor ska kunna få en bra privat standard, bra offentliga tjänster och social trygghet – att det ska vara möjligt att klara pensionsavgångar och andra välfärdsåtaganden i framtiden. Vårpropositionen visar tydligt att Socialdemokraterna saknar en strategi för tillväxt och däri presenteras inga konstruktiva åtgärder för att komma till rätta med Sveriges låga tillväxt. Regeringens lösning är skattehöjningar, lappande och lagande på föråldrade system och löften om nya utgifter som dock måste skjutas på framtiden.

De strukturproblem som måste angripas är framför allt:

- Sveriges världsrekord i skattetryck. Inget annat land i världen beskattar sina invånare så hårt som Sverige. Detta hämmar tillväxten och vår gemensamma välfärd, på kort såväl som på lång sikt.
- De stela strukturerna på arbetsmarknaden med långtidsarbetslösa, medelålders och invandrare som inte får jobb. Kvinnor har sämre villkor.
- De krångliga regler som främst småföretagen upplever i sin dagliga verksamhet på snart sagt alla områden.
- De sektorer där konkurrensen är bristfällig och där kostnaderna tillåts skena i väg. Detta är uppenbart inom exempelvis den offentliga verksamheten och byggsektorn.
- Den svenska lönebildningen som alltför ofta har varit i otakt med våra konkurrentländer och orsakat inflation, arbetslöshet och sämre välfärd.

Utmaningar under den närmaste tiden

Massjukskrivningar och förtidspensionering måste minska

Sjukfrånvaron och förtidspensioneringarna är ett av de stora hoten mot den svenska välfärdsutvecklingen. Att få bukt med denna kostnadsökning är centralt både för enskildas välbefinnande och för den ekonomiska tillväxten. Bara de direkta kostnaderna för sjukpenning, förtidspensioner och arbetsgivarnas sjukersättningsansvar uppgår till mer än 14 000 kr per invånare. I den siffran ingår inte kostnader i form av personligt lidande, inte heller de effektivitetsförluster i näringsliv och offentlig sektor som det medför att ersätta inskolad eller utbildad arbetskraft med vikarier m.m.

Sjukfrånvaron i Sverige fortsätter att öka till nya rekordnivåer. Försäkringskassorna klarar inte av att hantera mängden av långa sjukskrivningsärenden på ett tillfredsställande sätt. Att åstadkomma ett bättre och mer regelbundet rehabiliteringsarbete är en nyckeluppgift för en politik för att minska de långa sjukskrivningarna och i förlängningen också förtidspensio-

neringarna. Detta är också viktigt för att stärka den s.k. grindvaktfunktionen. Tvåläkarintyg och förbättrad utbildning för läkare i försäkringsmedicin kan vara lämpliga åtgärder för att motverka sjukskrivningar på otillräckliga eller felaktiga grunder.

Ett av de stora problemen vid fall av långvarig sjukfrånvaro är att den sjukskrivne förlorar kontakten med sin arbetsplats och mentalt orienterar sig från arbetslivet. Flera exempel från näringslivet visar att ett rehabiliteringsarbete i nära kontakt med arbetsplatsen ger ett bättre resultat. För stora arbetsgivare – särskilt kommunerna – kan ett erbjudande om nya arbetsuppgifter vara en lösning för en person som blivit sjuk i sitt tidigare arbete.

Vi vill verka för:

- att finansiell samordning mellan försäkringskassorna och sjukvården tillåts i hela landet; försäkringskassorna bör också kunna bekosta specialistvård utanför landstingssektorn för att minska väntetiderna,
- en nationell vårdgaranti för att korta vårdköer och möjliggöra en snabbare återgång till arbete efter sjukdom – vård garanteras senast inom tre månader efter det att behovet fastslagits och den nationella vårdgarantin ska omfatta alla medicinskt motiverade behandlingar,
- ett förstärkt rehabiliteringsarbete med sikte på en rehabiliteringsgaranti varigenom en långtidssjukskriven garanteras en individuell rehabiliteringsplan inom en viss tid av sjukskrivningsperioden,
- snabba resursförstärkningar till försäkringskassorna,
- att ersättningsreglerna och deras tillämpning stramas upp,
- stärkt utbildning i försäkringsmedicin för läkare,
- att det förebyggande arbetet på arbetsplatserna ges en högre prioritet; detta gäller särskilt inom den offentliga sektorn,
- fler alternativa arbetsgivare inom den offentligt finansierade verksamheten för att öka drivkrafterna att arbeta förebyggande och ge de anställda rimliga arbetsvillkor,
- utökade möjligheter för den enskilde att påverka arbetstidens förläggning och bestämma dess omfattning, vilket också i många fall kan göra att arbetsmiljön upplevs som bättre och därmed i förlängningen leda till ett bättre hälsoläge,
- förbättrad kunskap om och ökade insatser mot kvinnors ohälsa.

Arbetsmarknaden måste fungera bättre

De stora frågorna

Sverige måste få en arbetsmarknad som är rörlig och öppen – en arbetsmarknad som är tillgänglig för alla. Den geografiska rörligheten behöver öka, men också den sociala. Den stora arbetskraftsreserv av arbetslösa människor, eller människor som på annat sätt står utanför arbetsmarknaden, måste mobiliseras

och tas till vara, både för den enskildes och för samhällets skull. Avgörande för möjligheten att få en radikal ökning av sysselsättningen är ett dynamiskt företagarklimat där gamla och nya företag har möjlighet att anställa.

Lönebildningen måste bidra till att arbetsmarknaden underlättar struktur- och omvandlingen i riktning mot en modern ekonomi som kan ge bra löner. Män och kvinnor ska ha lika möjligheter på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitiken ska underlätta och främja arbete

Arbetsmarknadspolitiken ska läggas om för att uppmuntra och stödja arbetslinjen fullt ut. Dagens arbetslöshetsförsäkring motsvarar inte de krav som följer av dagens arbetsmarknad. Den bygger på gamla strukturer och tar inte hänsyn till de förändringar som skett på arbetsmarknaden vad gäller anställningsformer, arbetstid m.m. Det är därför angeläget att arbetslöshetsförsäkringens regler ändras. Utgångspunkten ska vara att allt arbete, oavsett anställningsform, ska löna sig. Försäkringen ska bygga på enkla och överblickbara regelverk som är anpassade för dagens arbetsmarknad. Arbetsmarknaden är i stark förändring och rigorösa, stelbenta system måste i takt med detta genomgå förändringar.

Vi vill sätta den arbetslöse i centrum. Den arbetslöse ska inte vara en klient hos en arbetsmarknadsmyndighet utan en medborgare med rätt att få kvalificerad service. Vi vill därför slå fast att den som blivit arbetslös har ett antal rättigheter som staten måste uppfylla. Samtidigt har den som blivit arbetslös ett antal skyldigheter som hon eller han i sin tur måste uppfylla gentemot övriga samhället. Det handlar om att använda klara och tydliga spelregler.

Nedan presenterar vi inriktningen på ett antal förslag för att förbättra arbetsmarknadspolitiken.

- Alla arbetstagare ska omfattas av en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, men måste samtidigt uppfylla ett antal grundläggande villkor för att bli berättigade till ersättning. Den som blivit arbetslös ska inte kunna tacka nej till anvisade arbeten utan att ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen blir påverkad. För att öka försäkringsmässigheten bör även egenavgifterna till försäkringen öka. Detta ska dock motsvaras av sänkt inkomstskatt. Genom dessa förändringar kommer en bättre fungerande lönebildning att främjas.
- En allmän översyn av arbetslöshetsförsäkringens regelverk bör göras för att den bättre ska motsvara de krav som dagens arbetsmarknad medför.
- Alla arbetslösa ska ha rätt till kostnadsfri arbetsförmedling oavsett vem som utför förmedlingstjänsten. Alla arbetslösa ska samtidigt ha en skyldighet att anmäla sig till ett servicekontor i samband med att man förlorat sitt jobb. Alla ska ha rätt att välja arbetsförmedling och där bli behandlad med respekt och hänsynsfullhet.
- Alla arbetslösa ska ha rätt att få stöd utifrån sina behov, förutsättningar och intressen. Åtgärderna ska vara individuellt utformade med ett enda

övergripande syfte, att så snart som möjligt ge de arbetslösa möjlighet att finna ett nytt arbete. Samtidigt ska alla arbetslösa ha en skyldighet att aktivt söka jobb och delta i de åtgärder som är relevanta för dennes situation. Alla arbetslösa ska ha rätt att ha ett avgörande inflytande över vilken åtgärd som ska vidtas.

Öppna arbetsmarknaden för invandrare

Nästan hälften av alla utomnordiska invandrare i arbetsför ålder står utanför arbetsmarknaden. Den missriktade politik som förhindrat och förbjudit människor att ens söka arbete har berövat många nyanlända människor deras självkänsla, vilket lett till utanförskap från det svenska samhället. Många människor har aldrig fått en chans att utöva sitt yrke på den svenska arbetsmarknaden.

Det finns också en stor tillväxtpotential i möjligheten att mobilisera dessa grupper och göra det möjligt för dem att få arbete motsvarande deras kompetens. Om sysselsättningsgraden för alla utlandsfödda höjs till den som gäller för infödda svenskar kommer det totala antalet sysselsatta att öka med närmare 250 000 personer fram till år 2020, i stället för att minska med 50 000 om nuvarande förvärvsfrekvenser består.

Vi vill radikalt förbättra integrationen genom insatser för att förbättra invandrades ställning på arbetsmarknaden, möjligheter att starta företag och språkkunskaper:

- Handläggningstiderna för beslut i asylärenden måste kortas ordentligt. Dagens ofta oacceptabelt långa handläggningstider medför stora psykiska påfrestningar och leder ofta till permanenta bidragsberoende.
- En mer heltäckande kunskapsvalidering bör införas snarast. Det kan konstateras att valideringssystemen för utomeuropeiska invandrare fortfarande inte fungerar i praktiken.
- Bättre svenskundervisning och skola. Svenska för invandrare (sfi) måste bli mer anpassad efter den enskildes förutsättningar och förbättras radikalt. Sfi måste kunna möta individer med en rad varierande behov och kunskaper. Kvaliteten hos den ordinarie skolundervisningen är av avgörande betydelse för barnen till dem som invandrat till Sverige.
- Förbättra möjligheterna till arbete. Vi anser att man alltid ska ha rätt att stå till arbetsmarknadens förfogande om man vill och kan arbeta och är arbetssökande. Ett annat sätt för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden är att kombinera språkundervisningen med arbete eller anpassade lärlings- och praktikplatser.
- Bättre villkor för invandrades företagande. Regelfloran vilar tyngst på dem som inte har svenska som modersmål. Myndigheters information på andra språk om skatteregler och andra föreskrifter kan förbättras och göras mer lättillgänglig.

- Arbeta mot bidragsberoende. Sänkta inkomstskatter ger ekonomiska incitament att lämna bidragsberoende.

En jämställd arbetsmarknad

Mycket kvar att göra

Mycket återstår fortfarande att göra för att bryta de strukturer som leder till att kvinnor och män har olika villkor och förutsättningar just därför att de är kvinnor eller män.

- Det återstår fortfarande stora skillnader mellan kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden. Den svenska arbetsmarknaden är i ett europeiskt perspektiv starkt könsuppdelad. I kommuner och landsting går det sju kvinnliga anställda på varje manlig och på många privata arbetsplatser är den manliga övervikten lika stor.
- Svenska kvinnor tjänar fortfarande bara drygt 80 %, i genomsnitt, av vad männen gör och nivåskillnaden är sedan lång tid bestående stor, och tendenser finns till och med till ökande skillnader. De vägda genomsnittslönerna, dvs. när hänsyn tagits till skillnader i ålder, utbildning, arbetstid och sektor visar en genomsnittlig könsbetingad skillnad på 8 procentenheter.
- Kvinnor är kraftigt underrepresenterade i chefspositioner och på höga befattningar i såväl privat som offentlig sektor.

Könsuppdelningen på arbetsmarknaden bidrar rimligen till att kvinnors kapacitet relativt sett används sämre än männens. Det är vår uppfattning att olikheten är större mellan individer än mellan kvinnor som grupp och män som grupp. Att identifiera och förändra de strukturer som leder till att kvinnor och män ges villkor utifrån könstillhörighet är därför den stora jämställdhetsutmaningen.

Bryt upp de offentliga monopolen

Eftersom den svenska arbetsmarknaden i långt högre grad än i andra länder är könsuppdelad har den offentliga sektorns problem också blivit ett hinder för jämställdhet. Det är främst kvinnor som drabbats av sämre arbetsmiljö och sämre arbetsvillkor genom de yrkesval som följer av traditionella könsmönster och den offentliga monopoliseringen – i synnerhet av vård- och omsorgssektorerna. Många gånger är kvinnor utlämnade till en enda arbetsgivare med allt vad det innebär av krav på anpassning, sämre löneutveckling, mindre personligt inflytande och svårigheter att byta arbetsgivare.

Med fler privata och alternativa aktörer förbättras karriärvägarna. Det kan också bidra till att vitalisera den privatfinansierade tjänsteproduktionen, vilket skulle minska trösklarna mellan privat och offentlig arbetsmarknad samt mellan olika yrken och därigenom bidra till att luckra upp den könsuppdelade arbetsmarknaden. Ett flertal undersökningar, bl.a. utförda av fackliga organi-

sationer, visar också att trivseln ökar och sjukskrivningarna minskar när verksamhet övergår från offentlig till privat regi.

Förutsättningarna för jämställdhet i arbetslivet behöver också förbättras inom den privata sektorn men detta är främst en fråga för dem som är verksamma där. Politikernas ansvar ligger i första hand inom den offentliga sektorn där de har ett arbetsgivaransvar.

Bättre villkor för företagande

Villkoren för tjänsteföretagande måste bli bättre. Skattesänkningar på arbete, regelförenklingar och skärpt konkurrens är förändringar som i sig är generella men kommer att ha som störst betydelse för småföretagande i tjänstesektorn. Större mångfald i vården och skolan innebär att kvinnor ges bättre möjligheter att bli entreprenörer inom de verksamheter där de faktiskt är verksamma.

De förbättringar för småföretag som vi vill genomföra leder också till bättre möjligheter till jämställdhet eftersom de ökar kvinnors möjligheter att bli företagare och den vägen realisera egna nya idéer.

Särskilda insatser bör också riktas för att stimulera och underlätta kvinnors företagande, detta då de traditionellt inarbetade strukturerna alltför långsamt förändras.

Lättare att förena förvärvsarbete med ansvar för barn

Kvinnor utför i dag en större del av det obetalda arbetet i hemmet. Detta bidrar till att kvinnor upplever en större press i arbetslivet. För att få ekvationen att gå ihop väljer man deltidsarbete och yrkeskarriär på sparlåga.

För våra fyra partier är det en prioriterad uppgift att åstadkomma ett arbetsliv som gör det möjligt att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap på ett bra sätt. Utgångspunkterna i detta arbete är barnens bästa och ambitionen att underlätta för både män och kvinnor att få mer tid med sina barn. Vi vill därför ha större valfrihet och bättre ekonomiskt stöd till barnfamiljerna såväl som exempelvis en reformerad arbetstidslagstiftning. Därmed ges ökade möjligheter att själv styra över sin arbetssituation och för dem som vill att i större utsträckning vara hemma med sina barn.

Vi vill införa etableringsfrihet inom barnomsorgen, vilket innebär att stödet till barnomsorgen ska följa med till den omsorgsform föräldrarna väljer. Det gör det lättare att hitta den omsorg som passar bäst för barnet och föräldrarna. Även denna reform ökar vardagsmakten. Vi vill också göra det möjligt för vanliga barnfamiljer att lösa sin tidsekvation och minska stress och press genom att enklare och billigare kunna köpa vita hushållstjänster.

Bättre möjligheter för äldre på arbetsmarknaden

Det är angeläget att arbetslivet utformas så att alla människor får möjlighet att förvärvsarbete så länge de önskar. Men det är också viktigt att människor som känner att de vill trappa ned sitt förvärvsarbete när de blir äldre får rimliga möjligheter till det. Detta är också en förutsättning för att det nya pensionssy-

stemet, som innehåller en flexibel pensionsålder mellan 61 och 70 år, ska öka människors valfrihet i praktiken. Den nya lagstadgade rätten att ha kvar sin anställning till 67 års ålder är därför ett viktigt steg i denna riktning.

Den faktiska pensionsåldern ligger för närvarande på knappt 59 år om man inkluderar personer som förtidspensioneras i tidig ålder. Endast var fjärde svensk arbetar fram till 65 års ålder. Inom en tioårsperiod riskerar inte bara Sverige utan även övriga Europa brist på arbetskraft.

I EU-kommissionens meddelande "Mot ett Europa för alla åldrar" varnas för brist på arbetskraft och att försörjningsbördan för de yrkesverksamma kommer att öka kraftigt om Europa fortsätter att behålla nuvarande takt på pensionsavgångar. Medlemsländerna har uppmanats vidta åtgärder som syftar till att upprätthålla de anställdas arbetsförmåga, att främja ett livslångt lärande, erbjuda en flexibel arbetsorganisation samt se över avgifts- och förmånssystemet i syfte att stärka incitamenten för arbete och fortbildning. Det finns all anledning att redan nu påbörja ett mer målinriktat arbete för att få fler att vilja och kunna arbeta längre och att därmed höja den faktiska pensionsåldern. Några förslag som gör det lättare för äldre att arbeta längre är bl.a.:

- **Enklare att få F-skatt.** Eget företagande med F-skattsedel bör få bedrivas med exempelvis den tidigare arbetsgivaren som ensam kund.
- **Inför utbildningskonto.** Det möjliggör ett livslångt lärande och kan därmed höja de äldres kompetens.
- **60 % efter 60.** Större möjligheter till kortare arbetstid efter 60 års ålder bör ges.
- **Se över kostnaden för äldre arbetskraft.** Översyn av anställningsregler och annat som höjer kostnaden för äldre arbetskraft.

Fler och växande företag – i Sverige

Flykten av företag och kapital måste stoppas

Det svenska näringslivet övertas successivt av utländska ägare samtidigt som svenskarnas direktägande minskar. Dubbelbeskattningen på risksparande driver företag och jobb ur landet. Från 1997 till 2000 flyttade 47 tidigare svenskbaserade koncernhuvudkontor från Sverige.

Den tragiska bakgrunden till de ökande utförsäljningarna är att svenskt ägande straffbeskattas. Svenska ägare drabbas av den nästan unika svenska förmögenhetsskatten och av en konfiskatorisk arvs- och gåvobeskattning som gör det hart när omöjligt för nästa generation att ta över.

I motsats till Riksskatteverket tycks det inte oroa Socialdemokraterna att svenska hushåll har minst 500 miljarder kronor av sitt sparkapital obeskattat placerat utomlands. Förmögenhetsskatt och dubbelbeskattning driver kapitalet ur landet. Endast de allra rikaste slipper betala förmögenhetsskatt för sina aktiemiljarder. Kapitalflykten kan enligt RSV snabbt få allvarliga välfärdseffekter.

Dubbelbeskattningen av en svensk individs aktieinnehav i Sverige leder till att en utländsk köpare kan betala avsevärt mer för en aktie än en svensk köpare och ändå få samma avkastning på sin investering efter skatt. Med en sådan politik är det troligt att utförsäljningen fortsätter i oförminskad takt så länge ”lagret” räcker. Socialdemokraterna bedriver en verklighetsfrämmande politik som Sverige inte har råd med. Det höga svenska skattetrycket bidrar till att hämma Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar.

För få företag startas

Sverige kan inte få fart på en uthållig tillväxt och förbättra sin ställning mot omvärlden utan att det blir fart på företagandet. De stora svenska multinationella företagen har starkt bidragit till den svenska välfärden. Men i och med att de blir mer internationaliserade, och rörligare, måste vi också ha en bas av nya uppväxande företag.

Av den anledningen är gynnsammare företagsklimat en viktig målsättning. Företagen måste ges bättre möjlighet att växa så att de vågar anställa. Regeringens förslag för att öka arbetskraftsutbudet är verkningslösa. Avgörandet om man ska starta företag ska ligga hos företagaren, inte hos statliga myndigheter. Vad som krävs är färre regler, ökad flexibilitet och lägre kostnader för anställningar.

Härigenom skapas förutsättningar för att starta små företag som snabbt kan växa till att bli medelstora och så småningom stora, ett fenomen som kallas ”gaseller”. Dessa har i många länder svarat för en betydande del av sysselsättningsökningen. Sverige har relativt sett få gaseller. Villkoren för att växa och expandera är inte tillräckligt gynnsamma.

Nutek uttrycker i en rapport stark oro över denna situation:

Nutek anser att det finns allvarliga strukturella problem i det svenska företagsklimatet som kommer att påverka den framtida ekonomiska utvecklingen. En stark strukturomvandling bland svenska storföretag kombinerat med en låg entreprenöriell aktivitet i form av nya och svag tillväxt bland befintliga småföretag kommer att inverka negativt på svensk ekonomis utveckling.

Skilda regler och lagar i olika länder kan påverka företagsbildandet, men med tanke på behovet av att motväga en alltmer rörlig storföretagssektor borde nybildandet vara högre i Sverige. OECD:s undersökningar visar att barriären av regler m.m. som hindrar företagandet är förhållandevis hög i Sverige.

Det europeiska patentkontoret redovisar att svenskarna finns i toppen när man mäter antalet ansökningar om nya patent i relation till befolkningsstorleken. Uppfinningarna och idémakarna stöter dock på för många hinder för att idéerna ska leda till den nyföretagarboom som skulle kunna bli följden av dessa patent.

Nutek visar att andelen nystartade företag i Sverige är låg:

Andel nystartade företag

Land	Nya företag i % av befintliga
Tyskland	15,7
Irland	14,2
Spanien	13,3
Portugal	13,2
Finland	12,3
Frankrike	11,6
Grekland	11,0
Storbritannien	10,9
Nederländerna	10,2
Belgien	8,4
Island	8,2
Sverige	8,2
Italien	8,1
Schweiz	7,5
Österrike	7,4
Liechtenstein	7,4
Danmark	6,5

Källor: Nutek och European Observatory Study 2002

Enligt Nuteks kalkyler kan skillnaden mellan ett högt och ett lågt nyföretagande innebära en skillnad i tillskott till BNP om ca 15 miljarder kronor över en sjuårsperiod. Den direkta ekonomiska effekten är således viktig även om den största långsiktiga effekten uppkommer genom de tillväxtprocesser som sätts i gång.

Småföretagare diskrimineras i skattelagstiftningen. Passivt ägande av aktier gynnas framför att med eget arbete få företag att växa. Vi vill stimulera det egna risktagandet, och reglerna för beskattningen av småföretag måste därför reformeras. Skatterna måste förändras så att företagen kan överleva också vid generationsskiften.

Företagare ska ha tillgång till trygghetssystemen på liknande villkor som arbetstagarna har.

För att bryta utflyttningen av företag och kapital behöver bl.a. följande åtgärder vidtas:

- En tydlig politisk markering måste göras om att Sverige kommer att lägga om kursen för att behålla och locka tillbaka en större andel kapital och investeringar till Sverige.
- Sverige måste ge lika villkor för investeringar och ägande som i utlandet. Förmögenhetsskatten och dubbelbeskattningen bör därför avvecklas successivt.
- Arvs- och gåvobeskattningen måste förändras bl.a. för att underlätta generationsskiften i svenska företag.
- Ett resultatinriktat arbete för att förenkla regler och administrativa rutiner måste snarast inledas.

Utmaningar på lång sikt

Ökad tillväxt

Sveriges problem kommer inte att kunna klaras av om inte tillväxten varaktigt kan öka. När tillväxten ökar skapas nya resurser som inte tas från någon annan. Då går det att med bibehållen kvalitet klara av det som ska skötas i offentlig regi samtidigt som människor får mer över för egen del.

Det finns många hemmagjorda tillväxthinder. Uppenbara är det höga skatetrycket, bristen på riskvilligt kapital och stela strukturer på arbetsmarknaden. Hit hör också bristande konkurrens i offentlig sektor men också i andra sektorer som livsmedelsmarknad och byggmarknad. Det allra största hindret för större tillväxt är dock att alltför få arbetade timmar utförs. Det beror på relativt låg faktisk pensionsålder, en arbetsmarknadspolitik som inte i tillräcklig omfattning medverkar till att få människor i arbete och inte minst på de exploderande förtidspensioneringarna och sjukskrivningarna.

I Sverige behandlas tillväxtområden njuget. Infrastrukturinvesteringar ersätts med ökade skattepålagor. Bostadspolitikerna förhindrar nybyggnation – särskilt av hyreslägenheter. Det nuvarande kommunala utjämningssystemet straffar omedelbart kommuner som ökar sin tillväxt mer än landets genomsnitt. Alla dessa hinder måste undanröjas för att få i gång tillväxten.

Nog så viktigt är att öka tillväxten i alla delar av landet. Ovannämnda brister drabbar hela Sverige – särskilt allvarligt är förfallet av infrastrukturen. Därtill kommer ytterligare svårigheter som bristande möjlighet att få låna riskkapital, vilket är särskilt svårt utanför större städer. I många delar av landet är polisnärvaron skrämmande låg. Detta medför bl.a. långa utryckningstider och svårigheter att kunna teckna försäkringar som gör att bl.a. butiksägare i glesbygd och förorter är en speciellt utsatt grupp.

Vi når vårt tillväxtmål bl.a. genom

- bättre villkor för arbete så att fler kommer i arbete
- sänkta skatter, särskilt de som hämmar tillväxten
- ordning i de offentliga finanserna
- ökad konkurrens
- ökade resurser till polis- och rättsväsendet
- bättre bostadspolitik
- ett nytt skatteutjämningssystem.

Internationell konkurrens

Den internationella konkurrenskraften kan mätas på skilda sätt. Hur man än mäter är det ovedersägligt att Sveriges position gradvis försvagats de senaste dryga trettio åren.

Med allt öppnare gränser i världen tillsammans med EU:s utvidgning kommer vår möjlighet att konkurrera om företag och arbetskraft att vara helt avgörande för välbefinnandets utvecklingen. Det kräver att företagande i Sverige inte

har sämre regler än företagande i jämförbara länder och att villkoren för dem som ska verka och bo här är konkurrenskraftiga.

Den ökade internationaliseringen och rörligheten kommer också att medföra ett ökat beroende av kunskap och en bättre förmåga att utnyttja den. Skolan ska lägga ökad vikt vid grundläggande kunskaper. Det offentliga har ansvar för en väl fungerande skola i hela landet. Vi välkomnar en mångfald av skolhuvudmän, och elevers och föräldrars val bör styra resurstilldelningen till skolan.

Tillgänglighet till högre utbildning och forskning är avgörande för tillväxt och livskraft i hela landet. Insatser krävs nu för att stärka en fri och oberoende forskning vid landets högre lärosäten och förstärka kvaliteten i grundutbildningen. Utgångspunkten för resursfördelningen mellan institutionerna ska vara forskningens kvalitet. Särskild vikt måste läggas vid att förstärka grundforskningen.

För ett land med stora avstånd och gles bebyggelse som Sverige är det av största vikt att transporter är lätta och säkra. Som det är i dag tillåts vägnätet att förfalla och våra större städer, särskilt Stockholm, att korkas igen på grund av för lite medel till infrastrukturen.

För bättre konkurrenskraft måste i synnerhet följande förbättringar göras:

- Skattesystemet måste anpassas efter vår omvärld och skatteuttaget sänkas till jämförbara OECD-länders genomsnitt.
- Företagsklimatet måste bli bättre.
- Utbildningen såväl på grundskola och gymnasium som på högskola och universitet måste ges bättre förutsättningar och forskningsanslagen ökas.
- Infrastrukturen, i synnerhet vägnätet, måste förbättras.

En åldrande befolkning

Människor lever allt längre. Detta är glädjande särskilt som hälsan blir allt bättre högre upp i åldrarna. De stora barnkullarna som föddes under och efter andra världskriget börjar nu nå pensionsåldern. Det betyder att färre människor kommer att vara i aktiv yrkesverksamhet och ska försörja alltfler.

För att möta denna utveckling har redan pensionssystemet reformerats. Vi kan däremot räkna med att behovet av till exempel åldringsvård kommer att öka. Trycket på de offentliga finanserna minskas om det skapas flexibla lösningar som möter de individuella behoven. Att stöpa alla i samma form är inte bra vare sig det rör elever i grundskolan eller vårdbehövande äldre människor.

Det bästa sättet att klara detta behov är genom ökad tillväxt och genom att fler människor vill arbeta längre. Det är därför angeläget att påbörja ett mer målinriktat arbete på att få fler att vilja och kunna arbeta längre. Vi har ovan redogjort för de åtgärder som vi anser nödvändiga.

En socialförsäkringsreform

Vi har ovan presenterat förslag för att minska sjukskrivningarna och annan frånvaro. Även andra åtgärder behöver mer akut vidtas i socialförsäkringarna.

Det finns därtill ett stort behov av att reformera dagens socialförsäkrings-system. Det behövs samordning, renodling och förenkling. Det är också nödvändigt att förstärka incitamenten att arbeta om vi långsiktigt ska klara den sociala tryggheten.

De principer som bör ligga till grund för nödvändiga förändringar återfinns i betydande grad i den reformering som med bred politisk enighet gjorts av pensionssystemet.

- För att stärka systemens legitimitet handlar det bl.a. om att få en ökad koppling mellan vad den enskilde betalar respektive vad han eller hon har rätt till, eller får ut i förmån.
- Socialförsäkringsförmånerna måste lättare kunna följa den enskilde individen. Inte minst på en mer rörlig och internationaliserad arbetsmarknad är detta viktigt.
- Systemen måste vara utformade så att de klarar olika typer av demografiska förändringar utan att behöva förändras genom nya politiska beslut.
- Systemen måste ha goda incitament inbyggda som stimulerar till arbete och inte leder till överutnyttjande.

Sociala tjänster på nytt sätt

Om inte tillväxten tar fart och de offentliga monopolen för en stor del av tjänstesektorn behålls med dess nackdelar i service, flexibilitet och effektivitet kommer vi att tvingas se fram emot att få allt mindre service för allt högre skatter. En sådan utveckling är oacceptabel.

Vi eftersträvar därför, inom ramen för en kollektiv finansiering, att produktionen av tjänster som i dag sker i offentlig regi sker i konkurrens mellan privata och offentliga aktörer. Vi vill ha en välfärd som följer den enskilda människan och därigenom bättre tillgodoser hennes behov.

Vi vill se nya företag växa fram inom denna sektor. Sådana företag är kunskapsintensiva, och ett nyföretagande här kommer att leda till både bättre välfärd och ökad dynamik, vilket också bidrar till ökad tillväxt. Då dessa yrken är kvinnodominerade kommer möjligheterna till kvinnligt företagande att öka.

Vi vill

- att konkurrenshinder förorsakade av verksamhet i offentlig sektor uppmärksammas och minskas,
- att det offentliga stödet ska följa individen även inom andra sektorer än utbildning.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen vad vi här framfört om inriktningen för den ekonomiska politiken. Vi tillstyrker därmed delvis 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 1, 2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 1, 3 och 7, 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 1–4 samt 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 1 och avstyrker proposition 2002/03:100 punkt 1.

2. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.2, punkt 2 (m)

av Fredrik Reinfeldt, Gunnar Axén och Tomas Högström (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen fastställer som mål för budgetpolitiken att den konsoliderade offentliga bruttoskulden ska begränsas till 40 % av BNP i enlighet med vad som sägs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del och avslår motionerna 2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4, 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 6, 9 och 10 samt 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 2.

Ställningstagande

De mål som styr budgetpolitiken under senare år har inneburit

- att de takbegränsade utgifterna ska rymmas inom de beslutade utgiftstaken för staten och
- att det finansiella sparandet i den konsoliderade offentliga sektorns ska motsvara i genomsnitt 2 % av BNP under en konjunkturcykel.

Vi anser att budgetpolitiken bör inriktas på ett nytt långsiktigt mål som tar sikte på den offentliga sektorns skuldsättning. Budgetpolitiken bör i första hand utformas i enlighet med det nya mål som Moderata samlingspartiet föreslår och som avser nivån på den konsoliderade offentliga sektorns skuldsättning. Den konsoliderade bruttoskulden motsvarar för närvarande 51 % av BNP. Vi bedömer att den konsoliderade offentliga sektorns bruttoskuldsättning bör uppgå till högst ca 40 % av BNP för att kunna anses vara långsiktigt uthållig. När denna nivå uppnåtts bör överskottsmålen för det finansiella sparandet fastställas så att bruttoskulden mätt som andel av BNP är konstant över konjunkturcykeln.

För att snabbt uppnå detta mål vill vi föra en budgetpolitik som är stramare än den som framkommer i regeringens budgetalternativ. Liksom Moderata samlingspartiet anser vi att saldomålet för den offentliga sektorns sparande bör motsvara 1,3 % 2004, 1,7 % 2005 och 2,1 % 2006. Det är för 2004 och 2005 0,3 procentenheter mer än i regeringens alternativ. För att påskynda minskningen av den offentliga skulden vill vi dessutom genomföra privatiseringar i en större omfattning än vad regeringen föreslår under de närmaste åren och använda de försäljningsinkomster det ger till att amortera statsskulden. Utöver regeringens åtaganden planerar vi att sälja statliga bolag för 30, 40 respektive 60 miljarder kronor under åren 2004–2006. I vilken takt en sådan privatisering är möjlig att genomföra beror inte minst på utvecklingen på de finansiella marknaderna. Med våra förslag till saldomål och privatiseringar kommer den offentliga sektorns bruttoskuldssättning att närma sig 40 % av BNP under nästa mandatperiod.

3. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.2, punkt 2 (fp)

av Karin Pilsäter och Christer Nylander (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen fastställer som mål för budgetpolitiken att statens finansiella sparande ska vara i balans över en konjunkturcykel i enlighet med vad som sägs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4, bifaller delvis motionerna 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 6 och 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 2 samt avslår motionerna 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del och 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 9 och 10.

Ställningstagande

De svenska offentliga finanserna är konjunkturkänsliga vilket visat sig leda till framväxten av ett strukturellt budgetunderskott. En viktig slutsats av detta är att det finns behov av ordentliga marginaler mot konjunkturvariationerna. Som en naturlig fortsättning av det saneringsarbete som på bredden påbörjades med krisuppgörelsen 1992 och Nathalieplanen ställde Folkpartiet upp på den efterkommande regeringens mål om att saldot i de offentliga finanserna skulle motsvara 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Kravet definierades för det samlade överskottet i stat, kommuner och pensionssystem.

Förutsättningarna har dock förändrats sedan målet definierades. Det autonoma pensionssystemet har börjat verka. Under de närmaste decennierna kommer det att visa överskott grundat på den demografiska situationen. Detta

härör både från premiepensionssystemet, PPM, och från fördelningssystemet, AP-fonderna. Tillsammans kommer dessa båda under resten av detta decennium att ha ett överskott på mer än 2 % av BNP.

Även om premiepensionerna och fördelningspensionerna är av olika slag är det i praktiken omöjligt att använda överskottet i pensionssystemet för andra ändamål. Som Konjunkturinstitutet konstaterat: "Mer än 100 % av sparandet i den offentliga sektorn är således öronmärkt för framtida pensioner." och "det blir (därmed) svårt att använda detta sparande för framtida utgifter i andra delar av offentlig sektor." Det går inte att föra pengar mellan pensionssystemet och statsbudgeten utan att bryta mot den breda politiska pensionsöverenskommelsen eller mot löftena till dagens och framtidens pensionärer. Premiepensionerna, vilka likafullt räknas in, utgör grundlagsskyddad privat egendom. Pensionssystemet varken kan eller bör användas som drag-spel och instrument i konjunkturpolitiken.

Stabila offentliga finanser är mycket viktiga för en gynnsam utveckling av den svenska ekonomin. Inte minst det starka konjunkturberoendet i de offentliga finanserna gör det nödvändigt med tydliga ramar för det finansiella sparandet. Den yttre ramen sätts också av stabilitets- och tillväxtpaktens regler som dels har som riktmärke krav på ett överskott över konjunkturcykeln, dels sätter gränsen för underskott till 3 % av BNP.

Vi anser det rimligt att det nuvarande balanskravet på kommuner och landsting bibehålls. Det blir därmed staten som kan svara för konjunkturvariationen och vars finansiella sparande kan målsättas.

Vi anser det rimligt att statsskulden inte tillåts öka i genomsnitt över konjunkturen. Vid normala konjunkturörelser bör endast de s.k. automatiska stabilisatorerna tillåtas verka. Detta innebär att vid en avmattning verkar främst den naturliga budgetstimulans som uppkommer genom att statens inkomster viker samtidigt som de offentliga utgifterna automatiskt ökar. Detta bör vara huvudlinjen för att möta konjunktursvängningar. Staten bör endast i mycket tydliga överhettings- respektive avmattningssituationer utöva en generell aktiv konjunkturpolitik.

I lågkonjunktur får staten underskott, i högkonjunktur överskott. Men sett över hela konjunkturcykeln ska statens finanser vara i balans. Statsskulden ska inte öka. En på detta sätt oförändrad statsskuld medför att statsskulden vid ekonomisk tillväxt kommer att minska som andel av hela ekonomin, av BNP. Statsskulden blir en minskande börda för ekonomin.

Vi vill därtill genomföra en aktiv försäljning av statliga företag. Vårt främsta argument för detta är dock att vi anser att staten inte annat än i undantagsfall ska driva företag. Staten svarar genom lagar och på andra sätt för det ramverk som alla företag har att verka inom. Men det är fel om staten både är den som sätter reglerna och samtidigt genom sina företag agerar på marknaden i konkurrens med privata företag. Staten kan också via statskassan lättare förse de egna företagen med riskkapital. Det blir en osund konkurrens om staten ska verka på marknaden med egna företag. I allt väsentligt bör därför det statliga företagsinnehavet avvecklas. Intäkterna ska användas för

att amortera ned statsskulden. Därmed kommer statsskulden att minska, inte bara som andel av BNP utan även i absoluta tal. Vid slutet av den innevarande mandatperioden kommer statsskulden därmed att kunna understiga 40 % av BNP.

En minskande statsskuld är den effektivaste bufferten mot sådana snabba förändringar i vår omvärld som kan innebära påfrestningar på de offentliga finanserna.

Med ett överskott i det fristående pensionssystemet och med balans i statens och kommunernas finanser kommer det totala offentliga finansiella sparandet rent matematiskt att ligga mellan 2 och 2½ % av BNP. Detta innebär dock ingen politisk målsättning; målet är i stället att statens finanser ska vara i balans över konjunkturcykeln.

Med det anförda tillstyrker vi motion Fi15 (fp) yrkande 4, tillstyrker delvis motionerna Fi16 (kd) yrkande 6 och Fi17 (c) yrkande 2 samt avstyrker motionerna Fi14 (m) yrkande 2 i denna del och Fi16 (kd) yrkandena 9 och 10.

4. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.2, punkt 2 (kd)

av Mats Odell (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna *dels* att regeringen i budgetpropositionen för 2004 bör återkomma med förslag till kompletterande mål för budgetpolitiken som innebär att statens finansiella sparande ska vara i balans över en konjunkturcykel och att statsskulden ska understiga 40 % av BNP senast 2006, *dels* att regeringens arbete med att utforma en långsiktig inkomst- och utgiftsstrategi, LINUS, bör fullföljas i enlighet med vad som sägs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 6, 9 och 10 samt bifaller delvis motionerna 2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4 och 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 2 samt avslår motion 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del.

Ställningstagande

Överskotten i den offentliga sektorn ligger under åren framöver helt i ålderspensionssystemet medan statsbudgeten går med underskott. Nuvarande budgetpolitiska överskottsmål ger därför inte någon buffert åt statsfinanserna som det ursprungligen var tänkt. Regeringens avsikt att göra statsfinanserna mer stabila för konjunktursvängningar har alltså helt misslyckats.

Jag anser därför att överskottsmålet för de offentliga finanserna bör kompletteras och senare eventuellt ersättas med ett mål om balans i statens finansiella sparande över en konjunkturcykel. En sådan restriktion innebär att

skatteuttaget varken blir större eller mindre än nödvändigt. Ett balansmål för statens finansiella sparande måste enligt min mening fasas in successivt på grund av nuvarande stora underskott. Regeringen bör i budgetpropositionen för 2004 återkomma med förslag om ett sådant kompletterade budgetmål.

Ett etappmål för Kristdemokraterna är vidare att statsskulden mätt som andel av BNP ska understiga 40 % senast 2006. Skuldkvoten bör därefter fortsätta att sjunka. För att snabbare kunna minska statsskulden anser jag att budgetpolitiken bör ges en stramare utformning än vad regeringen nu redovisar. Dessutom bör statliga företag säljas ut i betydligt större omfattning än vad som finns angivet i propositionen. På detta sätt kan avbetalningstakten av statsskulden öka, samtidigt som skattetrycket kan sänkas. Under nästa år räknar vi kristdemokrater med att kunna sälja statliga företag för sammanlagt 45 miljarder kronor.

Jag anser också att regeringen bör fullfölja arbetet med att presentera en långsiktig inkomst- och utgiftsstrategi, LINUS (yrkande 9). Den tidigare finansministern Erik Åsbrink tog initiativ till att utforma en sådan strategi men gavs aldrig tillfälle att slutföra detta arbete. En sådan strategi behövs enligt min mening om Sverige ska klara den dubbla utmaning som följer av en ökad internationalisering med dess krav på sänkt skattetryck samtidigt som den demografiska utvecklingen med alltfler äldre snarare ställer krav på motsatsen.

Med det anförda tillstyrker jag motion Fi16 (kd) yrkandena 6, 9 och 10, tillstyrker delvis motionerna Fi15 (fp) yrkande 4 och Fi17 (c) yrkande 2 samt avstyrker motion Fi14 (m) yrkande 2 i denna del.

5. Mål för budgetpolitiken – avsnitt 2.3, punkt 2 (c)

av Lena Ek (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att regeringen efter att ha utrett frågan bör återkomma till riksdagen med ett förslag om hur ett balanskrav för statsbudgeten, i huvudsak motsvarande det som gäller för kommuner och landsting, bör vara utformat. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 2,

bifaller delvis motionerna

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4 och

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 6

samt avslår motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del och

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 9 och 10.

Ställningstagande

Jag anser att överskottsmålet på i genomsnitt 2 % av BNP över en konjunkturcykel ska upprätthållas. Enligt min mening har regeringen och dess stödpartier utnyttjat det samlade överskottet i den offentliga sektorn för att medvetet budgetera för underskott i statens finanser. Det är märkligt att staten genom balanskravet ställer högre krav på kommuner och landsting, där folkvalda bär ansvaret, än på sin egen budgetprocess. Likhet mellan de tre demokratiska nivåerna i budgetprocessen är ett renlighetskrav. Regeringen bör därför skyndsamt låta utreda och återkomma till riksdagen med förslag om hur ett balanskrav, i huvudsak motsvarande det som gäller kommuner och landsting, ska kunna utformas för statens budget.

Vad jag framfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att jag tillstyrker motion Fi17 (c) yrkande 2, tillstyrker delvis motionerna Fi15 (fp) yrkande 4 och Fi16 (kd) yrkande 6. Motion Fi14 (m) yrkande 2 i denna del och motion Fi16 (kd) yrkandena 9 och 10 avstyrks.

6. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (m)

av Fredrik Reinfeldt, Gunnar Axén och Tomas Högröm (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 6 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och ger detta som sin mening till känna för regeringen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

bifaller delvis motion

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 8

och avslår

proposition 2002/03:100 punkt 2 samt motionerna

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 2 och 6,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 5 och 8 samt

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkandena 3, 5 och 6.

Ställningstagande

Utgiftstaken i statsbudgeten tillkom 1997. Denna nyordning skapade bättre förutsättningar för en god kontroll över statsutgifterna. På några år sjönk också statsutgifterna från omkring 40 till 35 % av BNP. Efter hand har emellertid dessa utgiftsminskningar bromsats upp, och regeringen utgår i sina kalkyler nu från att de takbegränsade statsutgifterna under åren framöver inte längre ska minska i förhållande till BNP utan kommer att ligga kvar på oförändrad nivå.

Uppbromsningen är en konsekvens av att regeringen inte har finansierat nya utgiftsåtaganden med besparingar utan lagt dem till tidigare åtaganden.

Denna bild bekräftas av Konjunkturinstitutet som i sin senaste konjunkturbedömning redovisar en undersökning i vilken man summerat regeringens ofinansierade reformer sedan 1998 och kommit fram till att de under perioden 1998–2004 uppgår till 168 miljarder kronor.

Gradvis har också regeringens respekt för utgiftstaken som budgetpolitiskt instrument urholkats. I direkt strid mot riksdagens uttalanden fick exempelvis riksdagen under hösten 2002 aldrig tillfälle att fastställa något statligt utgiftstak för 2005. Nu finns styrande utgiftstak fastställda endast fram t.o.m. 2004, vilket underminerar tilltron till den förda budgetpolitikens långsiktighet.

Budgettrixandet och sätten att kringgå utgiftstaket har också ökat med en oroväckande snabbhet. Trots att budgetlagen föreskriver att statsbudgetens inkomster och utgifter ska redovisas var för sig har utgifter i allt större utsträckning börjat avräknas mot inkomster. Det som tidigare benämndes bidrag och betalades ut som anslag på statsbudgetens utgiftssida kallas nu skattenedsättning och regleras som insättningar på de skattskyldigas skattekonton. Effekten av detta blir att statsbudgetens inkomster minskar. Genom att på detta sätt lyfta över utgifter från statsbudgetens utgiftssida till dess inkomstsida och behålla utgiftstaken oförändrade kan regeringen vidga utrymmet under utgiftstaket.

I vårpropositionen finns åtskilliga exempel på hur detta budgettrixande kan ta sig uttryck. Där föreslås sysselsättningsstöd till kommuner och landsting, särskilt anställningsstöd, stöd för skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA) och anställningsstöd till långtidssjukskrivna – stödformer som har det gemensamt att de alla ska krediteras arbetsgivarnas skattekonton och alltså redovisas som en inkomstförsvagning. En investeringsstimulans för byggande av mindre lägenheter, som är kostnadsberäknad till 4,3 miljarder kronor, ska på motsvarande sätt krediteras fastighetsägarnas skattekonton. Kommunerna ska även nästa år tillföras ett särskilt bidrag på 1,3 miljarder kronor genom att en statlig skatt återigen definieras som kommunal. I propositionen föreslås också att SJ och Teracom i år ska få 3 miljarder kronor i kapitaltillskott helt vid sidan av statsbudgeten. De nya stödformerna summerar sig till 13,4 miljarder kronor och skulle inte utan budgettrixande ha kunnat föras upp på statsbudgeten, eftersom utrymmet under utgiftstaket sedan tidigare är obefintligt till följd av regeringens alltför vidlyftiga utgiftspolitik.

Till detta kommer att regeringens prognoser för den underliggande utgiftsutvecklingen är för optimistiska. Utgifterna för sjukfrånvaro, arbetsskador och arbetslöshet riskerar att bli betydligt högre än regeringen räknar med. Skulle därtill Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet genomföra det utgiftsprogram man enats om kommer utgiftsbomben att detonera med förödande konsekvenser för de offentliga finanserna.

Exempel som dessa visar en regeringsmakt i förfall. Regeringen håller på att tappa greppet om statsfinanserna, och Socialdemokraternas oblyga löftespolitik från valrörelsen håller på att underminera trovärdigheten för budgetpolitiken.

Vi moderater avvisar regeringens förslag till riktlinjer för budgetpolitiken. Vi anser att följande riktlinjer i stället bör styra budgetpolitikens inriktning.

1. Regeringen bör möta det osäkra konjunkturläget genom att vidta åtgärder som stärker de offentliga finanserna. Vi räknar med ett högre resursutnyttjandet än regeringen, vilket också motiverar stramare saldomål de närmaste åren.
2. Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande 2004 bör därför fastställas till 1,3 % av BNP, vilket är 0,3 procentenheter högre än regeringen räknar med.
3. Riksdagen bör även lägga fast mål för det finansiella sparandet under 2005 och 2006. Eftersom tillväxten kan antas motsvara den långsiktiga trenden och det finansiella sparandet är lågt 2003 och 2004 bör målen fastställas till 1,7 % och 2,1 % av BNP för 2005 och 2006.
4. Regeringen bör i den kommande budgetpropositionen föreslå budgetförstärkningar som visar att budgetmålen för 2005 och 2006 kommer att nås. Vår bedömning är att man behöver förstärka budgetsaldot med ytterligare 5–10 miljarder kronor.

Vi moderater presenterar ett budgetalternativ som ger ett bättre finansiellt sparande för den offentliga sektorn än regeringens. Även efter våra skattesänkningar och utgiftssatsningar leder vår politik till en bättre budgetutveckling.

Vi föreslår budgetförstärkningar på nästan 40 miljarder kronor, skattesänkningar på ungefär 20 miljarder kronor och satsningar på bl.a. vård, skola, handikappomsorg, forskning, försvaret och infrastruktur på ca 10 miljarder kronor. Det finansiella sparandet förbättras redan 2004 med uppemot 10 miljarder kronor mer än med regeringens politik.

Tillväxten måste främjas. Sänkta skatter på arbete, sparande och företagande är centrala komponenter i vår politik liksom satsningar på utbildning, forskning och infrastruktur.

Det måste bli mer förmånligt att försörja sig på sin lön än att leva på bidrag. Vi moderater vill därför sänka inte bara inkomstskatten utan också ersättningsnivån i sjuk-, arbetslöshets- och föräldraförsäkringarna. Den bör i fortsättningen motsvara 75 % av den tidigare inkomsten.

Vi gör en medveten prioritering. Lägre skatter är viktigare än bidrag. Vård, skola och omsorg är viktigare än bidrag. Det är därför vi också lägger fram förslag som innebär att vården tillförs resurser, bl.a. i form av en vårdgaranti, och att mer pengar satsas på skolan. Vår valfrihetsrevolution är också en kvalitets- och värdighetsrevolution.

För många löntagare sänks inte ersättningen till 75 % eftersom arbetsmarknadens parter förhandlat sig fram till kompletterande försäkringslösningar. I många fall kommer den effektiva ersättningen vid t.ex. sjukdom därför snarare att motsvara 85 % av den tidigare inkomsten.

Tillväxt är inte statisk. En expanderande ekonomi präglas av att fler låter idéer och uppfinningar bli företag och att företagare med fungerande affärsidéer finner det mödan värt att växa. En växande ekonomi kännetecknas av framgångsrik konkurrens och handel med andra länder. När tillväxten skjuter fart skapas nya resurser som inte tagits från någon annan. Politiken behöver

då inte innebära att man tar från en för att ge till någon annan, utan handlar i stället om att bygga upp det gemensamma samtidigt som folkflertalet får mer över för egen del.

Ett centralt inslag i Moderaternas strategi för högre tillväxt är lägre skatter. Vi föreslår ett kraftigt förbättrat grundavdrag. Vårt förslag om särskilda barnavdrag gör också att skattebelastningen tar större hänsyn till försörjningsbördan. Vi vill växla skattesänkningar mot lägre bidrag för att ge alla medborgare större möjlighet att styra över sina liv. Vi föreslår också att brytpunkten för statlig inkomstskatt höjs och att värnskatten avskaffas. Likaså vill vi sänka fastighetsskatten, för att därefter stegvis avskaffa den.

I vår tillväxtstrategi är sänkta skatter på företagande, sparande och investeringar viktigt. Vi föreslår sänkt förmögenhets-, dubbel-, arvs- och gåvobeskattnings samt slopande av de diskriminerande fåmansbolagsreglerna.

Genom dessa skattesänkningar blir det mera lönsamt att arbeta, spara, investera och driva företag. Det ger också högre tillväxt.

För att det ska vara möjligt att stärka statsfinanserna samtidigt som skatterna sänks är det nödvändigt att minska på utgifterna. Vi föreslår besparingar på nästan 40 miljarder kronor. Ska den sociala tryggheten kunna värnas på längre sikt är det nödvändigt att strama åt transfereringarna och bromsa de snabbt stigande kostnaderna inom bidragssystemen. De långa sjukskrivningarna har de senaste åren ökat med över 130 % och kostnaderna med över 30 miljarder kronor. Ökningen av antalet människor som försörjs av olika bidragssystem är i dag så omfattande att den åter upp nästan hela det tillskott till arbetsutbudet som befolkningstillväxten ger.

Det är möjligt för människor att anpassa sig till stramare bidragssystem, men det är utomordentligt svårt att ersätta en misslyckad skolgång eller en försenad operation. De åtgärder moderaterna föreslår innebär att kommuner och landsting på lång sikt kan räkna med en betydligt starkare utveckling av sina skatteintäkter.

Det är också viktigt att strama åt bidragen för att ekonomin ska fungera bättre och arbetsutbudet öka. Det är nödvändigt att öka arbetsutbudet. För att det ska bli mera lönsamt att arbeta måste både bidrag och skatter sänkas. Att skattesänkningarna finansieras genom stramare transfereringar är därför viktigt.

Att strama åt bidragssystemen är ett led i Moderaternas politik för lägre arbetslöshet. Sänkningen av ersättningen i a-kassan och införandet av en bortre parentes är särskilt viktigt för att förbättra arbetsmarknadens funktionsätt. Moderaternas politik för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden bygger inte bara på sänkta ersättningsnivåer, utan också på lägre skatter, mindre stelbent arbetsrätt, modernare arbetstidsreglering, effektivare arbetsförmedling och ökade satsningar på kvalificerad utbildning.

Vår uppfattning är att även ersättningsnivån i föräldraförsäkringen måste sänkas. Det är viktigt att ersättningsnivån sänks i samtliga bidragssystem eftersom ökningen av frånvaron inte enbart beror på sjukskrivningar utan sammanhänger med en generell ökning av frånvaron som är relaterad till

olika bidragssystem. Likaså är det viktigt att ersättningsnivån är enhetlig eftersom det annars är möjligt att kryssa mellan olika bidragssystem.

Vi vill även spara inom andra områden. Att som nu ange biståndet som andelar av BNI lägger tyngdpunkten på hur mycket som spenderas i stället för på vilket resultat som uppnås. Vi vill att det statliga biståndet inriktas på åtgärder som har förutsättning att snabbt avveckla fattigdomen i de mest behövande länderna – Afrikas låginkomstländer – av vilka de med hög skuldsättning också bör få hjälp med skuldavskrivningar.

Det statliga apoteksmonopolet bör avregleras, vilket är grundläggande för en fungerande läkemedelsmarknad. Detta får konsekvenser också för statens utgifter för läkemedelsförmånen.

Riktat företagsstöd är andra utgifter vi vill minska. Så t.ex. bör investeringsstödet till bostadsbyggande helt avskaffas.

Vi föreslår också att de generella statsbidragen till kommunerna reduceras, vilket bland annat möjliggörs av en minskad statlig detaljreglering av kommunernas verksamhet och en bättre fungerande offentlig upphandling.

Vad vi här föreslagit om inriktningen av budgetpolitiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker vi motion Fi14 (m) yrkande 2 i denna del och tillstyrker delvis motion Fi15 (fp) yrkande 8. Övriga motioner avstyrks.

7. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (fp)

av Karin Pilsäter och Christer Nylander (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 7 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 2, 6 och 8 och avslår proposition 2002/03:100 punkt 2 samt motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 5 och 8 och

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkandena 3, 5 och 6.

Ställningstagande

Arbetslösheten ökar, sysselsättningen sjunker. Företagandet går ned och sjukskrivningstalen upp. Statsfinanserna visar underskott. Den internationella lågkonjunkturen har hållit i sig längre än tidigare väntat. Men systemfelen i ekonomin består. Mot bakgrund av det allt allvarigare ekonomiska läget krävs en krisplan för Sverige. Vi ställer oss bakom Folkpartiets krisplan för Sverige där några av inslagen är följande:

1. **Omedelbara åtgärder för att bryta ökningen av sjukfrånvaron.** Någon ytterligare ökning från den av regeringen prognostiserade nivån för år 2004 kan enligt Folkpartiets mening inte accepteras. Viktigast är att ge individerna förutsättningar att rensa bort stressfaktorer ur sina liv – Folkpartiets motion Fi15 innehåller flera sådana förslag. Näst viktigast är att öka utbudet av vård och rehabilitering. Det kan finansieras genom Finsamsystemet, alltså att den ekonomiska brandvägg som nu finns mellan vården och försäkringskassan tas bort. Viktigt är också att reglerna i sjukförsäkringen mot felutnyttjande skärps.
2. **Konkreta åtgärder för ett bättre företagsklimat.** Alla planer på att övervältra sjukkostnader på arbetsgivarna bör läggas i papperskorgen. Tvärtom bör företagens kostnader minska genom sänkta skatter och mindre krångel.
3. **Systemförändringar för att snabbt minska antalet människor i bidragsberoende.** Ett nytt system (jobbgarantin), där socialsekreterare och arbetsförmedlare utnyttjar de möjligheter som finns att ställa krav på motprestationer för bidrag, bör introduceras.
4. **Statsfinanserna måste stärkas.** De två viktigaste åtgärderna har redan nämnts: färre sjukskrivna och färre bidragsberoende. Därutöver bör ett antal ytterligare besparingar genomföras. Digital-TV-övergången – till en kostnad på flera miljarder kronor – bör ställas in. Den planerade miljardsubventionen av SJ AB bör inte genomföras. Gamla och nya bostadssubventioner bör avvecklas eller reduceras. För att öka trovärdighet och hållfasthet i statsfinanserna bör budgeteringsmarginalen utökas till 16 miljarder kronor för år 2004. Staten ska över en konjunkturcykel inte vara nettoupplånare varför statens finanser bör förstärkas framöver.
5. **Bostadsbyggandet måste öka.** Målet bör vara att 40 000 nya lägenheter per år tillkommer de närmaste åren. De aviserade reglerna för hyressättning i nyproduktion bör forceras. Ett första steg i en avveckling av fastighetsskatten påverkar byggkalkylerna positivt. En kriminalisering av karteller ökar möjligheterna att komma åt otillåtet samarbete som syftar till att pressa upp priser på byggmarknaden. Ökade ansträngningar att få utländska budgivare i svenska byggprojekt bör göras.
6. **Åtgärder mot utslagningen i gymnasieskolan.** I avvaktan på en mer genomgripande gymnasiereform bör ett antal attraktiva yrkesutbildningar, som inte ger högskolebehörighet men gedigna yrkeskunskaper, inrättas. Tankarna på slopade förkunskapskrav i gymnasieskolan bör inte förverkligas.
7. **Alternativ i kommunal verksamhet främjas.** Alla regler i lagstiftningen som försvårar tillkomsten av privata alternativ inom vård, skola och omsorg bör rensas ut. Skollagskommitténs förslag till neutrala bidragsregler för privat barnomsorg bör genomföras snarast. Utredningsförslaget om förbud mot vissa privata inslag inom sjukvården bör inte genomföras. En ökad andel av alternativa driftformer ökar möjligheterna att behålla

och rekrytera kvalificerad personal till dessa viktiga områden och minskar kostnaderna.

8. **Sänkta skatter.** Ett antal skatter som är särskilt skadliga för tillväxten bör sänkas snarast – eller avskaffas. Det gäller skattereglerna för fåmansbolag, värnskatten, förmögenhetsskatten, dubbelbeskattningen av aktier, de höga marginalskatterna även för låg- och medelinkomsttagare m.m.
9. **Euro i Sverige.** Sverige bör efter ett positivt besked i folkomröstningen den 14 september gå med i eurosamarbetet.

Trovärdigheten i den nya budgetprocess som infördes 1997 har i hög grad vilat på införandet av ett utgiftstak för de statliga utgifterna. Utgiftstaket har varit det kritstreck som verkat disciplinerande på den politiska processen. Det är därför utomordentligt beklagligt när regeringen under en följd av år tillgripit diverse knep för att formellt hålla utgifterna under taket medan de i realiteten överskridit detta.

Tendensen till denna dubbla bokföring har tilltagit med åren. Detta är mycket beklagligt; det undergräver tilltron till hela den budgetprocess som byggts upp. Det är särskilt nettoeredovisning som regeringen tillgriper – det som egentligen är en offentlig utgift omvandlas till en avdragspost på inkomstsidan utan att utgiftstaket justeras i motsvarande mån.

Regeringens tricksande är särskilt påtagligt i år. Enligt våra beräkningar bryter utgifterna egentligen igenom utgiftstaket med ca 7,5 miljarder kronor.

En uppstramning måste ske och utgiftstaket återfå sin roll att verkligen sätta en gräns för utgifterna.

För att uppnå den balans i statsfinanserna som Folkpartiet vill ha måste både utgifter och förslag om skattesänkningar granskas noggrant. Vi anser vidare att den ekonomiska politiken måste arbeta med större marginaler än vad regeringen klarar av. En budgeteringsmarginal på *1 promille* – av de takbegränsade utgifterna – som regeringen har för nästa år är inte acceptabel. Folkpartiet anser att marginalen bör uppgå till de ca 2 % av de takbegränsade utgifterna som riksdagens finansutskott ansett nödvändig. Denna marginal, eller något mera, bör gälla även för de kommande åren. Det kräver en noggrannare utgiftsprövning än den regeringen orkat med.

Vi förordar en mera restriktiv utgiftsprövning och vill genomföra åtgärder som sänker sjukfrånvaron och dess kostnader i enlighet med Folkpartiets budgetalternativ som uppvisar ett lägre utgiftstak än regeringens. Det är helt enkelt inte acceptabelt att kostnaderna, som framgår av propositionen, kommer att fortsätta att öka i nästan samma takt som under de senaste åren, och detta trots de åtgärder som regeringen sätter in.

Genom denna restriktiva utgiftspolitik uppnår vi en budgetmarginal för oförutsedda händelser och ytterligare konjunkturförsvagning som motsvarar 2 % av de takbegränsade utgifterna.

Att regeringen ligger högre det sista året i perioden beror inte på att dess marginal är reellt högre utan på att regeringen i praktiken räknar in ett "reformutrymme", dvs. den räknar med ytterligare högre utgifter. I verkligheten

har regeringens budgetmarginal alltid krympt ju närmare det aktuella året man kommit.

Folkpartiets utgiftstak inklusive kompensation till kommunsektorn för ändrad skattepolitik uppgår för 2004 till 852 miljarder kronor.

Med en återhållsam utgiftspolitik och en koncentration av skattepolitiken på att i första hand sänka de mest skadliga skatterna kan vi både åstadkomma en tydlig sänkning av utgiftsnivån och sänka skattetrycket. Med vår politik kan skattenivån klart sänkas under 50 % av BNP.

Tabell 1. Finansiellt sparande, skatte- och utgiftstryck

Procent av BNP

	2004	2005	2006
<i>Folkpartiet</i>			
Skattetryck	49,5	49,0	48,9
Utgiftstryck	54,1	53,4	52,6
Finansiellt sparande	1,0	1,4	2,1
<i>Regeringen</i>			
Skattetryck	50,9	50,6	50,5
Utgiftstryck	55,5	54,8	53,9
Finansiellt sparande	1,0	1,4	2,1

Observera att det finansiella sparandet i tabellen ovan är det finansiella sparandet i hela den offentliga verksamheten.

Folkpartiets skattepolitik koncentreras på de mest skadliga skatterna. I vårt förslag sänks marginalskatterna, alla får en skattesänkning, kompetenssparande gynnas av lägre skatt och vardagslivet underlättas genom möjlighet att anlita hushållstjänster. Skatter på företagande som förmögenhetsskatt, dubbelskatt på aktiesparande, fåmansbolagsskatt lättas eller tas bort. Detsamma gäller fastighetsskatten.

Vi satsar på några få viktiga utgiftsområden, som bistånd, rättssäkerhet, barnfamiljers valfrihet och handikappstöd. Vi sänker utgifterna inom arbetsmarknadspolitiken, minskar stöd till företag och till regeringens selektiva åtgärder på olika områden.

Sammanfattningsvis anser vi således att Folkpartiet liberalernas i motion Fi15 redovisade förslag till riktlinjer för budgetpolitiken bör ligga till grund för budgetpolitikens utformning under kommande år. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Fi15 (fp) yrkandena 2, 6 och 8.

Vi avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i detta sammanhang.

8. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (kd)

av Mats Odell (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 5 och 8 och avslår proposition 2002/03:100 punkt 2 samt motionerna 2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del, 2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 2, 6 och 8 samt 2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkandena 3, 5 och 6.

Ställningstagande

Kristdemokraternas budgetalternativ tar sikte på att långsiktigt förbättra Sveriges förutsättningar för tillväxt. Vi föreslår strukturella reformer och strategiska skattesänkningar på arbete, sparande och företagande. Stabila och goda villkor för fler och växande företag kan då öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och trygga välfärden.

Den statliga budgetpolitiken bör inriktas på ett bättre finansiellt sparande genom en stramare finanspolitik och på att minska statsskulden genom en snabbare försäljning av statliga företag. Genom en rad viktiga strukturreformer kombinerat med strategiska skattesänkningar finansierade med besparingar kommer vi att få till stånd mindre konjunktürkänsliga statsfinanser och bättre långsiktiga tillväxtmöjligheter. Jag anser att de sju särskilt prioriterade områden som presenteras i Kristdemokraternas motion Fi16 bör styra inriktningen av budgetpolitiken.

Tillväxtpolitik

Den tillväxtpolitik som Kristdemokraterna förespråkar karakteriseras av en balanserad finanspolitik för sunda statsfinanser i kombination med strukturella åtgärder som förbättrar ekonomins funktionssätt. Vi föreslår en lång rad åtgärder som stimulerar tillväxten, t.ex.: Skatten i vanliga inkomstlägen ska sänkas kraftigt bl.a. genom en höjning av grundavdraget i den kommunala beskattningen. Tjänstesektorn ges nya möjligheter att växa genom en skattereduktion för de privata hushållens köp av tjänster i det egna hemmet. Arbetsgivaravgifterna bör sänkas med inriktning på mindre företag. Förmögenhetsskatten avvecklas. Värnskatten likaså. Konkurrensvillkoren för åkeri- och transportsektorn måste förbättras genom sänkt dieselskatt. Ett riskkapitalavdrag bör införas, där investeringar i onoterade företag bli avdragsgilla mot inkomster av tjänst eller kapital. Vi föreslår dessutom en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med en högre egenfinansieringsgrad än i dag, som kommer att skapa ett tydligare samband mellan lönebildning, arbetslöshet och avgifter för den enskilde. Avgiftshöjningen kompenseras mer än väl genom våra förslag till sänkta inkomstskatter.

Skattepolitik

Kristdemokraterna ser det som en viktig uppgift att skapa en skattestruktur som gör att fler kan klara sig på sin egen lön och inte tvingas vara beroende av bidrag för att få hushållsekonomin att gå ihop. Därför föreslår vi en rad

åtgärder som gör att inkomsttagare får bättre möjligheter att påverka och ta kontrollen över sin egen ekonomiska situation.

Grundavdraget i den kommunala beskattningen bör höjas kraftigt. En skattereduktion för förvärvsarbetande låg- och medelinkomsttagare bör införas. Ett generellt statligt förvärvsavdrag bör införas. Detta kommer att både sänka marginaleffekterna och stärka arbetslinjen. Värnskatten, som är ett brott både mot principerna i 1990–91 års skattereform och mot Socialdemokraternas egna löften, ska avskaffas.

Vi anser dessutom att den statliga fastighetsskatten bör avskaffas och i stället ersättas av en kommunal fastighetsavgift. Därtill bör kapitalvinstskatten vid försäljning av privatbostäder sättas till den generella nivån, dvs. höjas från 20 till 30 %.

En reformerad familjepolitik

Barnens bästa och familjernas behov är utgångspunkten för familjepolitiken. Alla ska ha möjlighet att välja den barnomsorgsform som passar de egna förhållandena bäst. Uppgiften för stat och kommun är att skapa ekonomiska och praktiska förutsättningar för detta. Eftersom behov och önskemål varierar över tid och mellan olika familjer måste samhällets stöd till barnfamiljer vara organiserat så att det kan användas på ett flexibelt sätt. Det gäller att hitta sådana modeller för valfrihet och mångfald som skapar de bästa förutsättningarna för föräldrarna och barnen.

Genom att styra alla resurser till ett fåtal barnomsorgsformer har staten i praktiken tagit över beslut som familjerna själva borde fatta. Det familjepolitiska system som byggts upp genom åren har flera brister. Fördelningspolitiskt eftersom resurserna i stor utsträckning styrs mot redan resursstarka hushåll. Från valfrihetssynpunkt genom att det familjepolitiska stödet inte medger flera alternativa barnomsorgsformer.

Kristdemokraterna föreslår förändringar inom familjeområdet som bl.a. innebär att ett barnomsorgskonto på 80 000 kr för barn som fyller ett år införs. Garantinivån i föräldraförsäkringen höjs till 200 kr. Ersättningsnivån i föräldraförsäkringen höjs till 90 %, och ersättningstaket föreslås på sikt höjas till elva prisbasbelopp. Viktiga förbättringar görs av bostadsbidraget för att gynna de sämst ställda barnfamiljerna. Förändringar görs också av SGI, dvs. beräkningsgrunden för bl.a. föräldrapenningen, så att ersättningsrätten bygger på de inkomster man faktiskt haft.

Bättre pensioner

Regeringens okänsliga budgetsanering har drabbat många pensionärer hårt genom nedskärningarna och bristerna inom äldreomsorgen samt de växande vårdköerna. Inriktningen för de kommande åren ska vara att förbättra värdet av pensionerna genom sänkt skatt samt att särskilt förbättra för de sämst ställda pensionärerna.

Från och med 2003 träder det nya pensionssystemet i kraft vad gäller den nya garantipensionen, som är högre än dagens folkpension och pensionstillskott. Alla pensionärer kommer att få sänkt skatt genom att det höjda grundavdrag som vi föreslår, till följd av pensionsreformen, omfattar hela pensionärskollektivet.

De ekonomiskt sämst ställda pensionärerna ska få 1 000 kr mer i månaden än vad de hade 2002. Detta motsvarar ca 700 kr efter skatt. Kristdemokraterna anser vidare att inkomstprövningen av bostadstillägget för pensionärer inte ska innehålla fritidsfastigheter. Omställningspensionen för efterlevande ska återställas fullt ut från 6 till 12 månader.

Vården, omsorgen och utbildningsväsendet

Kristdemokraternas förslag innebär att 4 miljarder kronor tillförs kommuner och landsting under de kommande två åren utöver regeringens förslag. Därtill kommer ett tillskott med netto 1 miljard kronor de närmaste två åren för den nationella vårdgarantin som Kristdemokraterna föreslår tillsammans med Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna och Centerpartiet.

En helt ny rehabiliteringsförsäkring bör införas för att minska de skenande ohälsotalen, som är ett akut problem, både mänskligt och statsfinansiellt. Vi räknar med att nästa år satsa 2,8 miljarder kronor på förbättrad rehabilitering.

Regeringens centralstyrda skolsatsning anser vi i stället bör utformas som en höjning av de generella statsbidragen så att kommunerna själva kan besluta hur pengarna bäst ska användas.

Villkoren för studerande bör förbättras. En höjning föreslås av studiebidraget för gymnasiestuderande. För högskolestuderande föreslår vi att bidragen ska utgöra en större andel av studiemedlen liksom att fribeloppet slopas.

Ett återupprättat rättsväsende

Kristdemokraterna anser att rättsväsendet måste stärkas och att antalet poliser måste ökas. Antalet utbildningsplatser för poliser måste utökas kraftigt. Senast 2008 bör antalet poliser uppgå till 19 000. Åklagarväsendet stärks för att klara ett ökat antal ärenden. Särskilda satsningar görs också på miljö- och ekobrottsåklagare. Domstolarna ska tillföras ökade resurser, och en sammanläggning av tingsrätt och länsrätt bör inledas. Ökade resurser till kriminalvården ska möjliggöra meningsfulla insatser som kan leda till ett liv utan brottslighet. Det brottsförebyggande arbetet måste intensifieras.

Upprustad infrastruktur och ökat bostadsbyggande

Vi anser att betydande satsningar behövs för att rusta upp det snabbt förfallande väg- och järnvägsnätet. Upprustad infrastruktur är en tillväxtmotor som regeringen genom sina neddragningar låter gå på tomgång. Vägunderhållet är kraftigt eftersatt. Som ett långsiktigt alternativ förespråkar Kristdemokraterna, vid sidan av höjda anslag, ett omfattande program för investeringar i samarbete med den privata sektorn (PPP – public-private partnership).

För att stimulera det mycket låga bostadsbyggandet behövs en helt ny inriktning på bostadspolitiken, med lägre skatter och långsiktiga, förutsägbara spelregler. Vi anser att fastighetsskatten bör avskaffas, byggmomsen halveras för flerbostadshus, planprocessen förenklas och hyressättningen göras friare i nyproducerade fastigheter.

Skattekvoten och utgiftstaket på längre sikt

Kristdemokraterna anser att det svenska skattetrycket, som är högst i världen, både bör och måste sänkas. Den svenska ekonomin kommer att fungera bättre och tillväxtpotentialen kommer att öka om en minskad andel av de totala resurserna passerar genom den offentliga sektorn. Dessutom finns ett omvärldstryck som gör att våra skattenivåer helt enkelt inte kan avvika kraftigt från de som gäller i våra konkurrentländer. Under överskådlig tid är det främst staten som genom omprioriteringar måste bidra till en nedväxling av skattetrycket. Skattetrycket måste dock sänkas successivt så att varken statens kärnuppgifter eller stabiliteten i statsfinanserna äventyras. Kommunsektorn kommer på grund av den demografiska utvecklingen inte att ha något större utrymme för skattesänkningar även om man genomför effektiviseringar.

Även de statliga utgifternas andel av BNP bör minska på längre sikt. Detta är en förutsättning för att kunna sänka skattetrycket, vilket är både önskvärt och nödvändigt. Ett riktmärke för utgifterna på längre sikt är att de bör sänkas så att utrymme skapas för en anpassning av skattetrycket till jämförbara OECD-länder. Med sunda statsfinanser där utgifter och inkomster är lägre, och det finansiella sparandet starkare, minskar också den svenska ekonomins konjunkturkänslighet.

Sammanfattningsvis föreslår jag att riksdagen ställer sig bakom Kristdemokraternas förslag till inriktning av budgetpolitiken. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi16 (kd) yrkandena 5 och 8.

Jag avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i sammanhanget.

9. Budgetpolitikens inriktning – avsnitt 2.3, punkt 3 (c)

av Lena Ek (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner de i reservation 9 föreslagna riktlinjerna för budgetpolitiken och tillkännager detta för regeringen som sin mening. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkandena 3, 5 och 6, och

avslår proposition 2002/03:100 punkt 2 samt motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 2 i denna del,

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkandena 2, 6 och 8 samt

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkandena 5 och 8.

Ställningstagande

Varje svensk måste ha rätt att bestämma över sitt eget liv och sin egen vardag. Liksom Centerpartiet vill jag att alla ska ges möjlighet till eget ansvar och förutsättningar att påverka och bidra till den gemensamma utvecklingen. I dagens Sverige dominerar emellertid de statliga systemen över den enskildes intressen, och de politiska besluten saknar underifrånperspektiv. Centerpartiet verkar för en förskjutning av den politiska brännpunkten, från den statliga maktapparaten till den enskilda människans livskvalitet och självbestämmande.

Statens uppdrag är att utforma hållbara förutsättningar för ekonomisk, social och miljödriven tillväxt. Att vi lyckas med det är avgörande för att vi de kommande decennierna ska klara pensionsavgångar och välfärdsåtaganden. Bäst förutsättningar för höjd livskvalitet och varaktig tillväxt ges enligt min mening i en ekonomi byggd på människors självbestämmande, där det lönar sig att arbeta och höja sin lön och där människors fria val tillgodoses och respekteras.

Budgetpolitiken

Jag anser att reformer är nödvändiga för att skapa förutsättningar för tillväxt genom företagande och öka individens självbestämmande. Centerpartiet presenterar i sin motion med anledning av regeringens vårproposition reformförslag på en rad områden och hur de ska finansieras. Ett område gäller *företagsklimatet*. Företagen utgör motorn i den svenska ekonomin, och tillväxt genom företagande är en förutsättning om vi ska kunna upprätthålla och förbättra välfärden. Centerpartiet vill på sikt skapa 300 000 nya jobb i småföretag eller hos nya entreprenörer. För att förbättra företagsklimatet föreslås i motionen slopad arvs- och gåvoskatt för makar och bröstarvingar, vilket underlättar generationsskiften i småföretagen. Även skatteavdrag för starta eget-sparande föreslås. Centerpartiet avsätter för 2004 totalt 5,5 miljarder kronor för insatser som gör det enklare att starta och driva små företag i Sverige. För 2005 och 2006 är motsvarande belopp 6,3 miljarder kronor respektive 6,6 miljarder kronor.

Ett annat område gäller *ohälsan*. Sjukfrånvaron har ökat dramatiskt under de senaste sex åren. Orsakerna till ohälsan och sjukskrivningarna är flera. För att nå framgång i arbetet med att minska sjukskrivningarna krävs en strategi som angriper samtliga dessa orsaker. I korthet rör det sig bl.a. om påfrestningar i arbetslivet, arbetslöshet, sociala problem såsom alkohol- och narkotikamissbruk, sjukdom som inte är relaterad till arbetslivet, påfrestningar i privatlivet (hemarbete, stress, relationsproblem m.m.) och överutnyttjande. Totalt satsar Centerpartiet 8,2 miljarder kronor på rehabiliteringsåtgärder. Därmed beräknas också kostnaderna för sjukpenning, förtidspensioner och arbetsskador minska. Ett nytt system för sjuklöneansvar föreslås, där arbetsgivarinträdet är anpassat efter antalet anställda med ett tak på 30 dagar och de sociala avgifterna sätts på en nivå som motsvarar ett arbetsgivarinträde på 30 dagar; förslaget innebär i denna del ytterligare ett stöd till små företag. Ersätt-

ningsnivån föreslås sänkas i sjukersättningen till 78 % kombinerat med historiskt beräknad SGI. Totalt är besparingen på området ekonomisk trygghet vid sjukdom 6,8 miljarder kronor 2004, 11,9 miljarder kronor 2005 och 16,5 miljarder kronor 2006.

Arbete måste löna sig. På *arbetsmarknadsområdet* föreslås besparingar genom effektivisering av administration, höjd egenfinansiering av a-kassa och sänkning av ersättningsnivån i a-kassan till 78 % kombinerat med historisk beräkning av inkomsten. Besparingen genom dessa förslag räknas kunna bli totalt 12,8 miljarder kronor 2004, 13 miljarder kronor 2005 och 13,3 miljarder kronor 2006.

Inom *familjepolitiken* är Centerpartiets målsättning att öka familjernas möjlighet att själva bestämma över sin vardag. Totalt anslås 9 miljarder kronor till höjning av barnbidraget samt höjd grundnivå och höjt tak i föräldraförsäkringen. Delvis finansieras detta genom historisk beräkning av SGI.

Centerpartiets motion innehåller ytterligare ett antal angelägna reformförslag på olika områden. *Biståndet* föreslås höjas med målsättningen att det ska uppgå till 1 % av BNP. Ytterligare satsningar på vägnätet och transportssystemet föreslås för att skapa en bättre *infrastruktur* som ger grundförutsättningar för livskraft och tillväxt i hela Sverige, och *polisväsendet* bör tillföras ytterligare resurser för att öka den polisiära närvaron i hela landet genom att successivt öka antalet polistjänster till 20 000.

Skattepolitiken

Skattetrycket mätt i procent av BNP ligger betydligt högre i Sverige än i andra jämförbara länder. Åtskilliga vetenskapliga studier har slagit fast samband mellan låg tillväxt och höga skattenivåer. Jag anser att skattetrycket på längre sikt måste sänkas. Genom att ta bort skadliga skatter och stimulera nyföretagande kan tillväxten i Sverige öka. Centerpartiet föreslår i sin motion riktlinjer för skattepolitiken. Utgångspunkten för dessa är ett skattesystem som skapar goda förutsättningar för att människor ska kunna växa och förverkliga sina drömmar. En *inkomstskattereform* föreslås som ska genomföras fram till 2006 och som sänker skatt och marginaeffekter för framför allt låg- och medelinkomsttagare. Reformen består bl.a. av en skatterabatt på 10 000 kr årligen för alla, vilken ska ersätta dagens grundavdrag. I praktiken ger det ungefär samma effekt som ett grundavdrag på drygt 31 000 kr med dagens genomsnittliga kommunalskatt. Centerpartiet föreslår även bl.a. sänkt *fastighets-* och *förmögenhetsskatt*, vilket sänker kostnaden för boende. Delvis finansieras detta genom höjd reavinstbeskattning. Totalt innebär Centerpartiets skatteförslag att skatter sänks med 38 miljarder kronor 2004, 43 miljarder kronor 2005 och 52 miljarder kronor 2006.

Bedömning avseende de budgetpolitiska målen

Budgetpolitiken är inriktad på två övergripande mål. Det s.k. *saldomålet* innebär att den offentliga sektorns sparande ska uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Jag stöder detta mål och anser att det bör

användas till fortsatt amortering på statsskulden. Min bedömning är att Centerpartiets politik skapar goda förutsättningar framöver för att klara målet. Budgetpolitikens andra mål gäller *utgiftstaket* för statens finanser, vilket ska rymma de takbegränsade utgifterna i statsbudgeten. Till följd av de utgiftsminskningar som jag förordar i enlighet med Centerpartiets motion sänks utgiftstaket under de närmaste åren. Trots det är budgeteringsmarginalen, som ska skydda mot oförutsedda händelser i ekonomin, för 2004 drygt 5 miljarder kronor större i Centerpartiets förslag än i regeringens förslag.

Jag vill i detta sammanhang även framföra kritik mot regeringen för på vilket sätt den hanterar statens finanser. I sin iver att behålla makten och skönmåla verkligheten anser jag i likhet med vad som anförs i Centerpartiets motion att regeringen bryter mot budgetlagens intentioner. Den kringgår utgiftstaken genom olika slags tricksande, såsom nettobudgetering, utgifter som skjuts över årsskiftet och överflyttning av utgifter till inkomstminskningar. Regeringen har nu upptäckt ytterligare en metod för att slippa hantera offentliga utgifter under budgettaket, nämligen att lägga överskott från statliga bolag i ett konto i riksgälden.

Genom att utnyttja det samlade överskottsmålet för offentlig sektor har regeringen och dess stödpartier medvetet budgeterat för underskott i statens finanser, också i högkonjunkturer, varvid det stora överskottet i pensionssystemet kommit att täcka hålen i de statliga fickorna. Detta är enligt min mening en oansvarig och i längden ohållbar hantering av statens finanser. Staten har ålagt landets kommuner och landsting ett balanskrav, vilket innebär att de måste kompensera för ett underskott i den egna budgeten, inklusive pensionsåtaganden, inom två år. I reservation 5 i detta betänkande föreslår jag att ett liknande balanskrav bör införas även för staten.

Sammanfattningsvis föreslår jag att riksdagen ställer sig bakom Centerpartiets förslag till inriktning av budgetpolitiken. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi17 (c) yrkandena 3, 5 och 6.

Jag avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i sammanhanget.

10. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (m)

av Fredrik Reinfeldt, Gunnar Axén och Tomas Högström (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 884 miljarder kronor 2004. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 3 och

avslår proposition 2002/03:100 punkt 3 samt motionerna

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 5,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 7 och

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 4.

Ställningstagande

Med hänvisning till vår reservation 6, i vilken vi beskriver vår syn på riktlinjer för budgetpolitiken, anser vi att utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet bör vara 884 miljarder kronor för 2004.

Sammanfattningsvis föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom Moderaternas förslag till utgiftstak för staten. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi14 (m) yrkande 3.

Vi avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i sammanhanget.

11. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (fp)

av Karin Pilsäter och Christer Nylander (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 852 miljarder kronor 2004. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 5 och

avslår proposition 2002/03:100 punkt 3 samt motionerna

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 3,

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 7 och

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 4.

Ställningstagande

Med hänvisning till vår reservation 7, i vilken vi beskriver vår syn på riktlinjer för budgetpolitiken, anser vi att utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet bör vara 852 miljarder kronor för 2004.

Sammanfattningsvis föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom Folkpartiets förslag till utgiftstak för staten. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi15 (fp) yrkande 5.

Vi avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i sammanhanget.

12. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (kd)

av Mats Odell (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 853 miljarder kronor 2004. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 7 och
avslår proposition 2002/03:100 punkt 3 samt motionerna
2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 3,
2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 5 och
2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 4.

Ställningstagande

Med hänvisning till min reservation 8, i vilken jag beskriver min syn på riktlinjer för budgetpolitiken, anser jag att utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet bör vara 853 miljarder kronor för 2004.

Sammanfattningsvis föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom Kristdemokraternas förslag till utgiftstak för staten. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi16 (kd) yrkande 7.

Vi avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i sammanhanget.

13. Utgiftstak för staten – avsnitt 2.4, punkt 4 (c)

av Lena Ek (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 818 miljarder kronor 2004. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 4 och
avslår proposition 2002/03:100 punkt 3 samt motionerna
2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 3,
2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 5 och
2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 7.

Ställningstagande

Med hänvisning till min reservation 9, i vilken jag beskriver min syn på riktlinjer för budgetpolitiken, anser jag att utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet bör vara 818 miljarder kronor för 2004.

Sammanfattningsvis föreslår jag att riksdagen ställer sig bakom Centerpartiets förslag till utgiftstak för staten. Riksdagen bör således tillstyrka motion Fi17 (c) yrkande 4.

Jag avstyrker regeringens förslag i berörda delar liksom de övriga motioner som är aktuella i sammanhanget.

14. Finansiering av statliga åtaganden – avsnitt 3.1, punkt 6 (m, fp, kd, c)

av Fredrik Reinfeldt (m), Karin Pilsäter (fp), Mats Odell (kd), Gunnar Axén (m), Christer Nylander (fp), Lena Ek (c) och Tomas Höglström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Fi13 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) yrkande 1.

Ställningstagande

Årsredovisningen för staten för 2002 ger en utgångspunkt för analys av statens verksamhet och finansiella ställning. Den visar att redan givna åtaganden inte kan finansieras med regeringens politik. I stället för att möta detta med utgiftskontroll och långsiktig balans mellan löpande intäkter och utgifter förlitar sig regeringen i huvudsak på intäkter från engångsförändringar i ekonomin. Samtidigt ökar statens kostnader dels med automatik, dels som följd av nya åtaganden. På sikt är detta inte en hållbar utveckling utan leder till underminering av statsfinanserna. Med bifall till motion Fi13 (fp) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

15. Budgetprocessen – avsnitt 3.3, punkt 7 (m, fp, kd, c)

av Fredrik Reinfeldt (m), Karin Pilsäter (fp), Mats Odell (kd), Gunnar Axén (m), Christer Nylander (fp), Lena Ek (c) och Tomas Höglström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Fi13 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) yrkande 2 samt 2002/03:Fi23 av Mats Odell m.fl. (kd) yrkande 1 och avslår motionerna 2002/03:Fi272 av Kerstin-Maria Stalin (mp) och 2002/03:Fi273 av Gudrun Schyman m.fl. (v).

Ställningstagande

Budgetlagen skapades för att garantera ett gott förvaltarskap av samhällets gemensamma resurser. En viktig princip i budgetlagen är bruttoredovisningsprincipen. Den innebär att statens inkomster och utgifter ska tas upp var för sig i statsbudgeten, och därigenom blir budgeten tydligare och olika åtgärder kan enklare prövas mot varandra. Utgiftstaket för staten är ett viktigt budgetpolitiskt åtagande som bl.a. kan förhindra att tillfälligt högre inkomster an-

vänds för att finansiera varaktigt högre utgifter. Bruttoredovisningen är en förutsättning för att det ska vara meningsfullt att använda utgiftstak och utgiftsramar vid beredning av och beslut om statsbudgeten.

Vi kan med oro dessvärre konstatera att regeringen allt oftare frångår bruttoredovisningsprincipen och således bryter med de värderingar som kommer till uttryck i bl.a. budgetlagens förarbeten och den diskussion som föregick stiftandet av lagen. Utgifter som är bidrag och borde behandlas som utgifter redovisas i stället som en minskning av statens inkomster i syfte att kringgå utgiftstaket. Vi ställer oss mycket kritiska till regeringens agerande i budgetprocessen och redovisning av statens intäkter och utgifter.

För att säkerställa en god efterlevnad av budgetlagen och skapa balans mellan utgifter och inkomster bör enligt vår mening nya metoder utvecklas som på ett tidigt stadium ger varningssignaler när alltför stora åtaganden görs utan att det finns långsiktiga förutsättningar för dem. Exempel kan hämtas från det nya pensionssystemet. Någon exakt parallell kan inte göras, men ett balanstal av liknande karaktär som inom det systemet kan ge tydliga varningssignaler vad gäller statsbudgetens utveckling. Vi anser att regeringen bör få i uppdrag att utreda möjligheterna att utveckla mått liknande balanstalet i pensionssystemet för att kunna beräkna de långsiktiga åtagandenas kostnader och möjligheterna att finansiera dessa.

Vad som nu har anförts bör med bifall till motionerna Fi13 (fp) yrkande 2 och Fi23 (kd) yrkande 1 ges regeringen till känna.

16. Barnbilaga i budgetpropositionen – avsnitt 3.5, punkt 9 (c)

av Lena Ek (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c) yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt min mening ska FN:s barnkonvention alltid efterlevas, och alla relevanta politiska beslut ska analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation. Jag ser därför allvarligt på den starka kritik som FN:s barnkommitté uttryckt bl.a. mot barns utsatta sociala ställning och asylsökande barns situation i Sverige. En hel del av den kritiken grundar sig på följder av övergripande ekonomiska beslut på olika utgiftsområden i statsbudgeten. Det skulle underlätta implementeringen av barnkonventionen om en genomlysning av budgeten gjordes i en barnbilaga, ett förfarande som för övrigt också rekommenderas av Barnkommittén.

Frågan om barnbilagan väcktes redan 1992 i riksdagen, men än i dag har ingen budgetproposition försetts med en sådan bilaga. Det pågående arbetet

inom Regeringskansliet kring redovisningen av barnfrågorna samt strategierna för att tydliggöra barnperspektivet i statsbudgeten innebär i sig ett stort steg framåt för utvecklingen av en tydligare uppföljning av regeringens barnpolitik, men jag vill ta ett steg till. Jag vill att regeringen återkommande beaktar konsekvenserna av tidigare utfästelser och tar ett större samlat grepp kring den ekonomiska politiken vad gäller barn.

Jag anser därmed att varje budgetproposition ska kompletteras med en barnbilaga där samtliga departement tydligt markerar vilka utgifter som är riktade till barn och unga, och där regeringens barnpolitiska ambitioner och prioriteringar tydligt framgår. En barnbilaga skulle underlätta regeringens redovisning av sin politik och dessutom underlätta för medborgarna att följa upp och värdera politiken ur ett barnrättsperspektiv.

Jag anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad jag har framfört om barnbilagan i budgetpropositionen. Detta innebär att riksdagen bifaller motion So250 (c) yrkande 1.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Budgetprocessen – avsnitt 3.3, punkt 7 (v)

av Lars Bäckström (v).

Vänsterpartiet lyfter i motion Fi273 fram ett antal exempel på problem till följd av budgetprocessens utformning och systemet med utgiftstak för staten.

Enligt min uppfattning finns det starka skäl att se över hur budgetprocessen fungerar utifrån de problemställningar som anges i Vänsterpartiets motion och därefter pröva olika förslag till förändringar i enlighet med vad som anförs i motionen.

Jag kan dock samtidigt konstatera att det för närvarande pågår en översyn av budgetlagen inom ramen för det s.k. 121-punktsprogrammet som regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna kom överens om efter valet 2002. Jag kan också notera att finansministern nyligen i massmedier redovisat att regeringen nu är beredd att pröva ett system med dubbla utgiftstak med särskilda reserver för sysselsättningsinsatser. I höst avser finansutskottet dessutom att i en offentlig utfrågning behandla budgetlagen och vilka erfarenheter som finns av den. Jag kan därför för närvarande dela finansutskottets bedömning att utskottet tills vidare bör avvakta beslut om ytterligare utvärdering och beslut med anledning av budgetprocessen. Framöver bör dock målsättningen vara att utveckla budgetprocessen så att riksdagens styrning ökar samtidigt som systemet skapar goda förutsättningar för både en långsiktig, stabil finanspolitik och en aktiv konjunkturpolitik.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Vårpropositionen 2003

I proposition 2002/03:100 2003 års ekonomiska vårproposition föreslår regeringen (Finansdepartementet)

såvitt avser den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

1. att riksdagen godkänner de förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen förordar (kapitel 1),
2. att riksdagen godkänner de förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som regeringen förordar (kapitel 1),
3. att riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 822 miljarder kronor 2003 och till 856 miljarder kronor 2004 (avsnitt 4.1.1).

Regeringens skrivelse 101 Årsredovisning för staten 2002

I regeringens skrivelse 2002/03:101 lämnar regeringen en redogörelse för det ekonomiska utfallet i staten budgetåret 2002.

Följdmotioner med anledning av proposition 100

2002/03:Fi14 av Bo Lundgren m.fl. (m):

1. Riksdagen beslutar godkänna det förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken som vi förordar i motionen i kapitlen 5, 7 och 8.
2. Riksdagen beslutar godkänna det förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som vi förordar i motionen i kapitlen 5 och 8.
3. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 884 miljarder kronor för år 2004.

2002/03:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som Folkpartiet liberalerna förordar enligt vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen godkänner riktlinjerna för budgetpolitiken enligt vad som anförs i motionen.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inriktningen av den ekonomiska politiken syftande till att uppnå 3 % årlig BNP-tillväxt.
4. Riksdagen godkänner målet att statens finanser skall vara i balans över en konjunkturcykel.
5. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 852 miljarder kronor för 2004.⁵
6. Riksdagen godkänner riktlinjerna för skattepolitiken enligt vad som anförs i motionen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av en utredning om socialförsäkringarna.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om avveckling av det statliga bolagsinnehavet.

2002/03:Fi16 av Alf Svensson m.fl. (kd):

1. Riksdagen godkänner de grundläggande utgångspunkter för den ekonomiska politiken som Kristdemokraterna förordar (avsnitt 6.1).
2. Riksdagen godkänner de förslag till inriktning av den ekonomiska politiken som Kristdemokraterna förordar (avsnitten 6.2, 6.2.2–6.2.7).
3. Riksdagen godkänner det övergripande mål för den ekonomiska politiken som Kristdemokraterna förordar (avsnitt 6.2.1).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om EMU-samarbetet (avsnitt 6.3).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skattekvoten och utgiftstakens andel av BNP på sikt (avsnitten 10 och 11).
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skuldkvotens andel av BNP (avsnitt 6.1.6).
7. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten till 853 miljarder kronor år 2004 (avsnitt 11.4).
8. Riksdagen godkänner de prioriterade budgetområden för budgetpolitiken som anges i motionen som riktlinje för regeringens kommande budgetarbete (avsnitt 8.1–8.7).
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en långsiktig inkomst- och utgiftsstrategi i enlighet med vad som anförs i motionen (avsnitt 7.1.4).
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ett kompletterande balansmål för statens finansiella sparande över en konjunkturcykel (avsnitt 7.1.2).

⁵ Beloppet har korrigerats för att överensstämma med vad som anges i avsnitt 23.3 i motionen.

2002/03:Fi17 av Maud Olofsson m.fl. (c):

1. Riksdagen beslutar godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som Centerpartiet förordar (avsnitt 5).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett balanskrav på statens finanser.
3. Riksdagen beslutar godkänna de riktlinjer för budgetpolitiken som Centerpartiet förordar (avsnitt 6).
4. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet till 818 miljarder kronor 2004 (avsnitt 6).
5. Riksdagen godkänner som planeringsförutsättningar den preliminära beräkningen av utgiftstaken för 2005 och 2006 (avsnitt 6).
6. Riksdagen beslutar godkänna de riktlinjer för skattepolitiken som Centerpartiet förordar (avsnitt 7).

2002/03:Fi23 av Mats Odell m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om efterlevnaden av budgetlagen.

Följdmotion med anledning av skrivelse 101

2002/03:Fi13 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skrivelsen visar att redan gjorda åtaganden inte kan finansieras med regeringens nuvarande politik.
2. Riksdagen begär att regeringen utreder möjligheterna att för statsfinansernas del skapa liknande mått som balanstalet i pensionssystemet för att mäta åtaganden mot framtida finansieringsmöjligheter.

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Fi272 av Kerstin-Maria Stalin (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om långsiktighet och framförhållning i budgetarbetet.

2002/03:Fi273 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

Riksdagen beslutar att låta utvärdera budgetprocessen och därefter pröva förslag till förändringar i enlighet med vad i motionen anförs.

2002/03:Fi275 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett nationalförmögenhetsperspektiv.

2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en barnbilaga till statsbudgeten.

BILAGA 2

Finansutskottets offentliga utfrågning om lönebildningen och den ekonomiska tillväxten

Tid: Torsdagen den 13 februari 09.00–11.35

Lokal: Skandiasalen

Inbjudna

Riksbankschef Lars Heikensten

Generaldirektör Ingemar Hansson, Konjunkturinstitutet

Generaldirektör Anders Lindström, Medlingsinstitutet

Deltagande ledamöter

Sven-Erik Österberg (s), ordförande

Fredrik Reinfeldt (m), vice ordförande

Karin Pilsäter (fp)

Kjell Nordström (s)

Mats Odell (kd)

Gunnar Axén (m)

Christer Nylander (fp)

Tomas Högström (m)

Agneta Gille (s)

Siv Holma (v)

Jörgen Johansson (c)

Finansutskottets offentliga utfrågning om lönebildningen och den ekonomiska tillväxten

Ordföranden: Utskottets ledamöter, medier, åhörare och inte minst våra föredragande, nämligen riksbankschef Lars Heikensten, generaldirektör Ingemar Hansson och generaldirektör Anders Lindström hälsas hjärtligt välkomna till dagens utfrågning om lönebildning och ekonomisk tillväxt.

Bakgrunden till att finansutskottet ville ha den här utfrågningen är att vi väldigt noga har följt den ekonomiska tillväxten och utvecklingen, sett i förhållande till hur den svenska lönebildningen har fungerat och också till förutsättningarna i framtiden – hur den kommer att fungera. Det är med spänning vi ser fram emot dagens utfrågning.

Vi har tänkt oss upplägget så att Lars Heikensten får inleda. Sedan får vi lyssna till Ingemar Hansson och därefter till Anders Lindström. Innan vi sedan går vidare till själva utfrågningen har vi en kort kaffepaus.

Ännu en gång hälsas ni hjärtligt välkomna. Härmed lämnar jag ordet till riksbankschef Lars Heikensten. Varsågod!

Lars Heikensten: Tack så mycket, Sven-Erik! Låt mig börja med att tacka för att jag fått chansen att i dag komma hit för att tala om ämnet lönebildning och ekonomisk tillväxt. Inte minst är det bra, tycker jag, att få göra det tillsammans med Anders Lindström och Ingemar Hansson. De är ju chefer, särskilt Anders men även Ingemar, för myndigheter som på ett väldigt direkt sätt är sysselsatta med lönebildningen och med frågor som har att göra med löneutvecklingen.

För Riksbanken är det på ett sätt inte riktigt så. Vår huvuduppgift handlar om inflationen. Men som en del i arbetet med att ha inflationen under kontroll är lönerna naturligtvis väsentliga. Jag återkommer senare till detta.

Inledningsvis tänkte jag ta upp fyra olika saker. Principiellt ska jag nämna något om hur löneutvecklingen påverkar vårt sätt att arbeta och hur den påverkar penningpolitiken. Sedan tänkte jag ägna lite uppmärksamhet åt den senaste bedömningen som vi har gjort och lite grann kommentera hur vi ser på löneutvecklingen under den närmaste tiden. Därefter tänkte jag vara mer normativ och resonera om vad som kan tänkas vara ett rimligt lönekostnadsutrymme på längre sikt. Avslutningsvis tänkte jag dra några slutsatser av de här resonemangen.

Jag börjar med lönekostnadernas betydelse. Eftersom lönekostnaderna utgör 70 % av det totala förädlingsvärdet i ekonomin är det ganska uppenbart att lönekostnaderna har en stor betydelse för hur kostnader och priser i ekonomin utvecklas. Om vi ska göra bedömningar av inflationsutsikterna blir därmed lönekostnaderna i det sammanhanget en av de viktigaste faktorerna. Om lönekostnadsutvecklingen är för snabb leder det till att man hamnar i en situation där företagen påtagligt tvingas höja sina priser. Resultatet kan då lätt bli en inflation över vårt mål. Då hamnar vi i situationen att penningpolitiken

kan behöva stramas åt och räntan höjas. Det leder till att inflationen återförs till målet, men till priset av ökad arbetslöshet och vikande tillväxt.

Utvecklingen av arbetslösheten hänger i grund och botten samman med hur väl arbetsmarknaden och lönebildningen fungerar. Detta får vi nog tillfalle att återkomma till.

Hur man lägger upp penningpolitiken tror jag har effekter på hur lönebildningen fungerar. Jag tror att den inflationsmålsregim som vi haft under de senaste tio åren har bidragit till att minska osäkerheten om den framtida prisökningstakten. Det tror jag har varit värdefullt på en del olika vis. Löntagarna behöver inte nu på samma sätt som tidigare oroa sig för att de löner man får ut äts upp av prishöjningar. Arbetsgivarna kan också lättare räkna sig fram till vad som kan tänkas vara ett rimligt utrymme för löneökningar.

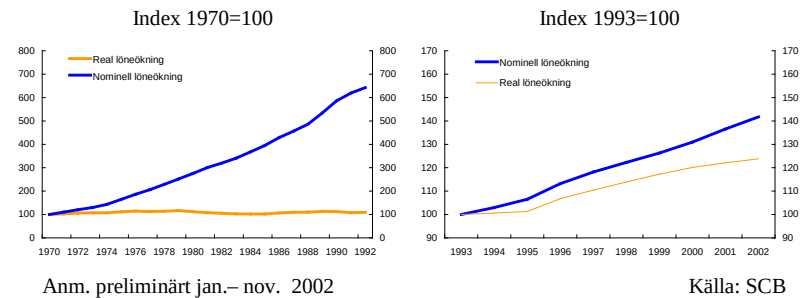
Det verkar också som om det som i litteraturen brukar kallas för penningillusion kan ha försvunnit. Arbetsmarknadens parter förefaller nu i större utsträckning än tidigare fokusera på de reala lönekostnaderna, inte på de nominella, när man diskuterar inför avtalsrörelserna.

Parternas inflationsförväntningar, som vi löpande följer upp, har legat runt 2 % sedan år 1996, vilket också är en indikation på att den här regimen har fungerat relativt väl.

De ändrade förutsättningarna för lönebildningen har sannolikt bidragit till att de två senaste avtalsrörelserna kännetecknas av en hög grad av samverkan mellan arbetsmarknadens parter. Det förefaller finnas en större uppslutning än tidigare kring att industrin ska ha en löneledande roll. Detta har manifesterats i industriavtalen.

Sammantaget har vi fått en situation som ser ganska annorlunda ut jämfört med den vi hade på 1970- och 1980-talen. De nominella lönerna har nu ökat med bara 4 %, medan de ökade med ungefär 8 % till exempel under 1980-talet. Samtidigt har vi fått en bättre reallöneutveckling. Det var ju i stort sett ingen positiv reallöneökning alls under 1970- och 1980-talen men under 1990-talet har den, får man väl säga, varit hyfsad.

Löneutveckling 1970–2002

Låt mig nu ta mig an nästa område och blicka framåt på de närmaste åren. Vad ska man tro om lönekostnadsutvecklingen?

När vi gör våra inflationsprognoser måste vi utgå från bedömningen av löneavtalen, efterfrågetrycket på arbetsmarknaden, produktiviteten, vinstmarginalerna, inflationsförväntningarna, skatterna och så vidare. Det är en mängd faktorer som måste beaktas. Lönerna är en av de viktigaste i sammanhanget.

I höst inleds avtalsförhandlingar för ungefär 2 miljoner arbetstagare. Det säger sig självt att utfallet av de här förhandlingarna är av avgörande betydelse för inflationsutvecklingen, och därmed för penningpolitiken. I den senaste inflationsrapporten, som kom i december, gjorde vi bedömningen att konjunktoren försiktigt skulle återhämta sig under det här året – efter en relativt mild konjunkturedgång. Vi såg framför oss en arbetsmarknad som måste sägas vara ganska stark om man betänker att vi har haft en avmattning i två år. Visserligen trodde vi att sysselsättningen skulle komma att falla något i början av det här året för att sedan vända uppåt igen, men arbetslösheten förväntades vara fortsatt förhållandevis låg.

Det ansträngda läget i kommunerna och landstingen gjorde att vi inte räkade med att Kommunal skulle få igenom några mer omfattande ytterligare löneökningar för sina medlemmar. Efterfrågeläget i ekonomin bedömdes sammantaget ha en ganska dämpande effekt på löneutvecklingen. Vi trodde därför inte heller på några större spridningseffekter från Kommunals avtalsuppsägning.

De här bedömningarna har vi inte på något mer påtagligt sätt haft anledning att ändra när vi senast hade sammanträde, den 6 februari. Vi gick då inte in på alla detaljer. Det gör vi mer i samband med att vi gör inflationsrapporter. En ny sådan kommer i mitten av mars, och den får jag då tillfälle att komma till utskottet och prata om.

Jag tror att det är viktigt att understryka att lönerna bara utgör en del av kostnaderna för arbetskraften i företagen. Förutom den direkta lönekostnaden tillkommer olika typer av kostnader för avtalade och lagstadgade arbetsgivaravgifter och för förmåner, arbetstidsförkortningar och så vidare. Det är den totala lönekostnadsutvecklingen som i första hand har betydelse för inflationstrycket, inte löneutvecklingen i sig. Därför är det också väldigt viktigt för oss att uppskatta de andra lönekostnaderna.

När vi i inflationsrapporten gjorde vår bedömning räknade vi med att de totala lönekostnadsökningarna skulle ligga på ungefär 5 % i år och ungefär 4 % nästa år. Av de 5 procenten i år är nästan en hel procent olika typer av lönebikostnader, som hänger ihop bland annat med ökade avgifter till avtalsbaserade system.

I den prognos som vi gjorde antog vi att produktivitetens utvecklingen skulle återhämta sig lite grann och närma sig den mer trendmässiga nivån. Samtidigt varnade vi i december för att det fanns en risk för att lönekostnadsökningarna skulle kunna komma att bli högre än de 4–5 % som vi räknat med. Mycket beror naturligtvis på vilken konjunkturutveckling det blir. Om det blir den återhämtning som vi räknat med eller om det skulle gå snabbare ökar självklart riskerna för detta, och skulle det bli en svagare utveckling än vi räknat med minskar riskerna.

Utifrån den faktiska statistik som kommit in under senare tid när det gäller just löner och produktivitetens utveckling ser det aningen bättre ut. Det om något talar för att de här riskerna skulle vara mindre – både sett till produktivitetsstatistiken i nationalräkenskaperna och sett till den senaste lönestatistiken.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att de lokala förhandlingarna inte är helt avslutade. Vi vet av erfarenhet att man tenderar att retroaktivt räkna upp lönekostnaderna. Det har varit rätt påtagliga sådana upprevideringar under senare år.

Det finns en faktor som kan göra en lite mer pessimistisk om den här bedömningen, nämligen den rätt kraftiga uppgång i el- och oljepriser som vi haft under de senaste månaderna. Även om vår huvudbedömning är – detta framgår av det pressmeddelande som vi producerade den 6 februari – att den inte kommer att bita sig fast eller sätta sig i ökade inflationsförväntningar i någon större utsträckning, finns naturligtvis en risk för detta. Skulle så ske och det i sin tur får effekter på lönebildningen blir situationen mer besvärlig att hantera.

Jag går nu över till den normativa delen. Lönekostnadsutvecklingen spelar, som jag tidigare var inne på, en viktig roll för Riksbanken därför att den påverkar inflationen. Samtidigt är det egentligen inte så att Riksbanken behöver ha någon speciell synpunkt på om inflationen blir lite högre eller lite lägre; det är så att säga inte vår sak, utan vår sak är att, oberoende av hur lönekostnaderna utvecklas, se till att inflationen blir 2 % framöver. Men det är uppenbart att med en löneutveckling som är i linje med vad ekonomin ”tål” blir det lättare för oss att klara det här. Det blir mindre reala kostnader, eller för att tala klarspråk: Tillväxten kan bli högre och arbetslösheten lägre, vilket ju är en fördel.

På lång sikt kan lönerna inte växa snabbare än värdet av det som produceras – de varor och tjänster som tas fram. Produktivitetens utvecklingen är alltså avgörande för hur hög lönekostnadsutvecklingen kan tänkas vara. Ju starkare produktivitetstillväxten är, desto högre kan löneökningarna vara, med hänsyn tagen till arbetstidsförkortningar och annat.

Utgångspunkten för det här resonemanget är dock att ekonomin befinner sig i balans – att löne- och vinstandelarna är stabila osv. Nästa diagram handlar om detta. Ni kan se att vinstandelarna kan mätas på lite olika sätt men bilden är tydlig, de har krupit ned gradvis under ett antal år. De reala lönekostnaderna har alltså stigit snabbare än produktivitetstillväxten. Löneandelen har därmed stigit. Detta är inte långsiktigt hållbart, utan på sikt måste vi ha en anpassning av löne- och vinstandelar, ungefär till vad som råder i vår omvärld, för att vi ska kunna säkerställa kapitalbildning och sysselsättning framöver.

I diskussionen om löneutvecklingen förekommer det olika ansatser och tumregler för att bedöma hur stort lönekostnadsutrymmet kan tänkas vara på längre sikt eller hur en lönekostnadsnorm skulle kunna tänkas se ut. Alla bygger på att man har en trovärdig penningpolitik och på att man kan räkna med att inflationen i genomsnitt blir i linje med det mål som vi har satt upp. Men sedan kan man göra lite olika bedömningar av just produktivitetstillväxten.

Trots problemen med de här beräkningarna, trots att de kan göras på lite olika sätt, tenderar de ganska genomgående att landa på samma resultat, nämligen att en löneökningstakt någonstans mellan 3,5 % och 4 % på längre sikt skulle kunna vara rimlig. Men jag tror att det finns anledning att vara försiktig med den typen av bedömningar. Ett problem är att de lätt tenderar att leva sitt eget liv och bli ett golv i löneförhandlingarna. Om det blir på det sättet fungerar det inte, för det är genomsnittet som ska hamna på de här nivåerna.

För en försiktig bedömning talar också det faktum att Sverige inom en inte alltför avlägsen framtid kan komma att vara med i EMU. Och även om vi inte är det konkurrerar vi i hög grad med andra europeiska länder. Under de senaste åren har lönekostnaderna i Sverige stigit snabbare, med ungefär 1 %, än lönekostnaderna i euroområdet. Detta är bara hållbart om man föreställer sig att produktivitetstillväxten i det långa loppet kommer att vara 1 % högre i Sverige än i euroområdet.

Ytterligare en faktor som jag tycker manar till försiktighet är att en inte oväsentlig förklaring till att vi har haft en bra produktivitetstillväxt i Sverige under den senare delen av 1990-talet är framväxten av telekomsektorn. Om man räknar bort telekomproduktionen från näringslivet ökade produktiviteten med bara 1,9 % under åren 1995–2000, annars med 2,8 %. Jag behöver inte påpeka att framtiden för telekomsektorn framstår som relativt osäker. Naturligtvis kan man inte utesluta att andra sektorer kan dyka upp som har en motsvarande bra utveckling. Men att inteckna ett löneutrymme baserat på produktivitetstillväxt som vi historiskt haft i den sektorn är ändå inte helt förnuftigt.

Det finns också skäl att påminna om att det nominella lönekostnadsutrymmet här kan, om vi skulle komma att gå med i EMU, påverkas också av ett annat skäl, nämligen att ECB möjligen – tolkningen är inte alldeles självklar – har ett ambitiösare inflationsmål än vad Riksbanken har. Skulle det vara så, krävs det vid oförändrad produktivitetstillväxt en lägre ökningstakt

för de nominella löneökningarna. Det här har naturligtvis ingen betydelse för de reala lönerna eller vad man faktiskt till slut får när inflationen är borträknad. Men det kan påverka kraven på den nominella löneökningstakten.

För att avrunda kan jag säga följande. Omläggningen av stabiliseringspolitiken har bidragit till att den svenska lönebildningen har fungerat bättre i de två senaste avtalsrörelserna än som tidigare var fallet. De nominella lönernas ökningstakt, som jag tidigare här visat på, har närmat sig mera rimliga nivåer. Samtidigt har, och det är kanske det mest dramatiska, löntagarna kunnat få goda reallöneökningar, vilket alls inte var fallet tidigare. Denna utveckling har understötts, har vi kunnat konstatera, av en god produktivitetsutveckling under den här perioden.

När vi blickar framåt är bilden i flera avseenden mer oroande. Vinsterna är, som jag tidigare visat, mera tillbakapressade, vilket inte ger samma utrymme som det vi tidigare hade. Det är heller inte, som sagt, uppenbart att produktivitetsutvecklingen kan bli lika hög som den varit under senare delen av 1990-talet.

Mot den bakgrunden, men också med hänsyn till utvecklingen i omvärlden, finns det behov av att få ned den genomsnittliga löneökningstakten till, eller till och med under, 3,5 %. Det förefaller vara den "rimliga" nivån att inrikta sig på.

I dagsläget är det där naturligtvis ingen enkel uppgift. Arbetsmarknadsläget nu är ju ett helt annat än det var tidigare under 1990-talet, då arbetslösheten var hög. Det är den inte alls på samma sätt nu. Vi vet också att det trots avmattningen råder brist på arbetskraft i en del sektorer. Till detta kommer tendenserna till kompensationskrav som, om de skulle sprida sig, kan komplicera lönebildningen ytterligare om konjunkturen vänder uppåt.

Sedan finns det också oroande tendenser när det gäller arbetskraftsutbudet. Den demografiska utvecklingen ser ut att vara sådan att vi får allt fler äldre under det närmaste decenniet. Det innebär att det ställs krav på mer arbetskraft i vissa sektorer, inte minst i den offentliga sektorn – inom äldreomsorgen till exempel. Samtidigt innebär det att det blir färre personer i arbetskraften, att det blir färre personer som står till arbetsmarknadens förfogande. Till detta kommer bekymren med bland annat sjukfrånvaron.

Avslutningsvis vill jag säga att jag tycker att det är viktigt att lyfta fram uppgiften att få fler människor i arbete som den verkligt avgörande utmaningen för den ekonomiska politiken i den här situationen. Det skulle underlätta lönebildningen. Naturligtvis skulle det också skapa ett bättre utrymme för ekonomisk tillväxt framöver. Kanske är det ett väl så viktigt tema för en hearing i finansutskottet som lönebildningen i sig. Här har vi nämligen att göra med åtgärder som i väldigt hög grad ligger i riksdagens händer. Tack så mycket!

Ordföranden: Tack för det, Lars Heikensten. Ingemar Hansson från Konjunkturinstitutet får nu ordet. Varsågod!

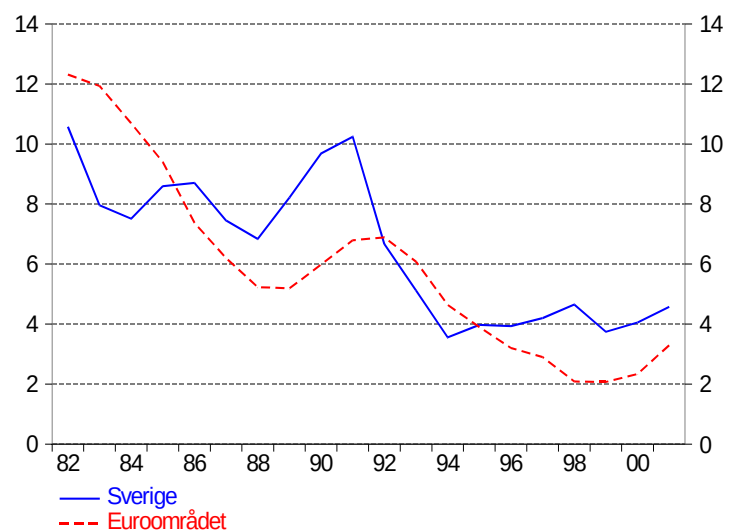
Ingemar Hansson: Tack så mycket och tack för att jag blev inbjuden hit.

Lönebildningen är en av de samhällsekonomiskt absolut allra viktigaste frågorna och bestämmer i hög grad vilken tillväxt och vilken sysselsättningsutveckling vi kan nå framöver. Därför är det särskilt glädjande att jag inbjudits för att prata just om lönebildningen.

Lönebildningen har varit, och är fortfarande, enligt min bedömning, ett problem, en kritisk punkt, för svensk ekonomi. Jag tänkte först prata om löneutvecklingen i Sverige jämfört med omvärlden under de senaste 20 åren. Jag kommer också att prata om de nya villkoren för lönebildningen, oavsett om vi går med i EMU eller inte. Vidare kommer jag att visa på hur viktig lönebildningen är för den samlade produktionen, välfärden och sysselsättningen. Slutligen blir det några punkter om hur dels arbetsmarknadens parter, dels regeringen och riksdagen kan främja en mer välfungerande lönebildning.

Nominell timlön i näringslivet 1982–2002

Årligt procentuell förändring, 3-års glidande medeltal, nationell valuta

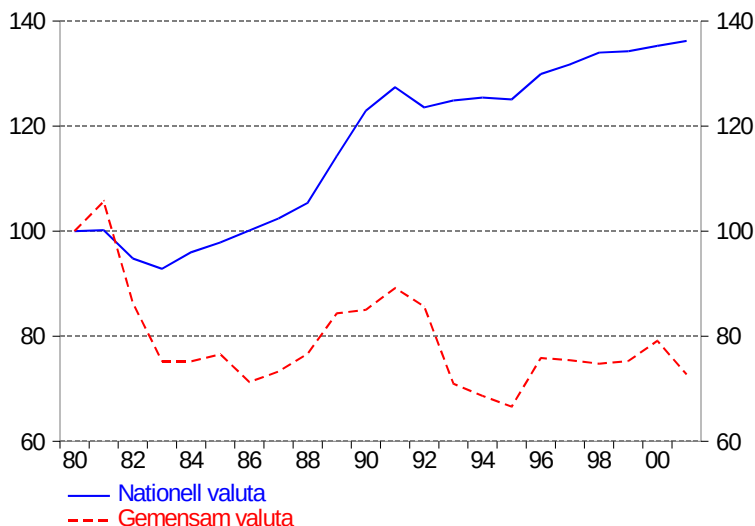

Vi kan börja med att titta på löneutvecklingen under de senaste 20 åren. Ni ser här ett diagram som visar timlöneutvecklingen i näringslivet dels i Sverige, dels i euroområdet under de senaste 20 åren. Bilderna har ni tillgängliga på papper som delats ut. Här framkommer att löneökningstakten har avtagit under senare delen av 1990-talet jämfört med 1980-talet. Det gäller såväl i euroområdet som i Sverige. Den viktigaste observationen är att löneökningstakten har legat högre i Sverige än i euroområdet; det gäller den allra största delen av den här perioden. Under de senaste 15 åren har så varit fallet, utom under åren 1992, 1993 och 1994. Svensk löneökningstakt låg då lägre, men det var i samband med att vi hade en extremt hög arbetslöshet.

Slutsatsen är alltså att förutom under perioder med extremt hög arbetslöshet har den svenska löneutvecklingen varit snabbare än löneökningen i euroområdet under de senaste 15 åren.

Sveriges enhetsarbetskostnader i näringslivet relativt euroområdet

Index 1980=100

Det här kan också illustreras genom att titta på hur enhetsarbetskostnaden i näringslivet har utvecklats jämfört med euroområdet. Då tas hänsyn även till produktivitetsutvecklingen. Den blå kurvan i diagrammet visar hur de relativa lönekostnaderna utvecklats, bortsett från växelkursvariationer. Index är satt till 100 år 1980. Diagrammet visar att år 1991 låg index på ungefär 137. Det betyder att den nominella lönekostnaden per producerad enhet sammantaget har ökat med 37 % mer i Sverige än i euroområdet under den här perioden. Om det vore det enda som hände skulle svensk industri ha oerhört stora problem. Stora delar av svensk industri skulle vara utslagen om den relativa kostnaden hade ökat med 37 % sedan år 1980.

Orsaken till att vi fortfarande har en hyggligt stark svensk industri är att växelkursen under den här perioden har justerats ned ett antal gånger. Formellt hade vi fast växelkurs, men det visade sig ohållbart att ha en fast växelkurs med den lönekostnadsutveckling som vi hade. Därför har det skett starka deprecieringar av kronan, först genom devalveringarna 1980 och 1981 och sedan då vi gick över till en flytande växelkurs 1992. Den streckade kurvan i diagrammet visar hur den relativa lönekostnaden har utvecklats om vi även tar hänsyn till växelkursförändringar. Som ni ser har lönekostnaden i stället sjunkit med ungefär 25 % år 2001 jämfört med 1980 års nivå. Om man beaktar växelkursjusteringar har alltså lönekostnaden i själva verket sjunkit relativt

sett. Därför har Sveriges industri i dag en hygglig konkurrensposition. Vi har betydande överskott i bytesbalansen.

Dock är en fast växelkurs som justeras då och då ingen hållbar regim. Så kan en ekonomi inte ha det på sikt, utan det leder till en hög inflation och en svag reallöneutveckling, som redovisats från Riksbanken. I Sverige kom vi, liksom man gjorde i många andra länder, fram till att det inte var hållbart att ha en inflationsekonomi av det slaget. Därför sade vi i början av 1990-talet: Nu ska vi ha en flytande växelkurs, men med ett inflationsmål. Vi ska ha ett mål om 2 % inflation.

Därmed är vägen med växelkursjusteringar stängd. Framöver kommer vi inte att kunna anpassa en alltför hög lönekostnadsutveckling genom att låta växelkursen sjunka. Har vi ungefär samma inflationsmål som omvärlden kommer vi på sikt att i genomsnitt ha en stabil växelkurs. Växelkursjusteringsvägen är alltså stängd ifall vi stannar utanför EMU. Om vi går med i EMU är det ännu tydligare att man inte kan ändra växelkursen, utan då har vi en gång för alla fast växelkurs.

Det som fram till år 1995 kompenserade för en alltför stark lönekostnadsutveckling, nämligen växelkursnedjusteringar, är således en väg som är stängd oavsett om vi går med i EMU eller inte. Om lönekostnadsutvecklingen även framöver tenderar att bli högre i Sverige än i omvärlden kommer det, om vi inte är med i EMU, att mötas genom en åtstramande penningpolitik som ökar arbetslösheten i den grad som krävs för att bromsa löneutvecklingen. Går vi med i EMU kommer vi att tappa marknadsandelar och den vägen tappa sysselsättning.

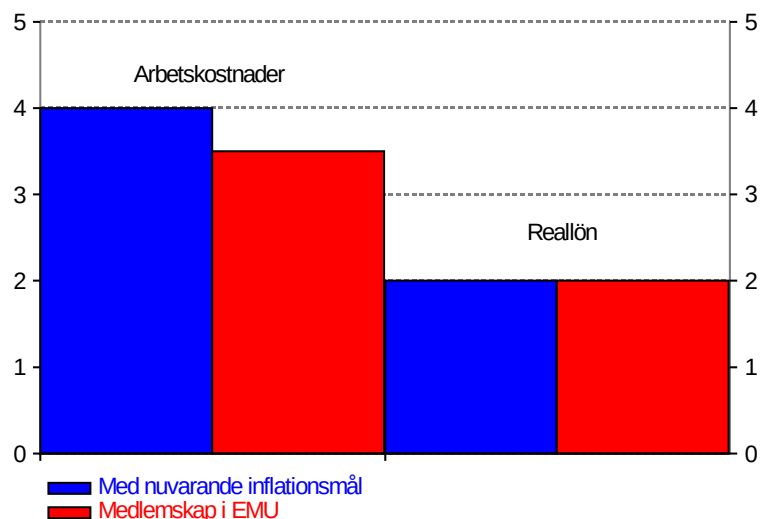
Den första och viktigaste slutsatsen är alltså att vägen med systematiska växelkursjusteringar är stängd oavsett om vi går med i EMU eller inte. I stället kommer framöver en alltför hög lönekostnadsutveckling att resultera i att arbetslösheten blir högre och sysselsättningen lägre än i annat fall.

På Konjunkturinstitutet har vi räknat på en långsiktig ökning av arbetskraftskostnaderna ifall vi har en 2 % inflationsmålsregim respektive om vi går med i EMU. Som Riksbanken sagt bygger detta på antaganden om produktivitetsutvecklingen i svensk ekonomi.

Vi bedömer att produktiviteten ökar på ett sådant sätt att reallönerna *på lång sikt* kan öka med ungefär 2 %. Det är den bästa bedömningen vi kan göra utifrån befintlig statistik. Men jag håller med Riksbanken om att det är en stor osäkerhet om detta. Det är ett betydande osäkerhetsintervall runt de 2 procenten.

Nominella arbetskostnader och reallöner på lång sikt

Årlig procentuell förändring

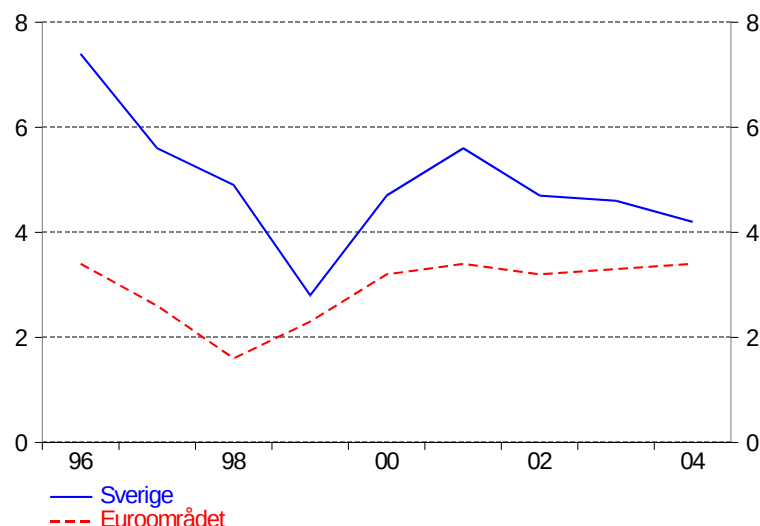
Givet att reallönerna ökar med 2 % – och det räknar vi med att de på sikt kommer att göra oberoende av om vi är med i EMU eller inte – bestäms utrymmet för arbetskraftskostnadsökningar på lång sikt av inflationsmålet. Vår bedömning är då att vi för närvarande har ett inflationsmål om 2 % som har en stor trovärdighet, och då kommer arbetskraftskostnaderna på sikt att öka med 2 + 2 %, det vill säga med 4 %. Går Sverige med i EMU har vi bedömt och tolkat ECB:s inflationsmål så att man på sikt kommer att uppnå 1 ½ % inflation. Är det sant blir arbetskraftskostnadsutvecklingen 3 ½ % i genomsnitt, om Sverige går med i EMU.

Men som ni ser i det här diagrammet är det bara den nominella arbetskraftskostnadsutvecklingen som skiljer. Den reala utvecklingen bedömer vi kunna bli densamma. Det här gäller på lång sikt och inkluderar en på lång sikt stabil vinstandel. Vår bedömning är att såväl Riksbanken som ECB har en hög trovärdighet. De kommer i snitt att uppnå sina inflationsmål. Givet detta och givet vårt produktivitetsantagande kommer också lönekostnaden att öka på sikt med 3 ½ respektive 4 %. Man kan säga att det är givet av den penningpolitiska regimen, och det är inte påverkbart av vare sig svensk arbetsmarknads parter eller svensk regering och riksdag.

Vad som anpassas, oavsett om Sverige går med i EMU eller inte, är i stället arbetslösheten. För att spetsa till det kan man säga att arbetsmarknadens parter numera har inflytande över den hållbara sysselsättningen och arbetslösheten men på sikt inte har någon möjlighet att påverka genomsnittlig inflation och genomsnittliga lönekostnadsökningar, för de tenderar att bestämmas av de inflationsmål som har satts upp, oavsett om vi går med i EMU eller inte.

Nominell arbetskostnad per timme i näringslivet 1996–2004

Årlig procentuell förändring

Frågan är då hur det ser ut om man tittar på de senaste åren och vill blicka framåt. Är problemen lösta? Har vi nu fått ned lönekostnadsökningen till en så pass låg nivå att problemet är löst? Det här diagrammet visar vår prognos för arbetskraftskostnadsutvecklingen i Sverige respektive i euroområdet fram till 2004. Som ni ser ligger vi även de senaste åren och enligt våra prognoser en bra bit över lönekostnadsutvecklingen i euroområdet. Vi ligger över den 4-procentsgräns som jag sagt var kritisk för det fall att vi har kvar vår inflationsmålsregim.

Vi ser i det här diagrammet också att löneutvecklingen inom euroområdet ligger ungefär på de 3 ½ % som jag sagt är en långsiktig arbetskraftskostnadsökningstakt vid medlemskap i EMU. Den här bilden ger alltså ett visst stöd för de 3 ½ % som jag tidigare nämnt. Men man kan också se att de svenska lönekostnaderna så sent som 1996, alltså fyra år efter det att vi övergick till en inflationsmålsregim med 2 % inflation, steg med så mycket som 7 %. Det är långt utöver vad som är hållbart vid 2 % inflation. Jag tycker att det illustrerar den risk som vi lever med. Även fyra år efter inflationsmålsregimens introduktion gick alltså lönebildningen så fel att arbetskraftskostnaderna ökade med 7 %.

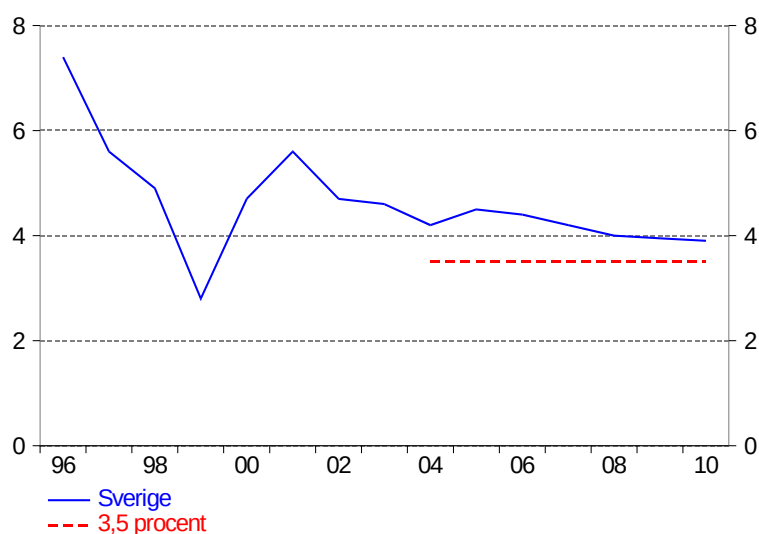
Enligt min bedömning är vi alltså på intet sätt immuna mot misslyckanden vad gäller lönebildningen utan det kan mycket väl gå fel, och det gick ordentligt fel så pass sent som 1996. Därtill skedde det i en period när arbetslösheten var långt över vad som är samhällsekonomiskt någorlunda rimligt och acceptabelt. Det var alltså under en period med alltför låg sysselsättning och alltför hög arbetslöshet som lönebildningen ändå gick fel. Jag tycker att det illustrerar den risk som vi lever med vad gäller svensk lönebildning.

Normen 3 ½ % för den långsiktiga lönekostnadsökningen för det fall att vi går med i EMU ska inkludera allt. Allt ska räknas, kan man säga. Det är den sammanlagda arbetskraftskostnaden för näringslivet som är det viktiga. Historiskt sett har lönebikostnaderna ökat snabbare än lönerna. Räknar man framåt bör man åtminstone räkna av kanske en halv procentenhet för framtida kostnadsökningar för pensionsförmåner och annat utöver timlönerna. Då blir det 3 % kvar till timlöneutveckling.

Vidare måste man räkna med en viss löneglidning utöver avtal. Om den lågt skattas till en procentenhet får man räkna av ytterligare 1 %. Kvar blir då knappt 2 % i avtalsenliga löneökningar. För att man ska nå 3 ½ % löneökning måste de avtalsmässiga löneökningarna begränsas till högst 2 %. Detta visar vilken utmaning vi står inför när det gäller att få ned den svenska lönekostnadsutvecklingen. Icke desto mindre är det just på dessa 3 ½ % som euroområdet ligger. Det är alltså inte något i princip omöjligt, men det krävs en anpassning nedåt för svensk del.

Nominell arbetskostnad per timme i näringslivet 1996–2010

Årlig procentuell förändring

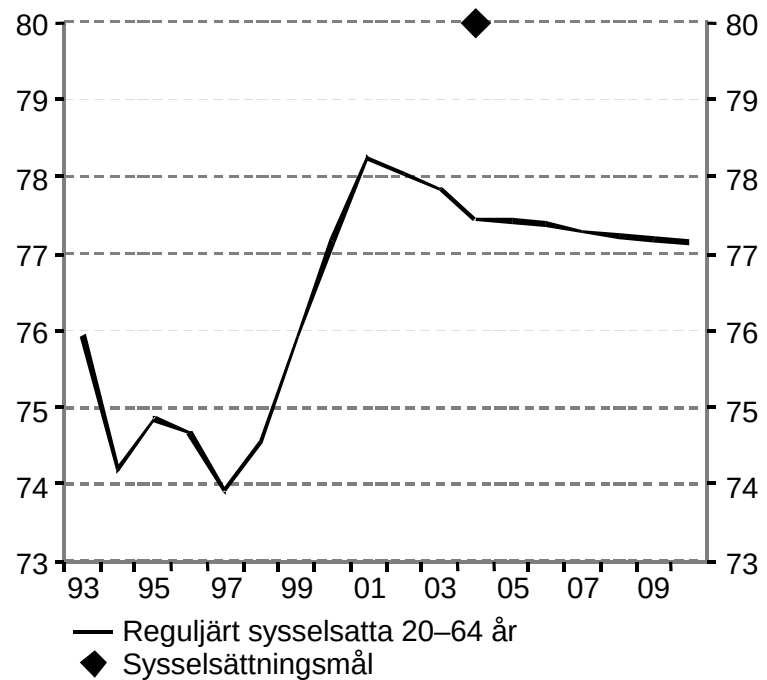

Vi har även gjort kalkyler för den ekonomiska utvecklingen för det fall att Sverige går med i EMU. Vi gjorde dem i den senaste lönebildningsrapport som finns tillgänglig, bland annat på KI:s hemsida. Vi har räknat fram till 2010, och detta är den mest sannolika utvecklingen. Det är inte den samhälls-ekonomiskt bästa men den mest sannolika utvecklingen. Vi räknar med att lönekostnaderna fram till 2010 i Sverige kommer att öka något snabbare än de 3 ½ % som är ett slags jämförelsepunkt för det fall att vi går med i EMU. I den här kalkylen anpassar vi oss gradvis ned till 3 ½ %, men under fem till åtta år ligger vi däröver.

Är då detta en acceptabel utveckling? Lönekostnadsökningen dämpas successivt, och man skulle kunna vara nöjd med detta. Men enligt vår bedömning är detta inte en acceptabel eller önskvärd utveckling. Den är den mest sannolika, men den är inte önskvärd. Samhällsekonomiskt är det oerhört viktigt att också kunna ha en hög sysselsättning och en låg arbetslöshet. Regeringen och riksdagen har satt upp ett mål om 80 % sysselsättningsgrad för personer mellan 20 och 64 år. Vår bedömning är att man inte kommer att nå detta mål utan att sysselsättningsgraden i stället, givet den löneutveckling som jag beskrivit, successivt kommer att sjunka tillbaka till drygt 77 %.

Reguljär sysselsättningsgrad i huvudscenariot

I procent av befolkningen i åldern 20–64 år

Det är delvis demografiska faktorer som gör att sysselsättningsgraden sjunker. 40-talisterna går in i förtidspensionsåldern, och där har man lägre förvärvsfrekvens än i övriga åldersgrupper. Men det är en del i det hela. Därtill kommer en bedömning av hur lönebildningen fungerar. Den här kalkylen baserar sig på att den så kallade jämviktsarbetslösheten uppgår till ungefär 4 %. För att lönerna inte ska skena i väg behövs det ungefär 4 % arbetslöshet, och då når vi inte sysselsättningsmålet.

Det här är alltså det som vi bedömer som den mest sannolika utvecklingen, men den är absolut inte samhällsekonomiskt önskvärd utan det vore samhällsekonomiskt oerhört mycket bättre om vi kunde uppnå 80 % sysselsättning. Det skulle ur väldigt många synvinklar ge stora vinster. Den totala produkt-

ionen skulle bli högre, och därmed skulle de offentliga finanserna bli väldigt mycket starkare.

Detta är alltså ingen önskvärd utveckling utan vår bedömning är att det samhällsekonomiskt i stället vore lämpligt att arbetskraftskostnaderna de närmaste åren ökar med 3 ½ %, inte med drygt 4 %. Om lönekostnadsutvecklingen kunde begränsas till 3 ½ % även från och med i år skapas det bättre utrymme för en stigande sysselsättning framöver. Vår bedömning är att oavsett om Sverige går med i EMU eller inte är en lönekostnadsutveckling om 3 ½ % samhällsekonomiskt väl avvägd. Den prognos om drygt 4 % som vi har är alltså jämfört med detta för hög.

En bättre fungerande lönebildning motsvarande en
genomsnittlig arbetslöshet på 3,5 i stället för 5 % medför

- 3 % högre sysselsättning

- 3 % högre BNP

- 45 miljarder kronor mer i skattesänkningar eller
utgiftsreformer

I fjolårets lönebildningsrapport gjorde vi en kalkyl som illustrerar de samhällsekonomiska vinsterna med en bättre lönebildning. Vi preciserade en bättre lönebildning som att arbetslösheten i genomsnitt skulle kunna hållas på 3 ½ i stället för 5 %. Det är en rätt så måttlig skillnad mellan de två fall som vi har räknat på, och den ligger inom det osäkerhetsintervall som råder. Vi räknade då med att på sikt, inom fyra–fem år, skulle den bättre fungerande lönebildningen leda till 3 % högre sysselsättning. Arbetslösheten skulle bli lägre, och arbetsutbudet skulle bli högre. Därmed skulle BNP kunna vara ungefär 3 % högre, och sist men inte minst skulle de offentliga finanserna förbättras så mycket genom lägre arbetslöshet att det skulle finnas 45 miljarder kronor mer till skattesänkningar och utgiftsreformer.

Utväxlingen mellan sysselsättning och förbättrade offentliga finanser är således väldigt stark. Om vi lyckas få upp sysselsättningen blir utgifterna för a-kassa lägre, men det är egentligen den lilla komponenten. Det stora är att inkomstskatterna, arbetsgivaravgifterna och momsen blir högre. Utväxlingen i ett land med höga skatter som Sverige är oerhört stor, så den här ganska lilla skillnaden i jämviktsarbetslöshet resulterar i 45 miljarder kronor mer i utrymme för ofinansierade skattesänkningar och ofinansierade utgiftsreformer.

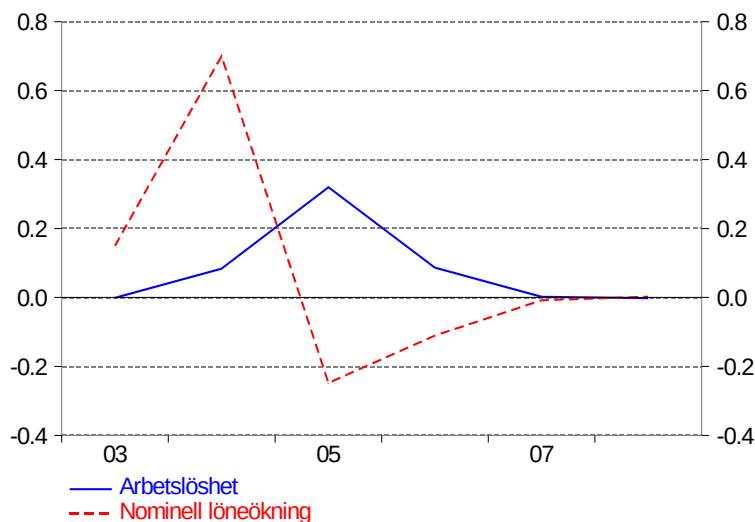
Det allra bästa sättet för regeringen och riksdagen att framöver kunna sänka skatterna och genomföra utgiftsreformer utan att behöva finansiera det genom andra skattehöjningar eller utgiftsminskningar är att se till att få upp sysselsättningen. Dels gäller det att öka arbetsutbudet i största allmänhet, dels

gäller det att främja en väl fungerande lönebildning, så att vi kan hålla arbetslösheten på 3 ½ % i stället för 5 %, som angavs i exemplet.

Vi har också gjort en kalkyl över vad som händer om lönebildningen går fel. Jag nämnde ju att det skedde 1996, och det är inte uteslutet att det händer även i framtiden. Vi har publicerat en kalkyl i Konjunkturläget i december i år. Vi har en stor lönerörelse år 2004, så vi har gjort en kalkyl över vad som händer om 2004 års lönerörelse utmärks av kompensationstänkande. Scenariot kan vara att Kommunal får igenom en del av de krav som man har angivit och att andra löntagarorganisationer kräver kompensation för det genom en högre löneutveckling år 2004 än vad man skulle ha fått i annat fall.

Arbetslöshet och lön

Avvikelse i procentenheter

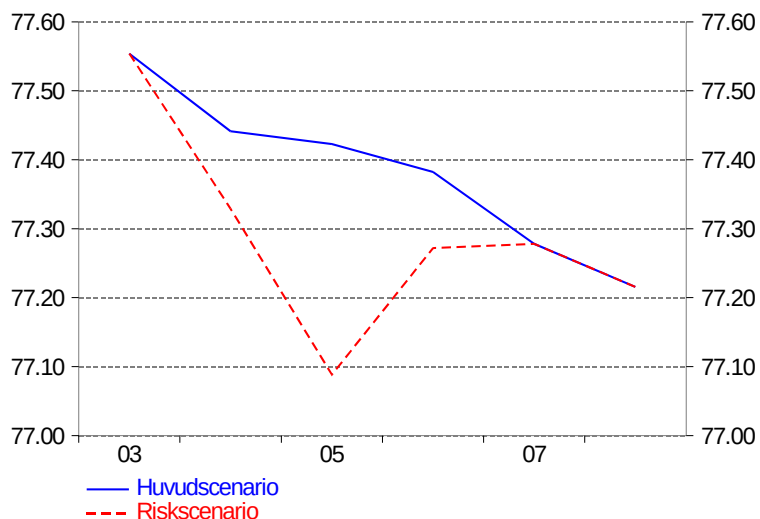

I det här fallet har vi räknat med att andra än kommunalanställda får 1 procentenhet extra i löneökningar år 2004 jämfört med huvudscenariot. Det är alltså ett kompensationstänkande utöver vad vi tror är mest sannolikt, motsvarande 1 procentenhets extra löneökningar i hela den privata sektorn plus i staten. Då ökar de totala lönerna 0,7 procentenheter mer än vad de skulle ha gjort i annat fall. Det här diagrammet visar alltså utvecklingen jämfört med vårt huvudscenario.

Då ska Riksbanken höja räntan, för då ökar inflationstrycket, och den uppgift som Riksbanken har fått av riksdagen är att se till att inflationen återförs till 2 %. Riksbanken ska alltså höja räntan i det läget. Då blir arbetslösheten högre. Vi räknar alltså med att arbetslösheten blir ett par tiondelar högre på grund av Riksbankens åtstramning, och det bromsar i sin tur löneökningen.

Reguljärt sysselsatta 20–64 år

I procent av befolkningen

Kostnaden för detta är alltså att arbetslösheten temporärt blir högre och att sysselsättningen blir lägre. Här ser ni en ganska betydande utväxling även för sysselsättningen för den lilla extra procentenheten i lönekompensation år 2004. Slutsatsen är alltså att svensk samhällsekonomi mår mycket bättre om det inte blir kompensationskrav 2004 men att det finns risk för att det blir kompensationskrav.

Vad kan man då göra för att främja en samhällsekonomiskt välfungerande lönebildning och ytterst för att uppnå en hög sysselsättning och låg arbetslöshet på ett hållbart sätt?

Parter och medlare kan bidra till väl fungerande lönebildning

- Se till att arbetskostnaderna ökar med högst 3,5 % så länge sysselsättningsgraden understiger 80 % – motsvarar högst 2 % i avtalsenliga löneökningar.
- Se till att lönebildningen i sig inte ger alltför höga arbetskostnader.
- Om arbetskostnaderna ändå hamnar alltför högt så bromsa löneökningstakten så snabbt som möjligt.

Vår bedömning är att arbetsmarknadens parter och medlare kan medverka till detta på tre sätt. De kan för det första via sina avtal på central, lokal och individuell nivå se till att arbetskraftskostnaderna ökar med högst 3 ½ % så länge vi inte har nått sysselsättningsmålet. Som jag sade tidigare motsvarar det högst 2 % i avtalsenliga löneökningar.

Man kan för det andra se till att lönebildningen inte i sig själv går fel och orsakar för höga arbetskraftskostnadsökningar, vilket som jag sagt senast skedde 1995–1996 och riskerar att ske även 2004.

För det tredje kan man se till att om arbetskraftskostnaderna ändå skulle hamna för högt – kanske av andra skäl än att arbetsmarknadens parter själva misslyckas med lönebildningen – återställa lönekostnaderna så snabbt som möjligt.

Regering och riksdag kan bidra till en väl fungerande lönebildning genom:

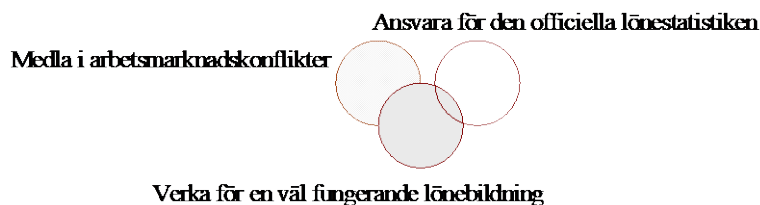
- att utforma arbetsmarknads-, utbildnings-, social- och hälsopolitiken så att sysselsättningsgraden kan vara 80 %
- att inte öka arbetskostnaderna genom höjda arbetsgivaravgifter
- att inte öka företagens kostnader för t.ex. sjukfrånvaro eller rehabilitering utan balanserade sänkningar av arbetsgivaravgifterna
- att inte lagstifta om förkortad arbetstid.

Vad kan då regering och riksdag göra? För det första kan man utforma den samlade arbetsmarknads-, utbildnings-, social- och sysselsättningspolitiken så att sysselsättningsgraden kan vara 80 % på ett hållbart sätt. Det krävs då åtgärder för att öka arbetsutbudet jämfört med det huvudscenario som vi har. Jag instämmer helt med Riksbanken om att en av de viktigaste uppgifterna för regering och riksdag för att nå en god utveckling av sysselsättning och produktion och ytterst välfärd i Sverige är att främja ett högt arbetsutbud.

Vidare tycker jag att man bör undvika att lägga sten på bördan för arbetsmarknadens parter. 3 ½ % lönekostnadsökning, som är vad vi tycker är samhällsekonomiskt lämpligt, är rätt så lågt jämfört med vad vi har nått tidigare. Det är viktigt att det utrymmet inte inskränks, så att det blir ännu svårare för arbetsmarknadens parter att uppnå en väl fungerande lönebildning. Därför skulle vi från institutets sida vilja avråda från regeländringar som höjer arbetsgivarnas kostnader och därmed inskränker löneutrymmet. Det är som sagt svårt nog att få ned lönekostnadsökningen till 3 ½ %, och därför bör man inte öka arbetskraftskostnaden t.ex. genom höjda arbetsgivaravgifter. Om man lägger på företagens kostnaderna för sjukfrånvaro och annat, vilket i sig kan vara en god idé, bör man balansera det fullt ut med sänkta arbetsgivaravgifter, och sedan bör man vara försiktig med att lagstifta om förkortad arbetstid, för även det riskerar att driva upp timlönen.

Ordföranden: Jag ber att få tacka Ingemar Hansson, Konjunkturinstitutet, för föredraget och lämnar över ordet till Anders Lindström från Medlingsinstitutet.

Uppgifter

Anders Lindström: Ordförande! Till skillnad från företrädarna för världens äldsta riksbank och det väletablerade Konjunkturinstitutet måste jag börja med att säga någonting om vad vi gör på det här området. Medlingsinstitutet är en ny myndighet, och vår roll i lönebildningen är dels att medla i uppkomna konflikter, dels att ansvara för den officiella lönestatistiken. Men i det här sammanhanget är det viktigt att vi verkar för en väl fungerande lönebildning. Det är då två frågor som man måste klara ut. Den första är vad som är en väl fungerande lönebildning. Vad vi gör när vi verkar får jag väl försöka svara på löpande.

En väl fungerande lönebildning

- ger reallöneutveckling
- medverkar till sysselsättningstillväxt
- ger i så liten utsträckning som möjligt upphov till arbetsmarknadskonflikter
- möjliggör förändrade "relativlönelägen"
- åstadkommer jämställda löner mellan kvinnor och män
- stimulerar produktivitetsoökning

Vi har försökt att med ledning av den proposition som ligger till grund för Medlingsinstitutet klara ut vad regering och riksdag har avsett med en väl fungerande lönebildning. Det första är naturligtvis att den ska ge reallöneutveckling, men lönebildningen ska också medverka till en sysselsättningstillväxt. I så liten utsträckning som möjligt ska den ge upphov till konflikter, i vart fall konflikter som medför kostnader för tredje man. Den ska möjliggöra förändrade relativlönelägen. Det ska gå att förändra lönerna för grupper av löntagare. Den ska i största allmänhet åstadkomma jämställda löner mellan kvinnor och män och stimulera produktivitetsovecklingen.

och ska kunna förenas med:

- att den konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande
- att kostnadsutvecklingen inte överstiger den i våra viktigaste konkurrentländer
- de förhandlingsformer som parterna själva väljer, dvs. såväl centrala förbundsavtal som decentraliserad och individualiserad lönebildning

... men allt detta inom den ”norm” som bestäms av:

- produktivitetstillväxten i industrin och
- inflationsmålet

Men lönebildningen ska också kunna förenas med att den konkurrensutsatta sektorn är normerande och att kostnadsutvecklingen inte överstiger löneökningstakten i våra viktigaste konkurrentländer. Detta ska kunna ske med de förhandlingsformer som parterna själva bestämmer. Staten ska alltså förhålla sig neutral till om man vill ha centraliserade löneavtal eller helt decentraliserad och individualiserad lönebildning. Effekterna ska ändå vara de som jag har beskrivit. Det kanske viktigaste är att allt detta ska ligga inom den norm som vi nu har hört företrädarna för Riksbanken och KI tala om och som bestäms av produktivitetstillväxten i industrin och i inflationsmålet.

När vi talar med parterna lutar vi oss mot den bedömning som Konjunkturinstitutet gör en gång om året av samhällsekonomiska förutsättningar för lönebildningen. Vi uttolkar det så att det som är det långsiktigt hållbara och önskvärda är att kostnadsökningstakten icke får överstiga 3 ½ %. Vi kan då se efter hur lönebildningen har fungerat de senaste åren i förhållande till vad jag definierade som en väl fungerande lönebildning. Vi kan nu i stort se 2002 års resultat, även om det måste göras en reservation att konjunkturlönestatistiken inte är definitiv förrän ungefär tolv månader i efterskott. Det är alltså fortfarande något av en prognos för utfallet vad gäller 2002.

Löneutvecklingen sektorsvis enligt SCB:s konjunkturstatistik

Privat sektor	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Arbetare	5,4	4,7	3,4	2,6	3,3	3,8	3,6
Tjänstemän	6,4	4,2	4,7	3,7	4,1	4,6	4,1
Hela ekonomin, arbetare och tjänstemän							
Privat sektor	5,9	4,5	4,0	3,1	3,7	4,2	3,9
Staten	7,4	4,4	2,3	4,6	4,8	4,2	2,9
Kommuner	5,8	4,8	3,2	3,8	3,6	4,8	4,3
därav: Primärkommuner	5,4	4,4	3,5	3,5	3,3	4,8	4,3
Landsting	7,0	6,0	2,4	4,8	4,2	4,9	4,3
Samtliga	6,0	4,5	3,8	3,4	3,7	4,3	3,9

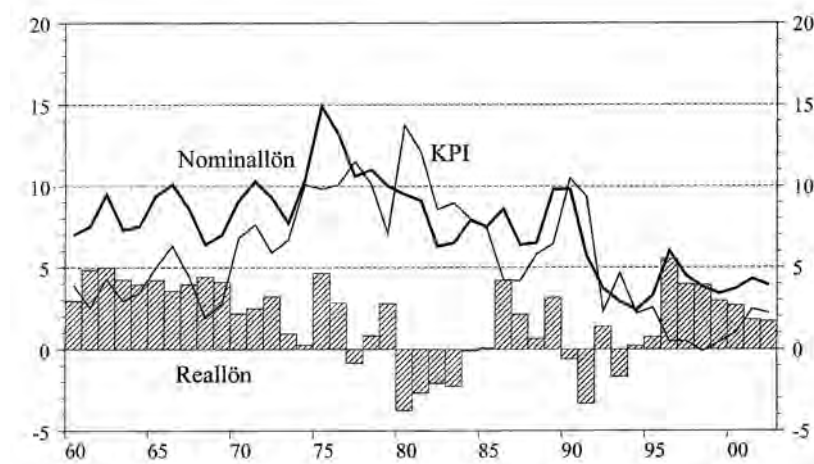
Anm. Uppgifterna för 2002 baseras på utfallet jan.–nov.

Lönerna för arbetare i privat sektor har ökat med 3,6 % och för tjänstemän i privat sektor med 4,1 %. Detta bekräftar en tendens som jag ska återkomma till, nämligen att tjänstemännens löner i synnerhet på den privata sidan ökar mera än arbetarnas. Tendensen har varit densamma under en rad år.

För hela arbetsmarknaden januari till och med november har vi ett resultatutfall på 3,9 %. Vi räknar med att det kommer att öka till 4,1 %. Bland annat vet vi att statens siffra inte kommer att bli 2,9 % utan sannolikt någonting runt 4 %. Av detta kan vi utläsa att vi har haft en något avtagande löneökningstakt. Löneökningstakten minskar med ett par tiondelar jämfört med 2001. Skillnaderna mellan arbetare och tjänstemän på den privata sidan minskar också något, men tendenserna står ändå kvar.

Nominallön, reallön och KPI

Procentuell förändring

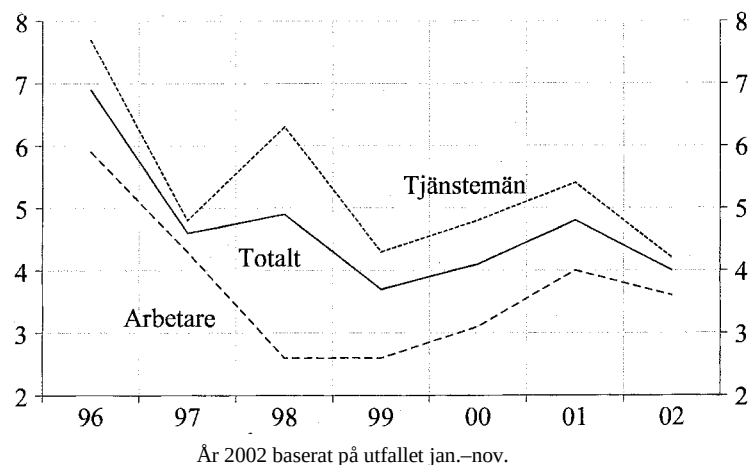
Jag ska först säga något om reallöneutvecklingen, som kanske är den första punkt där man ska bedöma om lönebildningen fungerar eller ej.

Den serie av staplar som representerar reallöneutvecklingen är den bästa årsrad som man kan finna på ungefär 35–40 år. Vi får gå tillbaka till 60-talet eller början av 70-talet för att hitta en motsvarande årsrad med positiv reallöneutveckling för svenska löntagare – detta i kombination med att nominallönerna och ökningstakten för KPI har sjunkit kraftigt.

Så långt är det ett bra betyg på löneutvecklingen för den gångna perioden 1996–1997 och fram till i dag, även om ökningstakten är något vikande.

Arbetskostnadsindex, näringslivet

Procentuell förändring från föregående år

De skilda ökningstakterna för arbetare och tjänstemän ser ut så här under perioden 1996–2002. Jag gör fortfarande den reservationen att det är något av en prognos. Skillnaden i ökningstakt minskar, men en väsentlig skillnad består, vilket kanske i sig kommer att vara ett problem framöver.

Lönekostnader per timme i näringslivet

Nationella valutor, procentuella förändringar från föregående år

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Exkl. arbetsgivaravgifter							
Sverige	5,9	4,5	4,0	3,1	3,7	4,3	3,9
Euroområdet	3,0	2,4	2,1	2,7	3,5	3,6	3,6
Skillnad	2,9	2,1	1,9	0,4	0,2	0,7	0,1
Inkl. arbetsgivaravgifter							
Sverige	6,4	4,6	4,8	3,7	4,1	4,8	4,0
Euroområdet	3,2	2,5	2,0	2,4	3,3	3,5	3,6
Skillnad	3,2	2,1	2,8	1,3	0,8	1,3	0,4

* Prognos baserad på de tre första kvartalen 2002

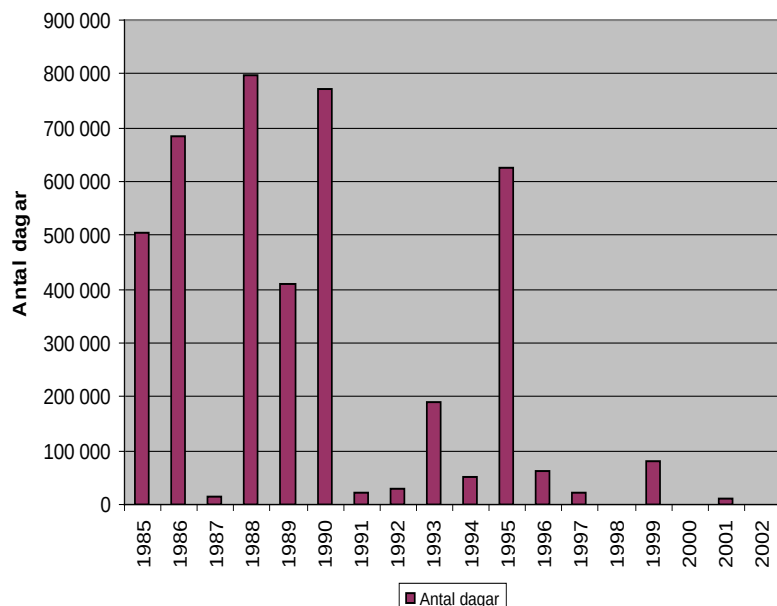
Ett av måtten på en väl fungerande lönebildning är att ökningstakten inte får avvika i förhållande till våra viktigaste konkurrentländer. Även Ingemar Hansson har visat att så är fallet. Här försöker vi beskriva hur stor skillnaden har varit. Möjligen kan vi se en tendens att skillnaden i ökningstakt i jämförelse med euroområdet avtar något vad gäller de direkta avtalslönerna. Låg-

ger vi till förändringar i arbetsgivaravgifter ser vi att det fortfarande är en betydande skillnad, även om takten tycks avta något även 2002. Jag betonar återigen att det är en prognos. Förmodligen blir skillnaden lite större när det är färdigräknat.

Här kvarstår problemet att den svenska löneökningstakten fortfarande är något för snabb i förhållande till våra viktigaste konkurrentländer.

Strejker och lockouter i Sverige 1985–2002

Antal dagar

Avtalsrörelsen 2002 omfattade ungefär en halv miljon arbetstagare och ett sjuttiofem avtal, samtliga inom staten. Den gällde delar av den grafiska industrin, transportsektorn, IT och telekom. Det var en fortsatt låg konfliktbenägenhet. År 1995 var ett undantag, men sedan början av 90-talet har antalet förlorade arbetsdagar i övrigt i konflikter i form av strejker och lockouter varit fallande. Det är ett så lågt utfall att vi inte riktigt kan mäta det i den här statistiken, som bland annat redovisas till Eurostat och som visar antalet tusen dagar per år. Det är mindre än 1 000 dagar förlorade i konflikter åren 1998, 2000 och 2002.

En annan tendens från mitten av 90-talet står sig, nämligen att parterna förmår att träffa avtal i rätt tid. Vi har haft ett gammalt problem med att avtalsförhandlingarna har dragit ut på tiden, och det har vi nu i stort kommit till rätta med. De flesta avtal träffas inom några veckor före eller efter utlöpningsstiden för det gamla avtalet.

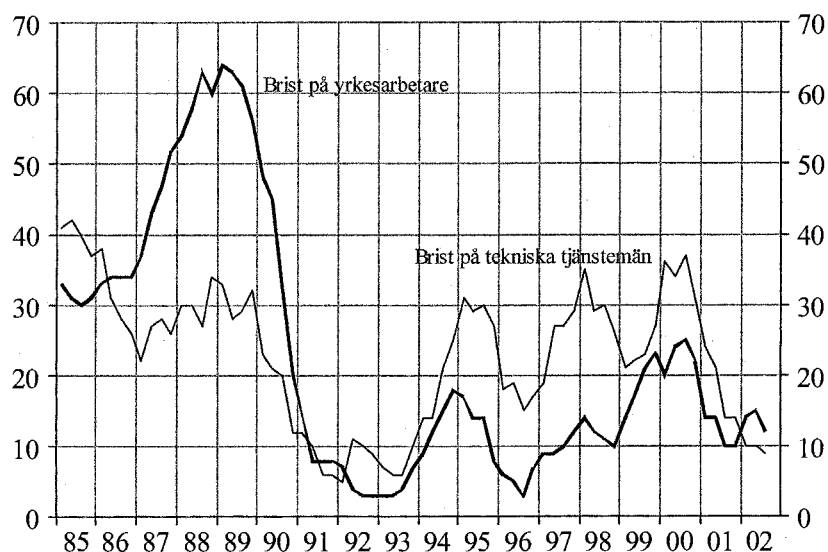
Vad avser 2003 har vi utöver förhandlingarna mellan Kommunal och kommun- och landstingsförbunden knappt ett femtiotal avtal. Det är ungefär 150 000 löntagare som omfattas, främst inom transportsektorn. Såvitt vi kan se så här långt ligger avtalsökningsnivåerna på mellan 3 och 4 %. Till detta kommer kostnadsökningen i de avtalsreglerade trygghetssystemen. För arbetare är det 0,9 % i AGS-avtalssystemet. För privata tjänstemän kommer avgiftsökningar i framför allt ITP-systemet. Hur mycket är fortfarande oklart.

Kommuner och landsting har kostnadsökningar för avtalade trygghetssystem om i storleksordningen 2 %. Jag har visat att löneökningstakten i kommuner och landsting i fjol var ca 4,3 % och ytterligare lite större år 2001. Om vi utgår från att ökningstakten inte nämnvärt vänder nedåt år 2003 får kommuner och landsting arbetskraftskostnadsökningar i storleksordningen 6 %. Då har vi inte intecknat några förändrade utfall för Kommunal.

Man måste fråga sig om det är långsiktigt förenligt med att den konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande att den offentliga sektorn år efter år har ett väsentligt större utfall på löneökningarna.

2004 års lönerörelse kommer att omfatta större delen av arbetsmarknaden. Undantagen är framför allt tjänstemannafacken inom offentlig sektor. Läkare, lärare, SKTF, Vårdförbundet och Akademikeralliansen har alla avtal med kommuner och landsting som löper ut först den 31 mars 2005. Därutöver omfattas alltså såvitt vi nu vet i stort sett hela arbetsmarknaden. Förberedelserna börjar nu. De flesta organisationer kommer förmodligen inte att precisera sina yrkanden förrän efter folkomröstningen i september.

Procentuell andel företag med brist på yrkesarbetare respektive tjänstemän, i industrin

Såvitt vi kan se av den statistik som vi får från AMS och från en del prognoser för arbetskraft kommer vi inte att ha några omfattande problem med brist på arbetskraft. Bristtalen har nu varit fallande i två år. Det hindrar inte att det finns akut brist inom enskilda yrken på begränsade områden, av typen specialistläkare, sjuksköterskor med specialistkompetens, busschaufförer, VVS-montörer och ytterligare några yrken. Men generellt sett har vi inte haft så låga bristtal sedan 1994. Bristen på arbetskraft bör därför inte generellt driva upp löneökningstakten.

Det finns dock en del andra faktorer som kan sägas skapa osäkerhet. En av dem är eventuella politiska beslut om arbetstidsförkortning. Varje dags arbetstidsförkortning motsvarar ½ % lönekostnad och ska räknas. Ett eventuellt beslut om en ny helgdag om inte samtidigt en annan dag tas bort motsvarar också ½ % lönekostnadsökning. Förändringar i arbetsgivarnas betalningsansvar för sjuklöner påverkar naturligtvis också. Jag har pekat på de avtalade trygghets- och pensionssystemen. Därutöver pågår förhandlingar mellan LO och Svenskt Näringsliv om ett så kallat omställningsavtal. Vi vet inte om förhandlingarna kommer att sluta i ett avtal i år. Gör de det kommer säkerligen kostnaden att få räknas av kommande år. Slutar de inte i ett avtal är det möjligt att frågan påverkar förbundsförhandlingarna.

Beroende på vad parterna i kommuner och landsting kommer överens med Kommunalarbetareförbundet om kommer vi att ha mer eller mindre av kompensationskrav på andra områden. Jag säger "beroende på", för vi vet inte i dag vad det här avtalet kommer att resultera i. Men det är liksom en självklarhet att löntagare i jämförbara yrken i industrisektor och servicesektor jämför

sig med utfallet på den kommunala sektorn, och deras krav kommer att påverkas av det.

Om man summerar något av de gångna lyckosamma åren är det, som ni har hört från de två föregående talarna, egentligen tre faktorer som har medverkat till att vi har fått ett så positivt utfall.

Vi har intecknat företagens vinstmarginaler på ett sätt som man inte kan rekommendera att man fortsätter med, utan på något sätt måste vinstmarginalerna vara i långsiktig balans.

Vi har haft en produktivitetsutveckling som varit större än omvärldens, och det är väl få som tror att vi bestående kommer att ha en produktivitetsutveckling som är kraftigt avvikande från euroområdet.

Kronkursen har justerats så att den konkurrensutsatta industrins konkurrenskraft har bibehållits, och vi kan inte heller bygga lönebildningen långsiktigt på en fallande kronkurs.

Ingen av dessa tre faktorer finns till handa för en långsiktig lönebildning som är för hög. Vi kan nu se att vi fortsatt ligger något för högt för att nå de politiskt övergripande målen om förbättrad sysselsättning. Därmed finns det alltså fortsatta problem med den svenska lönebildningen.

Ordföranden: Vi tar nu en kort paus.

Ordföranden: När vi nu har återsamlats ska vi påbörja själva utfrågningen.

Kjell Nordström (s): Jag skulle vilja ställa en fråga till Lars Heikensten. Såvitt jag förstår pågår en diskussion inom ECB om att ändra inflationsmålet något. Hur skulle det påverka svenska löner? Skulle det vara möjligt för dem att ligga något högre än vad som redovisades i prognosen tidigare?

Jag vill ställa en fråga till Anders Lindström och kanske även till övriga. Det pågår en diskussion om lönerna för de offentligt anställda, framför allt undersköterskor och andra, och det finns ett stort folkligt stöd för att justera dessa löner. Hur bedömer ni möjligheterna att justera dessa relativlönelägen mellan denna grupp och andra grupper, och hur lång tid skulle man behöva ha på sig för att det verkligen ska ske någonting synbart? Jag inser att det inte går att göra allt på ett år. Men vad är er bedömning, och hur ser övriga fackföreningar på att ställa upp på att förändra dessa relativlönelägen?

Lars Heikensten: Jag är rädd att jag inte har så mycket spännande att säga om Kjell Nordströms fråga därför att jag inte har inblick i denna diskussion. Men min gissning är att den utvärdering som görs inom ECB inte kommer att leda till någon särskilt genomgripande förändring av hur ECB ser på sitt inflationsmål.

Anders Lindström: Jag vill ogärna direkt kommentera yrkanden från en organisation som just förhandlar om detta. Det hoppas jag att ni förstår. Jag måste ju tala med båda parter under pågående förhandlingar också. Men rent allmänt försöker vi säga till dem som anser att de ska ha en annan löneutveckling än vad normen ger utrymme för att det ankommer på dem att komma överens med arbetsgivaren för det första om det önskvärda med detta och för det andra att tillsammans med arbetsgivaren skapa förståelse, respekt och acceptans i omvärlden så att vi inte med automatik får några kompensationskrav från andra och att man åtar sig att göra det i den takt att det går att förena med den övergripande målsättningen för lönebildningen och att det inte påverkar lönebildningen negativt genom att det ger upphov till inflationsdrivande lönebildning.

När det gäller så stora grupper som du talar om här säger det sig självt att det måste ske över lång tid. Det ligger också i sakens natur att detta när det gäller stora grupper måste innebära att andra grupper måste acceptera en något lägre löneökningstakt. Och den som då har anspråk på att få mer måste rimligen förankra att även några andra ska få något mindre för att det hela ska bli rätt.

Fredrik Reinfeldt (m): Jag vill inledningsvis berömma de tre inledande talarna för att ha bevisat att vi är i Sverige. Med utmärkt diplomati och med inflaggningar om att det går lite bättre har ni alla tre egentligen beskrivit en ganska allvarlig dramatik, nämligen att den svenska lönebildningen inte fungerar, att det spelar stor roll för att tillväxten inte är tillräckligt god i Sverige och att om ingenting görs åt det kommer det att leda till fortsatt för låg tillväxt men också arbetslöshet. Detta måste det politiska systemet lyssna till och också göra någonting åt. Det är inte bara så att lönebildningssystemet inte fungerar. Anders Lindström har med sina siffror påvisat till och med det omvända förhållandet från hur det är tänkt att vara, nämligen att kommun- och landstingssektor är löneledande i förhållande till den konkurrensutsatta sektorn.

Det talas inte så mycket om varför det ser ut så här, varför vi har decennier av icke-fungerande lönebildning. Men det kanske inte är er roll här i dag. Jag har naturligtvis noterat att Lars Heikensten påpekade att den penningpolitiska regimen som flera av oss har medverkat till att den har kommit på plats har inneburit klara förbättringar, men det är fortfarande inte tillräckligt bra.

Jag tror att en väldigt viktig faktor är att den konkurrensutsatta sektorn i Sverige är för liten i förhållande till den totala ekonomin och att det spelar roll. Jag tror att det finns betydande politiska risker. Det finns inlindat i era anföranden. Det finns politiska risker både i närtid och i den politik som nu förs och som handlar väldigt mycket om att dämpa arbetskraftsutbudet – friår och idéer om att man ska ha utvidgade möjligheter till att på olika sätt vara borta från arbetsmarknaden. Det pågår nu diskussioner om att övervältra kostnader för sjukförsäkringen på offentliga arbetsgivare som måste få direkt påverkan på den totala arbetskraftskostnad som ni har påpekat är mycket viktig för hur lönebildningen utvecklas.

Det finns dock några aspekter som inte alls har nämnts, och det förvånar mig lite grann. Det ena är att Lars Heikensten talade om effekten av prisökningar på el och olja. Men en ännu större indragning av köpkraft görs väl till följd av de ganska kraftiga kommunal- och landstingsskattehöjningar som har skett i Sverige och som väl också med det resonemanget riskerar att leda till kompensationsdiskussioner? De har också den profilen att de väldigt hårt drabbar dem som tjänar allra minst.

Till det kommer att den svenska marginalskattenivån nu kryper uppåt. Vi närmar oss marginalskatter som av tidigare finansministrar kanske skulle ha beskrivits som perversa eller något sådant, det vill säga att de nu närmar sig de 60-procentsnivåer som vi skulle bort från för tio år sedan då vi sade att det skulle vara marginalskattenivåer på 50 %. Det kanske är en förklaringsfaktor till att de som har lite bättre inkomster i den statistik som Anders Lindström visade kanske drar i väg mer än andra grupper. Det brukar nämligen bli så när marginalskatterna kryper uppåt att man vill få kompensation för det. Det kan vara högre nominella löneökningar, men det kan också vara annat som tar sig uttryck i det totala lönekostnadsutrymmet.

Det skulle jag vilja ha lite synpunkter på – marginalskatternas betydelse och det faktum att vi kanske också riskerar att få kompensationskrav på de ganska massiva kommunal- och landstingsskattehöjningarna.

Ingemar Hansson: Till den lista som Anders Lindström gjorde över gynnsamma förutsättningar som gällt under de senaste tre–fyra åren kan jag nämna att inkomstskatterna har sänkts under dessa år genom att löntagarna successivt fått kompensation för en allt större andel av egenavgifterna till pensionssystemet. I viss mån kan man säga att lönebildningen har underlättats även av det faktum att hushållen därigenom har fått ett tillskott till sina reala disponibla inkomster.

Men enligt våra bedömningar är utrymmet för ofinansierade skattesänkningar och utgiftsreformer obefintligt för de närmaste åren såvitt man inte lyckas bättre än vi räknar med i huvudscenariot när det gäller sysselsättningsutvecklingen. Därmed finns inte den gynnsamma omständigheten längre, utan tvärtom, som Fredrik Reinfeldt nämnde, har vi nu sett en del höjningar av kommunalskatterna. Det tenderar att driva upp lönekraven.

Det faktum att vi nu har stigande snarare än sjunkande skatter innebär en ytterligare utmaning för lönebildningen som lönebildningen måste klara av.

Lars Heikensten: Jag kan säga ett par ord om detta. Om vi går tillbaka, och tar ett långt perspektiv, kan vi säga att början till något slags sammanbrott för lönebildningen inträffade i mitten av 70-talet när vi lämnade systemet med fasta växelkurser som fanns internationellt, och kom in i den devalveringsregim som vi sedan hade under ungefär 20 år.

En del av de problem som vi fortfarande brottas med i vårt lönebildningssystem har sin grund i att vi inte fullständigt har frigjort oss från den världen,

om jag uttrycker mig så. Det finns fortfarande attityder och mönster kvar på arbetsmarknaden från den perioden trots att den stabiliseringspolitiska regimen nu ser ut på ett annat sätt.

Jag tror att den avgörande orsaken till att löneutvecklingen har varit bättre under de senaste åren är den stabiliseringspolitiska regimen. Men det finns naturligtvis annat som kan göras för att förbättra lönebildningen. Det är väl bland annat den typen av frågor som Anders Lindström har att brottas med i sin vardag.

När det gäller skatterna tror jag inte att det är alldeles väl belagt i akademisk litteratur exakt hur det slår. Men jag delar i allt väsentligt Ingemar Hanssons bedömning att ett lägre skatteuttag under senare år än vad vi hade dessförinnan har underlättat för löneutvecklingen. Och rimligen är det så att om vi nu får mer skattehöjningar kommer det att komplicera lönebildningen. Att jag inte nämnde det utan fokuserade på el- och oljepriserna hängde ihop med att de slår direkt på prisnivån, och det är väldigt tydligt hur effekten på reallönen blir av en uppgång av prisnivån. Man kan väl förstå att denna effekt direkt kan åberopas i löneförhandlingarna på ett tydligare sätt än till exempel kommunalskattehöjningar. Men jag tror ändå att det i det långa loppet finns en effekt också av skattehöjningar av den typ som Fredrik Reinfeldt åberopade.

Jag kan dock säga att när det gäller såväl oljeprisstegringarna och energiprisstegringarna som skattehöjningarna finns det också en motverkande effekt på inflationen som har att göra med att man pressar den allmänna efterfrågan, att människor får mindre pengar över och att de därmed sätter sprätt på mindre pengar. Det tenderar att dämpa inflationsutvecklingen och naturligtvis aktiviteten i ekonomin.

Fredrik Reinfeldt (m): Jag begär inte att ni ska svara upp mot alla de politiska invändningar som jag gör. Det är ju så det fungerar i politiken. Men jag hävdar att när det gäller väldigt mycket av det som ni har varnat för kan jag bara se adderande problem om jag betraktar vad nuvarande majoritet har ställt ut att göra i ganska nära tid. Och det handlar väldigt mycket just om arbetskraftsutbudet och möjligen också om hur vi ska lösa denna för Sverige helt avgörande faktor att vi har totalt sett en och en halv miljon svenskar som av olika skäl inte går till jobbet eller som inte jobbar så mycket som de skulle kunna. Detta har flera av er pekat ut som en väldigt viktig tillväxtfaktor.

Jag vill återkomma till marginalskatterna, som ni kringgick. Jag är gammal nog att minnas hur det var när marginalskatterna var väldigt höga i Sverige och vad som händer i en sådan ekonomi. Då blir det inte bara nominella löneökningar, utan det sätter tryck på det som kallades fringisekonomi på 80-talet, det vill säga att det blir mer intressant att ta ut löneutrymme på annat sätt än i nominella löneökningar. Man kanske ser till att få mer fritid och hittar på andra vägar att fylla ut plånboken. Jag tror att den risken är överhängande just för resonemanget att lära sig skillnad på nominella lönekostnadsökningar och det totala löneutrymmet, alltså det totala lönekostnadsutrymmet. Och nu har ni pekat just på att det är det som är det avgörande för hur detta kommer att

påverka lönebildning, tillväxt och arbetslöshet. Därför vore det ändå intressant att ni lite grann reflekterar över att vi faktiskt nu har marginalskattenivåer som kryper uppåt i Sverige igen.

Lars Heikensten: Ingen är bättre skickad att göra detta än professor Hansson, som skrev om dessa frågor i sin avhandling.

Ingemar Hansson: Jag som hade tänkt passa!

Det som är avgörande är den totala lönekostnadsutvecklingen. Om det är så som Fredrik säger, att olika typer av förmåner bredvid lönen skulle expandera, ska de också räknas som en del av kostnaderna.

Samtidigt är det som Lars Heikensten sade, nämligen att sambandet mellan marginalskatter och tillväxt är föremål för mycket forskning och empiriska skattningar. Det finns ganska blandade resultat. Det är inte alldeles klart hur starka sambanden är. Det är rätt stor osäkerhet om i vilken mån marginaleffekter har samband med tillväxt.

Icke desto mindre innebär marginaleffekter – avseende det samlade skatte- och transfereringssystemet – att det skapas snedvridande skatteklara, effektiviteten blir lägre än i annat fall. Storleken och återverkningar på tillväxten är en betydligt svårare fråga. Skatter innebär samtidigt att man kan ha utgifter som i sin tur höjer tillväxten i form av utbildning, forskning och dagis och så vidare. Man måste beakta både incitamentssidan och de tillväxtbefrämjande åtgärderna som kan göras med hjälp av offentliga utgifter. Läger man ihop detta är bilden inte fullt så solklar som när man bara tittar på skatteklara.

Karin Pilsäter (fp): Det finns hemska många saker att ta upp. Egentligen är det som Lars Heikensten sade inledningsvis, att vi borde ha en hearing om vad politiken kan göra mer konkret.

Jag har fäst mig vid vad som finns med i Konjunkturinstitutets rapport från i höstas om själva lönebildningsmodellen. Den kan vara antingen väldigt decentraliserad eller väldigt centraliserad. Sverige ligger någonstans i mitten – halvcentraliserad. Det är sämst av fallen.

Jag skulle vilja be fler utveckla tankegångarna lite grann. Fler avtal, särskilt på tjänstemannassidan, har blivit helt individualiserade. Nu råkade jag hitta en Skopundersökning. Jag vet inte hur det är med vetenskapligheten i den. Enligt undersökningen räknar fler och fler hushåll med att deras egen löneutveckling ska bli bättre än den genomsnittliga. Det skulle indikera att de tror att löneförhandlingarna ska ge ett större plus för deras egen del än för andra.

Med utgångspunkt i att den modell vi har nu – någonstans mittemellan – ska vara sämst för utvecklingen skulle man ur vårt perspektiv behöva politiska åtgärder för att hjälpa till att antingen gå gentemot mer centralisering eller gentemot mer decentralisering. Utan att veta gissar jag att de politiska åtgärder som vidtas verkar lite åt båda hållen, och så stannar man kvar på

mitten. Jag vill höra er syn på vilken väg som vore den bästa, mer decentralisering eller mer centralisering? Vad kan vi göra åt den saken?

En annan fråga som hänger väl ihop med detta handlar om att en av uppgifterna för Medlingsinstitutet är att bidra till att relativlöneförändringar kan ske och att verka för jämställda löner mellan kvinnor och män. De två sakerna hänger väl ihop. Det här ska förenas med att den konkurrensutsatta sektorn är normerande. Eftersom kvinnor i hög utsträckning finns i den icke konkurrensutsatta sektorn och relativlöne-”plussen” i hög utsträckning måste hamna i den icke konkurrensutsatta sektorn, t.ex. är bristyrkena läkare, sjuksköterskor, lärare, och den demografiska utvecklingen framöver gör att man måste få arbetsvillkoren att bli mer lockande, t.ex. till äldreomsorgen, ihop med den situation vi har nu med att få folk att utföra arbete, inte bara vara anställda utan locka folk att verkligen gå till jobbet, handlar det kanske inte helt men till en viss del om arbetsvillkoren i dessa sektorer. Det är tungt, hårt och uselt betalt. De som jobbar där är av olika skäl frånvarande, och folk vill inte lockas dit.

Är de två uppgifterna över huvud taget förenliga och genomförbara, det vill säga att den konkurrensutsatta sektorn ska vara normerande men kunna bidra till relativlöneförändringar och jämställda lönevillkor? Är de förenliga med att sektorerna fortsätter att inte ligga i den konkurrensutsatta sektorn? Jag driver frågan till sin spets: Är det för att kunna genomföra relativlöneförskjutningarna och attraktivitet inom de sektorerna nödvändigt att flytta värden och skolan från att i huvudsak vara icke konkurrensutsatta till att i huvudsak i någon mening hamna i den konkurrensutsatta sektorn?

Anders Lindström: Det var många frågor. Jag ska börja med frågan om graden av centralisering och de tendenser vi kan se i lönebildningen.

Den rent centraliserade lönebildningen har vi inte längre i Sverige i den bemärkelsen att centralorganisationerna kommer överens om någonting. LO, TCO, SACO och Svenskt Näringsliv deltar inte på det sättet i lönebildningen längre. Lönebildningen sker huvudsakligen mellan förbundsparter. En väsentlig förändring har skett under de senaste tio åren. Vi har haft en stor förskjutning från nomenklaturlönesystem till individuell och decentraliserad lönebildning som sker på arbetsplatsen. Kanske den största förändringen gäller det vi kallar sifferlösa avtal, det vill säga avtal som inte innehåller någon rekommendation om någon genomsnittlig löneökningstakt utan där lönen bestäms utifrån samtal chef–medarbetare. Detta gäller praktiskt taget alla tjänstemän inom offentlig sektor, och det gäller en hel del i privat service. Det finns varianter på det även inom industrin. Rent centralt bestämda löneökningar, tariffölnesystem, är nu en liten del av svensk arbetsmarknad, även på förbunds nivå. På så sätt är bilden mer komplicerad än den gamla modellen som Karin refererar till om lokal i förhållande till central lönebildning. Vi har fått en spännvidd av olika lönebildningsformer i detta avseende, som jag dessutom tror fortsätter att utvecklas.

Hur staten ska förhålla sig till detta har jag fått instruktioner om i den proposition som ligger till grund för Medlingsinstitutet. Det är viktigt. Staten förhåller sig i detta sammanhang neutral till hur arbetsmarknadens parter väljer att förlägga förhandlingarna; förbund, lokalt eller individuellt. Vi ska ställa samma krav på lönebildningen oberoende av hur parterna väljer att förlägga lönebildningen. Här vill jag peka på två problem som *kan* komma att uppstå – jag säger inte att de är problem i dag – vad gäller dessa siffror i dessa avtal.

För det första är det oklart för mig på vilket sätt parterna tar sitt ansvar för att inte resultatet av den lönebildningen blir någonting annat än vad som är önskvärt i förhållande till den norm vi talar om. Det framgår inte riktigt ännu, och vi kan ännu inte utvärdera det. Det är för tidigt.

För det andra är det svårt att se hur man tar till vara jämställdhetsaspekterna, hur lönekartläggning och jämställdhetsplan på arbetsplatsnivå förenas med en rent individuell lönebildning där lönen sätts chef–medarbetare. Det är två saker där vi särskilt granskar utfallet av avtalen, men det är ännu för tidigt att säga någonting om det.

Ingemar Hansson: Jag tänkte kommentera central kontra decentraliserad lönebildning.

Jag sade tidigare att en samhällsekonomiskt bra löneutveckling sammanfaller i hög utsträckning med vad som är den bästa löneutvecklingen för löntagarkollektivet. Hela löntagarkollektivet skulle tjäna på om arbetskraftskostnaderna ökar med 3 ½ % i stället för med de högre siffrorna som ligger i KI:s prognos. Löntagarkollektivet tjänar på att sysselsättningen blir högre, de offentliga finanserna blir bättre, så att det därmed blir utrymme för lägre skatter och fler reformer än i annat fall. Det råder bred enighet bland ekonomer från arbetsmarknadens parter om detta. Den så kallade Edinggruppen, som bestod av ekonomer från arbetsmarknadens parter, kom fram till en rekommendation om att en lönekostnadsökning i takt med omvärlden och resten av Europa är det bästa tillståndet.

Enligt viss teori för lönebildningen är helt centraliserad lönebildning önskvärd. När en part företräder hela löntagarkollektivet tar man hänsyn till de indirekta samhällsekonomiska effekterna. Då bygger man in i själva förhandlingssystemet en beaktan av önskvärdheten av hög sysselsättning.

Detta gäller enligt de teoretiska modellerna. Tittar man på verkligheten är det inte realistiskt eller kanske inte önskvärt av andra skäl att ha en helt centraliserad lönebildning med en enda representant för alla löntagarna. Den mer decentraliserade förhandlingsordningen som vi har i dag har kommit för att stanna.

Det man kan göra – och det vi delvis gör i dag – är att förstärka normbildningen, att förstärka insikten och medvetenheten om lönebildningens betydelse ur samhällsekonomisk synvinkel så att alla som förhandlar om löner på olika nivåer vet om att kollektivet tjänar på 3 ½ %, och på det sättet söka främja ett ansvarstagande så att totalen blir ungefär så. Jag tror att en för-

stärkning av normbildningen är en mer framkomlig väg än att genom riksdagsbeslut försöka tvinga fram en helt centraliserad eller helt decentraliserad lönebildning. Det har vidtagits åtgärder. Industriavtalen och deras uppföljare är ett utmärkt exempel på hur man ser till att de samhällsekonomiska aspekterna väger tyngre. Inrättandet av Medlingsinstitutet och vår årliga rapport är ett litet bidrag i samma riktning. Jag tror mer på ökad medvetenhet både bland löneförhandlarna och bland allmänheten om vikten av en löneutveckling i takt med Europa. Det kan sedan influera de faktiska löner som sätts. Det är en mer framkomlig väg. Att återgå till en helt centraliserad lönebildning är orealistiskt.

Tittar man ytligt på bilden kanske vi befinner oss mittemellan centraliserad och decentraliserad lönebildning. Det värsta av alla lägen, som Karin sade. Jag tror nog att det går att nyansera detta och säga att det pågår en hel del normbildning på central nivå, bland annat via Edingruppen och dess efterföljare, som ändå lyfter fram de samhällsekonomiska återverkningarna. Samtidigt finns det en tendens att de enskilda avtalen sluts alltmer på lokal nivå. Givet att normbildningen kan bli tillräckligt stark kan den också vara en möjlig väg att gå. Framför allt är den mer realistisk än att återgå till helt centrala förhandlingar.

Karin Pilsäter (fp): Jag undrar om ni skulle våga kliva ut någon bit i den minerade marken om relativlöneförskjutning och offentlig sektor.

Anders Lindström: Det blir lite grann en upprepning. Vi måste ställa det kravet på dem som pläderar för att de ska ha en annorlunda löneutveckling än andra att de dels klarar ut den med sina arbetsgivare så att den kan ske i fredliga former, dels att den förankras hos andra så att det inte kommer kompensationskrav från andra grupper. När det gäller stora kollektiv kan jag inte förstå annat än att detta innebär att löneutvecklingen för andra grupper måste vara något lägre i de fall den ska vara högre i ett stort kollektiv, till exempel offentlig sektor.

Lars Heikensten: Jag har en kort reflexion, som egentligen är trivial, men som kanske ändå bör komma fram. Det blir lite konstigt att diskutera följsamhet och rekryteringsproblem i termer av hela den offentliga sektorn. Det är stora skillnader mellan olika delar av offentlig sektor. Vi vet att det finns yrkeskategorier för vilka det är svårt att möta efterfrågan och där det sannolikt är oundvikligt att vi får en positiv relativlöneförskjutning. Men det finns också kategorier i offentlig verksamhet som inte har särskilt låga löner jämfört med den andra delen av ekonomin.

Vad som behövs är alltså bl.a. en anpassning av den interna lönestrukturen i den offentliga sektorn till vad som gäller i ekonomin i övrigt.

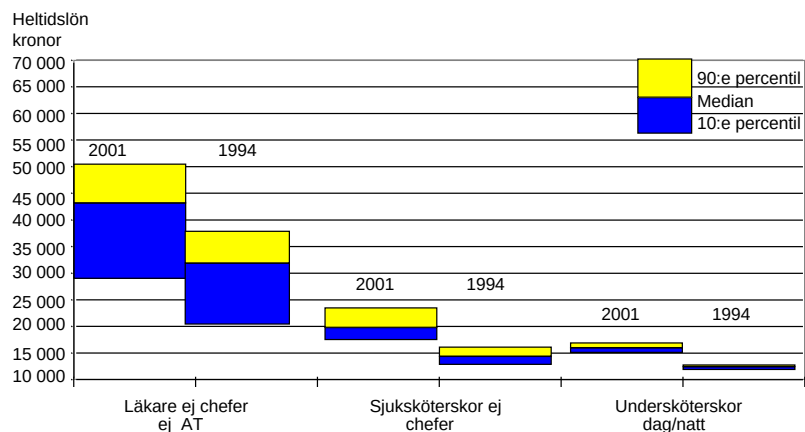
Jag förstår av vad Anders säger att detta faktiskt pågår. Det är min egen bild i den arbetsgivarroll jag har. Det har under de senaste tio åren skett en

utveckling mot en ökad individualisering av lönesättningen i offentlig verksamhet.

Anders Lindström: För att illustrera vad Lars Heikensten säger vill jag visa en alldeles färsk statistik från Landstingsförbundet, som jag fick vid överläggningar med dem i veckan. Den visar förändringen både i absoluta tal och i lönespridningen för tre grupper inom landstingsvärlden.

Lönespridning 2001 och 1994

Vissa yrkesgrupper i landsting/regioner

Bland annat har vi undersköterskor. För 1994 ser ni att det är nästan ingen lönespridning alls för vare sig män eller kvinnor. De har samma låga lön – vårdslöst uttryckt. Sedan ser ni att det har skett en förändring till 2001. Dels har de fått ett höjt löneläge, dels är det en ökad lönespridning, framför allt bland männen.

Sedan har vi sjuksköterskor, ej chefer. Här ser ni mer påtagligt utvecklingen och hur den individualiserade lönebildningen har slagit igenom. Vårdförbundet har den uttalade målsättningen med sitt fackliga arbete att öka lönespridningen. Målet är att öka den med 25 %. Med detta är de – såvitt jag förstår – överens med arbetsgivaren.

De stora förändringarna finns bland läkare, ej chefer, ej AT-läkare. Dels ser ni hur mycket större lönespridningen är för högre löner, dels ser ni att den ökar mer för kvinnor än för män.

Förmodligen kan vi se samma tendenser på privat sida men med andra nivåer. Det här säger också någonting om problemet. Det är här de stora grupperna är. Att åstadkomma stora förändringar för de stora grupperna går inte att göra utan att det märks på helheten.

Mats Odell (kd): Det är några saker som har slagit mig när jag har lyssnat på detta, närmare bestämt tre huvudkategorier.

Den första är att ni är så oerhört samstämda om bilden. Det påminner mig om den rökare med begynnande problem i hjärt- och lungapparaturen som går till läkaren. Tre olika läkare säger att det är dags att sluta röka. Det är inte så lätt gjort. Det här är ett jätteproblem. Alla vet vad som behöver åstadkommas. Ingemar Hansson säger att frågan om att lönebildningen inte fungerar tillräckligt är den sannolika utvecklingen, men inte den önskvärda. Vi når inte de olika målen.

Den andra är att lönebildningen har förbättrats dramatiskt. Det är som inom friidrotten: Resultaten förbättras också i omvärlden hela tiden. Det är bra. Det är ungefär som rökaren som säger att han har dragit ned till tio cigaretter om dagen och feströker. Men problemen kvarstår ändå. Vi når inte välfärden. Det är brist på resurser i kommuner, landsting och stat.

Den tredje är att detta fortfarande är akilleshälen för svensk välfärd. Innan Medlingsinstitutet bildades hade vi en ganska livlig debatt om spelplanen och spelreglerna för lönebildning i huset. Olika partier hade olika syn på detta. Resultatet blev Medlingsinstitutet.

Ser ni några andra institutionella förändringar som skulle kunna stödja detta? Jag tar bilden av rökaren. Det införs rökförbud på alltfler ställen. Riksdagen har rökfria lokaler, och så vidare. Det gäller inte bara den egna moralen, men behövs det något stöd för att det här ska kunna förbättras? Konjunkturinstitutet och Ingemar Hansson säger att regering och riksdag kan bidra till en väl fungerande lönebildning genom att utforma arbetsmarknads-, utbildnings-, social- och hälsopolitiken så att sysselsättningen kan vara 80 %. Jag säger som Luther: Vad är det? Det skulle vara jättekul att se vad det är för substans i detta. Nu ska man inte längre skriva Losec på recepten utan vad det är för verksamma substanser. Det här har en lika otydlig handstil som läkare ofta har. Jag skulle gärna vilja höra vad som finns bakom.

De andra punkterna gäller att inte öka arbetskostnaderna. Det är ganska enkelt. Att inte öka företagets kostnader kan vi också förstå, och inte heller att lagstifta om förkortad arbetstid. Men finns det några institutionella förändringar som kan understödja en bättre lönebildning, som vi kan fatta beslut om i det här huset?

Anders Lindström: Jag kan inte påstå att jag har några förslag som är grundade på min verksamhet vid Medlingsinstitutet på förändringar av spelreglerna på arbetsmarknaden. Jag tror att det har kommit en insikt – jag har hållit på med det här ganska länge – att inga system som reglerar förhållanden på arbetsmarknaden, allra minst lönebildningen, är beständiga. Vi har inte funnit den för all tid givna bästa modellen, på basis av att det har fungerat bra ett antal år. Här kommer säkerligen att komma upp problem som föranleder riksdagen att diskutera förändringar i spelreglerna framöver. Det är jag övertygad om. Men man kan inte utifrån de senaste årens erfarenheter säga att det finns några givna förslag på vad som behöver förändras.

Ingemar Hansson: Det ligger inte i KI:s uppgift att dela ut detaljerade recept för vilka åtgärder som skulle dra åt det hållet. Vi har inte det som uppgift, och vi har inte kompetens på det området. Däremot kan jag säga något mer om vad vi menar med att utforma arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik så att sysselsättningsgraden ska vara 80 %, men det blir fortfarande i ganska allmänna termer.

Det gäller att arbetsmarknadspolitiken utformas så att den främjar att folk kan återgå i arbete, att via omskolning, utbildning och på andra sätt få drivkrafter och kompetens att ta ordinarie jobb på arbetsmarknaden. Utbildningspolitiken måste ges en inriktning så att den främjar hög sysselsättning. Bland annat med det demografiska perspektivet är det viktigt att utbilda tillräckligt många av de yrkesgrupper vi i framtiden kan se brist på. Vad gäller social- och hälsopolitiken gäller det att få ned sjukfrånvaron. Vi vet att hög sjukfrånvaro är en inkörsport till förtidspensioner, som i sin tur håller ned arbetsutbudet. Alla åtgärder som kan verka i riktning mot att få ned i synnerhet långtids-sjukfrånvaron men även få ned antalet förtidspensioneringar är viktiga ur sysselsättningssynvinkel. Mer precis än så kan jag inte vara.

Mats Odell (kd): Jag ska inte plåga er. Jag inser att ni inte upplever det som er uppgift, även om detta är det centrala för oss. Vi får återkomma i utskottet med diskussioner.

Jag kan fråga Ingemar Hansson följande. KI håller väl på att sammanställa uppgifter framåt. Det skulle vara intressant om du kan säga någonting om hur det ser ut. Om ni blickar framåt i det material ni har så här långt, kommer det att bli bättre eller sämre vad gäller lönebildningen?

Ingemar Hansson: Som jag nämnde är vår prognos att arbetskraftskostnaderna kommer att öka med drygt 4 % de närmaste åren. Som nämnts tidigare är det i år särskilt problematiskt. Lönebikostnaderna för ITP-pensioner kommer att öka särskilt mycket. Bland annat som en följd av den börsnedgång vi har sett finns det behov av att öka premierna. En del sådana premieökningar är också överenskomna, vilket innebär en förhoppningsvis tillfällig men dock press uppåt på lönekostnadsökningstakten.

Framöver är vår bedömning att för att priser och löner inte ska öka alltför snabbt behövs det en arbetslöshet på ca 4 %. Det är ingen samhällsekonomiskt önskvärd arbetslöshet. Den samhällsekonomiskt önskvärda arbetslösheten är mycket lägre. Vår bedömning är att om löneökningstakten ska hålla sig till intervallet 3,5–4 % kan kapacitetsutnyttjandet bli marginellt högre än i dag. Ett visst ökat kapacitetsutnyttjande kan vi klara av. Som visades tidigare är bristtalen låga på arbetsmarknaden. En viss ökning av kapacitetsutnyttjandet kan vi nog klara av, men inte särskilt markant såsom lönebildningen nu fungerar. Vi hoppas att vi har fel. Vi hoppas att lönebildningen kan komma att fungera bättre så att arbetslösheten ska gå ned och sysselsättningen upp. I

stora drag är vår bedömning att vi ligger strax under ett hållbart kapacitetsutnyttjande.

Vad gäller tillväxten innevarande år gjorde vi en prognos i december om att den skulle bli 1,8 %. Sedan skulle tillväxten öka 2004. Vi har nyligen gjort en översyn av den prognosen, och vi har kommit fram till att den internationella utvecklingen är något svagare än när vi gjorde prognosen, men i stora drag håller den. Det finns en del positiva tecken. Vår prognos för innevarande års tillväxt är fortfarande 1,8 %, vilket innebär en viss men inte särskilt stor ökning av arbetslösheten och en viss minskning av sysselsättningen, men inte särskilt mycket. Vi tror att världsekonomin i Sverige ska växa lite snabbare nästa år, och därmed ska vi närma oss ett hållbart kapacitetsutnyttjande. Tekniskt blir produktionsgapet ganska nära 0 i slutet av 2004 enligt vår prognos.

Lars Heikensten: Jag har två reflexioner som egentligen rör Mats föregående fråga. Du underströk att vi var eniga om talen. Vi tyckte att under 3 ½ % var en rimlig löneökningstakt. Det är viktigt att notera det. En annan sak som vi var eniga om, och som vi alla lyfte fram, och som är ett partiellt svar på din fråga, är att det positiva systemet ska vara utomordentligt försiktigt med att hitta på saker som intecknar delar av löneutrymmet under de närmaste åren. Det tog vi alla upp på olika sätt. Det är en mycket central ekonomisk-politisk slutsats.

I min position tycker jag att det är olämpligt att gå in i detalj på hur arbetsmarknad och lönebildning skulle kunna förbättras. Problemet i Sverige är inte att det saknas goda idéer på det här området, Mats. Jag skulle utan vidare kunna föredra 110 åtgärder för att förbättra arbetskraftsutbudet, belysta i utredningar från de senaste tio åren, som jag varit inblandad i. Problemet är att få det gjort.

Siv Holma (v): Sysselsättningsutvecklingens betydelse är den viktigaste utmaningen. Vid sidan av ohälsotalen finns potentialen bland unga, invandrare och 50-plus, och där finns regionala skillnader i sysselsättningen som man borde kunna ta vara på.

Mina frågor handlar om en aspekt ni har något berört, nämligen EMU-medlemskapet. Det har berörts i svepande ordalag. Utifrån lönebildning och ekonomisk tillväxt skulle jag vilja höra lite reflexioner över följande.

I mars kom Bengt K Å Johanssons utredning om stabiliseringspolitik vid svenskt medlemskap i valutaunionen. Utredningens viktigaste slutsats kan sammanfattas med följande: Ett medlemskap ställer större krav på finanspolitiken med bland annat upptrappat överskottsmål för de offentliga finanserna. Det är krav som om de uppfylls ändå inte fullt ut kan kompensera för bortfallet av en egen penning- och valutapolitik. Utredningen upprepar också det som redan tidigare har slagits fast av den utredning som leddes av Lars Calmfors, det vill säga att ett medlemskap ställer ökade krav på arbetsmarknadens anpassningsförmåga. I klartext: Svensk lönebildning och svenska arbetsmark-

nadslagar måste närma sig EMU-genomsnittet, vilket innebär större löneskillnader och försvagad arbetsrätt.

Ett annat tungt inlägg kommer från Per Lundborg och Hans Sacklén, och publicerades i Ekonomisk debatt förra året. De hävdar att också den långsiktiga arbetslösheten vid svenskt EMU-medlemskap och en därav följande anpassning till ECB:s inflationsmål skulle närma sig 6 %. De hävdar att utanförskap, med ett högre svenskt inflationsmål, till exempel 4 %, däremot skulle ta ned arbetslösheten till en nivå på 2 %.

Det här är synpunkter som jag tycker att det kan vara intressant att höra era reflexioner över.

Jag funderar också lite grann utifrån det som Karin Pilsäter berörde, nämligen detta med decentraliserad eller centraliserad avtalsrörelse, och även, som Mats Odell tog upp, om det behövs ändrade spelregler. Vad jag kan förstå har många av euroländerna ett stort inslag av statlig inkomspolitik. Om vi går med i EMU, skulle det då innebära att de inslagen med nödvändighet skulle bli större? Jag uppfattar av Medlingsinstitutets synpunkter att detta behöver förändras. Kommer det då att vara nödvändigt med ett större statligt inslag för att klara det som ni har berört i era anföranden?

Ingemar Hansson: Det finns två saker som man kan påpeka om man jämför villkoren för lönebildningen om vi är med i EMU eller om vi inte är det. Som jag sade har Konjunkturinstitutet gjort tolkningen att ECB:s mål för inflationen snarare motsvarar 1,5 % i stället för 2 %, som vi har för närvarande. Är det så kommer den långsiktiga lönekostnadsökningen att behöva bli 3,5 % i stället för 4 %. Det innebär en viss ytterligare anpassning nedåt jämfört med den nivå som vi haft historiskt. Samtidigt bedömer vi, som jag visade, att reallöneutvecklingen ska kunna bli densamma. Ett visst övergångsproblem kan det bli att växla ned ytterligare en halv procentenhet. Men samtidigt ska nog inte den skillnaden överdrivas, för reallöneutrymmet är som sagt densamma.

En annan faktor som potentiellt kan vara viktig är att Riksbanken i dag fyller vad man kallar en vakthundsfunktion. Om lönerna ökar för mycket, och det vet arbetsmarknadens parter, kommer Riksbanken att strama åt räntan och direkt dämpa tillväxten den vägen. Det är Riksbankens funktion och en uppgift som man fått från riksdagen.

Går vi med i EMU kommer inte ECB att reagera på alltför höga svenska löneökningar. De kommer att utgå från löneutvecklingstakten i hela euroområdet och inte specifikt i Sverige. Så den vakthundsfunktionen skulle försvinna, och det är en viss nackdel, skulle jag vilja säga.

Oavsett om vi går med i EMU eller inte måste vi ha en väl fungerande lönebildning för att få en god sysselsättningsutveckling. Att återgå till ständiga växelkursjusteringar är inget alternativ, utan kraven på lönebildningen är ganska likartade oavsett om vi är med i EMU eller inte. Den största frågan är kanske just hur vi ersätter Riksbankens vakthundsfunktion. Den frågan brottades vi med i utredningen. Jag var med i den utredning som du nämnde, och

vi lämnade en del förslag där. Men det är inte speciellt lätt att ersätta den funktionen.

Lars Heikensten: Jag skulle vilja börja där Ingemar Hansson slutade. Vi i Riksbanken hade anledning att avge ett remissvar på utredningen. I huvudsak – det är viktigt att säga det för det har inte alltid gått fram i medierna – delade vi utredningens syn på behovet av ett ramverk för finanspolitiken, inte minst för att få till stånd en tillräcklig finanspolitik i situationer där det riskerar att bli överhettat och priser och löner riskerar att stiga för snabbt. I det sammanhanget trodde vi att det fanns en del erfarenheter från det jobb som vi själva gjort de senaste tio åren som Sverige kan dra nytta av. Det som fick mycket uppmärksamhet i medierna var att vi sade att man kunde resonera kring möjligheten att använda ett inflationsmål. Men jag tycker ändå inte att det är huvudpoängen, utan huvudpoängen är att försöka finna processer som är öppna och tydliga i första hand i riksdagens arbete och som underlättar att fatta obehagliga beslut i tid. Det är det som är huvudpoängen, och jag uppfattar att det också är utredningens huvudpoäng.

Låt mig också säga något om frågan om nivån på inflationsmålet, som Siv Holma tog upp mot bakgrund av en studie som gjorts på FIEF. Det har gjorts motsvarande analyser i Förenta staterna. Det är svårt att dra intressanta slutsatser av de här studierna eftersom de baseras på data från en tid som vi har bakom oss, en tid under vilken pris- och löneökningseffekten var betydligt högre än i dag. Min föreställningsram är att har man väl etablerat en låginflationsregim, kan man också normalt få en anpassning av de nominella löneökningstalen till detta mål. Så har det ju varit i alla andra länder. Så tror jag nog att det blir så hos oss också. Frågan är bara hur snabbt det går och vilken arbetslöshetsnivå man åstadkommer.

Om vi i det här läget, när tvåprocentsmålet är etablerat, skulle välja att gå från ett inflationsmål på 2 % till 4 % tror jag inte att det långsiktigt skulle bidra till en lägre arbetslöshet, utan jag föreställer mig att den genomsnittliga löneökningstakten då skulle öka efter ett tag. Jag tror helt enkelt inte att analyser för hur man avväger ett inflationsmål av det här slaget är relevanta.

Siv Holma (v): Jag skulle gärna vilja höra Medlingsinstitutets syn. I och för sig förstår jag att våra direktiv till Medlingsinstitutet är att man ska vara neutral när det gäller de här sakerna, men jag tycker ändå att det vore intressant att höra några synpunkter.

Anders Lindström: Jag kan inte säga att jag ser någon omedelbar koppling mellan EMU-medlemskap och svagare arbetsrätt. När det gäller de förändringar som vi ser inom arbetsrätten inom EU är det snarare så att regleringen ökar genom EU-initiativ. Ett land som har en med Sverige väldigt likartad arbetsrätt är Finland, som är medlem och som vad jag förstår framgångsrikt hanterar de här frågorna.

Rent generellt är det väldigt svårt att se varför inte vi i Sverige skulle kunna hantera lönebildningen lika bra som genomsnittet av medlemsländer i valutaunionen. Det är på något sätt att sätta väldigt lågt betyg på vår egen förmåga och parternas ansvarstagande. Det hindrar inte att man kan se att det uppstår svårigheter, som bland annat Bengt K Å Johanssons utredning pekar på, alltså att kraven på parterna att förändra löneökningstakten efter vad som händer i ekonomin ökar. Det gäller då att stärka normbildningen och insikten om dessa samband så att parterna förmår att ta det ansvaret. Jag kan inte se att det har någon koppling till krav på försvagad arbetsrätt.

Siv Holma (v): Det gjordes en jämförelse med Finland. Jag har följt situationen där lite grann. Vad jag kan förstå har man där ganska stora inslag av statlig inkomstpolitik, men jag kan ju ha fel.

Anders Lindström: Det är alldeles riktigt att man har mer centraliserade överenskommelser mellan samtliga parter om vad som är normen, och sedan sker lönebildningen i förbundsförhandlingar som påminner om våra. Man har inte samma utveckling vad gäller individualiserad och lokal lönebildning som vi har. Men det är viktigt att komma ihåg att det är i stort sett samma arbetsrättsliga spelregler som styr verksamheten i Finland som i Sverige. Parterna där har frivilligt kommit fram till en modell som är framgångsrik. Jag kan inte se att deras medlemskap i valutaunionen har påverkat detta negativt, åtminstone inte så här långt.

Jörgen Johansson (c): Genomgången har varit intressant och gett svar på en hel del frågor, så det kanske blir mer funderingar än frågor. Jag tycker att en nyckelfråga i hela den här diskussionen är den som Karin Pilsäter tog upp, den eventuella förskjutningen av löneutrymmet till offentlig sektor. Jag tycker ändå att svaren visar att det här får vi ta med oss i den fortsatta debatten om driftsformerna inom den offentliga sektorn.

Anders Lindström sade att bristen på arbetskraft är liten, och Lars Heikensten sade att när det gäller arbetskraftsutbudet är tendensen oroande. Man kan tycka att de går emot varandra. Men jag tolkar det som att problemet är att den välutbildade arbetskraften blir en bristvara i framtiden. Om vi då tittar på löneutvecklingen för den högutbildade arbetskraften 55-plus kan vi konstatera att den är negativ. Frågan är då hur vi ska få läkare och liknande att fortsätta jobba även efter 65 års ålder. Var finns incitamenten för det? Här finns ett utrymme som vi i samhällets tjänst på något sätt måste se till att skapa. Detta var kanske mer en fundering än en fråga.

Anders Lindström: Möjligen skulle man kunna säga att löneutvecklingen inte generellt är negativt kopplad till ålder. Så kan man nog finna att det är på några avtals- och yrkesområden, men inte generellt. Bland annat visade jag

utvecklingen för läkare på landstingssidan. Från 1994 till 2001 har det skett en mycket kraftig löneutveckling och ökad lönespridning.

Vad man har kunnat se de senaste tio åren är att lönerna och lönespridningen ökat mest för de bäst avlönade, både för män och för kvinnor men mer för män. Det bekräftar en allmän tendens. Även om problemet säkerligen finns – det håller jag gärna med dig om – finns det inte generellt.

Agneta Gille (s): Jag skulle vilja komma tillbaka till det som Ingemar var inne på i inledningen. Det handlar bland annat om det mycket aktuella just nu, nämligen Kommunalarbetsförbundets avtal och dess pågående löneförhandlingar.

En konkret fråga: Kommer inflationen att påverkas av Kommunalarbetsförbundets eventuella nya löner, en löneökning som kanske överstiger 3,5 % eftersom man har sagt nej till det senaste budet, om vi bortser från de kompensationskrav som ni nämnde här? Jag kan tänka mig två svar på frågan om vi håller oss bara till Kommunalarbetsförbundets avtal och vad som händer om det dessutom tillkommer kompensationskrav. Jag skulle gärna se att alla tre kommenterade detta.

Ingemar Hansson: Om lönerna inom den kommunala sektorn ökar mer än vad de skulle ha gjort i annat fall har det ingen direkt effekt på inflationen, utan det leder till att kommunalskatten blir högre än den skulle ha blivit i annat fall eller att antalet kommunalanställda blir mindre än det skulle ha blivit i annat fall.

Sedan måste man ställa sig frågan mer generellt vad som händer totalt sett om man även beaktar indirekta effekter. Som Anders nämnde är det så att om det leder till högre löner för lokalvårdare och annan personal i kommunal sektor – där det finns nära motsvarigheter i den privata sektorn – är det sannolikt att det påverkar löneförväntningarna och lönekraven i motsvarande privat sektor, så jag tror att det är realistiskt att räkna med ett visst kompensationskrav. Och, som jag var inne på tidigare, höjs kommunalskatten innebär det en viss risk för att man kräver kompensation också för det.

Den direkta effekten av inflationen är noll, men det finns ändå indirekta effekter som gör att det inte är helt problemfritt. Allmänt sett vore det mer önskvärt att lönerelationerna förändrades genom att de vars relativa löner ska sjunka visade återhållsamhet än genom att andra krävde mer, för då kunde den totala utvecklingen hamna på omkring 3,5 %. Det vore alltså mycket bättre att fokusera på vem som ska ha långsammare löneutveckling än på snittet. Det hade varit samhällsekonomiskt mer välkommet.

Lars Heikensten: Jag instämmer helt i vad Ingemar sade.

Anders Lindström: Jag instämmer också.

Gunnar Axén (m): Efter några år med sådana här hearingar har jag noterat att vi alltid brukar komma till slutsatsen att det måste fattas ett antal kloka beslut här i riksdagen för att förbättra lönebildningen eller öka tillväxten, och sedan tar det stopp ungefär där.

Jag noterar att Konjunkturinstitutet har pekat på vad det finns för samhällsekonomiska vinster att göra med en väl fungerande lönebildning. Vi skulle få högre sysselsättning, högre tillväxt och ett ökat offentligt ekonomiskt utrymme för skattesänkningar eller utgiftsreformer.

Mot bakgrund av att de där politiska besluten som borde komma inte verkar komma kan det vara mer intressant att titta på vad som händer om det inte sker en förbättring. I Konjunkturinstitutets huvudscenario fram till år 2010 pekar man på att vi inte kommer att få den lönebildning som egentligen vore ekonomiskt önskvärd. Då vore det intressant att få höra vad vi kan förvänta oss för konsekvenser av det. Jag tror nämligen inte att svaret är riktigt så enkelt som att den positiva utveckling som skulle kunna ske med en bättre fungerande lönebildning uteblir, utan det kanske kan få andra konsekvenser. En högre relativ arbetslöshet innebär högre kostnader för offentlig sektor. En högre löneutveckling i offentlig sektor leder till krav på ökade skatteintäkter, samtidigt som skatteintäkterna minskar med en högre arbetslöshet och så vidare. Så det finns ett antal samverkande faktorer som kanske skulle kunna leda oss in i en negativ spiral.

Det vore intressant att höra om framför allt Ingemar Hansson men även någon annan har synpunkter på vad som skulle kunna ske om Konjunkturinstitutets huvudscenario faktiskt blir det riktiga framöver.

Ingemar Hansson: Vårt huvudscenario i dag är det som vi bedömer vara den mest sannolika utvecklingen. En startpunkt där är att vi bedömer att ungefär nuvarande arbetslöshetsnivå, runt 4 %, är förenlig med stabil inflation. Hamnar vi väsentligt under den nivån finns det risk för att priser och löner drar i väg på ett sådant sätt att Riksbanken måste strama åt penningpolitiken eller, om vi är med i EMU, att vi tappar konkurrenskraft och därigenom får en svagare sysselsättningsutveckling.

Givet bedömningen att jämviktsarbetslösheten ligger på ungefär 4 % finner vi när vi gör våra kalkyler framåt att sysselsättningsgraden tenderar att sjunka successivt, inte så mycket men lite grann, bland annat som en följd av demografiska faktorer. Tillväxten ligger vid knappt 2 % per år. Givet detta scenario och oförändrade regler för offentliga utgifter och inkomster innebär det att det offentliga sparandet successivt stiger mycket långsamt till 2 %. Men det finns inget utrymme för ofinansierade skattesänkningar eller utgiftshöjningar före år 2007 i detta huvudscenario.

Vi hoppas att vi har fel så att ekonomin tål en lägre arbetslöshet, en högre sysselsättning. Då ser det mycket bättre ut, som jag redovisade. Det samlade utrymmet för privat konsumtion blir större och de offentliga finanserna blir bättre. Men risken är lika stor att utvecklingen blir sämre. Skulle det visa sig,

vilket bland annat OECD tror, att jämviktsarbetslösheten kommer att ligga på 5 ½ % i stället för dagens 4 %, kommer sysselsättningen att falla mer än i vårt huvudscenario. För att uppnå 2 % sparande i offentlig sektor behövs det i så fall skattehöjningar eller utgiftsnedskärningar i stället.

Det finns alltså risker åt båda hållen. Vår huvudbild är en tillväxt på runt 2 %, en svagt sjunkande sysselsättning och en ungefär konstant arbetslöshet. Men vi har också talat om vad som skulle kunna förbättra utvecklingen, och det är framför allt åtgärder från regering och riksdag för att öka arbetsutbudet och en väl fungerande lönebildning.

Lars Heikensten: Mitt intryck är att vår syn på konjunkturutvecklingen de närmaste åren ligger ganska nära Konjunkturinstitutets. Men som ett tillägg till det Ingemar sade kan man också tänka sig – och då blir situationen allvarligare – att man har högre jämviktsarbetslöshet, om vi nu ska använda den terminologin, och att vi samtidigt får en sämre produktivitetsutveckling än vad vi har räknat med. Där har Konjunkturinstitutet en relativt optimistisk syn. Den är lite mer optimistisk än vår syn, men också vi har en relativt optimistisk syn.

Kombinerar man sedan detta med en svagare internationell utveckling – vilket inte på något vis är uteslutet, för vi vet alla att det finns en sådan risk – är det lätt att se att problematiken kring statens finanser kan bli mer allvarlig än vad som ligger i de kalkyler som Ingemar redovisade. Det är klart att det finns ett samband med lönebildningen här. I en sådan situation, som ser mer bekymmersam ut i de avseenden som jag nämnde, skulle en lägre löneökningstakt kunna vara en hjälp.

Christer Nylander (fp): I går kom en rapport från EEAG. Den handlade mycket om euroområdet stabilitetspolitik. Men där finns också ett särskilt kapitel om *brain drain* från Europa till USA. Det är det som jag skulle vilja höra lite funderingar kring. Man tar bland annat upp detta med lönebildningen och marginalskatter som ett problem och klimatet för entreprenörskap som ett annat problem. För Sverige tillkommer ytterligare en faktor, nämligen att vi har en utflyttning av huvudkontor från Sverige till andra länder. Detta är ett problem i sig, men det kan också ses i relation till vår tidigare diskussion om att det finns en politisk vilja att ändra relativlönerna inom Sverige. Det skapar en form av kniptångseffekt på Sveriges ekonomi. Vi måste vara attraktiva när det gäller arbetskraft som vi konkurrerar om på en internationell marknad, samtidigt som vi vill ha relativlöner inom den svenska ekonomin. Jag skulle vilja höra lite funderingar kring detta.

Anders Lindström: Det finns inte någon ny, riktigt bra statistik med jämförelser av relativa lönelägen mellan medlemsländerna i EU till att börja med. Den senaste statistiken från Eurostat är faktiskt åtta tio år gammal. Fortfarande är det så att Sverige och Finland har den mest sammanpressade lönestrukturen

av alla jämförda länder, i det här fallet EU-länderna plus USA. Vi har de senaste sju åtta åren haft en ökad lönespridning men från en mycket sammanpressad struktur vid en internationell jämförelse. Såvitt jag förstår är den ökade lönespridning som vi nu kan avläsa störst bland de högst avlönade och inte särskilt påtaglig bland till exempel lågt avlönade i kommuner och lands-ting eller i privat service. Där är lönestrukturen fortfarande mycket sammanpressade.

Utvecklingen bland de bäst utbildade och högst avlönade går i samma riktning som jag tror att man kan se i de flesta västeuropeiska länder. Men jag kan inte säga någonting om hur det ser ut vid en jämförelse i dag. Vi har inte tillräckligt aktuell och bra statistik. Det kommer bättre statistik i detta avseende från Eurostat, men det kommer nog att ta några år.

Christer Nylander (fp): Man kan möjligen också se detta ur ett tillväxtperspektiv. Internationell konkurrens när det gäller arbetskraft är också en viktig del i att skapa tillväxt i ett land. Det är också något som man ska se till.

Gunnar Axén (m): År 1997 eller 1998 kom Nutek med en rapport om att det år 2010 skulle saknas kring 300 000 personer med en akademisk utbildning på mer än två år. Det skulle till och med saknas arkeologer, en situation som det ju är få förutnat att få uppleva under sin livstid. Det har kommit fler rapporter som visar att vi kommer att ha en arbetskraftsbrist, inte bara när det gäller personer med akademisk utbildning utan också när det gäller stora grupper inom till exempel vården, biträden och så vidare. Då ställer jag frågan: Hur påverkar det lönebildningen när vi kan se att vi på i princip alla områden har brist på arbetskraft? Den här bristen på arbetskraft finns inte bara i Sverige, utan de flesta länder i vår omvärld kommer att uppleva liknande problem.

Ingemar Hansson: Enligt min bedömning kommer vi inte att uppleva en arbetskraftsbrist i den meningen att det blir svårt att få tag på folk. Det är sant att av demografiska skäl kommer det att bli en väldigt svag utveckling när det gäller antalet personer mellan 16 och 64 år såväl i Sverige som i övriga Europa, så utbudet kommer att utvecklas svagt. Det leder emellertid till att efterfrågan på arbetskraft kommer att utvecklas motsvarande svagt. Ett kraftigt minskat utbud och en stor efterfrågan, om vi inte är med EMU, skulle leda till en inflation som gör att Riksbanken i enlighet med sitt uppdrag stramar åt penningpolitiken.

Bilden av den absoluta arbetskraftsbristen, att det skulle vara svårt att få tag i folk, tror jag i huvudsak är felaktig. Efterfrågan kommer att dämpas i samma grad som utbudet kommer att dämpas. I annat fall kommer vi inte att upprätthålla samhällsekonomisk stabilitet. Då kommer Riksbanken eller ECB att se till att vi får balans mellan utbud och efterfrågan. Som sagt: Detta med en total brist på arbetskraft tror jag i huvudsak är en felsyn.

Däremot kommer vi att få för lite arbetskraft i förhållande till det antal personer som vi behöver försörja. Befolkningen ökar, och antalet äldre ökar när 40-talisterna går i pension, så tillgången till folk som kan arbeta för att försörja en stor befolkning blir ett problem. I den meningen har vi en arbetskraftsbrist. Vi riskerar då att antingen pressa fram än högre skatter eller att pressa fram alltför låg standard vad gäller pensioner och skola, vård och omsorg. Det finns alltså ett samhällsekonomiskt problem med vår demografiska utveckling, men jag tror inte att det blir någon absolut arbetskraftsbrist.

Däremot kan man se att prognoserna indikerar brist inom vissa kategorier. Det gäller bland annat olika delar av den offentliga sektorn, framför allt yrkesutbildad arbetskraft av olika slag, typ lärare och sjuksköterskor. Därför är det viktigt att utbildningen dimensioneras för att förebygga obalans mellan olika delararbetsmarknader. Men det handlar alltså om fördelningen av utbudet och efterfrågan och inte om deras absoluta nivå.

Lars Heikensten: Eftersom du tog upp detta med undersökningar från Nutek 1998, kan jag inte låta bli att nämna att jag var med och tog fram en långtidsutredning 1992 i vilken risker för lärarbrist om tio år var en poäng. I många fall går sådana här saker att se väldigt lång tid i förväg. Då är det naturligtvis, som Ingemar sade, en viktig sak att utforma utbildningen i ljuset av detta. Jag har inte haft anledning att följa frågan, så jag vet inte hur det har varit på det området under de här åren. Av tidningsskriverier att döma väntas det dock bli brist på lärare framöver. Möjligen beror det på att man inte ordnat utbildningsplatser i tillräcklig utsträckning. Men det räcker inte med att ordna plats, utan man måste därutöver se till att arbetena är tillräckligt attraktiva. Då kommer man till det som är en av Anders grundpoängar i det här, att relativlöneförändringar krävs. Men de kan ju inte bara vara uppåt.

Tomas Högstöm (m): Jag vill följa upp Gunnars fråga. En av de lösningar som diskuteras när det gäller att klara det framtida arbetskraftsbehovet i takt med att 40-talisterna fasas ut och i händelse av att vi inte klarar att sänka ohälsotalen är att öka arbetskraftsinvandringen. Hur påverkar en sådan utveckling lönebildning och löneutveckling? Den måste ju ha någon påverkan eftersom till och med ledande statliga myndighetspersoner går ut och pratar om införande av karensen när det gäller våra relationer med andra länder i syfte att kunna begränsa en framtida arbetskraftsinvandring, som i alla fall jag har förstått det.

Så min fråga är då: Hur påverkas lönebildning och löneutveckling av en ökad arbetskraftsinvandring?

Anders Lindström: Först vill jag säga ytterligare något om detta med bristtalen. Dessa kurvor visar andelen företag som 1990, då vi hade en överhettning, upplevde en brist på yrkesarbetare och tekniska tjänstemän. Nu är vi för första gången på mycket länge i det läget att bristen på yrkesarbetare – ungefär 12 %

av företagen upplever brist på någon form av yrkesarbetare – är större än bristen på tekniska tjänstemän. Bakom detta drastiska fall ligger det som har hänt i IT- och telecomsektorn. För första gången i modern tid finns det arbetslösa civilingenjörer i Stockholmsområdet.

Just nu är problemet inte överhängande, men det kan svänga fort, det vet vi av erfarenhet och det kan vi se av hur kurvorna har förändrats tidigare.

Sedan vill jag säga något om hur detta påverkar lönebildningen. Generellt är det nog så att brist på arbetskraft har en starkare påverkan på lönerna uppåt än arbetslösheten har nedåt. Det finns därför stor anledning att vara observant på varje brist i varje isolerad sektor. Det vore kanske önskvärt att arbetsmarknadspolitiken i större utsträckning inriktades på att förebygga uppkomsten av brist än på att generellt ta hand om arbetslösa.

Ingemar Hansson: Arbetskraftsinvandring är ju ett sätt att öka arbetsutbudet. Men det är inte så oerhört enkelt därför att det kräver också att de extra invandrade personerna verkligen får jobb. Hitintills har vi i Sverige lyckats ganska dåligt med att uppnå en hög sysselsättningsgrad bland personer med utomnordiskt medborgarskap. Sysselsättningsgraden är oerhört mycket lägre än vad den är bland befolkningen i övrigt.

Arbetskraftsinvandring kan bidra till den demografiska balansen. Men vi borde bli betydligt mer framgångsrika än vad vi har varit hittills när det gäller att integrera utomnordiska personer i vår arbetsmarknad. Hur arbetskraftsinvandring skulle påverka beror i hög grad på hur vi lyckas i det avseendet. Lyckas vi lika dåligt som vi har gjort hitintills kan arbetskraftsinvandring förvärra balansen mellan antalet personer som arbetar och antalet personer som finns i landet totalt sett. Det är endast om den extra arbetskraften kan sysselsättas i minst lika hög grad som befolkningen i övrigt i yrkesaktiv ålder som arbetskraftsinvandring kan vara till hjälp.

Jag anser inte att arbetskraftsinvandring generellt sett är ett undermedel, utan det är väldigt betingat av hur vi lyckas integrera dessa extra personer. Hitintills har vi inte varit så väldigt framgångsrika i det avseendet.

Tomas Högström (m): Min följdfråga är föranledd av det svar som jag nu fick. Det sker ofta en sammanblandning mellan den flyktinginvandring som vi i dag har med de integrationsproblem som är en följd av den typen av invandring och en organiserad arbetskraftsinvandring som de facto utgår ifrån att vi har en brist på yrkesarbetare som vi då rekryterar från andra länder. Det kan gälla ett samarbete inom ramen för den europeiska unionen eller att vi vänder oss till länder utanför den europeiska unionen. Mig veterligt har vi en ganska positiv erfarenhet av den typen av rekryteringar. Det har väl på något sätt betydelse för lönebildning och löneutveckling, om det blir en modell för att lösa de problem som vi ändå tycks stå inför.

Ingemar Hansson: Inom EU har vi redan i hög grad en fri rörlighet för arbetskraft. Inom EU ger redan befintliga regler utrymme för en ganska stor omflyttning mellan olika EU-länder. Frågan gäller väl framför allt vårt förhållningssätt till arbetskraft utanför EU. Som jag sade är de samhällsekonomiska återverkningarna av detta helt beroende av i vilken mån de personer som då blir aktuella verkligen kan integreras i svenskt arbetsliv.

Ordföranden: Jag har ingen mer frågeställare. Vi har då nått slutet av denna hearing, och jag ber att få rikta ett stort tack till Lars Heikensten, Ingemar Hansson och Anders Lindström för er medverkan. Jag tackar också utskottets ledamöter för er närvaro samt de åhörare och medier som varit här under dagen. Därmed är dagens utfrågning beträffande lönebildning och den ekonomiska tillväxten avslutad.

BILAGA 3

Finansutskottets offentliga utfrågning om samordningen av den ekonomiska politiken i EU – nutid och framtid

Tid: Tisdagen den 11 mars 10.00–2.15

Lokal: Andrakammarsalen

Inbjudna

Bosse Ringholm, finansminister

Göran Lennmarker, ledamot från riksdagen i EU:s framtidskonvent

Deltagande ledamöter

Sven-Erik Österberg (s) ordförande

Fredrik Reinfeldt (m) vice ordförande

Carin Lundberg (s)

Karin Pilsäter (fp)

Sonia Karlsson (s)

Mats Odell (kd)

Lars Bäckström (v)

Gunnar Axén (m)

Christer Nylander (fp)

Lena Ek (c)

Mikael Johansson (mp)

Samordningen av den ekonomiska politiken i EU – nutid och framtid

Ordföranden: Inledningsvis hälsas samtliga välkomna till den utfrågning som vi i dag har. Speciellt vänder jag mig till finansminister Bosse Ringholm och till Göran Lennmarker som representant för den arbetsgrupp som finns vad gäller EU:s framtidskonvent.

Jag vill också hälsa samtliga åhörare, både er som finns här i salen och er som följer utfrågningen via medierna, hjärtligt välkomna.

Vi har tänkt uppläggningsen så att Bosse Ringholm inleder och berättar om de ekonomiska frågor som rör nutid och de delar som finns just här. Därefter blir det möjligt att öppna för frågor från utskottets ledamöter. Sedan berättar Göran Lennmarker mer om EU:s framtidskonvents arbete och om inriktningen framåt. Slutligen blir det tillfälle att ställa frågor till Göran Lennmarker. Vi tar det alltså i två steg, detta för att skilja på det som är nu och det som EU-konventet arbetat med, så att det klart och tydligt framgår hur det är tänkt vad gäller de olika delarna. Vi har tiden fram till klockan 12 på oss.

Ännu en gång: Hjärtligt välkomna hit! Med detta lämnar jag ordet till finansminister Bosse Ringholm. Varsågod!

Finansminister Bosse Ringholm: Tack, ordförande! Tack också för denna möjlighet att redovisa de ekonomisk-politiska processer som pågår inom Europeiska unionen och det mycket omfattande samordningsarbetet i EU när det gäller ekonomi och ekonomisk politik.

Varför är det så viktigt inom Europeiska unionen att ha den här typen av ekonomisk-politisk samordning? Jo, självfallet vill medlemsstaterna via samordningen uppnå ett större mått av effektivitet i sina ekonomier och i fråga om de gemensamma tillgångarna. Ytterst handlar det naturligtvis också om att försöka förbättra den inre marknadens funktionssätt – en portal, kan man säga, i det europeiska ekonomiska samarbetet. Genom en inre marknad och en större effektivitet ska vi självklart kunna bidra till att skapa en bättre välfärd för invånarna i våra medlemsstater. Ytterst bygger det också på att medlemsstaterna eftersträvar sunda offentliga ekonomier och tillsammans, så långt det går i en ganska turbulent världsekonomi, försöker skapa en europeisk ekonomisk stabilitet också med gemensamma insatser.

Vilka instrument har då Europeiska unionen och medlemsstaterna när det gäller den ekonomisk-politiska samordningen? Ja, det gäller då främst det som brukar kallas för den öppna samordningsmetoden, det vill säga en form av samtal, dialog och kommunikation i all öppenhet länderna emellan. Detta understryks av att vi har ett antal gemensamma regelverk som vid olika tillfällen lagts fast. Det är naturligtvis viktigt att vi följer de regelverken och gemensamt samordnar våra insatser. Därmed kan man säga att det bland medlemsstaterna uppstår en form av grupptryck i bemärkelsen att alla medlemsstater är oerhört angelägna om att kunna visa att man lever upp till de

föresatser som vi själva bestämt oss för och att vi också helt enkelt gemensamt lär av varandra i den här processen.

Sedan kan man alltid ställa sig frågan om det ekonomisk-politiska samarbete som vi har i dag kan utvidgas ännu mer och varför vi i dag inte gått ännu längre. Till en del kommer säkert Göran Lennmarker in på den frågan eftersom han diskuterar det som ska hända i framtiden och som finns med i konventionsdiskussionen just nu. Jag vill bara peka på att vi i dagens situation har stannat där vi är, inte minst därför att vi upprätthåller den så kallade subsidiaritetsprincipen – att besluten ska tas på relevant nivå, det vill säga på nationell nivå eller på ännu lägre nivå i nationerna. Där det finns ett gemensamt intresse från europeiska utgångspunkter ska besluten kunna tas där i vissa sammanhang.

I första hand eftersträvar vi, med de regelverk och intentioner som vi nu har, en effektivare samordning. I stället för att öka samordningen är det viktigt att se till att den samordning som vi ändå bestämt oss för också kan fullföljas.

Det finns skäl att fästa väldigt stor vikt vid det som handlar om att försöka få ett bättre genomförande av de olika processerna. Jag ska strax redovisa de många olika processer som det handlar om och där ett arbete pågår året runt – dagligen och stundligen pågår ett ekonomisk-politiskt samarbete och en samordning. Det är oerhört viktigt att ha en ordentlig fokusering och att vi inte bara sätter upp stora mål, vilket vi gjort i olika sammanhang utan också, och framför allt, når upp till målen. Det är en viktig kedja när man kan tala om att sätta upp mål, att genomföra och utvärdera det hela och att därefter följa upp resultaten och se till att det också blir det som en gång satts upp som mål.

När det gäller genomförandedelen vill jag peka på att åtskilliga framsteg har gjorts, men ibland tycker vi från svensk sida kanske att det går långsamt. Jag återkommer till några processer där vi tycker att takten borde skyndas på avsevärt.

Vi tycker också att det är viktigt att de olika processer som tillkommit vid olika toppmöten, framför allt under 1990-talet, bättre kan samordnas så att inte varje process lever sitt eget liv och risken därmed finns för en del dubbelarbete. Redan under det finska ordförandeskapet för ganska många år sedan nu, före det svenska ordförandeskapet, var man från Finlands sida väldigt angelägen om att försöka få en maximal samordning mellan de olika processerna så att vi inte hela tiden springer om varandra och varje process lever sitt eget liv.

Sedan vill jag peka på hur viktigt det är att den utvidgning som nu sker med tio nya medlemsstater ytterligare skärper behovet av samordning. Från svensk sida har vi, inte minst under det svenska ordförandeskapet våren 2001, sett till att de tio nya medlemsstaterna mycket tidigt fått komma in i processerna och att de kan delta på lika basis och utveckla sin statistik och sina instrument på ett sådant sätt att det inte är 15 utan ganska snart 25 länder som kan delta i en ekonomisk-politisk samordning i Europa. Ytterst kan det natur-

ligtvis innebära att Europa som en del av världsekonomin blir starkare och stabilare och kan utmana USA, Asien och andra stora delar i världsekonomin.

När det gäller att samla de ekonomisk-politiska processer som finns i EU skulle jag vilja säga följande.

Det handlar om de så kallade allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som hanteras årligen och som är själva fundamentet kring den ekonomisk-politiska samordningen.

Det handlar om den stabilitets- och tillväxtpakt som så mycket har diskuterats under senare år och som ibland ifrågasatts och som det varit olika kritiska synpunkter kring. Det är ändå ett faktum – jag återkommer strax till detta – att tillväxt- och stabilitetspakten visat sig fungera väl.

Det handlar om Luxemburgprocessen och om Cardiffprocessen samt, slutligen, om Lissabonstrategin, som också kan sägas vara övergripande och det mest långsiktiga eftersom det i Lissabonstrategin satts upp ett mål, en utopi eller om man så vill en vision, för EU och dess medlemsstater att fram till år 2010 åstadkomma ett sådant tryck i ekonomin i Europa att man då nått väsentliga framsteg framför allt i förhållande till amerikansk ekonomi när det gäller konkurrens, kunskapsbaserad ekonomi och mycket annat.

Ekonomisk-politiska processer i EU

De olika ekonomisk-politiska processerna i EU:

- Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken
- Stabilitets- och tillväxtpaketen
- Luxemburgprocessen
- Cardiffprocessen
- Lissabonstrategin

Jag vill påminna om att det är en process som pågår året runt, från januari till december. Det är alltid delar i de här ekonomisk-politiska processerna som är föremål för behandling i Ekofinrådet i första hand. Där har vi möte varje månad. Det är alltid någon del i de här processerna som upptar vår vardag så det är inget arbete som görs under en kort tid av året, utan diskussionerna om hur vi ska skapa en bra ekonomisk-politisk samordning pågår ständigt, året runt.

För att återgå till de allmänna ekonomiska riktlinjerna för den ekonomiska politiken handlar det naturligtvis mycket om makroekonomin. Det handlar också om sysselsättning. Här finns väl ett av Sveriges allra främsta bidrag till den europeiska gemensamma ekonomiska politiken. Tillsammans med andra medlemsländer har vi under senare år kunnat sätta just sysselsättningsfrågorna högst på dagordningen. Så var det inte under 1980-talet och inte heller i början av 1990-talet. Men när många ekonomier i början av 1990-talet var i olag ökade intresset för att få upp sysselsättningsfrågorna. I dag är kampen

mot arbetslösheten och för nya jobb definitivt en huvudfråga på varje toppmöte och på varje Ekofinmöte.

Vidare handlar det väldigt mycket om strukturpolitik. Jag återkommer till detta eftersom en del av Lissabonprocessen också framför allt knyter an till strukturpolitiken.

När det gäller tillväxt- och stabilitetspakten, som antogs på toppmötet i Amsterdam i juni 1997, handlar det ytterst om våra offentliga finanser, om den så kallade 3-procentsgränsen – att varje land eftersträvar att inte spräcka ett slags 3-procentstak, innebärande att man inte ska ha ett större underskott än maximalt –3 % av de offentliga finanserna. Detta har varit mycket uppmärksammat under senare tid. Vi har ju sett att ett antal länder haft problem med detta, först Portugal och sedan Tyskland och, under senare tid, Frankrike. Jag återkommer strax till detta när jag visar bilder över hur det faktiskt förhåller sig med de offentliga finanserna.

Det handlar även om budgetdisciplinen, som i dag definitivt är mycket bättre i Europa än för tio år sedan. Men fortfarande finns det oerhört mycket mer att göra.

Vidare handlar det om stabilitets- och konvergensprogrammen – stabilitetsprogrammet för de tolv länder som är med i Europeiska monetära unionen, EMU, och konvergensprogrammet för de tre länderna Storbritannien, Danmark och Sverige som än så länge står utanför EMU.

Luxemburgprocessen är baserad på ett antal riktlinjer som sedan är översatta i olika nationella handlingsplaner. De följs också årligen upp med en rapport från kommissionen och ministerrådet. Där ges rekommendationer till de olika länderna. Sedan får varje land en form av betyg. Därefter ska man varje år följa upp vad länderna har gjort för att uppnå de rekommendationer som rådet i sista hand har gett medlemsstaterna.

Cardiffprocessen, som snart har fem år på nacken, handlar om att försöka öka konkurrensen på olika områden i Europa. Det handlar om varor, tjänster och kapital. På motsvarande sätt som för övriga processer sker en ständig uppföljning och mätning av hur konkurrensen ökar på olika områden.

Den sista delen av de olika processerna, Lissabonstrategin, tänkte jag ägna mig en hel del åt eftersom den nu ligger närmast inför det toppmöte som om två veckor hålls i Bryssel, det så kallade ekonomiska vårtoppmötet.

I mars 2000, alltså för tre år sedan, var stats- och regeringscheferna överens om att sätta upp som mål att år 2010 ska man ha uppnått att EU är världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi. Det handlar också om en ekonomiskt hållbar tillväxt med fler jobb, och då också med kvalitet på de jobb som ska fram under åren framöver. Framför allt är den sociala sammanhållningen viktig. När det gäller tillväxtaspekten lades, inte minst efter svenskt agerande, stor vikt vid just den ekonomiska aspekten på ekonomin och hållbarheten i ekonomin.

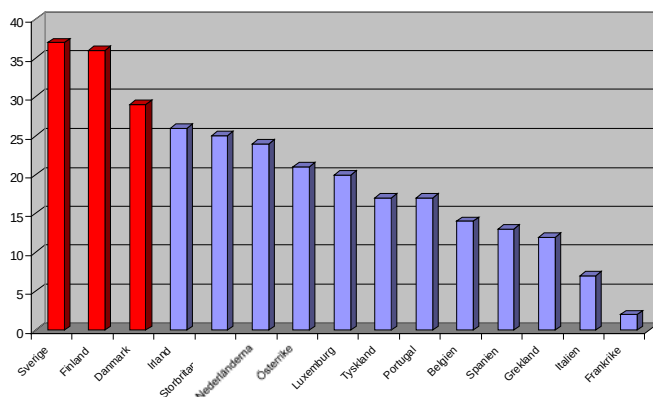
Lissabonstrategin – uppföljande av 107 indikatorer

- Ekonomi
- Sysselsättning
- Innovation och forskning
- Ekonomiska reformer
- Social sammanhållning
- Miljö

Processen har pågått i tre år och fångar upp inte mindre än 107 olika indikatorer. Bilden visar att det handlar om ekonomi, sysselsättning och mycket annat. Det är alltså ett mycket brett ekonomiskt spektrum som följs upp i Lissabonstrategin. Idén är att medlemsstaterna varje år i början av januari får en rapport från kommissionen om hur långt EU som helhet hunnit, om hur långt varje medlemsstat hunnit och om hur medlemsstaterna förhåller sig till varandra. Det gemensamma trycket ska kunna bidra till att Europa kan knappa in på det försprång som amerikansk ekonomi sedan årtionden tillbaka har.

Nordiska välfärdsstater starkast i Europa

Antal indikatorer med 1:a–3:e placering

Källa: EU-kommissionen

Kommissionen visar på att om man mäter de olika medlemsstaterna är det de nordiska länderna – Sverige, Finland och Danmark – som oftast befinner sig på första, andra eller tredje plats bland de 15 medlemsstaterna när det gäller att nå upp till de mål som satts upp för de 107 olika indikatorerna. Indikatorerna har naturligtvis olika tyngd. Jag ska gå igenom några av dem här.

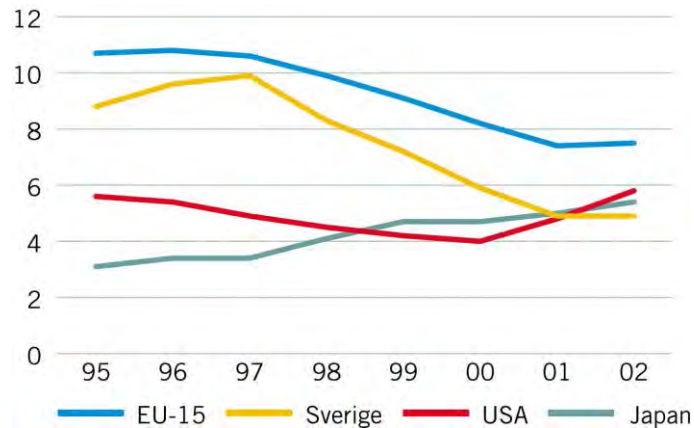
Genomgående har de nordiska länderna under de här tre åren, kan man säga, haft en god position och varit angelägna om att se till att genomföra en del av det här, och en del har fungerat bra i våra samhällen. Omvänt är det

naturligtvis lite dystert att konstatera att ett stort land som Frankrike intar sista platsen i sammanhanget. Frankrike har tyvärr bromsat en del av de här strukturprocesserna under perioden. Det förs en intensiv debatt i Ekofinrådet om på vilket sätt vi kan påverka Frankrike att ta lite större tag just för att få till stånd en bättre utveckling av sin ekonomi, framför allt när det gäller den strukturella delen.

Jag ska gå igenom några av de indikatorer som finns i den rapport som lämnas till toppmötet i Bryssel om ett par veckor. Jag börjar med arbetslöshetsutvecklingen.

Arbetslöshet totalt

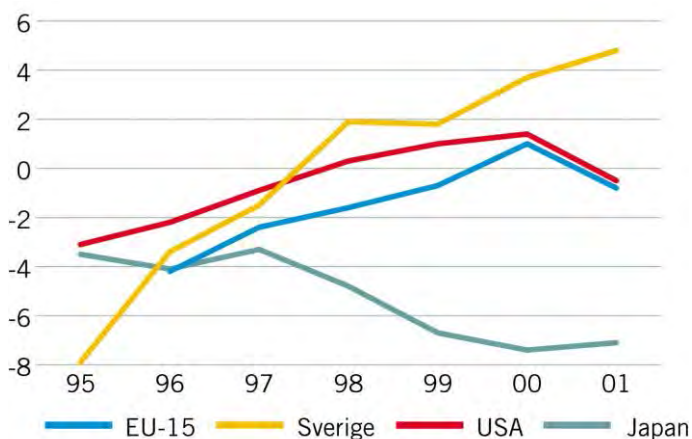
Procent av arbetskraften

För EU:s del har det skett en positiv utveckling av arbetslösheten. Sverige har en väldigt positiv utveckling här. Generellt sett har också amerikansk ekonomi under framför allt 1990-talet haft mycket låga och även minskande arbetslöshetstal. I ett historiskt perspektiv – om vi går ännu längre tillbaka, till början av 1990-talet – har en rätt dramatisk förbättring skett. 5 miljoner nya jobb har tillkommit bara sedan år 2000. Går vi tillbaka till mitten av 1990-talet handlar det kanske om 10–12 miljoner nya jobb. Ambitionen är att ytterligare 15 miljoner jobb ska fram till år 2010.

Budgetbalans*

Procent av BNP

*EU-15 ingen uppgift 1995.

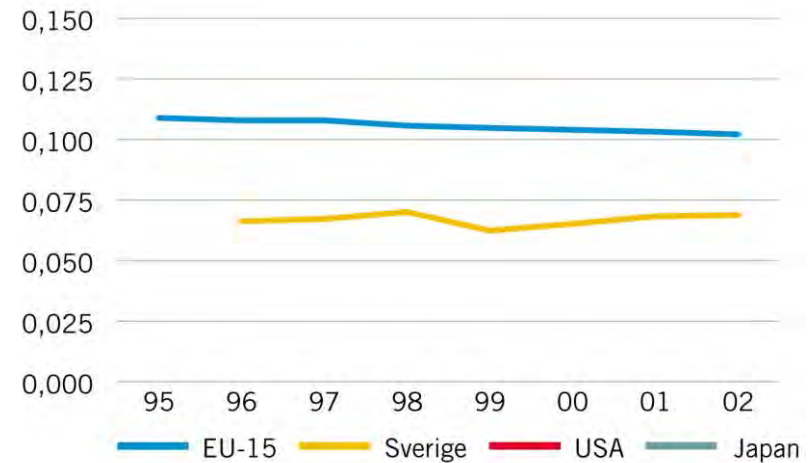
Också när det gäller budgetbalansen pekar utvecklingen åt lite olika håll. I Sverige och även i Finland och Danmark, alltså i de nordiska länderna, har vi haft hyggliga överskott under de här åren. Som bilden visar hade vi år 2001 ett överskott på närmare 5 % i de offentliga finanserna som del av bruttonationalprodukten. EU-länderna som helhet har tyvärr i snitt legat på minus, och under senare tid har det varit ett växande minus. Man kan säga att det inte är så sensationellt om det är ett växande minus i en situation där världsekonomin kraftigt går ned, som den ju gjort i ett par tre års tid. Själva tanken är att man då ska kunna använda ett offentligt finansiellt överskott till att mota nedgångar.

Så har också skett – för svensk del ganska dramatiskt. Vi har ju verkligen använt sparade resurser, använt de stora överskott som vi haft under senare år, till att göra de skattesänkningar som vi gjort de senaste åren och till att göra en hel del andra insatser i form av reformer och ökade offentliga utgifter. Vi har gått från ett överskott på 4 eller 5 % till kanske ett relativt knappt överskott, så det är en rätt kraftig stimulans av ekonomin som kunnat genomföras under senare tid med hjälp av den här typen av insatser.

Insatserna har tyvärr inte varit lika stora i flera av de andra EU-länderna därför att de har startat från en lägre nivå, ibland till och med från en minus-nivå. Det är väl bara Finland och några länder till som på motsvarande sätt som Sverige har kunnat göra satsningar som är i storleksordningen 4–5 %.

Priser el hushåll*

Euro/kWh

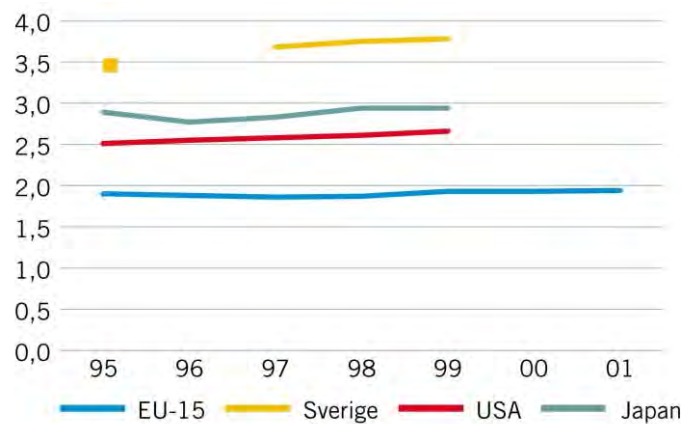

*Sverige ingen uppgift 1995. USA och Japan ingen uppgift.

När det gäller priser har vi generellt för svensk del, som jag senare återkommer till, en högre prisnivå än EU-genomsnittet. På vissa områden, till exempel beträffande el, ligger vi definitivt mycket lägre. Även om vi, inte minst i vinter med tanke på vinter, kyla och andra förutsättningar – torkan förra året till exempel – haft en diskussion om stigande elpriser ligger vi i europeiska sammanhang definitivt på en lägre prisnivå just på det här området.

FoU-utgifter total*

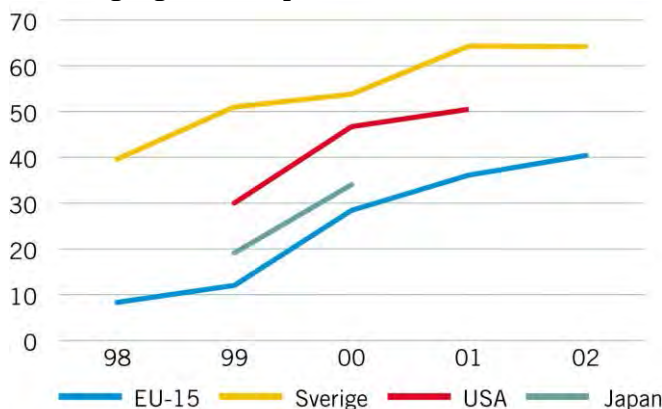
Procent av BNP

*Sverige ingen uppgift 1996 och 2000–2001. USA och Japan ingen uppgift 2000–2001.

Ett annat centralt område handlar om forskning och utveckling i EU. EU har satt upp målet att nå 3 % av bruttonationalprodukten, den samlade ekonomin, för forskning och utveckling – två tredjedelar på den privata sidan och en tredjedel på den offentliga sidan. Detta är ett mål som Sverige med råge klarar av. Men många EU-länder, framför allt i södra Europa, har en bra bit kvar när det gäller att åstadkomma det. Därför finns det anledning att sätta stort tryck på att satsa mer på forskning och utveckling under åren framöver för att vi ska kunna öka konkurrenskraften i europeisk ekonomi.

Internettillgång hushåll i procent*

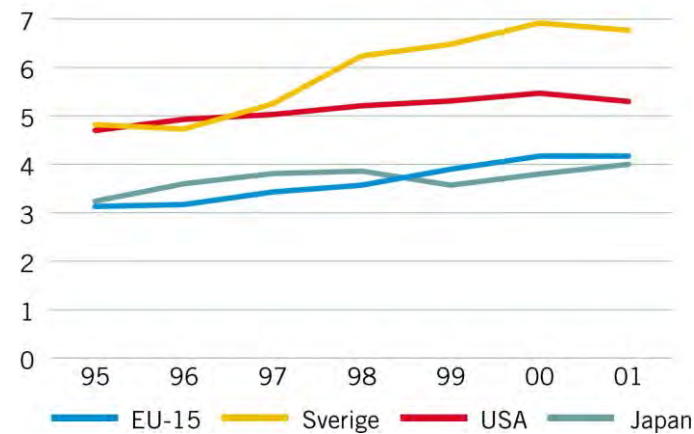

*USA ingen uppgift 1998 och 2002. Japan ingen uppgift 1998 och 2000–2002.

På de nya områdena, av typen Internet och när det gäller antalet hushåll med tillgång till Internet, ligger de nordiska länderna – Sverige, Norge och Finland, och också Danmark – långt framme. Sverige ligger väldigt långt framme jämfört med andra länder. Kurvan är uppåtstigande, även om den ”flackat av” lite grann under senare tid.

IT-utgifter

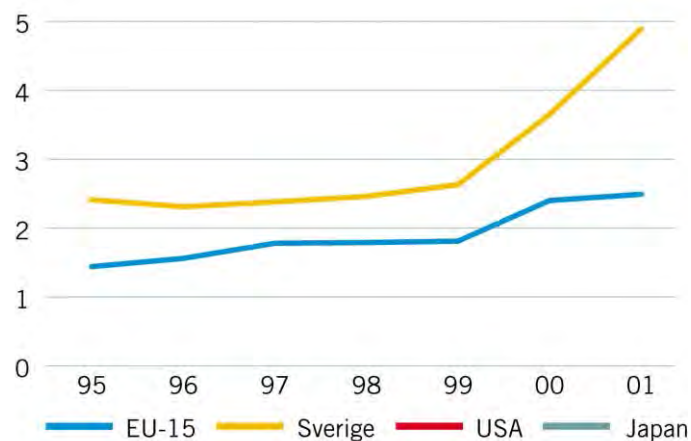
Procent av BNP

Också när det gäller IT-utgifter, kanske en spegelbild av den förra bilden, har det varit stora framgångar för de nordiska länderna, inte minst för Sverige. Men det sker också en viss avmattning i takt med att konjunkturen försämrats under senare tid.

Andel öppet annonserad offentlig upphandling*

Procent av BNP

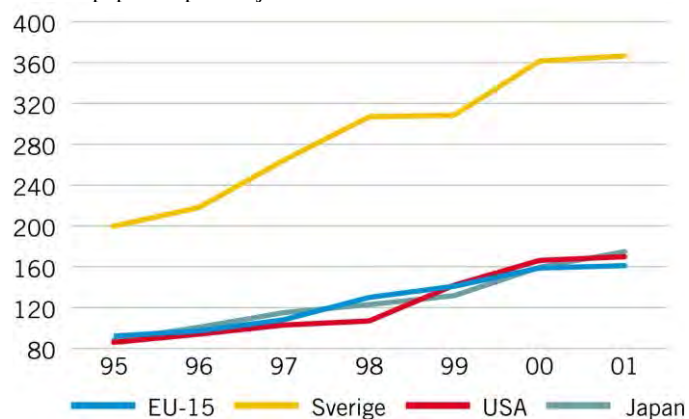

*USA och Japan ingen uppgift.

För att skapa ett ökat konkurrenstryck mäter man exempelvis hur stor del av den offentliga verksamheten som sker som en annonserad offentlig upphandling. Ni ser att det skett en svag förbättring bland EU-länderna. För Sveriges del handlar det snarast om en dramatisk ökning av den andel som sker som offentlig upphandling. Vi har utsatt vår offentliga verksamhet för ett mycket snabbare konkurrenstryck jämfört med vad de flesta EU-länderna har gjort.

Patentregistreringar

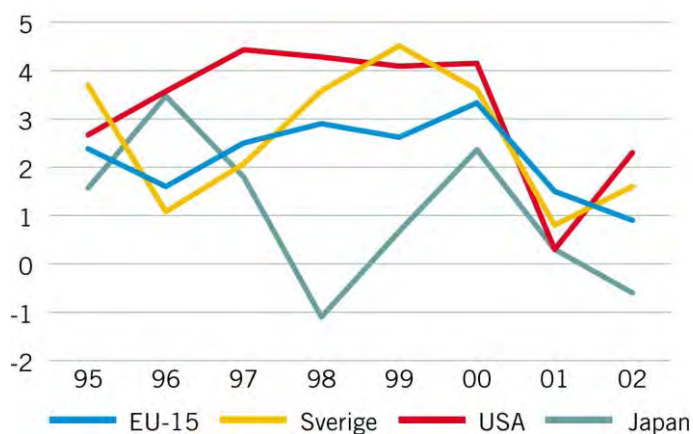
Andel Europapatent per miljon invånare

Ett viktigt område är det som handlar om patentregistreringar. Det talas om så kallade Europapatent. Vi har också här satt upp målsättningar i Lissabonstrategin. Utvecklingen är positiv för EU. Redan i ingångsläget hade vi en bättre situation och har nu också rätt ordentligt ökat vår andel av Europapatent.

Real BNP-tillväxt i procent

Basår 1995

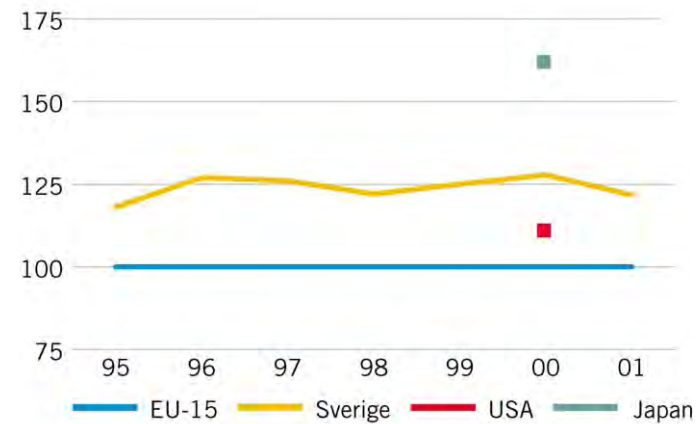

Denna bild är det kanske lite svårare att tyda. Här handlar det om bruttonationalproduktstillväxten under senare år, från mitten av 1990-talet fram till i dag. Här kan man naturligtvis se en del förändringar som skett och där det varit rätt dramatiskt, framför allt under senare år. Men det är också relativt samordnat. Det skedde en nedgång i början av 2000 och 2001 och sedan en liten uppgång men sedan har den brutits under senare tid. Det faktiska utfallet och de prognoser som finns för innevarande år finns inte med i EU-statistiken

eftersom denna bara visar det som har inträffat. Men alla vet att det som inträffat i hela Europa och i den internationella ekonomin under senare tid snarast är en brytning nedåt sett till denna utveckling.

Relativ prisnivå inkluderat i direkta skatter*

Index=100

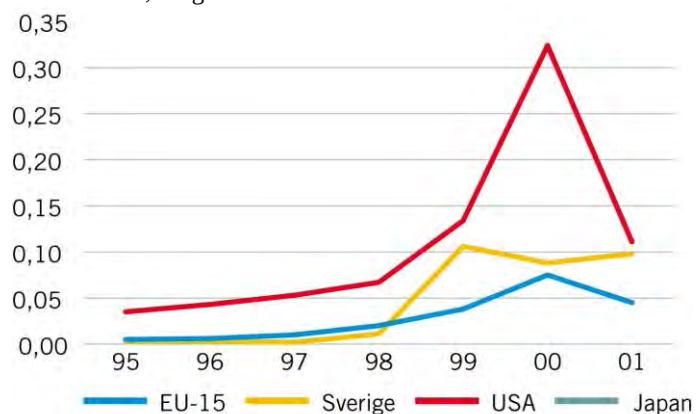

*USA och Japan ingen uppgift 1995–1999 och 2001.

Jag sade tidigare att när det gäller priserna som helhet har Sverige, tyvärr, en hög prisnivå. Tillsammans med Danmark har vi i Sverige kanske den allra högsta prisnivån i EU. Visserligen har det blivit en brytning nedåt, som bilden visar – det vill säga att vi har börjat närma oss EU:s prisnivå, på 100 här. Men vi har mycket kvar att göra för att försöka minska vår prisskillnad gentemot övriga länder i unionen.

Riskkapital*

Procent av BNP, tidig fas

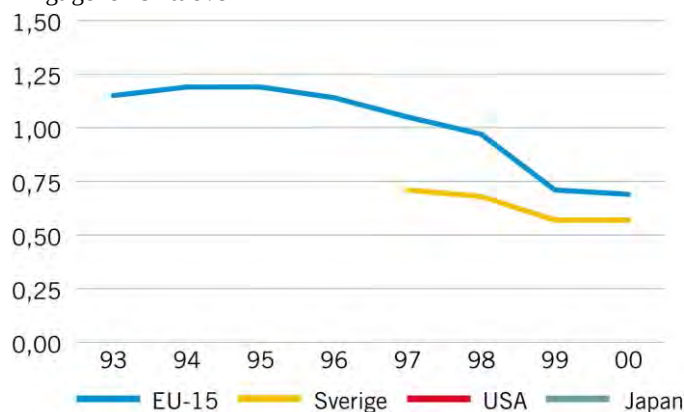

*Japan ingen uppgift.

När det gäller en viktig del av tillväxtens förutsättningar och våra näringslivs- och arbetsförutsättningar liksom riskkapital har amerikanerna sedan länge haft en väldig fördel av en utomordentligt god tillgång på riskkapital. Här har Europa också sett en viss förbättring, framför allt under senare delen av 1990-talet. Sedan har den internationella konjunkturen gjort att det har ändrats under den senaste perioden. Sverige har också här hävdat sig ganska väl och hör till de länder som ligger i täten när det gäller tillgången till riskkapital för våra företag.

Statsstöd*

Årligt genomsnitt över

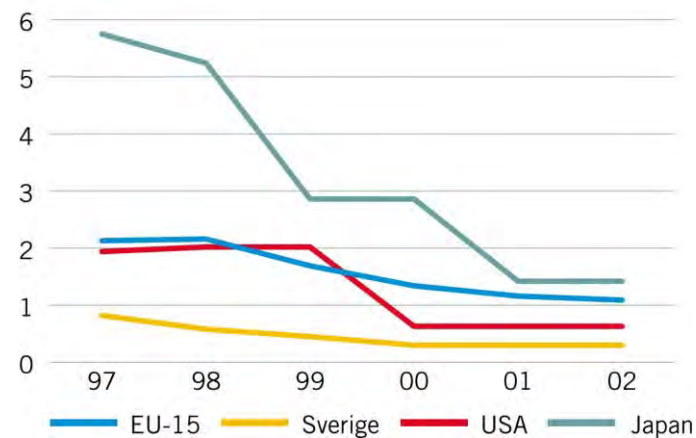

*Sverige ingen uppgift 1993–1996. USA och Japan ingen uppgift.

Statsstöd förekommer i hela regionen men det har också funnits ett gemensamt arbete för att minska statsstödet. Ni ser av utvecklingen att en sådan minskning sker. Sverige har också fått samma utveckling men vi ligger på en lägre nivå än övriga EU-länder när det gäller statsstöd.

Priser tele nationellt

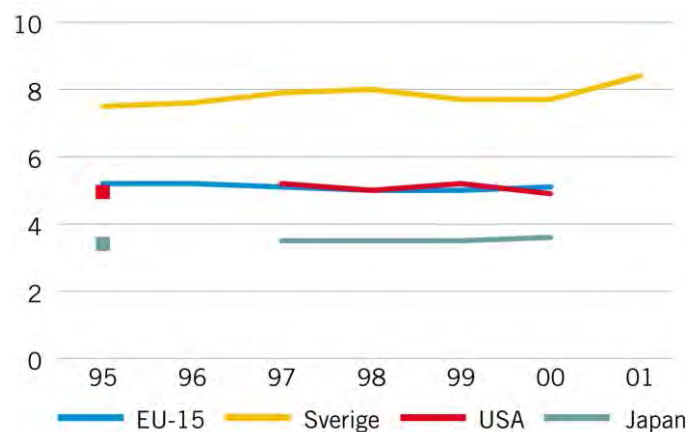
Euro/10 min samtal

Sedan kan man för ett ögonblick titta på priser på ett framtidsområde som teleområdet. Också där har priserna kraftigt sjunkit under en sex-sjuårsperiod. Det är kanske inte lika tydligt för Sveriges del eftersom Sverige från början låg mycket lägre än de andra länderna. Vi har också haft en viss prisminskning, men relativt sett inte lika kraftig eftersom vårt utgångsläge från början var mycket bättre.

Utbildningssatsningar*

Procent av BNP

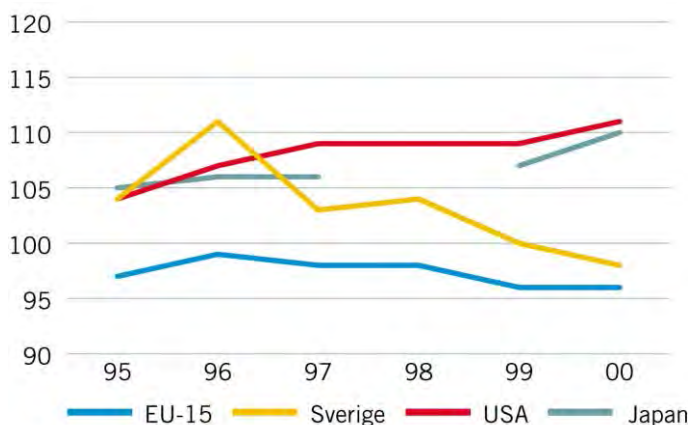

*USA och Japan ingen uppgift 1996 och 2001. EU-15 ingen uppgift 2001.

Jag nämnde tidigare om forskning och utveckling. Vi har också detta med utbildningssatsningar som en av de många indikatorerna i samband med Lissabonprocessen. För svensk del har det varit en bra utveckling på utbildningsområdet. Men mycket återstår, framför allt i södra Europa, när det gäller att hämta in på utbildningsområdet.

Totala utsläpp av växthusgaser*

1990=100

*Japan ingen uppgift 1998.

Ett område där Sverige kanske inte är lika framgångsrikt, även om vi har en positiv utveckling där också, är utsläppen av växthusgaser som vi valt som en av flera olika miljöindikatorer som finns på området. Via de planer som antagits här i riksdagen under senare år har vi trots allt förbättrat vår position. Men det finns en hel del kvar att göra. Där vi inte är lika duktiga som omvärlden finns det åtskilligt som vi måste försöka förbättra just på det här området.

Till sist skulle jag vilja sammanfatta de olika ekonomisk-politiska processerna och framför allt göra det i anslutning till de redovisningar som väntas på toppmötet i Bryssel om två veckor.

Viktigt toppmöte i mars*Konkurrenskraftiga ekonomier*

- Konkurrens på lika villkor
- Ännu bättre fungerande inre marknad
- En integrerad finansmarknad
- Goda villkor för innovation och företagande

Full sysselsättning måste nås

- Moderna välfärdsstater
- Ökat arbetskraftsutbud
- Pensionssystemens finansiella hållbarhet

Först ska jag säga något om hur vi skapar mer konkurrenskraft i våra nationella ekonomier i EU. Det gäller både EU som helhet och vart och ett av EU:s 15 länder. Framför allt handlar det om hur vi skapar full sysselsättning, som ju är ett av de stora målen i Lissabonprocessen.

När det gäller de konkurrenskraftiga ekonomierna gäller det att försöka skapa konkurrens på lika villkor. Det handlar exempelvis om de avregleringar på tele-, el-, energi- och transportmarknaderna som långsamt men ändå i rätt riktning utvecklas i Europa. På de senaste toppmötena har exempelvis Frankrike inte kunnat visa på de framsteg som unionen och medlemsstaterna har begärt av Frankrike på framför allt energimarknaden. Det kommer att bli mycket diskussion om hur vi fortsatt kan sätta tryck, inte minst på Frankrike, på energiområdet. Frankrike bidrar ju med höga priser och stora monopol på ett område som i övrigt sett en hel del framgångar i övriga Europa när vi har utsatt just de delarna för konkurrens.

Det handlar om att skapa en bättre fungerande inre marknad och om enkla praktiska saker, exempelvis om att få ett ömsesidigt erkännande av varandras varor så att den vara som godkänns i det ena medlemslandet har samma accept i det andra medlemslandet. På så vis kan man få ned kostnaderna för de processer som företagen har för att lansera sina varor på olika marknader.

Det handlar också om det som var uppe på Stockholmstoppmötet i mars 2001, nämligen om den integrerade finansmarknaden. Från svensk sida kunde vi där – ursprungligen var det ett brittiskt initiativ – medverka till den så kallade Lamfalussyprocessen. EU tog fram ett program som handlar om finansiella tjänster och som ska vara genomfört till år 2005. Det programmet stäms nu av.

Det visar att vi är på god väg när det gäller att kunna nå det mål som vi satt upp om en gemensam integrerad finansmarknad år 2005. Ytterst handlar det exempelvis om att låta bankerna utsättas för ett större tryck, om att ta ned kostnaderna för bankernas processer och om att se till att kundernas tillgång till banktjänster blir bättre och effektivare – naturligtvis till lägre kostnader.

Vidare handlar det när det gäller konkurrensen om att skapa bättre villkor för innovation och företagande. Riskkapital är ett viktigt område som det pekats på. Forskning och utbildning samt tillgången på arbetskraft är ett annat område. När det gäller entreprenörskap finns det väldigt mycket mer som kan göras i Europa på området.

När det gäller den fulla sysselsättningen mäts ett antal indikatorer som handlar om hur vi kan skapa moderna välfärdsstater som kan skapa förutsättningar för full sysselsättning.

Frågan om barnomsorg var ett svenskt bidrag under vårtoppmötet här i Stockholm för två år sedan. Om vi ska kunna få fler möjligheter för kvinnor att jobba i framtiden är det viktigt att det finns en god tillgång till barnomsorg. Detta bedöms årligen i uppföljningen av Lissabonprocessen. Här görs också goda framsteg i de allra flesta av EU:s medlemsstater.

Ett ökat arbetskraftsutbud är oerhört viktigt, inte minst i ett långsiktigt perspektiv eftersom vi har ett åldrande Europa. Det är alltför många som lämnar arbetsmarknaden och de nya ungdomskullarna är relativt små. I det läget är det naturligtvis oerhört viktigt att öka arbetskraftsutbudet. Sysselsättningsgraden bland kvinnor är låg i många länder, många ungdomar står utanför arbetsmarknaden och arbetslösheten är fortfarande alldeles för stor i EU.

Till sist handlar det om pensionssystemen, just med tanke på åldersutvecklingen. Sverige är ett av få länder som har skapat ett nytt pensionssystem. Många länder jobbar nu i riktning mot det som Sverige åstadkommit, nämligen att försöka skapa en långsiktig hållbarhet i de olika pensionssystemen.

Det här var en kort genomgång av en massa olika processer som stundligen pågår i EU-sammanhang. Allt ska naturligtvis medverka till att kunna skapa mer välfärd för medborgarna i våra länder. Det är intressant att delta i den här processen, eftersom man hela tiden kan lära av andra länder och kan lära ut det som är det goda i det egna hemlandet till andra länder.

Vid det senaste Ekofinmötet i Bryssel, i fredags, var det en lång diskussion om hur vi på ett tydligare sätt kan låta de länder som har de bästa positionerna i de olika indikatorerna bättre beskriva hur de har jobbat, deras tillvägagångssätt för att åstadkomma de goda resultaten. Detta efterfrågades av de länder som ville ta till sig deras erfarenheter och kunskaper. Jag tycker att det är en god demokratisk process. Det är också ett bra sätt att jobba för Europeiska unionen att öppet och ständigt redovisa för allmänheten och för medlemsstaterna hur man når olika framgångar – det blir naturligtvis också ett och annat bakslag i de här processerna – och hur man sätter upp långsiktiga mål, inte minst i Lissabonprocessen fram till år 2010, och sedan envetet försöker hålla fast vid målen.

Jag är glad över att den diskussion som vi har haft i Ekofinsammanhang, exempelvis om tillväxt- och stabilitetspakten, inte har handlat om att ifrågasätta tillväxt- och stabilitetspakten, som det ibland görs i medierna. Det handlar mer om hur man ska tillämpa tillväxt- och stabilitetspakten. Det är klart att ingen kan säga att just den form som vi just nu tillämpar för tillväxt- och stabilitetspakten är den enda sanna för all framtid, utan den tål alltid att prö-

vas. Framför allt ska den prövas i ett läge där vi vet att vi behöver stärka tillväxtfaktorerna i vår ekonomi och kunna bekämpa arbetslösheten mer intensivt. Därför finns det alltid skäl att försöka förbättra och utveckla de många processerna, inklusive tillväxt- och stabilitetspakten.

Jag hoppas att detta sammantaget ska kunna ge en bild av hur vi via ett permanent ekonomisk-politiskt samordningsarbete i EU bidrar till en högre välfärd och en bättre ekonomi i de enskilda medlemsländerna.

Ordföranden: Vi tackar finansministern för föredragningen och lämnar öppet för frågor.

Carin Lundberg (s): Jag vill börja med att tacka finansministern för genomgången. Precis som finansministern säger är det en massa processer som pågår. Det var ett bra initiativ som finansministern tog vid förra utfrågningen, så att vi fick den här utfrågningen till stånd. Jag tror att den behövs.

Jag vill anknyta till det som finansministern började med, den ekonomisk-politiska samordningen för att förbättra den inre marknadens funktionssätt. Då koncentrerar jag mig på det som finansministern berörde. Men det som jag skulle vilja höra lite mera om är Cardiffprocessen, som ju handlar om att öka rörligheten och konkurrensen när det gäller varor, tjänster och kapital. Precis som finansministern sade har vissa länder, till exempel Frankrike, inte velat avreglera sina post- och telemarknader. I Sverige har vi ju gjort det för länge sedan.

Jag skulle vilja veta lite mer om hur Sverige arbetar med de här frågorna. Jag skulle också vilja veta vilka som är Sveriges allierade i arbetet med att bryta upp monopolen. Hur långt kan man gå i ett sådant här arbete?

Bosse Ringholm: Syftet med Cardiffprocessen är att öka konkurrensen på olika områden. Det har varit ett nära samarbete mellan de nordiska länderna och i någon mån också med Storbritannien när det gäller den typ av avregleringar som har skett på tele- och transportmarknaderna. Men det finns, precis som Carin Lundberg säger, också oerhört olika nationella traditioner, inte minst i Frankrike, som ju sedan mycket länge har ett rätt bastant statligt monopol på stora delar av de här områdena och som det har varit svårt att komma till rätta med. Många gånger har vi i de här sammanhangen tvingats acceptera ganska ordentliga övergångsregler för att få till stånd de här omställningarna. Erfarenheten är att när det har varit goda resultat av konkurrensutsättning och avregleringar är när man har förberett sig väldigt väl, det vill säga att man har tänkt igenom processen och vet vad man kan uppnå och vilka faror och hinder som finns.

Det finns tyvärr också exempel på motsatsen, avregleringar och konkurrensutsättningar som har varit ganska illa förberedda och som därför inte har lett till ökad konkurrens och till de prisnedsättningar som man hade önskat. Här finns en hel del att lära i många olika medlemsländer. Vi gör vid de årliga

rapporteringstillfällena en genomgång land för land av vad som händer på grundval av det material som kommissionen har. Där har oftast det som har hänt i Norden varit lite grann av ett föredöme för andra länder. Vi har också velat lyfta fram de problem som vi har haft här hemma. Alla våra avregleringsprocesser har inte varit föredömen, utan de har medfört att det uppstått en del svårigheter och bekymmer med relativt få aktörer på marknaden. Ibland har man kanske haft en idealbild av att avregleringar per automatik leder till att vi får ett stort antal aktörer dagen efter. Men så är det tyvärr inte, utan det finns på många områden tendenser till monopol som har övergått till oligopol, där kanske två tre aktörer har varit ganska dominanta. Sådant gäller det att se upp med. Det är också en del i processen att inte tro att man bara går från monopolmarknader till mer öppna konkurrensutsatta marknader, utan att det naturligtvis också finns risker att vi kan hamna i oligopolsituationer. Det finns bra många exempel på detta, tyvärr.

Carin Lundberg (s): Det är ju en sämre konjunktur i stora delar av världen just nu. Påverkar den sämre konjunkturen processerna just när det gäller avreglering?

Bosse Ringholm: Min uppfattning är att det snarast borde öka trycket på de länder som inte har fått i gång sina processer särskilt mycket. Eftersom vi ser att tillväxten har gått ned i världsekonomin och i europeisk ekonomi, tycker jag att det finns skäl att ytterligare se över vad vi kan göra för att öka konkurrenstrycket och därmed kunna bidra till en högre tillväxt.

Fredrik Reinfeldt (m): Jag tycker att det fanns en hel del av det som Bosse Ringholm sade i början som vi skulle kunna ha ganska bred enighet kring. Därför är det lite synd att Bosse Ringholm använder så stor del av tiden åt att göra någon sorts försök till paradiseskrivning av Sverige. Det blir på något sätt missriktat och kanske inte är dagens poäng. Vi är inte heller så nära en valrörelse.

Ta bara detta med forsknings- och utvecklingssatsningar där man visar en graf över att Sverige hamnar högt. Jag vill bara påpeka att väldigt mycket handlar om forskning i privata företag, och det är bara några få företag i Sverige. Det är väldigt mycket kopplat till bilar, läkemedel och telekom.

Jag var i går hos Astra Zeneca, som vid upprepade tillfällen har försökt nå kontakt med regeringen och olika departement för att varna för den utveckling som nu sker när det gäller Astra Zenecas möjligheter att forska i Sverige. Företaget är i och för sig tacksamt för expertskatten. En del av oss andra är rätt trötta på den typen av skattefrälsen som hittas på. Däremot säger Astra Zeneca att man ser en växande tendens att forskning som initierats och patent som finns i Sverige sedan fortsätter i USA, därför att totalt sett är forskningsmiljön i USA bättre. Där är det också betydligt bättre personliga förutsättningar för forskare, något som Sverige har väldigt svårt att konkurrera med.

Men, säger man också, de socialdemokratiska sjukvårdshuvudmännen i Sverige ägnar allt större tid åt att inte betala det som läkemedel kostar när man lägger in forskningskostnader utan att ha så kallade generiker, alltså ersättningsläkemedel, som kortsiktigt är billigare men som långsiktigt gör att det inte går att bedriva forskning i Sverige. Jag tycker att detta ska sägas, därför att det är ju den verklighet som våra företag befinner sig i och som ligger bakom de siffror som Bosse Ringholm nu berömmar sig av.

Jag höll med om mycket när det gäller ingångarna, för vi har en bred samsyn och en förhållandevis stark tilltro till frihandel i Sverige. Men här tycker jag att Sverige har mycket kvar att göra. Det är också lite grann det som Göran Lennmarker sedan ska komma in på. Kontakten med företagare i Sverige är mycket en signal om att vi i Sverige är duktiga på att leva upp till regler, något som andra länder inte riktigt gör. Det gäller regler kring offentlig upphandling och fortsatt statsunderstöd inom en rad verksamheter där Sverige försöker överleva i konkurrensen. Det gäller inte minst den i Europa mer spridda kulturen att använda politiska påtryckningar i olika processer. Det är något som vi kanske inte gör lika mycket i Sverige.

Jag vill bara ge mitt fulla stöd till regeringen i att vara mer pådrivande för att just skapa effektivitet kring de beslut som redan är fattade snarare än att hitta på en massa nya processer och nya beslut eller att diskutera skatteharmonisering, som vi sedan ska diskutera. Jag tror nämligen att för svenska företagare betyder detta oändligt mycket mer för att de ska kunna överleva den konkurrens som finns.

Bosse Ringholm: Det var inte min avsikt att bara lyfta fram goda svenska resultat, utan jag ville naturligtvis lyfta fram helheten. Jag gjorde det med utgångspunkt från den rapport som kommissionen har lämnat. Det går inte att undgå att Sverige har förstaplatsen i i stort sett alla kommissionens tabeller. Jag såg en skrift som Svenskt Näringsliv gav ut i dagarna om Lissabonprocessen. Jag skulle lika gärna kunnat återge den skriften, för där är det sida upp och sida ned med diagram där Sverige är etta, tvåa eller trea hela tiden, och de nordiska länderna är väldigt framstående. Det är alltså en realitet.

Det hindrar inte att det, precis som Fredrik Reinfeldt säger, finns ett antal problem som vi har att diskutera. Ett av problemen är naturligtvis att när världsekonomin nu har gått ned i tempo rätt ordentligt drabbar det också svenska företag, inte minst svenska oerhört forskningsintensiva företag, typ Astra Zeneca på läkemedelsområdet.

EU:s långsiktiga mål handlar om att försöka se till att alla länder når minst 3 % av bruttonationalprodukten i forsknings- och utvecklingskostnader. Det handlar om ungefär två tredjedelar på den privata sidan och en tredjedel på den offentliga sidan. Sedan kan man säga att en stor del av det som det forsкас och görs insatser kring på den privata sidan – Astra Zeneca är ett gott exempel på det – i praktiken är offentligt finansierat. Läkemedelsbolag, som oftast har som sina allra största kunder just offentlig sjukvård, får ju en stor del av sina intäkter just från skattebetalarna via landstingen och offentlig

verksamhet. Där finns kanske också ett spänningsförhållande som inte är så oviktigt, nämligen att sjukvården vill pressa ned sina kostnader, medan läkemedelsproducenterna vill ta ut högsta möjliga pris för att också få utrymme för forskning för framtiden. Det är naturligtvis en viktig balans att även den som är kund är beredd att betala för framtida forskning och framtida produktutveckling av något slag.

Jag delar uppfattningen att USA har en bättre utveckling när det gäller patent än vad Europa har. Det är ett av skälen till att stor vikt har fästs vid just Europapatenten. Vi ska försöka utveckla de europeiska patenten bättre, eftersom amerikanarna ligger före oss på det här området. Även om Sverige har en förstaplats också när det gäller Europapatent, ligger Europa i sin helhet en bra bit efter amerikansk standard på området.

Jag delar också Fredrik Reinfeldts uppfattning att det nu är viktigare att fokusera på genomförandet av alla processer och på alla mål som vi har ställt upp i stället för att sätta upp nya mål. Som jag nämnde förut har vi en uppsjö av mål som vi har lagt fast i olika processer de senaste åren. Det är inte nya mål som vi behöver, utan det är lägga stor vikt vid att fullfölja alla de mål som vi har ställt upp. Där har vi i Europa naturligtvis ett jättearbete framför oss. De processer som pågår till vardags med att försöka genomföra de här målen kanske inte är lika intressanta och spännande, och många gånger konfliktladdade, som att ställa upp nya spännande mål. Men vi har faktiskt tillräckligt med spännande mål ända fram till 2010 för att göra precis som Fredrik Reinfeldt nu säger, att fokusera just på genomförandedelen. Det är också svensk position inför det europeiska toppmötet om två veckor att försöka uppmåna andra länder att sätta ännu större tryck vid själva genomförandet.

Fredrik Reinfeldt (m): Jag har bara en kort kommentar kring detta med läkemedel. Jag tycker nämligen att det är väldigt viktigt att det som Bosse Ringholm nu sade också sägs vid någon regeringslunch någon gång, så att företrädarna för Socialdepartementet och Näringsdepartementet hör detta. Vi har ju väldigt mycket forskning i Sverige. Nackdelen är att den är väldigt kopplad till några få företag. Därför måste vi dels vara lyhörda för dem, dels ställa oss frågan hur vi ska få en bättre jordmån för en bredare forskning i Sverige. Jag tror att vi alla kan vara överens om att det är en helt avgörande faktor för en välfärdsnation att man är i spetsen av forskning och utveckling.

Problemet har varit attityden hos delar av regeringen, inte just hos Bosse Ringholm. Man har haft som argument att man inte vill sko läkemedelsbranschen. Dessutom har man inte sett den utväxling som ofta sker, där behovet av annan vård dämpas genom användning av läkemedel. Jag tycker att man måste vara mer öppen för den typen av attityder. Det var åtminstone det budskap som Astra Zeneca gav till mig. Det är klart att man säger så, för det är ju ett partsintresse. Men jag tycker att det är viktigt att lyssna till dem och framför allt till den oro de känner för den utveckling de ser, där mycket av forskningen går till USA. Konkurrensen inom Europa kanske inte är huvudpoängen, utan det kanske är just hur man överlever på en världsmarknad och

hur man attraherar forskare att komma till Sverige. Där finns mycket kvar att göra.

Bosse Ringholm: Det är sant att läkemedelsutvecklingen har förbättrat och effektiviserat vår sjukvård oerhört mycket. Många patienter fick tidigare ligga på sjukhus en eller två veckor vid ett behandlingstillfälle, medan det i dag kan handla om någon enstaka dag. I många fall har man också kunnat undvika kirurgiska ingrepp genom bättre läkemedelsutveckling. Läkemedelsutvecklingen har alltså varit mycket positiv och framgångsrik i det perspektivet. Därför är det naturligtvis bra att Sverige tillsammans med USA är de länder som har den största andelen av sin bruttonationalprodukt just för forsknings- och utvecklingsarbete, inte minst i de stora företag som Fredrik Reinfeldt nämner i läkemedelsbranschen.

Det är ändå en realitet att det finns ett spänningsförhållande för den som ska finansiera en stor del av denna forskning. Det är i praktiken, som jag sade förut, våra landsting, samhället, som finansierar en hel del av forskningen via de läkemedel som man betalar. Jag har förståelse för att många landstingspolitiker känner bävan när de ser att kostnadsutvecklingen har varit både 8, 10 och 12 % på läkemedel under senare tid, medan intäktsutvecklingen i den offentliga ekonomin, i landstingen, kanske varit 4 eller 5 %. Där finns ett spänningsförhållande. Läkemedelsindustrin har naturligtvis sina intressen att företräda och vill satsa ännu mer på ett område. Men de som ska betala, landstingspolitiker inte minst, har naturligtvis ett ansvar för att få sin ekonomi att gå ihop. I detta spänningsförhållande är det viktigt att hitta en bra balanspunkt i fortsättningen, eftersom läkemedel kan bidra till att sänka kostnaderna. Men det får naturligtvis inte vara en snabbare kostnadsutveckling på läkemedelssidan än vad den offentliga ekonomin tål.

Fredrik Reinfeldt och jag brukar ju inte alltid vara överens om skattepolitiken, och en snabbare kostnadsutveckling kan ju leda till ännu högre tryck på att höja landstingsskatterna. Det kanske inte är alla som gillar det vid alla tillfällen.

Karin Pilsäter (fp): Det finns väldigt många ämnen att ta upp i det här sammanhanget. Vi fick se en fin exposé över att Sverige ligger väldigt väl till på många områden, enligt indikatorerna i Lissabonprocessen. Den lilla reflexion man då kan göra är att ändå är vi kvar på 17:e plats i OECD:s välståndsliga, så någonting är det väl ändå som kanske går att förbättra.

Det här är ett exempel på det som vi brukar kalla för *soft law* eller öppna samordningsprocesser. Egentligen är vi liberaler rätt så kritiska till det väldigt utbredda användandet av detta. Det handlar mycket om en gigantisk statistikövning och en sorts *name and shame*. Man pekar alltså ut något och sedan hoppas man att någon skäms tillräckligt mycket för att göra någonting åt det.

Vi tycker att EU i betydligt större utsträckning borde fokusera på de verkligt gränsöverskridande frågorna. Det finns ingen motsatsställning i det, bru-

kar ni säga. Jag skulle ändå vilja be finansministern ge en liten kommentar till det. Vi menar att det finns en motsatsställning, för allting kan inte vara prioriterat samtidigt. Då blir till slut ingenting prioriterat. Man måste välja ut det man vill ha på dagordningen.

Jag förmodar att vi såg en ganska stor andel av de indikatorer som visar att Sverige ligger bra till. Samtidigt kan man konstatera att mycket av arbetet går ut på att man just ska forma indikatorerna, alltså att vara mest aktiv med att forma indikatorerna på ett sådant sätt att de passar det egna landet snarare än att verkligen få fram information. Vi har kunnat följa det här arbetet i EU-nämnden. Vi såg på diagrammet att det är någon sorts evighetsmaskin där som gör att regeringen, när det gäller måttet på skattetryck och skatt på arbete, vill vrida över så att inte skatt på arbete ska mätas i absoluta tal och inte heller som marginalskatt eller skattekil utan i effektiva marginaleffekter. När jag frågade arbetslivsministern vad det egentligen var man var ute efter, kokade det hela som vanligt ned till att man vill på något sätt ha *credit* för maxtaxan även när det gäller indikatorerna för en skattepolitik. Man ville inte alls ha fokus på mått på själva skatterna, skattekilarna och sådant som verkligen skulle kunnat vara intressant, utan det var maxtaxan som man ville ha plus för här.

Jag skulle vilja koka ned det här till en mycket konkret fråga. Vi fick ju se här att Sverige ligger så bra till i många av statistikövningarna. Vad anser finansministern att Sverige har att lära av de andra länderna i det här fallet?

Den andra frågan gäller skatteharmonisering. Från Folkpartiet liberalernas sida är vår synpunkt att vi inte vill ha beslutsfattande på EU-nivå när det gäller den vanliga skattepolitiken, utan vi tycker att en viss skattekonkurrens kan vara väl så fungerande. När det gäller miljöavgifter såg vi här en indikator som visade att Sverige inte är bäst i klassen. Just när det gäller växthusgaser ligger vi inte bra till, och just växthusgaser är väldigt gränsöverskridande. Hur ser finansministern på miljöavgifter i det fortsatta arbetet? Är det inte, för att vara lite ledande, en fråga som man borde lägga in i Europasamarbetet?

Den tredje frågan gäller återigen statistiken och att den ska vara jämförbar. Att våra offentliga finanser är bra beror till rätt stor del på att vi har genomfört en väldigt bra pensionsreform i Sverige, och här ligger många av de andra länderna efter. Men man kan ju välja att utforma ett sådant pensionssystem på lite olika sätt. Hur anser finansministern att man bör använda den gemensamma statistiken? Jag tycker nämligen att det är väldigt besvärande att framför allt premiepensionspengarna blandas ihop med den vanliga statskassan. Hur skulle Sverige ligga till i offentliga finanser om man gjorde vår pensions-systemskonstruktion jämförbar med de övriga ländernas?

Bosse Ringholm: Det var väldigt många frågor. Jag är inte säker på att jag hinner beröra alla frågor, om det inte ska bli ett för långt svar. Men jag kan försäkra Karin Pilsäter om att det inte är någon statistiktävling för tävlans egen skull. Liberaler brukar ju gilla både tävling och konkurrens, och jag utgår från att också Karin Pilsäter gillar det. Mycket av idén bakom Lissabonprocessen

är att man ska göra jämförelser länderna emellan och sedan försöka lyfta EU, inte minst för att komma i kapp amerikansk ekonomi på ett antal områden.

Om vi håller oss till OECD, som mäter inte bara svensk ekonomi utan även det som händer i bland annat Kanada, Japan och USA, visar det sig att Sverige faktiskt har förbättrat sina positioner jämfört med omvärlden. Det mäts i Sverige oftast bara i en OECD-statistik. Det finns faktiskt olika indikatorer och olika sätt att mäta också i OECD:s tillväxttabeller av olika slag, och där har Sverige fått en bättre position. Det är inte så svårt att se detta. Det kan man se i Svenskt Näringslivs skrifter. Där jämför de tillväxten i Sverige under senare tid med tillväxten i övriga EU, och vi kan se att Sverige har haft en bättre tillväxt än övriga EU. Det är inte bara Svenskt Näringsliv som påstår detta, utan det påstår också EU. Och regeringen har ju samma statistik, så vi har samma utgångspunkt.

Dessutom omfattar den här statistiken ett mycket brett område. Det är därför som det är över 100 indikatorer. Alla är naturligtvis inte lika viktiga. Man försöker koncentrera sig på det som har att göra med välfärd, tillväxt, jobb, utbildning, forskning och liknande. Jag håller med om att ska man prioritera någonting är det naturligtvis viktigt att försöka se det här i ett helhetssammanhang. Lissabonprocessen utgår framför allt från att länderna ska försöka mäta den gemensamma tillväxten. Den kan mätas på många olika sätt. Men det är ju viktigt att det också finns en ekologisk dimension i tillväxten exempelvis.

Sedan finns det ett särskilt avsnitt kring den sociala sammanhållningen, så att vi inte skapar större klyftor i våra samhällen. Inte minst från brittiskt håll har det varit ett starkt tryck att lyfta fram detta, också med tanke på de problem som finns i många av Europas stater. Vi vill själva från svensk sida kvalitetshöja Lissabonprocessen genom att föra in miljöaspekter och ekologiska aspekter, som nu har fått ett större utrymme i Lissabonprocessen än vad de hade från början.

Vad kan Sverige lära av andra länder? Mycket. Vi, liksom andra, försöker lära oss på varje annat område. Om jag ska lyfta fram något specifikt kan jag säga att det som naturligtvis bekymrar en svensk finansminister är att vi fortfarande har en för hög prisnivå i förhållande till omvärlden. Det finns naturliga förklaringar, till exempel vår geografi, våra långa avstånd och vår befolkningsgleshet, som kan vara svåra att komma förbi. Men det finns andra områden där vi kan lära av andra hur vi kan öka konkurrenstrycket i en del av vårt näringsliv för att på så vis pressa priserna. Det tycker jag är ett bra område där vi också kan arbeta utifrån andras erfarenheter.

Karin Pilsäter talar om marginaleffekter. Man kan mäta marginaleffekter på många olika sätt. Det handlar inte bara om skatter, utan det handlar naturligtvis också om maxtaxan. De skattesänkningar som regeringen har genomfört de senaste åren plus maxtaxan har varit *ett* sätt att försöka minska marginaleffekterna för att på så vis öka möjligheterna för många människor, inte minst kvinnor, att komma ut på arbetsmarknaden. Det har också varit en

viktig reform för att just öka tillväxtförutsättningarna och konkurrensen i vår ekonomi.

Nya mål i form av miljöavgifter eller liknande tror jag inte är aktuella. Som jag sade förut kanske det mer handlar om att försöka koncentrera sig på att genomföra de många mål vi har än att ytterligare fylla på raden av miljö-mål. Vi har mycket ambitiöst på hemmaplan ett stort antal mål som riksdagen har fastställt långsiktigt och som vi ska leva upp till. Det finns också i EU-samordningen väldigt många motsvarande miljömål som vi ska jobba med i fortsättningen.

Till sist var Karin Pilsäter inne på en fråga som kanske inte riktigt hör till den ekonomisk-politiska samordningen. Jag vill bara för tydlighetens skull säga att min bedömning är – det kanske vi kommer in på sedan när Göran ska prata om det – att när det gäller skatter och skattepolitik ska varje enskilt land ha beslutanderätt om skatter. Det finns många andra EU-länder som har motsatt uppfattning och vill skapa någon form av EU-skatt. Det är jag en mycket bestämd motståndare till. Däremot är det ingenting som hindrar att vi diskuterar vad vi gemensamt kan göra för att skapa schysta villkor när det gäller skatter.

En av de viktiga processer som pågår i EU just nu är att se till att det blir lika konkurrens mellan företagen när det gäller skatter och att man tar bort det som man kallar för skadliga skatter. Ett 60-tal lagar i ett stort antal EU-länder har definierats som skadliga från konkurrenssynpunkt, och länderna är överens om att de ska avvecklas. Dessbättre är inga av dessa förekommande i Sverige, utan de finns i andra länder. Vi har skyndat på och velat ha en högre takt i arbetet för att avveckla de här skadliga skatterna och på så vis skapa mer schysta förutsättningar för våra företag i Sverige att verka på en europeisk marknad.

Karin Pilsäter (fp): Det är klart att det finns liberaler som gillar tävlingar. Många väljer också sport efter vad de själva är bra på. Det är uppenbart att den metaforen passar väldigt bra i det här sammanhanget. Men om vi nu ska gå tillbaka till ekonomisk politik och tillväxt kan ju inte de svenska insatserna bara handla om att ställa upp i de grenar man är bäst på eller att försöka göra om regelverket i grenarna så att det passar oss bäst. Jag hör själv till dem som är mer intresserade av de absoluta resultaten snarare än de relativa. Då kommer jag tillbaka till det faktum att man mer måste titta på det som man är dålig på än att försöka formulera om indikatorerna för att få ett bättre resultat.

Jag är den första att propagera för låga marginaleffekter, särskilt för småbarnsmammor. Vi är väldigt glada att Socialdemokraterna vaknade på den punkten efter decennier av liberalt tjat. Det är väldigt bra. Men det är fortfarande så att diskussionen om marginalsatser och skatteklar inte kan ersättas av diskussionen om maxtaxa, för de flesta människor har trots allt inte barn på dagis under den största delen av sina liv. Det var det som jag ville ha sagt i den delen.

Jag tycker att det är trist att vi återigen får detta negativa besked, att ekologisk hållbarhet och gränsöverskridande miljöförstöring reduceras till nationell skattepolitik. Man måste kunna använda miljöavgifter för att bekämpa miljöförstöring. För en regering som har höga ambitioner även i miljöpolitiken borde viljan finnas att använda EU som en viktig arena för att lösa gränsöverskridande problem. Tydligen får vi fortsatt samma negativa besked i den delen.

Bosse Ringholm: Diskussionen ska i första hand handla om hur vi samordnar den europeiska ekonomiska politiken. Det finns risk att vi hemfaller till nationella debatter antingen det gäller skatter, miljöavgifter eller någonting annat. Om Karin Pilsäter är oerhört intresserad av just miljöavgifter kommer det att ges tillfälle att i Stockholm bidra med positiva inslag i fortsättningen. Miljöavgifter när det gäller exempelvis bilar är ett stycke marknadsekonomi. Där finns alla möjligheter för Karin Pilsäter att göra ett positivt ställningstagande.

Det är ingen som försöker göra om reglerna. Vi försöker faktiskt tillämpa de regler, mål och villkor som vi har satt upp för de olika processerna. Lissabonprocessen kan beskrivas som ett VM i hållbar tillväxt, för att tala idrottspråk, där Europa försöker komma i kapp USA. Under resans gång pågår också ett slags EM i hållbar tillväxt, det vill säga mellan de 15 EU-länderna, eller 25 som det blir när de 10 nya kommer med.

Det vore kanske tjänstefel om man som svensk finansminister inte fick nämna att Sverige just nu råkar ha en förstaplats i EM i hållbar tillväxt. Det innebär dock inte att man slår sig för bröstet och säger: Nu behöver vi inte göra någonting mer, vi är nöjda. Den idrottsman som kommer etta och blir nöjd och sedan avstår från att fortsätta träna för att förbättra sig ramlar rätt snart utför i karriären. Vi måste naturligtvis, som Karin Pilsäter säger, göra allt vi kan för att bättra oss på de områden där vi inte har en lika god position. Vi måste också försöka vidmakthålla de goda positioner vi har på olika områden. Det finns massor av utrymme för att göra förbättringar även för svensk ekonomi när det gäller den typ av ekonomisk strukturpolitik som Lissabonprocessen är ett uttryck för.

Mats Odell (kd): Europas ekonomi inger oro, särskilt om man tittar på den demografiska utvecklingen. Lissabonprocessen som går ut på att skapa världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsekonomi till 2010 har knappast fått någon lysande start. EU:s statistikmyndighet Eurostat konstaterat att BNP per capita i marknadspriser räknat är ca 20 000 euro per år i EU. USA har dragit ifrån Europa, i stället för att vi skulle ha kommit i fatt sedan Lissabonprocessen startade, och ligger på ca 40 000 euro per år och invånare i marknadspriser. Det är alltså en oerhört stor skillnad. Gapet fortsätter att växa.

I min brevlåda i riksdagen i morse fick jag skriften *The European Challenge*. Den kommer från the European Round Table of Industrialists som består av 50 mycket stora europeiska industriföretag. Sammanslutningen har funnits i 20 år och dess uppgift är att försöka öka Europas konkurrenskraft. Sverige representeras här av Volvo och Investor. En av de svenska aktörerna skriver i dag att man är orolig inför Europeiska rådet i vår, eftersom man tyvärr måste konstatera att ytterst lite har hänt när det gäller att förverkliga målen i Lissabonprocessen.

Jag har en generell fråga: Hur ser Bosse Ringholm på möjligheterna att något ska börja hända som gör att Sverige och övriga EU-länder kan få en sådan välbefinningsutveckling att vi klarar den befolkningssammansättning som vi nu står inför, med de vårdbehov och välfärdsutmaningar det innebär?

Bosse Ringholm: Först vill jag säga att jag delar Mats Odells oro för den europeiska ekonomin som är en spegelreflex av den internationella ekonomiska konjunkturen just nu. Den hänger naturligtvis ihop med det säkerhetspolitiska läget i Irak och mycket annat, Mellersta Östern. Det gör att tillväxttakt och investeringsvilja i näringslivet i hela världen har gått ned ordentligt. Så länge vi inte ser någon utgång ur denna säkerhetspolitiska kris är det ett utomordentligt osäkert ekonomiskt läge.

Däremot är jag inte lika säker på att man ska definiera starten på Lissabonprocessen som inte särskilt lysande. Jag tycker dessutom att man ska se att knappt en tredjedel av perioden har gått till ända. Starten var faktiskt ganska bra. Den har däremot påverkats påtagligt det sista året av den internationella nedgången i ekonomin. Det gäller inte bara Europa utan även USA. Man ska inte bara mäta BNP per invånare. Det är en del i ett mycket bredare perspektiv som mäts i Lissabonprocessen.

Om man tittar på helheten i Lissabonprocessen handlar det om tillväxt utifrån en mängd andra dimensioner än bara just BNP. Det handlar om den sociala sammanhållningen. Där har det inte gjorts särskilt stora framsteg ur ett amerikanskt perspektiv. Däremot har det gjorts en hel del förbättringar ur europeiskt perspektiv. Det handlar om den ekologiska dimensionen. Det amerikanska motståndet mot Kyotoavtalet är knappast någon framgång i det här sammanhanget. Europa har varit pådrivande när det gäller miljöfrågorna. Om man ser på hela Lissabonprocessen får man kanske ett annat intryck än om man bara koncentrerar sig på BNP per invånare.

Den stora frågan för Europa på sikt är det som Mats Odell avslutar med, nämligen hur den demografiska utvecklingen kan hanteras. Det handlar om att vi har en åldrande befolkning i Europa, färre ungdomar som går in på arbetsmarknaden, längre studietider som gör att man är verksam kortare tid. Det ställer oerhörda krav på oss att formulera en politik som gör att vi kan få ut fler människor på arbetsmarknaden och nå de höga sysselsättningsmålen. Ett av målen i Lissabonprocessen är att 70 % av Europas befolkning ska vara i arbete år 2010. Sverige, Danmark och några fler länder har nått det målet. Många ligger runt 60 %. Bland kvinnor i Europa finns en sysselsättningsnivå

på 55 %. Det finns oerhört mycket att göra på sådana områden för att klara det här med demografin inför framtiden.

Det handlar inte bara om arbetskraftsutbudet. Vi måste kanske också göra en annan avvägning mellan att använda resurser just nu och att vara beredda att spara eller använda resurser för framtiden. Där är det viktigt med våra överskottsmål. Sverige är ett av de få länder som har konkreta, egna överskottsmål. Vårt mål är 2 % överskott under en konjunkturcykel. Den typen av mål finns inte på annat håll. Det är en restriktion i tillväxt- och stabilitetspakten att ingen får överskrida ett underskott på 3 % av BNP i de offentliga finanserna.

Jag hoppas att det tryck som finns i övriga Europa för att skapa nya pensionssystem och så vidare kommer att leda till en ökad medvetenhet om hur viktigt det är att bygga upp offentliga, finansiella överskott i framtiden. Vi behöver i hela Europa större offentliga finansiella överskott för att kunna hantera just demografiutvecklingen. Jag delar Mats Odells uppfattning att det är den stora, avgörande långsiktiga frågan för Europa.

Mats Odell (kd): Herr ordförande! Det är alldeles uppenbart att det finns en bred konsensus om behovet och önskvärdheten av en samordning av den ekonomiska politiken inom EU. Sedan har vi specifika problemområden. Ett område som vi har uppmärksammat i finansutskottet vid en hearing som vi hade den 13 februari med Konjunkturinstitutet, Riksbanken och Medlingsinstitutet och deras respektive chefer är lönebildningsprocessen. Det är en nationell problematik. De flesta bedömare är ganska ense om att det har varit svensk ekonomis akilleshäla de senaste 30 åren och så tycks förbli.

Den breda konsensusen tar sig också det uttrycket att regeringen inte tycks ha någon egen stor kraft att driva på. Jag har, som ledamot av finansutskottet, noterat att av de propositioner som kommer är den övervägande största delen initiativ som ursprungligen kommer från EU-kommissionen. Utan EU-medlemskapet och EU-kommissionens omfattande arbete för att driva på de olika processerna skulle det inte hända särskilt mycket på dessa områden.

Jag har tänkt be riksdagens utredningstjänst att kontrollera hur många initiativ som kommer från EU och hur mycket som regeringen själv har kommit på. Det skulle också vara intressant att få en kommentar från finansministern på den punkten.

Bosse Ringholm: När det gäller den första frågan om lönebildningsprocessen vill jag ta fram en nyans. Om man går 20–30 år tillbaka i svensk lönebildning har det funnits perioder när lönerna har ökat med upp till 14 %, och vi har haft en inflation i ungefär samma takt. Det har naturligtvis varit perioder som har frestat på svensk ekonomi ordentligt. I det perspektivet har de 6–7 senaste årens lönebildning varit framgångsrik. Vi har kunnat hålla en väsentligt lägre lönebildningsnivå och en väsentligt lägre inflationsnivå. Det är stor skillnad och en väldigt framgång för svensk lönebildning. Där har arbetsmarknadens

parter ett stort ansvar och del i denna framgång, det som har hänt de 6–7 senaste åren i ett 30-årigt svenskt ekonomiskt perspektiv.

Den sista reflexion som Mats Odell gör är ganska naturlig. Vi är sedan några år tillbaka, sedan 1995, medlemmar i den europeiska unionen. Nästan allt vårt ekonomiska samarbete sker via och i samklang med övriga medlemsländer i EU. Det är ganska naturligt att Sverige inte agerar på egen hand. Vi försöker naturligtvis knyta an till den ekonomisk-politiska processen i EU. Jag skulle inte vara ett dugg förvånad om nästan allt vi gör i form av olika initiativ går via EU-processen. Man kan vända på det och säga att vi, om vi inte hade varit med i EU, hade gjort en rad av de sakerna men på egen hand. Det blir mycket starkare när vi kan göra dem tillsammans med EU.

Jag ser det inte som någon invändning att proposition efter proposition har en EU-dimension. Tvärtom är det en skyldighet för regeringen att ständigt redovisa på vilket sätt vi kan förstärka den ekonomiska politiken i Europasamarbetet. Jag utgår från att det är en realitet i dag – och i ännu större utsträckning i framtiden – att mycket av den ekonomiska politiken kan ses ur ett europeiskt ekonomiskt samordningsperspektiv.

Lars Bäckström (v): Jag vill ta upp några frågeställningar. Finansministern har temat "Inte mer men bättre". Jag kunde inte ha sagt det bättre själv. Det gäller EMU och sådant.

Det handlar om vårmötet och Luxemburgprocessen för jobb. Det handlar om treåriga processer i stället för andra, sega processer. Det handlar om nya riktlinjer bara vart tredje år. Kan en ny sådan start bli den här våren för jobbprocessen, Luxemburgprocessen? Det vore väl bra om regeringen tog det initiativet.

Den andra frågeställningen gäller stabilitetspakten – inte mer stabilitetspakt, men bättre. Det finns en spridd diskussion i Europa om att stora länder får göra om sina prognoser så att de uppfyller vissa kriterier. Om stora länder spricker ser man genom fingrarna. När små länder som Irland och Portugal spricker får de smäll på fingrarna enligt artikel 104. Är det inte klokt och mer transparent att utarbeta tydliga tillämpningsföreskrifter? Är inte det en uppgift för Europeiska rådets vårmöte?

Till slut skatterna: Är det inte så att en gemensam valuta och helt öppna gränser kommer att sätta press på skatterna nedåt? Det tror jag att alla ekonomer och facket säger. Behöver då inte center- och vänsterpolitiker, som vill värna om skattebaserna, värna om gemensamma minimiskatteregler? Jag tror att de flesta center- och vänsterpolitiker i Europa tycker det. Tycker inte Bosse Ringholm samma sak?

Bosse Ringholm: Luxemburgprocessen och det förslag som finns om ett treårsperspektiv är en del i försöken till effektivisering och rationalisering av processerna så att de inte går in i varandra och det blir dubbelarbete. När man kan starta den processen hänger ihop med hela schemat i övrigt. Jag välkom-

nar den förenkling som är på väg när det gäller Luxemburgprocessen och som på sikt kan skapa mindre merarbete.

Det som är avgörande i alla processer är att vi måste lägga större vikt vid uppföljning och genomförande, större vikt vid att mäta om vi verkligen nådde de mål vi hade ställt upp och vilket resultat vi åstadkom. Jag ser att det finns ett växande intresse för denna diskussion. I den diskussion som har förts kring tillväxt- och stabilitetspakten i medierna har man ifrågasatt om man över huvud taget ska ha den typen av pakt. Den diskussionen finns inte i Ekofinrådet. Där ägnar vi merparten av energin åt att försöka genomföra tillväxt- och stabilitetspakten.

Om Lars Bäckström säger att det finns en skillnad i behandlingen av små och stora länder vill jag bestämt protestera. Så är det inte. Både små och stora länder har utsatts för exakt samma behandling i Ekofinrådet. Det började med Irland, som hade oerhörda inflationsproblem. Det fortsatte med Portugal, som slog igenom 3-procentsgränsen. Därefter kom Tyskland, som inte klarade 3-procentsgränsen. Nu är det Frankrike som spränger 3-procentsvallen. Alla har faktiskt fått samma behandling.

Idén bakom processen är inte att straffa länderna utan att få dem att lägga om kursen så att de klarar sina uppsatta mål och kommer tillbaka till andra sidan av 3-procentsgränsen, att de kan få ned inflationen som Irland. Det har varit mycket framgångsrikt. Ett litet land som Portugal redovisade nu senast att de är under 3-procentsgränsen. Ett land som Tyskland gör nu jättestora insatser för att få sina delstater att också ta sin del av ansvaret för att komma under 3-procentsgränsen. Det enda land som jag har känt oro för den senaste tiden är Frankrike, som till en början satte upp ett ganska egensinnigt agerande när de var på väg att slå igenom 3-procentsgränsen. Även Frankrike tvingades förra veckan acceptera att de nu måste vidta någon form av åtgärder och kunna visa inför EU att de ska klara 3-procentsgränsen i fortsättningen.

Det är min absoluta erfarenhet att små och stora länder behandlas lika i EU. Det spelar ingen roll om det är Irland eller Tyskland, Portugal eller Frankrike. Det är samma tryck på alla länder. Det förs en intensiv diskussion. I och med utvidgningen av EU kommer det in många mindre länder. Jag tror att de små länderna kommer att jaga de större i ännu större utsträckning i fortsättningen för att det ska vara likabehandling.

Lars Bäckström (v): Jag ställer frågan en gång till: Vore det inte klokt med en nystart för Luxemburgprocessen, treårsperioden, denna vår, med bättre och mer mätbara mål? Ett problem med de gamla processerna har varit att man inte har haft mätbara mål. Det gör dem svåra att utvärdera.

Vi behöver inte vara överens. Det är inte det utfrågningen handlar om. Men det är en spridd uppfattning i den europeiska byråkratin att man har tillåtit tyskarna att "squeeze" sina prognoser för att klara det. Sedan kan finansministern och jag ha olika uppfattning om det har varit så eller inte. Men visst går dessa rykten. Dem måste väl ändå finansministern ha hört. Eller har

finansministern inte hört de ryktena? Hur har de då kunnat tränga fram till mig? Det är lite udda. Jag tror att finansministern har lika goda öron som jag.

Finansministern hann inte kommentera min sista fråga: Kräver inte en helt öppen marknadsekonomi för de europeiska länderna med samma valuta en miniminivå där vi ska sätta stopp för skattenedpressningen? Det tycker de flesta europeiska center- och vänsterpolitiker. Alla högerpolitiker gör det inte, för det är inte alla högerpolitiker som vill sätta stopp för det. Men visst är väl jag och Bosse Ringholm del i en center-vänster-tradition i europeisk kontext, eller...?

Bosse Ringholm: Jag tror inte att det är nya mål i vare sig Cardiffprocessen eller någon annan process som vi ska uppnå i första hand. Jag delar inte den uppfattningen. Jag tror i stället att det är fråga om att klara hem de mål vi redan har ställt upp och definiera dem på det sätt vi har gjort ursprungligen.

Jag har hört den ständiga visan om att man behandlar små och stora länder på olika sätt. Jag delar inte den uppfattningen. Det finns inget belägg för det påståendet. Jag har sett att Tyskland har utsatts för samma hårda granskning som exempelvis Portugal för ett år sedan. Jag hör ryktena, men ryktena är inte sanna bara för att de upprepas gång på gång. Länderna behandlas faktiskt på samma schysta och korrekta sätt.

Jag är av den uppfattningen att Lars Bäckström och jag är överens på den punkten att varje land i EU självt ska besluta om sina skatter. Vi ska inte ha någon gemensam EU-skatt eller EU-skattenivå. Om man kan uppnå en gemensam miniminivå på vissa områden, exempelvis miljöområdet som vi diskuterade, eller energiskatter, är det en utomordentligt bra insats från miljöns synpunkt. Det förutsätter i så fall ett samförstånd länderna emellan, inte att fjorton länder kör över det femtonde. Den uppfattningen tror jag att vi är överens om, att Sveriges riksdag och inte Europaparlamentet ska besluta om skatterna.

Lena Ek (c): Herr ordförande! Den här diskussionen har rört vida områden. Det är dags att avslöja ett par fakta. Vi pratar mycket om samordning av den ekonomiska politiken. Ansvar för att samordna medlemsländernas allmänna ekonomiska politik vilar på Ekofinrådet.

Vi har från finansutskottets sida under årtal försökt få finansministern att infinna sig i finansutskottet för att i god tid diskutera de svenska positionerna i förhållande till Ekofin. En gång har detta hänt – en gång! Detta är tredje gången totalt sett, offentligt eller icke offentligt, som finansministern deltar i en diskussion med finansutskottet sedan finansministern tillträdde. Det ger anledning till mycket allvarlig kritik.

Det finns alltså ingen möjlighet i Sverige att i beslutande fackutskott diskutera den gemensamma ekonomiska politiken. Det finns två oerhört viktiga förberedande kommittéer. Den ena är Kommittén för ekonomisk politik, som jobbar med särskild inriktning mot den inre marknadens funktion, den offent-

liga sektorns effektivitet och de offentliga finansernas hållbarhet. Den diskuteras över huvud taget inte. Det går inte att få skott på finansministern i de frågorna. Den ekonomiska och finansiella kommittén har ansvar för att följa den ekonomiska och finansiella situationen i medlemsländerna. Där förhåller det sig exakt likadant.

Det finns alltså anledning att diskutera det svenska parlamentets inflytande i det här sammanhanget och hur de svenska positionerna utformas. Enligt svensk konstitution är det riksdagen som har det grundläggande ansvaret på det här området.

Samtidigt vet vi att viktiga skeenden pågår i Europa. Den europeiska ekonomiska situationen är mycket allvarlig. När man läser kommissionens genomgång av Lissabonprocessen kan man konstatera att Europa har tappat i konkurrenskraft gentemot USA under varje år av de tre år som processen har pågått. Det påpekade också Mats Odell tidigare.

Man kan fundera över vad vi kan göra i Sverige, förutom att som parlamentariker till fullo delta i det europeiska samarbetet och ges chansen att göra det. Det handlar också om hur vi hanterar frågorna på hemmaplan. Jag kan då konstatera att finansministern ägnade tre fjärdedelar av sin tid åt allmänna lovprisningar, något som enligt köplagen är uttalanden till intet förpliktigande.

Det intressanta i kommissionens genomgång av den svenska situationen är faktiskt de två tredjedelar av punkterna där vi inte har uppfyllt kraven, där vi inte har gått framåt. Den tredjedel där vi har gått framåt har fått stor hjälp av den svallvåg som högkonjunkturen har gett Sverige. Här finns en ganska tydlig kritik mot bristen på flexibilitet i ekonomin, lönebildningen som den ser ut, bristen på strukturella reformer med mera. Det är allvarliga frågor för Sverige och Sveriges framtid. De diskuteras inte på – jag citerar finansministern – ”ett öppet och ständigt redovisande sätt”.

Den information som har lämnats till utskottet i dag har funnits på offentliga hemsidor i månader, för att inte säga år. Det fördjupar inte heller dialogen och diskussionen. Jag är, som framgår, mycket kritisk mot det här arbetssättet och den här inställningen.

Jag skulle vilja ställa några frågor till finansministern.

Hur förbättra arbetstekniken i den svenska diskussionen mellan regeringen och riksdagen så att det är förberedda svenska positioner som finns i förhållande till Ekofin och de två mycket viktiga kommittéerna, för att välja några exempel?

Hur förbättra framförhållningen i tid? Den som har inblick i EU:s arbete kan konstatera att Sverige mycket ofta är sent ute. Det innebär också att frågorna ska tas upp i ett mycket tidigare skede, om det ska vara någon reell demokratisk diskussion i Sverige.

Till sist vill jag ta upp miljöskatterna. De har också berörts innan och är mycket känsliga av den anledningen att de fokuserar på brytpunkten mellan hur vi hanterar miljöhänsyn och konkurrenskraft för den svenska industrin. Det är oerhört viktigt att finna internationella vägar för att klara detta, dels

därför att miljöföroreningarna är gränsöverskridande, dels därför att industrin faktiskt också är gränsöverskridande. I takt med att den inre marknaden förbättras – vilket måste ske, så dåligt som den har fungerat hittills – kommer industrin att bli ännu mer gränsöverskridande. Då måste vi lösa frågorna i internationellt samarbete. Därför är det oerhört konstigt att regeringen absolut vägrar att diskutera gemensamma miljöskatter.

Bosse Ringholm: Den här utfrågningen handlar i första hand om hur vi sköter den ekonomisk-politiska samordningen i EU och de olika processer som finns. I anslutning till det har jag redovisat det material som bland annat kommer att presenteras på det europeiska toppmötet om två veckor. Lena Ek väljer att inte diskutera detta utan hon diskuterar andra saker i stället. Lena Ek säger att skälet till att Sverige har förstaplatsen i det material som mäter Lissabonprocessen inför toppmötet är att Sverige har haft en högkonjunktur. Jag tror inte att Lena Ek är okunnig om att den högkonjunkturen inte bara har gällt Sverige de senaste åren. Den har gällt hela Europa. Det var faktiskt en ganska misslyckad förklaring, att bortförklara Sveriges förstaposition i ligan.

Lissabonprocessens uppgift är att mäta EU i dess helhet mot USA. Då kan man inte säga att Europa har tappat mark gentemot USA. Tillväxten har varit snabbare i USA än i EU under den här perioden. I fråga om den sociala sammanhållningen mätt på många olika sätt och den ekologiska utvecklingen kan EU inte bara mäta sig med USA. I många avseenden har EU till och med haft en bättre utveckling än USA. Jag tror att man ska se det ur ett mycket bredare perspektiv än en enda enkel indikator. Det handlar om ett hundratal indikatorer. Då kan man inte plocka ut en och säga: Där är USA bättre, alltså är USA bättre på alla andra områden. Det är en alldeles för förenklad bild.

Tillväxt- och stabilitetspakten handlar i stor utsträckning om ekonomiska reformer. Ekonomiska reformer är till sin karaktär långsiktiga. Det handlar inte om reformer från det ena kvartalet till det andra. Därför är det viktigt att vi kan få upp takten i Europasamarbetet. Den behöver höjas om vi ska kunna nå alla de visioner vi har ställt upp inför 2010. På det området har vi mycket mer att göra.

Till sist det som Lena Ek tar upp om behovet av miljöskatter: Jag delar inte uppfattningen att EU ska besluta om svenska skatter. Det ska faktiskt den svenska riksdagen göra. Där har vi olika uppfattningar. Jag tycker inte att man ska överlämna makten från den svenska riksdagen till Europaparlamentet. Om Lena Ek vill göra det så får hon argumentera för det. Jag tycker att skattepolitiken ska bestämmas här hemma. Däremot finns det skäl att samarbeta om miljöskatter. Det gör vi på en rad olika områden. Vi försöker hitta en konsensus länderna emellan om exempelvis miniminivåer i fråga om vissa miljöskatter och på så vis bidra till att styra utvecklingen. Här i Sverige har vi grön skatteväxling, medan andra länder har andra modeller. Vi vill styra utvecklingen mot att man använder skatterna som ett led i miljöpolitiken.

Lena Ek (c): En öppen diskussion med finansministern är både upplysande och avslöjande. Därför borde vi kanske ha flera sådana, både inom stängda dörrar och offentligt. Det är min absoluta åsikt.

Finansministern säger att vi sköter samordningen av den ekonomiska politiken i Europa. Det är precis så det är. Det är Regeringskansliets tjänstemän som sköter det. Så borde det inte vara, enligt min åsikt. Finansministern bidrar till det genom att inte komma till utskottet och diskutera inför Ekofinmötena och utmärker sig på det viset som den i regeringen som har sämst närvaro i fackutskotten. Det är bra att det nu förs till ett offentligt protokoll efter den här utfrågningen.

Det är också avslöjande när finansministern säger att Europa inte tappar gentemot USA. Men snälla vän, kommissionens egen utvärdering visar ju oerhört tydligt att det är på det viset. Det är snarare så att man, om man är positivt lagd, kan bryta ut enstaka punkter där Europa har förbättrats gentemot USA. Generellt sett är det precis tvärtom. Därför är den här diskussionen oerhört nyttig och viktig. Den bör föras inte bara i Ekofinrådet mellan finansministern och hans kolleger utan också öppet och parlamentariskt i Sverige. Det är lättare att diskutera de här sakerna med de ledande tjänstemännen på Europeiska centralbanken och direktionen där än med Sveriges finansminister. Det säger någonting om ett "öppet och ständigt redovisande förhållningssätt".

Slutligen om miljöskatter: Även socialdemokratin måste någon gång bestämma sig för hur man vill förbättra miljösituationen i Europa utan att förstöra konkurrenskraften för svenska företag. Jag bara hoppas att det sker innan situationen är helt ohjälplig.

Bosse Ringholm: Även om ämnet för den här diskussionen inte alls berördes av Lena Ek, nämligen hur vi samordnar den europeiska ekonomiska politiken, får jag kommentera en del av hennes påståenden och frågor.

Hon säger att det är lättare att samarbeta med Europeiska centralbankens tjänstemän. Det låter lovande om Lena Ek därmed antyder att hon kommer att stödja ett svenskt inträde i denna bank och i europrocessen. Jag gratulerar i så fall ja-sidan till ytterligare en anhängare, eftersom ECB får så hög *credit* av Lena Ek.

Nu väljer Lena Ek att diskutera min närvaro i finansutskottet. Jag valde avsiktligt att avstå från det eftersom det inte riktigt var ämnet för dagens debatt. Men låt mig säga att riksdagen faktiskt själv har valt att det är till EU-nämnden som de olika ministrarna, även finansministern, kommer och redovisar regeringens ställningstaganden. Och det är EU-nämnden som godkänner regeringens positioner och det som vi får med oss i bagaget till Bryssel.

Jag är ledsn att jag inte kan bryta mot riksdagens regler på den punkten på anmodan av Lena Ek. Men det är en fascinerande tanke som Lena Ek har att hon vill att jag ska sitta i hennes knä på varje sammanträde i finansutskottet i fortsättningen och diskutera europeisk ekonomisk politik. Jag tror inte att det är riktigt förenligt med riksdagens arbetsregler. Jag kan inte påminna mig att

jag vid något tillfälle har nekat finansutskottet att komma till utskottet och diskutera än det ena, än det andra. Men jag förstår att Lena Ek är väldigt angelägen om min närvaro i fortsättningen. Jag ska därför fundera över erbjudandet att sitta i hennes knä framöver.

Mikael Johansson (mp): Jag vill ställa en fråga när det gäller den sista bilden som finansministern visade och som handlade om ekonomisk-politiska processer. Ett av målen beskrevs som att man ska ha en bättre fungerande inre marknad. Finansministern nämnde att det handlade om acceptans av olika varor från olika länder, att de ska kunna röra sig fritt.

Min fråga är: Vilka ekonomiska processer finns det inom EU som håller borta varor som inte är positiva från miljösynpunkt?

Bosse Ringholm: Utgångspunkten är att vi ska hitta sådana gemensamma regler för acceptans av varor så att varje land inte har sitt eget kontrollsystem. Då ska man från det ena EU-landet till det andra kunna lita på att man uppfyller de miljökrav, säkerhetskrav och så vidare som finns. Där finns det en hel del brister i dagsläget. Det har skett en viss form av uniformering eller enhetlighet. Men det är inte tillräckligt. Det gör att många företag som vill exponera sig på flera marknader får extrakostnader när de får dubbla eller flerdubbla prövningsprocesser. Det är dessa hinder som man vill riva ned i denna process.

Mikael Johansson (mp): Vilka olika ekonomiska styrmedel diskuteras i just detta system för en bättre fungerande inre marknad där vi politiker inte behöver gå in och stifta lagar som förbjuder olika saker?

Bosse Ringholm: På ett område som handlar om varor och finansiella tjänster har man till exempel valt att hitta en gemensam samordning så att man uppfyller vissa regler och krav efter en viss tidsperiod och att varje land får redovisa det. Det är naturligtvis för att kunna skapa ett konsumenttryck mot de stater, de länder och de företag som inte följer dessa regler. Det redovisas genomgående exempelvis i form av högre prisnivåer och i sämre tillgänglighet för varor, sämre kvalitet och så vidare. Det kanske handlar mindre om ekonomiska styrmedel och mer om den öppna samordningsmetoden med en öppen redovisning av de oegentligheter eller skevheter som finns i processerna varorna sinsemellan. Och i sista hand handlar det naturligtvis om att vi kan få den enskilda konsumenten att känna sig trygg och säker på att kunna köpa en tjänst eller en vara och veta om att den är prövad på samma sätt som i det egna hemlandet.

Ordföranden: Jag tackar finansministern för den frågestunden och lämnar därmed över ordet till Göran Lennmarker, ledamot från riksdagen i EU:s framtidskonvent. Varsågod.

Göran Lennmarker: Jag ska inleda med att tacka för inbjudan till finansutskottet. Jag tror att det är värdefullt både för finansutskottet och för åhörare och allmänhet att få en rapport från konventet eftersom det är ett viktigt arbete som pågår. Och det är angeläget att vi i Sverige liksom i andra länder också debatterar och diskuterar det som konventet arbetar med redan innan slutresultatet är klart.

Jag ska börja med att säga att det som vi diskuterar och har till uppgift att göra är ett konstitutionellt fördrag för framtidens EU. Det är inte dagens utan framtidens EU som vi diskuterar.

Den stora förändring som sker inom EU är att EU övergår från att vara västeuropeiskt till att bli alleuropeiskt. Vi är i dag 15 västeuropeiska medlemmar med relativt tät sammanhållning och med relativt likartade förhållanden, även om spännvidden ibland kan vara nog så stor är det i allt väsentligt likväl så. Det kommer att bli ett EU som är väsentligt mycket mer disparat från många olika synpunkter. Jag ska här fokusera på bara några ekonomiska synpunkter.

Redan den 1 maj nästa år kommer tio nya länder med som medlemmar, framför allt från Central- och Östeuropa. Och vi kan räkna med att det omkring 2010 kanske är ytterligare länder med, och vi får ett EU med uppemot 500–600 miljoner invånare. Vi kan se på skillnaden mellan det rikaste landet, Luxemburg, och det fattigaste i det framtida EU, Bulgarien, som är ett till fem. Vi kan se på den regionala skillnaden mellan inre London, som är den rikaste EU-regionen, och regionen Moldavien i Rumänien, inte landet Moldavien, som är ett till tio. Det gäller den faktiska levnadsstandarden, inte bara den nominella, utan omräknad i köpkraft.

Ett problem som kommer att vara mycket viktigt för EU under den kommande tiden är den djupa fattigdomen i Central- och Östeuropa som måste utrotas. Det kommer att kräva tillväxttal på 6–8 % per år under 20 år för att man ska komma i fatt och hamna på en rimlig västeuropeisk levnadsstandard.

Vi har problem inte bara i Östeuropa utan även i Västeuropa. Här skiljer sig kanske min bild och den som många i konventet har från den som finansministern gav beträffande arbetslösheten. Det finns en djup oro för den höga och bestående arbetslösheten i Europa. Väldigt många av EU:s länder har en hög och bestående arbetslöshet.

Låt mig inom parentes säga att jag tycker att det är viktigt att man, när man redovisar arbetslöshet, inte säger att öppen arbetslöshet är arbetslöshet. Vi får inte vinna statistiska framgångar, utan vi måste spegla realiteterna. Om man förtidspensionerar bort långtidsarbetslöshet är ju inte det någon vinst.

Man kan säga att dessa två utgångspunkter finns mycket i konventets debatter. Hur ska Europa ha en sådan tillväxt så att fattigdomen i Central- och Östeuropa utrotas och så att man får en rimlig levnadsstandard? Och hur ska

vi i Västeuropa se till att vi faktiskt inte har en hög och bestående arbetslöshet utan kan få hela befolkningen i arbete? Detta kräver snabb tillväxt, och det kräver en stark produktivitetsutveckling. Det kräver stora förändringar i ekonomin, annars fastnar vi lätt i Europa. Och jag skulle vilja säga att det finns en betydande oro i en stor del av konventet, inte i hela konventet men i en stor del av konventet. Detta som en bakgrund till de uppgifter som EU ska ha inom ekonomin framöver.

Vad ska då EU syssla med i detta, och vad ska EU inte syssla med? Det är en central föreställning i konventet att det är väldigt viktigt att vi klarlägger vem som gör vad. Det finns en bred enighet om att vi har en gemensam valuta och att penning- och valutapolitiken därmed är gemensam. Vi har också det som behövs för att skydda detta, nämligen en stabil marknadsekonomi med de krav som finns. Jag behöver här inte upprepa dem, men det handlar om sunda statsfinanser och statsskulder som inte är för höga.

Det finns också enighet om att den ekonomiska politiken i grunden är medlemsstaternas ansvar. Det finns dessutom ett tredje hänsynstagande, nämligen den gemensamma marknaden, att vi har en öppen och gemensam marknad.

Det innebär att en väldigt central del i diskussionerna är frågan: Var går gränsen? Vem gör vad? Vad är balansen mellan det som är den gemensamma och det som är medlemsstaternas ansvar? Vad kräver flexibiliteten i ekonomierna om vi ska ha en snabb tillväxt när man har en penningpolitik och en gemensam valuta? Här finns naturligtvis olika ståndpunkter och brytpunkter. Själv tillhör jag dem som tror att det vore farligt om man i den meningen centraliserade för hårt, där man har vissa saker stenhårt centraliserade som just penningpolitiken. Inte minst i det östeuropeiska perspektivet behöver man naturligtvis ha en stor frihet att utforma en ekonomisk politik som kan upprätthålla en snabb tillväxt.

Det finns också en oro från central- och östeuropéerna, de nya demokratierna, att komma in i ett förstatiskt EU. Man måste se till att EU har denna flexibilitet, och man tittar också mycket österut och jämför med vad som sker i Ryssland och i andra länder som nu är uppe i höga tillväxttal, dels beroende på oljeexport, dels beroende på snabba strukturförändringar i ekonomin.

Ett problem som sammanhänger med detta och som jag envist har försökt att ta upp när det gäller den ekonomiska frågan är protektionismen, att vi har ett för högt skydd mot omvärlden. Vi i Europa borde ta bort tullar och också den typen av subventioner som är protektionistiskt inriktade. Det gäller framför allt på jordbruksområdet.

Om vi ser mer specifikt på konventet och konventets arbete mot denna bakgrund har det inom konventet varit tre arbetsgrupper som helt eller delvis berört området för ekonomisk samordning och ekonomisk styrning. Den ena arbetsgruppen heter just Ekonomisk styrning och arbetade från juni fram till oktober. Den kom med slutsatser som finns i det material som jag vet att finansutskottet har fått. Arbetsgruppens första och mycket tydliga slutsats är att man ska skilja mellan det som är EU:s uppgifter – den monetära politiken

och vad som därmed sammanhänger – och den ekonomiska politiken, som är medlemsstaternas uppgift, och att ansvarsfördelningen ska vara klar.

Arbetsgruppen säger också att regelsystemet för euron och den europeiska centralbanken ska vara intakt. Det pågår en debatt om regelsystemets utformning. Men konventet och denna arbetsgrupp har sagt att det är viktigt att hålla i detta.

När det gäller de allmänna ekonomiska riktlinjerna, *Broad Economic Policy Guidelines*, och även stabilitetspakten vill konventet hålla i detta men stärka övervakningen. Det stämmer med mycket av det som har yttrats här tidigare, nämligen vikten av att se till att det som man kommer överens om också fullföljs. Det handlar bland annat om att ge kommissionen en starkare roll när det gäller varningar och inte ha omröstningar om varningar som då möjligtvis kan leda till att stora länder ges viss mildare behandling, för att nu anknyta till den diskussion som fördes här för några minuter sedan. I grunden handlar det om att man ska hålla i regelsystemet och ha en bättre övervakning av det.

Den öppna samordningsmetoden har vissa bekymmer. Och då återspeglas en hel del av konventets debatter. Å ena sidan kan den ibland ha värden, å andra sidan kan den sudda ut gränsen mellan vad som är EU:s ansvar och vad som är medlemsländernas ansvar. Särskilt är det riskabelt om medlemsländer spelar med detta och låter EU bli syndabock för tillkortakommanden i den nationella politiken – man skyller på EU när man själv egentligen bär ansvaret. Vi kan ibland se sådana tendenser i medlemsstaterna.

I frågan om skatteharmonisering finns det tre ståndpunkter. Den ena är att skatteharmonisering ska beslutas med kvalificerad majoritet. Den andra är att det ska vara enhällighet. Den står jag bakom. Sedan finns det en tredje ståndpunkt som innebär att vissa skattesatser ska kunna beslutas med kvalificerad majoritet, nämligen miljöskattesatser. Låt mig som ett inlägg i den tidigare debatten referera den brittiska ledamoten från underhuset som poängterade följande: Jag förstår inte debatten. I Storbritannien är 81 % av bensinpriset skatt. Skatteharmoniseringen i den delen är alltså inte bekymret här.

Det förs en diskussion inom Ekofin om huruvida man ska formalisera beslutskraften för länder som är med i eurosamarbetet. I dag är eurosamarbetet den helt dominerande delen. 12 av 15 länder är med. Det finns därför inget behov av att Ekofin formaliserar detta även om det finns en eurogrupp som diskuterar dessa saker. Men man strävar efter att göra det gemensamt. Däremot finns det hos euroländerna en oro för att om man får en utvidgning kanske euroländerna till och med kommer i minoritet bland medlemsländerna. Då kan det finnas behov av att ha formaliserat besluten inom eurogruppen.

En sista punkt som har kommit upp här gäller frågan om den internationella representationen för EU när det gäller det ekonomiska området – Världsbanken, IMF och så vidare. Där är väl svaret i grunden ganska enkelt. När EU har funktionerna ska EU också företräda medlemsländerna. Men när medlemsländerna har ansvaret måste naturligtvis medlemsländerna ha rätt att vara företrädare. I till exempel Internationella valutafonden finns det saker som

berör euron. Då är det klart att det är naturligt att göra det gemensamt. Ibland handlar det om stödpaket till Argentina och annat som innebär att det är länderna och deras statsbudgetar som ska bära risken, och då måste naturligtvis medlemsländerna vara med. Bilden blir alltså inte så enkel när man ser på detta.

Det finns en andra arbetsgrupp som har berört saker som har att göra med den ekonomiska samordningen. Den heter Ett socialt Europa. Där har det förts en diskussion just om vad som är målet. Ska det vara en hög sysselsättning eller full sysselsättning? Det har väl ansetts att den nuvarande formuleringen har gett möjlighet till att smita ifrån målet om full sysselsättning. Det finns delvis en ganska betydande kritik på den punkten, att man ser målet om en hög sysselsättningsnivå som ett sätt att tolerera en hög arbetslöshet. Det är en intressant debatt eftersom detta ibland också hänger samman med hur man värderar ord. Man har ju lite olika sätt att värdera ord i olika länder.

Den huvudsakliga slutsatsen är dock att det finns adekvata befogenheter på det sociala området, det vill säga att det inte ska utökas i allt väsentligt. Det talas om att folkhälsan ska bli en utökad del. Men i praktiken tror jag att det är ett ganska begränsat nytt ansvarsområde för EU. Det har mera med epidemier att göra och inte med socialförsäkringssystemet.

Det finns en debatt som är ganska konstig för en svensk. Den handlar om allmännyttiga tjänster, rätten, som det sägs, att subventionera vissa saker, vilken inte alls är ifrågasatt, till exempel sjukvård eller något annat. Men bakom detta ligger möjligtvis snarast ett protektionistiskt intresse från somliga delar att man ska möjliggöra offentliga monopol och alltså inte konkurrensutsätta monopol. Det är i alla fall vad man kan misstänka. Den debatten är lite svår att förstå, men den finns där, och jag tror att det är där som det ligger.

När det gäller frågan om arbetsmarknadsparternas roll finns det en skrivning i den gruppen om att man ska förstärka deras roll i de olika processerna. Här finns ett bekymmer att arbetsmarknadens parter i många länder inte är särskilt representativa för arbetsmarknaden, vare sig på den ena eller på den andra sidan, alltså vare sig på arbetsgiversidan eller på den fackliga sidan. Det kan vara en mycket liten minoritet av arbetsmarknaden som representeras av arbetsmarknadens parter.

I den tredje gruppen som berör den ekonomiska sidan handlar det om budgetförfarandet. Där understryks hur viktigt det är att EU har de goda principer som man har på budgetsidan – budgetbalans, budgetdisciplin. EU får ju inte ta lån och får inte ha underskott och har snarast en mycket strikt hållning på budgetsidan. Om man har hårda krav på medlemsländerna att ha en stram finanspolitik måste ju EU självt också ha en stram finanspolitik. Vi har ju i dag en situation där EU faktiskt tar i anspråk en allt lägre andel av medlemsstaternas BNP mätt i proportion till BNP. År 2002 beräknas den bli en bra bit under 1 % av BNP.

Det viktiga för framtiden är beslutsformerna för budgeten. Där kan man grovt säga att det finns åtskilliga av oss, men jag vet inte hur många, som menar att det är viktigt att medlemsländerna håller i det finansiella perspekti-

vet, alltså vad vi ska avstå i medlemsavgift till EU. Däremot vore det önskvärt att på budgetens utgiftssida få mera inslag av Europaparlamentet. Jag vill erinra om att många av de besvärliga utgiftsområdena, till exempel jordbrukspolitiken, inte har något medbeslutande för Europaparlamentet. Jag tror att vi skulle få en bättre beslutsordning om vi hade mera av gemensamt beslutsfattande på den sidan. Det finns en tendens att protektionistiska intressen är starka när ministerrådet ensamt tar besluten.

Frågan om vi ska ha medlemsavgift som nu eller om vi ska ha en särskild Europaskatt tror jag är ganska given, nämligen att vi ska ha medlemsavgifter. Dock finns det åtskilliga i Europaparlamentet som gärna skulle vilja ha en Europaskatt. Men jag tror att det är en minoritet. Det är jag ganska säker på.

Låt mig säga några saker som är väsentliga för helheten. När det gäller dessa tre arbetsgrupper är vi fortfarande inte framme vid slutsatsen. Jag kan alltså inte redovisa konventets slutsatser om detta utan mera resonemangen och diskussionerna kring detta. Men det som är alldeles centralt – det gäller det ekonomiska området och i övrigt – är principen om tilldelade befogenheter, att EU ska göra det som medlemsstaterna är ense om att EU ska göra. EU måste ha ett mandat från medlemsstaterna. Om detta mandat inte finns har EU inte rätt att agera. Det är en oerhört central grundprincip som mycket riktigt slås fast i konventet.

Sedan gäller det principen om subsidiaritet och proportionalitet. EU ska syssla med det som vi har gett i uppdrag. Och vi förstärker möjligen att avdöma detta. Om jag talar i tennistermer förstärks linjedomarfunktionerna. Om bollen ligger på eller över linjen förstärker det möjligheterna, inte minst för riksdagen och andra nationella parlament, att påtala detta. Det är viktigt.

Proportionaliteten gäller också, nämligen att man inte ska skjuta en mygga med kanon, det vill säga att även om det finns ett skäl till att vi behöver agera på gemensam nivå får EU inte ta till hela arsenalen om det inte är befogat, utan man ska ha en proportionalitet mellan åtgärder och det som man gör.

Den öppna samordningsmetoden berörde jag tidigare. Hur den ska läggas fast och om den ska läggas fast är en fråga som kommer att bli föremål för stora debatter och diskussioner. I den frågan är jag alldeles öppen i den meningen.

Jag ska säga något om sociala system kontra avvägning mot den inre marknaden. Det finns en bred enighet om att de sociala systemen är medlemsländernas ansvar. Och i vissa fall är det inte ens medlemsländernas ansvar, utan det kan vara som i Tyskland att det är delstaterna som har ansvar för detta. Men man kommer då in på frågan om individens rätt att söka till exempel sjukvård utomlands om man står i sjukvårdskö. Rätten att söka vård blir en inre marknadsfråga, medan finansieringssystemet bakom detta är ett nationellt beslut.

Låt mig slutligen säga att konventet är en stor sak. Det är 28 länder. Vi är 3 från varje land plus 2 från varje riksdag och 1 från varje regering. Det blir iallles 105. Det är sedan 16 plus 5 som utses av det gemensamma.

Det är viktigt att vi därmed för första gången, tror jag, i Europas historia har möjlighet att på detta sätt gemensamt diskutera centrala frågor för denna världsdel. Det är faktiskt alla länder väster om Ryssland, Ukraina, Vitryssland, med undantag av de tre Eftaländerna och de fem konfliktländerna på västra Balkan. Om man ser hur Europas öden har bestämts tidigare är det ett enormt framsteg att vi gör det i denna form och inte i den vanliga formen, att stormakterna gör som de kommer överens om, och sedan får vi övriga anpassa oss till det.

Slutsatsen av detta är att de ekonomiska frågorna i allt väsentligt handlar om att EU ska definiera vad som är de centrala uppgifterna och där mycket ligger i att behålla det som redan har definierats som EU-uppgifter och att utföra dem bättre. Många har varit inne på att man ska se till att följa besluten och att man inte fuskar i patiensen. Det finns i allt väsentligt inte anledning att utvidga EU:s befogenheter på det ekonomiska området. Det finns vissa marginella saker. Men i allt väsentligt skulle jag vilja säga att det är den slutsats som jag tror att vi hamnar på.

Ordföranden: Tack så mycket, Göran Lennmarker. Då blir det möjligt att ställa några frågor till honom. Jag uppmanar utskottets ledamöter att koncentrera sig på frågan så att vi klarar av detta på rimlig tid.

Sonia Karlsson (s): Jag tackar Göran Lennmarker för informationen. Det var intressant att få reda på vad som sägs i konventet och i arbetsgrupperna.

Jag skulle ändå vilja höra hur Göran Lennmarker menar att utfallet kommer att bli i de frågor där det fortfarande finns olika ståndpunkter. Jag kan ta arbetsgruppen för ekonomisk styrning som exempel. Man säger att de allmänna riktlinjerna är så viktiga för den ekonomiska politiken att man måste ha en starkare samordning. Men då finns det fortfarande en skillnad. Om man ger kommissionen större kraft i fråga om det minskar de nationella medlemsstaternas inflytande i den delen. Jag vill gärna höra vad Göran Lennmarker tycker om det, och också om Ekofinrådet. Det står nu och väger. Var ligger majoriteten? Kommer det att fortsätta att vara som i dag, eller verkar det som om det kommer att bli mer formaliserat?

Göran Lennmarker: När det gäller den första frågan handlar det framför allt om varningsfunktionerna, både när det gäller de breda ekonomiska riktlinjerna – de allmänna ekonomiska riktlinjerna kanske det heter på svenska – och när det gäller tillväxt- och stabilitetspakten, att kommissionen ska kunna varna utan att man så att säga tar politiska hänsyn genom att rösta om det i rådet som är det centrala. Att sedan kommissionen själv kan lägga fram det som ett förslag och inte bara som en rekommendation ser man nog framför allt ändå som en möjlighet att underlätta processen. Jag tror inte att man ska se det som att man därmed gör en avgörande förskjutning mellan medlemsländerna och det gemensamma.

När det sedan gäller Ekofinrådet tror jag att man i allt väsentligt anser att det ska fortsätta som nu. Man vill helst att alla medlemsstater ska vara med om besluten. Men man inser att det kan komma en situation när euroländerna måste kunna ta ett beslut för sig själva, så att säga. Det behöver man i dag inte göra när 12 av 15 finns med i Ekofin. Då finns inte det behovet att i något slags formell mening ordna upp detta. Men det finns åtskilliga från euroländerna – och jag tycker kanske att det ligger någonting i det – som säger att vi ändå som en säkerhetsåtgärd skulle kunna ha en möjlighet att fatta beslut för något som specifikt berör den gemensamma valutan just därför att kandidatländerna från Central- och Östeuropa, åtminstone under en övergångstid, inte kommer att vara med i den gemensamma valutan. Och då blir euroländerna kanske rentav en minoritet i Ekofin.

Sonia Karlsson (s): Eftersom vi inte ens har haft folkomröstning än tror jag ändå att det är en viktig fråga för Sverige att vi tittar på vad det kan bli av detta.

Jag har en kort annan fråga. Om vi talar om svenska värderingar som vi tycker är viktiga, till exempel jämställdhet, arbetslinjen, miljö och hållbar tillväxt, skulle jag vilja fråga Göran Lennmarker hur de framhålls. Har de fått ett genomslag i dessa olika arbetsgrupper?

Göran Lennmarker: Som målsättningar ser jag inga bekymmer i den delen.

Gunnar Axén (m): Jag ber att få tacka Göran Lennmarker så mycket för den fylliga informationen. Men jag skulle vilja be honom att utveckla det lite grann när det gäller arbetet inom det sociala området i konventet och kanske också beskriva de svenska positionerna och vilka konsekvenser som arbetet inom det sociala området skulle kunna komma att få, dels för nationell ekonomisk politik, dels för den ekonomiska samordningen inom unionen, om det finns sådana konsekvenser.

Göran Lennmarker: Om man tittar på arbetsgruppens rapport är den nog relativt okontroversiell. Men den omges av en retorik som ibland är förbryllande. Det talas ibland om det sociala Europa som ska balansera marknadens Europa. På den retoriska nivån framställs det ofta som ett slags motsatser, att man på något sätt ska ta ned konkurrens och den inre marknaden och allt detta. Men när det sedan faller ut i konkreta förslag ser det inte likadant ut.

I allt väsentligt tror jag alltså att man kan vara lugn på den här punkten, även om jag reserverar mig eftersom vi inte riktigt har haft slutdebatterna i detta. Vad man möjligtvis skulle kunna säga, om man ska göra en hotbild, är att det finns de som skulle vilja att EU också skulle gå in i de sociala systemen och börja sätta nivåer, till exempel sociala nivåer och så vidare. Men det är svårt att se hur det ska kunna ske i ett EU där vi har ett oerhört fattigt Ös-

teuropa med sina nivåer och ett ibland mycket högt välstånd i Västeuropa med sina nivåer. Jag tror inte att det är realistiskt. Men om man ska utmåla en risk skulle det kunna vara detta. Det går tillbaka till att det finns de som menar att man ska ha en hårdare samordning och ta in mer i samordningen i stället för att hålla i och se till att samordningen fungerar i fråga om det vi är ense om ska samordnas. Det finns naturligtvis sådana ledamöter i konventet, men jag bedömer inte att det blir slutsatsen.

Gunnar Axén (m): Jag skulle vilja höra lite mer om den svenska positionen när det gäller arbetet inom det sociala området.

Göran Lennmarker: Vi har i den meningen inte haft så mycket av en svensk position eftersom inte alla har deltagit i den sociala arbetsgruppen. Den kom dessutom på slutet, så den var lite svår att hinna med när man hade andra saker inbokade.

När det gäller fackliga rättigheter har Lena Hjelm-Wallén lagt in några förslag som jag inte har stått bakom. Där har det funnits skiljaktigheter i våra synpunkter.

Jag vill upprepa att ett stort bekymmer med arbetsmarknadens parter i Europa är att de inte är särskilt representativa för arbetsmarknaden, och det gäller båda sidor. Det är arbetsgivarorganisationer som inte företräder mer än kanske en liten del av arbetsmarknaden, ofta gamla storföretag eller offentlig sektor, medan tjänstesektorn ibland lyser med sin frånvaro. Motsvarande kan gälla på det fackliga området. I Frankrike tror jag att den fackliga anslutningen är under 10 %. Det gör att detta är ett stort bekymmer, om arbetsmarknadens parter inte representerar arbetsmarknaden.

Christer Nylander (fp): Sonia Karlsson tog tidigare upp frågan om eurogruppen och dess relation till Ekofin. För Sveriges del är det självklart bäst om vi går med så fort som möjligt och löser den konflikten själva. Men precis som Göran Lennmarker sade kommer vi åtminstone under en övergångsperiod att ha en majoritet av EU-länder som eventuellt inte är med i eurokretsen. Då måste det kanske finnas någon form av praktisk möjlighet för dessa att samordna sin politik. Var ligger den svenska linjen för tillfället? Kan man göra en sådan bedömning?

Jag går så över till en annan fråga. Jag tror att finansministern liknade Lisabonprocessen vid ett VM i hållbar tillväxt. Det är klart att det när man går in för ett VM är viktigt att satsa på bredden i laget. Men rimligen måste man ibland också fundera på toppen. Möjligen saknar jag lite grann en diskussion om hur man stärker den gemensamma positionen i Europa, framför allt gentemot USA. Många av de här processerna går ju ut på att titta på de nationella ekonomierna, på hur de fungerar och på hur deras konkurrenskraft kan stärkas. Men det finns mycket lite av den större europeiska dimensionen av hur Europas konkurrenskraft ska stärkas. Det kan ju finnas en konflikt mellan

nationell optimering och en europeisk optimering avseende vissa delar, till exempel när det gäller spetsforskning, klusterbildning och liknande. Jag skulle vilja höra hur konventet funderat i de banorna.

Göran Lennmarker: I den första delen, vad gäller synen på om eurogruppen ska få beslutsrätt, har vi samrått med Finansdepartementet och för övrigt fått stöd av tjänstemän i Finansdepartementet under den processen. Det är fördelaktigt att kunna ha den hjälpen och det stödet.

Jag har personligen gjort bedömningen att det kan vara rimligt att man sist och slutligen, om så skulle fordras, kan ta beslut inom eurokretsen. Det ska dock helst inte eftersträvas. EU strävar ju inte efter att vara exkluderande utan efter att vara inkluderande. Det är alltså bättre om Ekofin som helhet är den arbetande. Hela EU:s princip är att inte exkludera utan att hela tiden dra in kandidatländer och medlemsländer. Men som en yttersta säkerhetsåtgärd kan det möjligtvis vara befogat. Finansdepartementets chefstjänsteman i just det hänseendet hade möjligtvis en annan uppfattning i vårt samtal i höstas. Jag vet inte om det är regeringens ståndpunkt. Men det där är väl en avvägning som man får göra – en bedömningsfråga.

När det sedan gäller detta med den större europeiska dimensionen tror jag att det är farligt att föreställa sig att Europa ska konkurrera med USA genom att vi ska centralisera och hitta på stora projekt. Är det något som utmärker USA, så är det att det är en väldigt decentraliserad ekonomi – en oerhört flexibel ekonomi, inte en centraliserad med stora prestigeprojekt.

Den viktiga diskussionen tror jag snarare handlar om hur vi ser till att detta väldigt disparata Europa får en sådan flexibilitet att vi kan ha hög tillväxt i hela regionen. Regionen Moldavien och Rumänien ska växa med kanske 8–10 % per år. Om de inte får häva sin enorma och djupa fattigdom kommer de att vilja gå ur EU, vilket endast kan åstadkommas med en kraftig tillväxt.

Det finns ett förslag, men det har egentligen inte diskuterats, om att ombilda det ramprogram för forskning där det i dag handlar om 5–6 miljarder euro per år och av ungefär hälften av de pengarna göra ett genuint europeiskt forskningsråd och då med mer inriktning mot grundforskning. Ramprogrammet är ju en mycket mer tillämpad forskning, lite grann med dragning åt utvecklingsdelen inom FoU. De idéerna finns alltså, men de har inte på allvar diskuterats. Snarast skulle det väl vara en ombildning inom ramen för ramprogrammet. Av de 5–6 miljarderna skulle alltså ungefär hälften gå till sådant. Samtidigt måste man noga betänka vari det europeiska mervärdet i detta ligger. Det är ju inte särskilt smart om vi ska kattraka för att sedan ta tillbaka pengarna hem, som så ofta är fallet i våra beslutsprocesser. Då är ingen vinst gjord med detta.

Christer Nylander (fp): Tack för det svaret! Möjligen får vi också höra finansministerns svar om vad som är regeringens ståndpunkt när det gäller eurogruppen.

Jag delar Göran Lennmarkers syn att det är viktigt med mångfald i Europa för att stärka konkurrenskraften. Jag tror att det är den vägen man måste gå. Samtidigt bör vi nog också någon gång fundera på om vi kan hitta gemensamma optimeringar i stället för att bara ha suboptimeringar på det nationella planet. Däremot tror jag inte att det i första hand handlar om politiska beslut – kanske snarare om behovet av en gemensam europeisk debatt i de här frågorna.

Göran Lennmarker: Ja, den europeiska debatten är viktig. Bekymret är väl att vi i det EU vi har med 28 länder i konventet har 22 olika språk. Det är svårt att få en bred europeisk debatt. Eliten talar engelska och läser Financial Times, medan det är svårt att på bredden få en gemensam debatt när man har sina språkområden. Det tar väl en tid innan vi är där, men förhoppningsvis får vi mer och mer av detta. Konventet är ju *ett* inslag när det gäller att försöka nå denna debatt.

Mats Odell (kd): Först vill jag tacka för en intressant genomgång av läget i konventet. En intressant fråga är skattefrågan. Göran Lennmarker, du gav en bild av tre olika uppfattningar som finns där. Den svenska regeringen befinner sig, kan man säga, i grupp 2, och en del av oss här befinner sig i grupp 3 som tycker att man praktiskt ska utnyttja skatteinstrumentet på miljösidan.

Hur ser det ut framför allt bland kandidatländerna? Hur ser de på detta, och var hamnar de i skattefrågan?

Göran Lennmarker: I strikt mening kan jag inte svara på det därför att vi uppträder som individer, så det är svårt att alltid särskilja i vilken kapacitet man uppträder. De två från varje land kan ibland ha vitt skilda ståndpunkter beroende på politisk färg och även andra bakgrundsvariabler. Men generellt tycker jag att det stora värdet för central- och östeuropéernas medverkan är den noggrannhet varmed man avväger vad vi ska avgöra gemensamt och vad man vill göra hemmavid.

Har man ganska nyligen kämpat för sitt lands frihet – vi ska komma ihåg att åtskilliga i konventet personligen har burit risk för sitt liv under den process vi såg i slutet av 1980-talet och fram till början av 1990-talet – så är man ganska noga med att säga vad som ska behållas hemma i Tallin, för att ta Estland som exempel, och vad man är beredd att göra gemensamt. Man minns vad man tog för beslut i Moskva tidigare och vill inte upprepa det misstaget. Det gör att noggrannheten hos central- och östeuropéerna med att tänka igenom detta är, tycker jag, uppfriskande och tillför ett perspektiv också hos oss.

I många länder i Västeuropa pågår en decentraliseringsprocess. Man trycker ut offentlig beslutsmakt från huvudstaden till regionerna. Spanien är det tydligaste exemplet. Det gör att man i den meningen får en ganska noggrann och väl avvägd debatt, vågar jag säga.

Lars Bäckström (v): Jag har en fråga på samma tema som Mats Odell. Det var en utmärkt föredragning, men när jag läser de handlingar som vi fått med rapporten från arbetsgrupp 6 om ekonomisk styrning, avsnitt 4 om beskattning, ser jag att majoriteten i arbetsgruppen avvisar gemensam beskattning i EU-området, särskilt vad gäller person och egendom. En majoritet uttalar sig distinkt för att rekommendera beslut med kvalificerad majoritet vad gäller minimiskatter för indirekt beskattning, alltså miljöskatter och företagsbeskattning. En majoritet uttalar att detta bör ske med kvalificerad majoritet. Några avvikande röster säger att de har svårt att godta det. Det är den bild som jag får när jag läser handlingarna.

Det fanns en liten nyans här i Göran Lennmarkers föredragning. Men det är bara fråga om en nyans, så jag tror att vi är överens om den förklaring som finns här. Det är så här jag tolkat läget utifrån andra källor.

Göran Lennmarker: Här hamnar vi i det alldeles centrala problemet – eller kanske är det en möjlighet. Vi röstar ju aldrig. Det förekommer aldrig någon omröstning, och ska inte göra, utan tanken är att det ska växa fram en konsensus – mer än 51 procent men mindre än 100 procent; i så fall är det ju enhällighet enligt Valéry Giscard d'Estaings tolkning. Det här kommer tillbaka i arbetsgruppen. När man ska uttolka vad vi tycker är intensiteten i inläggen ibland avgörande. Som nordbo har man lärt sig att vi ibland är tysta när vi håller med. Det är vårt sätt att säga: Varför ska vi gå upp och tala när vi håller med? Det är en livsfarlig attityd i konventet. Man måste gå upp och säga var man står. Annars blir man inte "vägd", hamnar inte i någon vågskål så att säga.

Jag var mycket intensivt med i den här gruppen. Jag var med på alla sammanträden och deltog högst livligt i debatten. Det skiftade lite grann beroende på närvaron. Det är ju inte lätt att vara med varje gång, så ibland blir det lite skiftande beroende på inläggen. Jag skulle vilja säga att det egentligen var tre grupperingar där jag själv har svårt att se exakt hur vikterna var. Dels har vi detta med kvalificerad majoritet för all harmonisering av skatter, dock naturligtvis inte av inkomstskatter, förmögenhetsskatter och den typen av skatter, utan sådant som berör den inre marknaden. Dels har vi motsatsen, där jag själv hör hemma – enhällighetsbeslut. Skatter är en i grunden nationell fråga. Man kan inte gå emot ett land. Sedan är det mellanformen, att man när det gäller miljöskatter skulle kunna ha kvalificerad majoritet men i övrigt enhällighet – kanske skulle man kunna säga ett slags kompromisståndpunkt.

Jag kan inte ge ett bättre svar än jag gett.

Lars Bäckström (v): Inte jag heller – jag var ju inte ens med. Men ibland blir det nog förvirring när man talar om harmonisering och tar det som en allmän harmonisering, inte bara en harmonisering av miniminivåerna. Det är den distinktionen som jag tror att man måste göra och som blir komplicerad.

Göran Lennmarker: Det har aldrig varit tal om annat än harmonisering av miniminivåer på indirekta skatter, på företagsskatter. Vi har ju det som diskuteras länge och väl, räntor eller finansiella inkomster. Ingen EU-skatt, skatt som ska gå till EU, har förekommit i den diskussionen.

Lena Ek (c): Jag skulle vilja tacka för en väldigt bra och konkret föredragning. Jag hade tänkt be om ett klagörande men den saken är redan avklarad. I stället skulle jag vilja höra om en annan sak.

Något som inte nämndes är frågan om Europeiska centralbanken. Det är väldigt bra att man är överens om dess fristående ställning och att ingen rör något i detta. Snarare gäller det *accountability*, hur man redovisar, samt kontakterna gentemot parlamentet och så. Där skulle jag vilja ha en liten genomgång.

Göran Lennmarker: Här har jag ett litet bekymmer. Vi hade ju en hearing med centralbankschefen, en hearing som dock var sluten. Det är ju så med centralbankschefer att de aldrig kan säga någonting intressant offentligt eftersom det då påverkar ränta och annat. Jag vet därför inte hur mycket jag kan säga. Men så långt kan jag väl sträcka mig som till att säga att vi haft en diskussion i frågan. En aspekt som kom upp är om ledamöternas ställningstagande ska vara offentligt – vem som står för vilken ståndpunkt. Åtskilliga av oss har betonat att det faktum att man kommer från olika länder inte får utveckla en väg där landet så att säga får sin egen riksbanksledamot i ECB. Det vill säga att det finns en risk med att man kan tydliggöra att man röstar åt Frankrikes eller Sveriges eller kanske snarare åt Finlands vägnar. Därför bör det inte gå att ha kopplingen mellan röstande och person. Det är väl vad som har sagts.

När det däremot gäller att redovisa för Europaparlamentet och Ekofin har man väl tyckt att det är en rimlig ordning som det nu är. Wim Duisenberg anser att ECB är lika öppet som Federal Reserve. Han är mycket bestämd på den punkten. Detta är ingen hemlighet, utan det säger han även offentligt, så det kan jag upprepa. Med all kraft understryker han detta – bortsett från personkopplingen.

Lena Ek (c): När det gäller frågan om öppenhet är det fråga om publicerandet av protokollen eller inte och ledamöternas ställningstagande eller inte. Vi vet ju bankens officiella inställning till detta; det är ingen hemlighet. Men frågan är om det har funnits någon diskussion om publicerandet av protokollen, som hör till öppenhetsdelen.

Accountability, alltså uppföljningen och kontrollen, är en annan fråga. Har man konstaterat någon utökning där eller andra former för detta?

Göran Lennmarker: Konventet kan inte gå in på detaljlagstiftning. Det här är faktiskt mer av ett konstitutionellt fördrag. Det innebär att vi ska ge möjligheter för saker som sedan får hanteras i det normala löpande EU-arbetet. I den meningen har man inte diskuterat mer än just aspekten att det genom att EU är en union av länder kanske inte är önskvärt att binda ledamöterna till olika länder så att vi får nationella positioner inom ECB. Det är det som man är rädd för. Det är kanske lättare i en nationalstat där man inte har det bekymret.

Ordföranden: Det finns inga ytterligare frågor. Därmed är utfrågningen klar.

Jag vill rikta ett stort tack till våra medverkande, finansminister Bosse Ringholm och Göran Lennmarker, som bidragit med information. Jag vill också rikta ett tack till utskottets ledamöter som ställt frågor och till alla som följt utfrågningen dels i denna lokal, dels via olika medier. Tack ska ni ha!